

ايران آدى آلتيندا تحريف اساسلى فارس دولتچىلىگينه گندىلن يول

ايشيق سونمز

ایچیندکیلر

- 5 گیریش
- 7 خاخام انشان (خاخامنشان) شاهلیغی
- 8 خاخام انشان و خاخامنشان دیلی
- 10 قدیم ایران (ایران باستان) اوزره بیلگی و معلومات
- 13 قونداریلیمیش و ساخته باریش بگی کوروش
- 19 ایرانویچ یوخسا انران وئز (پامیر)
- 31 پامیر (انران وئز)
- 34 زردوشت و اویستا
- 39 اویستائین یازیلیشی
- 40 پیغمبر ایسلامین ایرانی (فارس) اولدوغو ادعاسی
- 42 قاجارلار زمانیندا فارس ملی بیلینجی نین اویانماسی و فارس مدنیت راسیستلیگی (1)
- 48 قاجارلار زمانیندا فارس ملی بیلینجی نین اویانماسی و فارس مدنیت راسیستلیگی (2)
- 62 میرزه فتحعلی آخوندزادهون ایسلام دولتتری اوچون اورتاق و مشترک الیفبا تکلیفی و الیفبا دگیشمک چابالاری
- 66 قاجارلار زمانیندا فارس ملی بیلینجی نین اویانماسی و فارس مدنیت راسیستلیگی (3)

68	قاجارلار زامانیندا فارس ملی بیلینجی نین اویانماسی و فارس مدنیت راسیستلیگی (4).....
71	قاجارلار زامانیندا فارس ملی بیلینجی نین اویانماسی و فارس مدنیت راسیستلیگی (5).....
78	قاجارلار زامانیندا فارس ملی بیلینجی نین اویانماسی و فارس مدنیت راسیستلیگی (6).....
88	مشروطه حرکاتی نین یئنیلمه سی، فارس دولتچیلیگی و فارس ایستعمارچیلیغینا گئدن یول.....
90	سید ضیاءالدین.....
91	علی دشتی.....
93	محمد علی فروغی.....
96	محمود افشار یزدی.....
97	محمود افشارین فارس ایستعمارچیلیغی اساسیندا انتدیگی تکلیفلر.....
106	محمود افشارین فارس ایستعمارچیلیغینا تکلیف انتدیگی ایستعمارچیلیق نظریه سینین اساسلاری.....
112	فارس تشکیلاتلاری و ادبی قوروملاری نین یارانماسی.....
118	فارس دیلی و الیفا مسئله سی.....
122	قایناقلار.....
126	آدلار.....

گیریش

قارشینیزدا گورونن بو کتابدا یئر آلمیش مقاله لر، کنچمیش یوز ایله فارسلیق اساسیندا شکیلنمیش دوشسونجه لر اساسیندا یازلمیش اثرلری نظردن کنچیردیکدن سونرا، کاغاذ اوزرینه گتیریلیمیش.

بیلیندیگی کیمی، سامانیلر تاریخده فارسچانی بیرینجی دفعه حاکمیت ساحه سینه قالدیردیقلارینا باخمایاراق، محمد بلعمی بعضی متنلری عربجه یازلمیش "تاریخ طبری" ادلی کتابدان فارسچایا ترجمه ائتمیشدیر¹. آنجاق فارسچایا چنوریلیمیشلر ساده متن اولدوغو اوچون، قیراقدا قالدیغی اوچون، اوخوجو کیتله سی بو متن ایله تانیس اولمامیشدیر. محمدتقی بهار و محمدپروین گنابادی بو متنلر اوستونده چالیشاراق اونلاری "تاریخ بلعمی" دئییه 1341 هجری شمسی تاریخینده کتاب ائتمیشلر². سونرالار بو متنلر بیر داها محمد روشن طرفیندن تصحیح اولوناراق "تاریخنامه طبری" دئییه کتاب بیچیمینده چاپ اولونموشدور³.

فارسچانین کیلاسیک ادبیاتی نین تملینی اولوشدوران "شاهنامه" کتابی ایسه غزنه لی، باشدا سلطان محمود غزنوی اولان بیر دؤنمده و زاماندا یازیلماقلا فارس ادبیاتیندا تورک شاهلاری درباریندا شعر و دیوان دیلی اولاراق چیچکلنمگه باشلامیش. ایران آدی دا بیرینجی دفعه ادبیات تاریخینده غزنویلر زامانیندا غزنه و اونون اطرافینداکی کیچیک جغرافی بیر بؤلگه دئییه (بوگونکو افغانستان) اورتایا قویولموشدور. تورک شاهلیق سیلسیله لری نین دیوان دیلی ائتدیکلری و حیمایت چتری نین آلتیندا قورونوب ساخلانان فارسچا 19-ونجو عصرین سونلارینا دک تورک شاهلاری نین حیمایتینده قورونوب قالمیشدیر.

فرانسه-ده باش وئرمیش بورژوازی انقلابی نین سونوچ و نتیجه سی اولاراق فرانسیز دیلی نین فرانسه ایمپراتورلوغوندا فرانسیز اولمایان ملی توپولملارا دا تحمیل اولماسی، فرانسه-دکی آیری یازی و ادبیات دیلیرینی سیرادان چیخماسی⁴، ایمپراتورلوق مفکوره سی ایله تربیت اولموش بیر

¹ محمد بن جریر بن یزید بن کثیر بن غالب طبری، *تاریخ الرسل و الملوک یا تاریخ الامم و الملوک*

² ابوعلیمحمد بلعمی، *تاریخ بلعمی*، تصحیح محمدتقی بهار و محمدپروین گنابادی، تهران 1341.

³ ابوعلیمحمد ابن محمد بلعمی، *تاریخنامه طبری*، تصحیح: محمد روشن، جلد اول تهران 1366،

⁴ او دؤنمده فرانسه-ده موختلیف دیلر و لهجه لر اوخونورموش. بو دیلر قوزئی "langue d'oeil" و گونئی "langue d'oc" آغیزلاری و لهجه لری دئییه بیربیرلریندن فرقله نیرمیشلر. بونلارا باخمایاراق اورتاچاغدا فرانسه ادبیات دیلی شاهلیقلاردا (سرایلاردا) گلشیمه گه باشلامیش. فرانسه نین قوزئیینده وارلی خالق کیتله سی آراسیندا "langue d'oeil" آغیزیندا و لهجه سینده trouyères دئییه داستان و قوشمالار یایلمایا باشلارکن،

چوخ شرق مملکتلریندن اولان انسانلارا، او جومله-دن قاجار ممالیکی محروسه سیندن اولموش، فارسچانی دیوان و یازی دیلی دئییه اؤیرنمیش آز سایدا دا اولسا، اوخویوب یازماق ساوادى اولان انسانلار اوچون، بیر یانلیش اؤرنک درسی اولموشدور. بئله لیکله میرزه فتحعلی آخوندزاده، جلال الدین میرزه (فتحعلی شاهین اوغلو)، میرزه یوسفخان مستشارالدوله، میرزه ملک خان، حتی عبدالرحمان طالبوف و سونرادان مینلر بونلارا بنزر ذاتلار فارس دیلی و مدنیتینی بیر ملی کیملیک دئییه قبول ائتمیشلر. بو شخصلر بیر لوکس کالا دئییه فارسچایا یاناشدیقلارینا باخماپاراق هیندوستان نین بمبئی شهریندن زردوشت میسنونترلیگی ایشلری ایله مشغول اولان مانکی لیمچی هاتئریا هوشنگ واسیطه سی ایله ایران ممالیکی محروسه سینه گتیریلیمیش جعل دساتیر ادبیاتی، فارس راسیستلیگی و ایستعمارچیلیگی توخوملاری نین سپیلمه سینه کؤمک ائتمیشدیر.

بئله لیکله ایلك اولاراق هیندوستاندان گتیریلیمیش دبستان المذاهب و دساتیر دئییه جعل ادبیاتی اساسیندا "شاهان پارسى" آدی آلتیندا جلال الدین میرزه بالشچیلیگی ایله بیر تاریخ یونتاماغا چالیشمیشلار. دساتیر ادبیاتی، چوخ دیللی و مدنیتلی ایران ممالکی محروسه سینده مادیات قازانابیلیمدیگی اوچون، بو عمل گئریده بوراخیلیمیشدیر. رضاخان زامانیندا بیر داها خاریجده یهود تاریخ اجماعسی واسیطه سی ایله تورات کتابیندا ذکر اولونموش "خام انشان" قیریق و قوروق آدلاری اطرافیندا فارسستان (Persian) باشلیغی آلتیندا جعل اساسلی تاریخ یازماغا و اسلاو دیلیرینه و مدنیتلرینه منسوب اولان کئچمیشده کی ائتیکلری فارس تقدیم ائتمگه چالیشمیشلار. بو اثرلر فارسچا ترجمه اولارکن ایسه یازیلیمیش کتابلارین آدی "پئرسیان" کلمه سی یئرینه ایران دئییه ترجمه ائدیلمیشدیر. غرب ادبیاتیندان یونانچادان آیناراق تاریخدکی اولان "ایران ممالیکی محروسه سی" آدی 1935-ینجی ایله دک "پئرسیان، پئرسیان و پئرسیان" آدلاناردی.

بو جعل اساسلی گلیشمکلرین حیاتا کئچدیگینی و اوخوجولارین فارسچا جعل اساسلی بیر مفکوره ایله تربیت اولدوقلارینی نظره آلاراق کتابدکی موضوعلار دا اولارین ذهنیتلری نین شکیلندیگی اساسیندا دوزنلیمیشدیر (ترتیب ائدیلمیشدیر).

ایشیق سۆنمز، 11.04.2022

خاخام انشان (خاخامانشان) شاهلیغی

بابل دۆلتیندن قالمیش "نبونید" داش یازیسیندا کوروش اؤزونو "انشان" شاهى آدلاندیرمیش، اورادا اوخویوروق: "آستیاک شاهى، حکومتى نین آلتى ایللیگینده قوشونو انشان شاهى ساییلان کوروشون اوستونه هوجوم ائتمگه سفربر ائتدی. قوشون ایسه آستیاک شاهى نین اؤزونو حاکیمتدن دئوپره رک حاکیمیتی کوروشا تسلیم ائتدی".

جغرافی باخیمدان "انشان" بوگونکو فارس ولایتی نین قوزئی گونباتان (شمالغربی) بؤلگه سی ساییلارمیش. فارس مدنیت راسیستلری نین "مادر سلیمان" قبریله آد وئردیکلری پاسارگاددا ایلامی خط ایله یازیلیمیش یازیتدا (کتیبه) دا کوروش اؤزونو خاخامانشان (< خاخام + انشان) شاهى آدلاندیرمیش کوروشدان سونرا، حاکیمیت گلمیشلر ده سیلسیله شاهلار اولاراق اؤزلیرى خاخامانشان (خاخام انشان) شاهى آدلاندیرمیشلار⁵. تاریخده کوروش او زامانکی یهود دین خادیملىرى نین (خاخاملارین) مالینا آرخالاناراق بابل دۆلتی نی بیخماسی و بابلده دوتساق و اسیر دوشموش یهودیلری آزاد ائتمه سی ایستر یالان، ایسترسه ده دوغرو "خاخام انشان" شاهلیغی اوزره یهود اجماعسى طرفیندن تاریخ دئییه یازیلیمیش کتابلاردا اؤز عکسینی تاپمیش گؤرونر. مسئله بئله اولدوقدا کوروش قوردوغو حاکیمیتی "انشان" آدلاندیرارکن، یهود اجماعسى طرفیندن خاخاملارین ائدیگی کؤمگی نظره آلاراق

⁵ Bu ləqəb Yəhudilərin din xadimi kimi tanınmış „Xaxam“ ünvanı və „Anşan“ dövlət adının birləşmələriylə ortaya qoyulan ad olmalıdır.

یازیلیمیش کتابلار "خاخام انشان" یازماقلاری یئرینده اولموش. آنجاق هر هانکی مصلحتلر اوزوندن بو کلمه نی بوگونکو فارس دیلینه اویقونلاداراق "هخامنشان/ هخامنشیان" یازدیقلاری، یوخسا سونرادان فارسچایا ترجمه اولدوغو گئنه ده آنلاشیلار. بو باخیمدان "هخامنشان" کلمه سی بیر مرکب کلمه اولدوغونو و او زامانکی بابل دۆلتی علییه قورولموش اتفافی دا نظره آلساق، بو کلمه آدی چکیلن ایکی گوجو تمثیل ائتدیگی آدلاردان اورتایا گلمه سی ده طبیعی گۆرونر. بئله لیکله بو کلمه نین یهود اجماعسی طرفیندن اورتایا آتیلدیگی قبوللوق گۆرر. بئله لیکله بو کلمه نین فارسلاشماسی ایله قورولوشونو نظره آلساق، کلمه نین آیرد ائدیلمه سی و آچیلیغا قاویشدیلماسی داها دا راحت اؤز عکسینی تاپار:

خاخام + انشان = خاخامنشان.

"خاخامنشان" کلمه سی نین فارس بیچیمینه دوشدوگونو قبول ائدرسک، بئله اولموش:

خاخامنشان* > خاخامنشان > خاخامنشیان > هخامنشیان.

ایشیق سۆنمز، 21.01.2018

خاخام انشان و خاخامنشان دیلی

"خاخام انشان" (هخامنشلره) نسبت وئرین دیلده تک (مفرد)، جمع و ایکیلیک (دوآل)، جنسیت تانیملایان حرف (حرف تعریف برای مؤنث، مذکر و خنثی) و جمله-ده آلتی حالتلر (آدلیق، بییه لیک، یۆنلوق، تأثیرلیک، آیریلماق، یئرلیک) وار ایمیش. اوسته لیک جنسیت بلیرلمک هند ژئرمین دیللی کیمی آددان اؤنجه و قاباقجا دئییل، ایسلاو دیللی دک بیر اک و پسوند اولاراق آدا یاپیشارمیش. یئری گلیمیشکن مختلف حالتلرده آدا اکلنمیش اکلری (پسوندرلی) جدول بیچیمینده سرگیلمگه چالیشاق:

i/u- صرفی	صرفی A-				سای و حالت
	مذکر/ مؤنث	خنثی	مؤنث	مذکر	
خنثی					

تک (مفرد) آد فاعیل- لیکده	-a	-ā	-am	-iš/-uš	-iy/-uv
تک (مفرد) آد مالیکیتده	- ahyā, -ahya	-āyā	-	-aiš/-auš	-
تک (مفرد) آد تأثیر- لیکده	-am	-ām	-am	-im/-um	-iy/-uv
تک (مفرد) آد چیخیشلیقدا/ ابزار حالیندا	-ā	-āyā	-ā	-auš/- auv	
تک (مفرد) آد یئرلیکده	-aiy	-āyā	-	-auv/- āvā	-auv/- avā/-uvā
تک آد ووکاتیو حالیندا	-ā				
جمع آد فاعیللیکده	-ā, āha	-ā	-ā	-iya	-
جمع آد مالیکیتده	- ānām	- ānām	-	-/-ūnām	-
جمع آد تأثیرلیکده	-ā	-ā	-ā	-iš	
جمع آد ابزار حالتینده	-aibiš	-	-		
جمع آد یئرلیکده	- aišuv ā	-āuvā	-		
ایکیلیک آد فاعیل- لیکده/ تأثیرلیکده	-ā			-īy	
ایکیلیک آد چیخیشلیقدا/ واسیطه سیز مفعول حالیندا	- aibiyā			-ībiyā	
ایکیلیک آد یئرلیکده/ مالیکیتده	-āyā			-īyā	

بوگونکو فارسچا اؤز تاریخینه دایاراناراق "خام انشان" دیلی نین ترسینه اولاراق ایکیلیک (دو آل) آد و حالتلرده اک و پسوند تانیماز. جومله-ده کی دوروم و حالت باخیمیندان دا فارسچا ایله خام انشان دیلی اوست اوسته دوشمز. اوسته لیک (بعلاوه) خام انشان دیلینده

"ییه لیک (مالکیت)" ایله یۆنلۆک (مفعول بی واسطله) بیر بیرلریندن آیرد ائدیلمز، بو حالت ده فارسچا ایله اوست اوسته دوشمز. خام انشان دیلینده "چیخیشلیق (Ablativ) ایله "فاعیلیک (Substantiv) آد + ایله" بیرلریندن آیرد ائدیلمز. بو حالت ده فارسچا ایله اوست اوسته دوشمز. فارسچادا جنسیت یوخسا حرف تعریف دئییه بیر آنلاییش اولمازکن، خام انشان دیلینده اوچ جنسیت و حرف تعریف وار. جنسیت تانیلاماق حرفی یئرینه یالنیز اکلر و پسوندلر آدلارا "آرتیکل یوخسا حرف تعریف" دئییه آرتیریلارمیش. بو بنزلیک بوگون یانلیز ایسلاو دیللی ایله "خام انشان" دیلی آراسیندا وار گؤرونر. اوندان یانا دا "خام انشان دیلینی ایسلاو دیل قوروپونا باغلی دئییه قلمه آلاق خام انشانلاری بیر ایسلاو دیللی خالق اولدوغونو ادعا ائدنلر وار. دئمک، دیل توپولوژیسی باخیمیندا بوگونکو فارسچانی "خام انشان" دیلی نین قالیغی دئییه قلمه آماق جاهیللیک و شیادلیق ساییلار⁶.

ایشیق سؤنمز، 21.01.2018

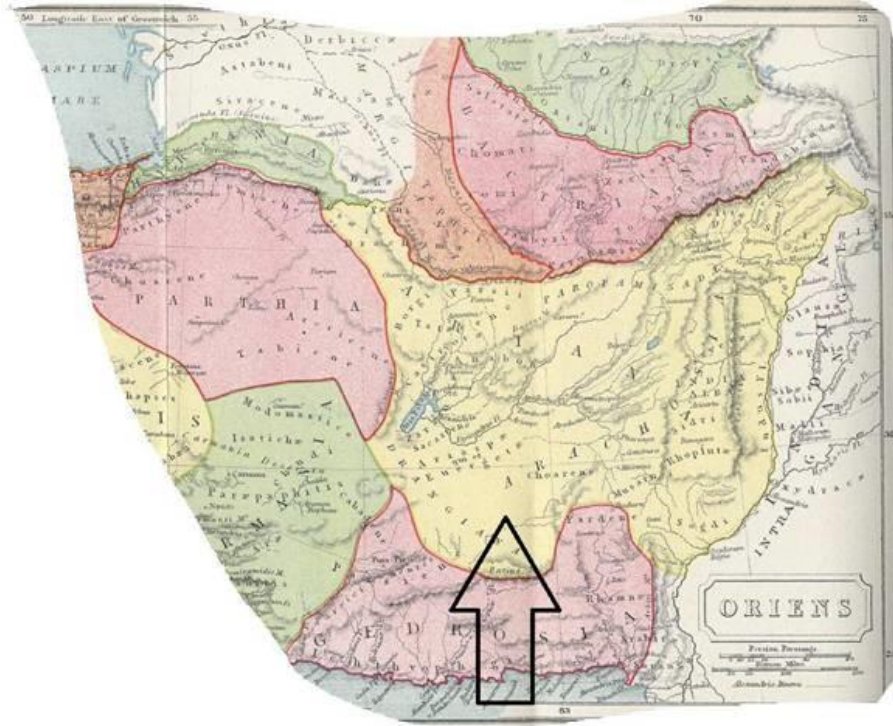
قدیم ایران (ایران باستان) اوزره بیلگی و معلومات

آشاغیداکی کلمه لر ایران آنلاییشینی تمثیل ائدرمیش:
آریانا، ایرانوئز، ایرانویجه، ایرانوئزه، آریا، آریانه، آیرییا، آریان.

قدیم ایران آنلاییشی جغرافی خریطه-ده:

⁶ Die Altpersische Sprache)* : https://de.wikipedia.org/wiki/Altpersische_Sprache;

* Altpersisch anlayışı dil və mədəniyyət əsaslı deyil, Yunan ədəbiyyatından bir sünnət olaraq Avropalılara miras qalmış bir cuğraqafi anlayış sayılır.

آريانا كلمه سى اسكى يونانجا Ἀρ(ε) ιανῆ Ar(e) ianē ⁷ دئيه بير سايدا يونانلى، ايتاليالىلار (رومىها) طرفىندىن اورتاآسيا⁸ ايله هيندو چايى⁹ آراسىنداكى بۇلگه-يه وئرىلمىش جغرافى آد اولموش. سونرالار بو جغرافى آد افغانىستان و پاكىستان تورپاقلارى نىن دا بير بۇلومونو ايچرمىش (محتوا ائتمىش)¹⁰.

قدىم ايرانا (آريانا-يا) حاكىمت ائتمىش حۇكومتلر

آشاغىدا آدى سىرالانمىش دۆلتلر زامان زامان آريانىن بير بۇلومونه، بعضا ده هامىسىنا حركومت ائتمىشلر:

حۇكومتلر
ايللر آراسىندا
330-550 مىلاددان اۇنجه يه دك؛
(خاخامنىشان)

⁷ Primus, Tomas, Pliny, *Naturalis Historia*, book vi, page 23

⁸ Smith, William (1980). "Ariana". *Dictionary of Greek and Roman Geography*. Boston: Little, Brown, and Co. pp. 210–211. Retrieved 2013-05-10.

⁹ Bax üstə.

¹⁰ Bax üstə.

330-دان 250 میلاددان اۆنجه يه دك.	ماكادونلولار:
275-دن 185 ايل ميلاددان اۆنجه-يه دك.	هيند امپراتورلاري (موريانلار)
250-دن 110 ميلاددان اۆنجه يه دك.	گرئكو باخترلر
160 ايل ميلاددان اۆنجه-دن 225 ايل	گارتلار
میلاددان سونرايا دك	
155-دن 90 میلاددان اۆنجه يه دك	هيندو-يونانلييلار
110 میلاددان اۆنه-دن 225 میلاددان	كوشانلار
سونرايا دك	
90 ايل ميلاددان اۆنجه ... ،	هندو-سكيتلر
20-دن 225 میلاددان سونرايا دك	هندو-پارتلار
275-دن 650 میلاددان سونرايا دك؛	ساسانلييلار (ساسانيها)
345-دن 450 میلاددان سونرايا دك	هندو-ساسانلييلار
360-دن 465 ايل ميلاددان سونرايا دك.	خيوتينلر (كيداريتلر)
450-دن 565 ايل ميلاددان سونرايا دك	هئپلايتلر

آريانا سۆزونون انتمولوژيىسى و لغت آنلامى

يونانجا Arianē (لاتينجه سى Aryan،Ariana) كلمه سینه اساسلانا. بو كلمه اويستاداکی Airiiana (مخصوصا Airyanem Vaejah ايرانويجه، ايران خالقي نين وطنى) كلمه سینه اساسلانميش. يئنى ايران آدى، آريانا دئييل، اسكى Ariana آدينى آيرى شكيلده تمثيل ائدر. آريانا كلمه سى بير سانسكرت كلمه-دير. يونانلييلار بو بئره Haraiva / Haroyum / Haraiva ائله جه ده "Aria"، دئيه قلمه آلارلار¹¹.

Aria و Ariana باشقا أنتيك عنوانلار Aria اونلارين بير آيريلماز بؤلومو اولراق سانسكرت ديلينده اولان Aryan دئييمى و اويستادا اولان Airya كلمه لرى اسكى هيند خالقلارى نين اؤزلرينى تانيملاديقلارينا اساسلانا¹².

ایشیق سۆنمز، 19.01.2018

¹¹ Ed Eduljee. "Haroyu, Aria / Airan, Herat & Zoroastrianism". Heritageinstitute.com. Retrieved 2016-10-21.

¹² Smith, William (1980). "Ariana". *Dictionary of Greek and Roman Geography*. Boston: Little, Brown, and Co. pp. 210–211. Retrieved 2013-05-10

قونداریلیمیش و ساخته باریش بگی کوروش

قونداریق کوروش

بیلیندیگی کیمی پهلویلر خاریجی عامیللر واسیطه سی ایله ایران ممالیکی محروسه سینده حاکیمیته گلدیکدن سونرا ایران یعنی فارسستان و فارسلیق دئییه فارسلیق اوچون تاریخ دوزتمک و شخصیت یونتاماق چاپالاری حیاتا کئچمه یه باشلامیش. فارسلیغا یازیلیمیش تاریخ کتابلاری دا پول یئدیمرک واسیطه سی ایله ایلک خاریجی تاریخچیلر واسیطه

سی ایله یازیلیمیش سونرا فارسچایا چئویریلمیش و ترجمه ائدیلمیش. پول واسیطه سی ایله خاریجی تاریخچیلر طرفیندن یونتانمیش و یونولموش شخصلره پهلوی حاکیمیتلری و مفکوره داشیچیسی اولاراق فارس ایستعمارچیلاری شخصیت وئرمگه چالیشمیشلار. بوگون سؤز قونوسو ائده جه گیمیز فارسلارین کوروش کبیر آدلاندیردیقلاری قونداریق و ساخته کوروش دا او کاذیب تاریخی شخصیتلردن بیر اولدوغو اوچون بو مسئله یئنلیکده دنیا بیلیم اوجاقلاری نین دیققت مرکزیه آلینماغا باشلامیش.

آلمان تاریخچیسسی، ماتیاس شولچ وون Spiegel درگی سینده یابینلاتدیغی مقاله یه اساسن محمدرضا شاهین 2500 ایلیک ایران شاهلیغی دئییه فارس ولایتینده، تخت جمشیدده کوروشو آغیرلاماسی، بایراملاماسی و جشن توتماسی بیر آلینماز قلعه یوکسکلکیگینه قالدیریلیمیش یالاندان باشقا هئچ نه دئییلیمیش¹³. محمدرضا اؤزونو آریالیلارین گونشی (آریامهر) آدلاندیرماق اوچون اکینچیلره یئر ایصلاحاتینی انقلاب سفید دئییه حیاتا کئچیرمکله 1971 اینجی ایل 2500 ایلیک ایران شاهلیغی دئییه دنیا اجتماعیتی نین دیققتینی فارسلیق اوزره چکمگه چالیشمیش. بئله لیکله محمدرضا تخت جمشید خارابالاریندا اللی دانا آلاچیق تیکدیره رک آتمیش دوقوز مملکت باشچیلاری و بگلرینی و اؤزلیکله ژاپون شاهینی اورایا قوناق چاغیرمیش. ماسا و میز اوزرینده فرانسه دن گتیریلیمیش Château Lafite magnum سو شیشه لری خاریجی قوناقلارین دیققتینی چکمیش. بایرامین و شنلیگین طنطنه لی زامانیندا محمدرضا شاه اکینجی کوروش آدلاندیردیقلاری، ایشغالچی نین قبیرینه اؤزونو یاخینلاداراق آنتیک دؤنم و دؤوره-ده بشر حاقلاری نین قوروجوسو دئییه کوروشو اؤیمگه و مدح ائتمگه چالیشمیش (محمدرضانین دیلیندن فارس مئدیالاریندا دولاشمیش بیر ایفاده وار ایمیش: کوروش آسوده بخواب، که من بیدارم. سونرا ایسه خالق 1979 اینجی ایل فارس شاهلیغی علییهنه باش قالدیرارکن خیابانلاردا دئییردی: کوروش بیدار شو، گندش در آمد).

¹³ Mattias Schulz Jeneff universitätsindä tarix professorudur.

یئری گلیمیشکن دئییلمه لیدیر: رضا شاه دا بئلنچی خولیلارا قاپیلارمیش. تخت جمشیدده کوروش کبیر آدلاندیردیقلاری ساخته شخصی آغیرلادیقلاری زامان ایران رادیو تلوویزیون ایداره سی طرفیندن آلمانین مونیخ شهرینده چاپ اولموش کاوه ژورنالیندا رضا شاهین دیلیندن اوخویوروق (ترجمه):

"آلمان خبرچیسسی تخت جمشید خرابه لری اوزرینده منله دانیشیق ائدر و منه سورقو و سوال وئررسه، رضا شاهی کوروش کبیر ایله قارشیلادیریرلار دئییه دونیا اجتماعیتینده دوشونجه و فبکیر جانلانماغا باشلار"¹⁴.

مسئله نین اوزرینده داها آرتیق دوراقلادیقدا کودتاچی و حاکیمیت چئوریلیشچی سی کیمی تانینان رضا میرینچی "رضا شاه کبیر" آدلاندیرماقلاری دا کوروش کبیر مقوله سینه اساسلانمیش ساییلار.

تاریخده کی گئرچکلیکلرین نه اولدوغونو بیلدیکن سونرا، خارجی عامیلر واسیطه سی ایله ایش اوستونه گتیریلیمیش رضا شاه ایله او زامانکی یهود خاخالار کؤمگی ایله ببول شاهلیغینی بیخیمیش کوروش آدلی قولدورو قارشیلادیردیقدا رضا شاه ایله کوروشون اورتاق یانلارینی درک ائتمک او قدر ده چتین اولماز. دئمک، اونلارین گوجو خالقدان دئییل، خارجی عامیلر واسیطه سی ایله اورتایا قویولموش دیکتاتورلوق ساییلار. مسئله دن اوزاق دوشمه یه ک دئییه بیر داها تخت جمشیدکی محمدرضا شاهین 2500 ایل تاریخ آغیرلاماسینی اله آماغا چالیشاق.

او زامانکی انتقادچیلار یوزمیلیون دولار پولون بئله بیر شخصی آغیرلاماق اوچون چوخ اولدوغونو دیله گتیررکن محمدرضا شاه دونقولداماغا باشلایاراق سوروشموش: مملکت باشچیلارینی یاوان چؤرک و توروپچا ایله آغیرلامالیام می؟ سونرا محمدرضا دئمیش: "کوروش خاص آدام ایمیش؛ رحیم کؤنوللو، شفقتلی، مهربان". محمدرضا شاها گؤره کوروش بیرینچی سؤز آزادلیغی نین تمل و اساسینی قویوموش". محمدرضا بو گؤروشو دونیا بیرلشمیش دؤلتلر تشکیلاتینا دا یئتیرمگه چالیشمیش. 1971 اینجی ایل اوکتوبر آیی نین اون دؤردونده تخت جمشیدده بایرام شنلیگی سوررکن محمدرضاشاهین باجیسسی، اشرف پهلوی نیویورکدا دونیا بیرلشمیش دؤلتلر تشکیلاتی نین تیکینتی و بیناسینا گنده رک بو تشکیلاتین باشقانی Sithu U Thant جنابلارینا چؤپ بؤیوکلوگونده قازیق (میخی) خططین کویپسینی تقدیم ائتمیش. Sithu U Thant جنابلاری دا شاهین باجیسسی نین دیلینجه بو کویپینی "آنتیک دؤنمین بشر حاقلاری" دئییه قلمه آلمیش و ایران شاهینا هدیه دن یانا اؤز تشکرونو بیلدیرمیش. دونیا بیرلشمیش دؤلتلر تشکیلاتی نین باشچیسسی، Sithu U Thant یئنیله میس، تیکرلامیش: "کوروش باریش ایسته بیرمیش. ایران شاهی

¹⁴ رادیو تلوویزیون ملی ایران، مجله کاوه، مونیخ، تاریخ انتشار 2535 شاهنشاهی (ویژه نامه 2500 ساله شاهنشاهی ایران).

باشقا مدنیتلری قوروماق اوچون اؤزوندن عاغیل و فراصت گۆستیرمیش"¹⁵.

بئله لیکله Sithu U Thant جنابلاری بشر حاقلاری تملی دئییه کوروشا نسبت وئرلمیش پالچیقدا دوزلمیش بیر کوپینی خاص بیر مراسیم ایله دونیا بیرلشمیش دۆلتلری تشکیلاتی نین انابیناسیندا، بوگونه دک آن اسکى و قدیم بیر باریش آنلاشماسى نین کویى سى نین قونشولوغوندا ویتیرین دالیندا سرگیلتمیش. Sithu U Thant بو داورانیشی ایله ائله بیل دونیا بیرلشمیش دۆلتلر تشکیلاتینی بیر چیخیلمازا (بون بسته) سوخموش. محمدرضا شاهین ایددعالارینا باخماپاراق آلمانین کیل شهرى اونیوترسیته سینده کی اسکى اورینتالیست Josef Wiesehöfer آ گۆره قازیق خط (میخی خط) آدلاندیردیقلاری بویوروق و فرمان ساده دیل ایله دئییلرسه، فارس ایستعمارچیلاری طرفیندن اویدوردولموش یالیز بیر تبلیغات ملزومه سیدیر: Josef Wiesehöfer آرتیرمیش: "کوروش انسان حاقلاری مفکوره سینى اورتایا آتمیش دئمک، سارساقلاماقدان آرتیق هئچ نه دئییل و اولماز دا". هایدنلبرگ اونیوترسیته سینده کی آسورولوق (آسوری شناس) Hanspeter Schaudig آ گۆره ده آنتیک دؤنمینده هئچ بیر حاکیمیت باشچی سى انسانلارین حقوق برابرلیگی و بؤیوکلوگو (شرافتی) اوغروندا آدیم آتامیش. اوسته لیک "کوروشون خادیملى اوونون آیقلارینی اؤپمه لی ایمیشلر. کوروش اوتوز ایل ساواش یولو ایله حاکیمیت آنده رک انسانلاری وئرگی وئرگه زورلارمیش. وئرگی وئرمدن بویون قاچیرانلارین بورون و قولقلارینی کسدیرر و اؤلومه محکوم اولموشلاری دا قیرتلاغا دک قوما قوللاداراق باشی ائشیکده گونش قارشیسیندا قورت قوشا یئم آتدیرمیش"¹⁶.

دئمک، دونیا بیرلشمیش دۆلتلر تشکیلاتی محمدرضا شاه طرفیندن دوشونولموش کوپینی متخصصلر طرفیندن سیناقدان کئچیرمه دن و امتحان آتدیرمه دن اونو بیر تاریخ اثری دئییه قبول آتمه سى ایله بیر تاریخی یالانی بیر گئرچک کیمی قبول آتمیش ساییلار. آلمان تاریخچیسى، ماتیاس شولچ گئنه ده آرتیریر:

دونیا بیرلشمیش دۆلتلر تشکیلاتی اولدوقجا بؤیوک بیر یانلیشلیغا یول وئرلمیشدیر. تاریخ اینجه صنعت خادیمی، Klaus Gallas آلمانین Weimer شهرینده آلمان - ایران مدنیت فنستیوالینا حاضرلادیغى (Start: Sommer 2009) West-Östlicher Divan آدلی کیتابیندا بو مسئله نی آچیقلیغا قاویشدیرمیش. Klaus Gallas کوروشا نسبت وئرلمیش بویورقدا باش وئریش توتارسیزلیق و باشاریقسیزلیغى اورتایا قویموش (ساده دیل ایله دئسک، Klaus Gallas فارس ایستعمارچیلاری

¹⁵ Matthias Schulz, Der falsche Friedensfürst, 07/15/2008:

<http://www.spiegel.de/spiegel/0,1518,564395,00.html>

¹⁶ Matthias Schulz, bax orada.

نین متقلب اولدوقلارینی اورتایا قویموش). Klaus Gallas آ گۆره ده دنیا بیرلشمیش دۆلتلر تشکیلاتی اولدوقجا بۆیوک بیر یانلیشلیغا یول وئرمیش. بئری گلیمشکن دئییلمه لیدیر: آلمان SPIEGEL درگیسی نین دنیا بیرلشمیش دۆلتلر تشکیلاتینا بو دوغرولتودا باش وورماسینا باخماپاراق آدی چکیلن تشکیلات مسئوللاری حتی بو مسئله نی اچیقلیغا قویشدیرماقدان بیله بویون قاچیرمیشلار. دنیا بیرلشمیش دۆلتلر تشکیلاتی نین Wien شهرینده کی UN information service مرکزی گئنه ده بو کوپی-یازیتین بیر چوخلاری طرفیندن بیرینجی انسان حاقلاری دئییه قبوللوق گۆردوگونو دیله گتیرمیش. آلمان مدرسه درسلیک کتابلاریندا دا اسکى ایرانلیلار انسانچیل سیاستین اؤنچوللری کیمی قلمه آینارلار.¹⁷

بئله لیکله ده آلمان تحصیل سیستیمی واسیطه سی ایله انسانلارا ایشیلانمیش یانلیش بیلگیلر اساسیندا بوگون ده بیر چوخ آلمان یابین و باسین اورقانلاری ایران ممالیکی محروسه سینده کی فارس اولمایان ائتنیکلر علییهنه فارس ایستعمارچیلاری طرفیندن یئریدیلمیش سیاستی گۆرمزدن گلیمگه چالیشارلار.

یانلیش چئویرمه و ترجمه یولو ایله بوگون ده ایش اوچون، وئریلمه سی لازیم گۆرونن مزد (آلمانجا Mindestlohn) و پناهنده لیک حاقلاری نین مدافعه چیلیگینی اینتئرنتت دونیاسیندا کوروشا نسبت وئریلدیگینه تانیق و شاهید اولوروق. کوروشا نسبت وئریلمیش یازیدا اوخویوروق: "بئر اوزرینده کۆله لیک یوخ اولمالیدیر. هر مملکت منیم باشچیلیغیمی قبول ائدیپ، یوخسا ائتمدیگینه داییر اؤزو قرار وئرمه لیدیر"¹⁸.

2003 اونجو ایل نوروئزین اوسلو شهرینده نوبئل اؤدولونه لاییق گۆرونموش شیرین عیبادی ده کوروش باتلاغینا اؤزونو سالاراق دئمیش: من بۆیوک کوروشون قالیغی ساییلان بئر ایرانلییام: "کوروش حاقلاری بیلدیریشینده دئمیش: خالق ایستمدیگی دورومدا، من خالقا حاکیمیت ائتمه یه جه گم"¹⁹.

ماتپاس شولچ بئر تاریخچی اولاراق سوروشور: تاریخ اوزمانلاری شاشقین، بئر سؤیلنتی و شایعه اؤزونو باغیمسیز و مستقیل یاشادا بیلر می؟ ماتپاس شولچ گۆره بو یالانین مرکزینده بئر آلمیش و اسکى شرقی قورخویا سالمیش بئر چکیلیم (فیقور) وار. بو چکیلیمدن بوتون دره بگلری هیندوستاندان میصره دک قورخارمیشلار. او بوگون ده بۆیوک بئر ایمپئریانین قوروجوسو اولاراق قبول ائدیلمه. افسانه لره گۆره او فوق العاده بئر قدرت ساییلارمیش.

¹⁷ Matthias Schulz, bax orada.

¹⁸ Matthias Schulz, bax orada.

¹⁹ Matthias Schulz, bax orada.

اصلیتی فارس اولان بیر هیندوستانلی، ابو آل کلام آزاد ادلی بیرسی قرانداکی "دولقرنئین" کلمه سینی کئچن ایللرده کوروشا نسبت وئرمیش. ابو آل کلام آزادین بو نسبت وئرمه سی بیر تاپینتی کیمی اوزدن ایراق فارس آیدینلاری نین تاریخ آچیسیندان کؤنوللرینی اوخشامیش و نوازش ائتمیشدیر. بئله لیکله بیر چوخ اوزدن ایراق فارس آیدینی و فارس مدنیت راسیستلری کوروشو محمد پیغمبرین آرخایا دوغرو اون بیرینجی جدی ساییلان "قریش فیهر" ادلی شخصین آدینا دیونلمگه و فارس ایستعمارچیلیغینی ایسلامیت اؤرتوسونون دالیندا گیزلتمگه چالیشمیشلار.²⁰

ماتیاس شولچ آ گۆره کوروش افسانه سی بیلینجلی باشلانمیش. بئله لیکله ده اؤنمسیز بیر دره بگی نین اوغلو اولان کوروش ایرانین گونئی باتیسیندا دوغولماسینا باخمایاراق 559 اونجو ایل میلاددان اؤنجه تخته چیخمیش.²¹

کوروش اوزره حنکایه لر

کئچمیشده قورولموش شاهلیقلارا منسوب اولان شخصلر اوزره حنکایه لر خالقلارین دیلرینده دورمادان دولاشارمیش. بعضی افسانه لره گۆره کوروش وحشی بیر موحیطده دوغولوب بؤیورکن بیر قانچق اونو آمیزدیرمیش.²² کوروشون قانچق سوتو اممه سی و قانچق واسیطه سی ایله تربیت اولونماسینی اؤنه سورمک توتام (توتتم) مقوله سینه اساسلار. هیندوستاندان ایران ممالیکی محروسه سینه گلیمیش بوگونکو فارسلا رین دا کئچمیشلری نین "ایت تاپینجیسی/سگیرست" اولدوقلاری فارس ادبیاتیندا اؤز ایزینی بوراخمیش.²³

پان ایرانیسترلر و فارس مدنیت راسیستلری نین کوروش دئییه انسانلارین ذهنینده بیر تاریخی شخصیت جانلانديرماغا چالیشدیقلارینا باخمایاراق تاریخی قایناقلاردا کوروشدان هر هانکی بیر کۆلگه و تصویر الده یوخدور. دئییلیشلره گۆره ... کوروش ایلك اولاراق ایلام شاهلیغینی یئنیلگه یه اوغراتمیش (شکست وئرمیش). 550 ایل میلاددان اؤنجه مادلارا یوروش ائتمیش. چوخ زامان کئچمه دن آنادولو تورپاقلارینا یوروش آپاراراق یونان مستعمره لیکلرینی اله کئچیره رک Priene ادلی شهرین ساکینلرینی کۆله لیک و برده لیگه چکمیش. کوروشون دینجلمه (استراحتگاه) یئری و اوتوراغی (قرارگاه) پاسارگاد ادلی بیر یئر ایمش. اورادا کوروشا عایید بوللو

²⁰ ایشیق سؤنمز، پان ایرانیسترلرین دیل و مدنیت تحریف ائتمک مسئله لر:

<http://www.isiqsonmaz.com/Seite184.htm>

²¹ Matthias Schulz, bax üstə, orada.

²² Matthias Schulz, bax üstə, orada.

²³ Işıq Sönmez, Tutam: www.isiqsonmaz.com/Seite%20259.htm

حرمسرالار وار ایمیش. کوروش پاسارگاددا داها آرتیق زامان کئچیرمدن افغانستان یوروش ائتمیش. یئتمیش بیر یاشینداکی کوروشون بودونا اؤزبکیستانین نم هاراسیندا اوخ دگه رک اوچ گوندن سونرا اولموش. ... کوروشدان سونراکی بعضی یونان قاینالاری اؤرنک اولاراق هئودوت و Aischylos و بعضی یهود قاینالاری کوروشدان یاخچیلیقلا آد آپارمالارینا باخماپاراق²⁴ یئنی تاریخچیلر بو خبرلرین بیر اوسماقلاندرما (باش آلداتما) اولدوغونو آچیقلیغا قاویشدیرمیشلار. آلمان تاریخچی سی Wiesehöfer آ گۆره آنتیک دؤنمینده کوروشدان پارلاق بیر تصویر یارادیلما سینا باخماپاراق کوروش دا باشقا حاکیملر دک ظولم ایله حکومت ائدن بیر حاکیم ایمیش. کوروشون قوشونلاری ایستر یاشاییش موحیطلرینی و ایسترسه ده مقدس مکانلاری یاغمالاماقدان بیله چکینمه یه رک شهر باشچیلرینی سورگون ائدرمیشلر²⁵. ماتپاس شولچ آ گۆره بئله بیر ظالیمی بشر حاقلاری تملی نین قوروجوسو کیمی تانیتماق یالنیز محمدرضا شاها خاص اولموش بیر مفکوره ساییلارمیش. محمدرضا شاهین دا 1960 اینجی ایللرده چوخلو چتینلیگی وار ایمیش. اونون گیزلی یولیسی "ساواک" انسانلاری قییمسیزجاسینه آغیر ایشکنجه ائتمه سینه باخماپاراق شاهلیق علیهنه هر ینرده آیفلانما (عصیان) باش وئرمیش. مارکسیست قوروپلار شاهلیق علیهنه بومبا آتارکن ماللار دا خالق شاهلیق علیهنه دیرنیشه چاغیرمیشلار²⁶.

ماتپاس شولچ دونیا بیرلشمیش دؤلتلر تشکیلاتی نی فارس ایستعمارچیلاری نین تقلب ایشلرینه ایناناراق اونلارین اینه وئردیگی باهانه نی بیر آذربایجان آتالار سؤزو ایله جاوابلاندرماغا چالیشمیش:

Wie heißt es doch in einem Sprichwort aus dem Orient: "Wenn ein Narr einen Stein in den Brunnen wirft, können ihn zehn Weise nicht mehr herausholen."

"شوقده خالق آراسیندا بیر مثل وار: بیر دلی قویویا بیر داش سالار، اون عاگیلی او نو قویودان چیخارابیلمز"²⁷.

سون سؤز اولاراق دئیلمه لیدیر: دونیا بیرلشمیش دؤلتلر تشکیلاتی ایلك فارس ایستعمارچیلاری نین یالانلارینا ایناناراق بیر داها او یالانین آلتینا وورماق ایستمه دیگی، بیلیم آداملاری نین چابالارینی اجتماعیت قارشیسیندا اتکسیز دوروما گتیرمیش بیر یوبازلیق ساییلار. بو دا او دلی آدامین قویویا داش سالماسینی خاطرلادار.

²⁴ Ev eşiklərindən Sürgün olmuş Yahudilərə evlərinə dönmək icazəsini vermiş.

²⁵ Matthias Schulz, bax, orada.

²⁶ Matthias Schulz, bax, orada.

²⁷ Matthias Schulz, bax, orada.

ایشیق سۆنمز، 08.11.2011

ایرانویچ یوخسا ائران وئژ (پامیر)

بیلیندیگی کیمی 13-اونجو یوز ایلده زرتشت مؤبدلری سینه دن سینه به کۆچموش ناغیللاری زرتشت و اونون دینی دئییه کاغید اوزره گنیره رک ایلک اولاراق اونلاری موضوعسونا گۆره "گات" و سونرا بو "گات"لاری کتاب اولاراق اویستا باشلیغی آلتیندا کاغید اوزرینه گتیرمیشلر.²⁸ بو کتابین موللیغی نین کیملر اولوب اولمادیغینا باخمایاراق فارس ایستعمارچی گوجلری بوگون او کتابدا مطرح اولموش **ائران وئژ** "Ērān vēž" مفرس "ایرانویچ" کلمه سیندن یولا چیخاراق ایران ممالیکی محروسه سی نی باشدا آذربایجان تورپاقلارینی "ایرانویچ" دئییه فارس ایستعمارچیلیغی و راسیستلیگی نین تاریخی ملکی حنساب ائتدیرمگه و فارس اولمایان دیل و مدنیت صاحابلارینی سوی قیریم (مدنی قتل عام) تابع توتولماقلارینی توجیه ائتمک ایسترلر.²⁹ بو یازیلاردان بیری ده "بنیاد نیشاپور" سیته سی طرفیندن قلمه آلمیش، اوخوبوروق:

"قدیم کیتابلاریندان اولان ونیداد-دا آریالیلارین قدیم یوردلاری اوزره بئله یازلمیش: < الله یاراتدیغی بیرینجی یورد (سر زمین) ایرانویچ ایدی. او یورد انسانلاردان، یوک ماللاریندان، حیوان سورولریندن و اود کۆزلریندن دولرکن خوارزم یارادیلدی. اوندان سونرا، سغد (سمرقند، بخارا و تاشکند) و اوندان سونرا، مرو و آیری جغرافی بؤلگه لر...>³⁰

اوسته کی گئرجکلیگه اساسلانمایان ناغیلی بیر تاریخی فاکت کیمی قلمه آلماق نه اولچوده بیلیم و بیلک ایچریسینه سیغار مسئله سی اوخوجولارا بوراخیلار. آنجاق جغرافی باخیمیندان دا ایضاح ائتمگه چالیشاجیمیز پامیر چؤلرینه یاخین بیر بؤلگه اولدوغو اوچون، بو داستانلارین یارانیشی دا افغانیستانین شرق بؤلگه لرینه عایید ساییلار. "بنیاد نیشاپور" آدی آلتیندا عوامفریبلک ائتمگه چالیشان ذاتلار ایرانویچ قونوسوندا **گونشه تاپینما** (مهر پرستی) قونوسونو اوزلرینه الک ائتمگه چالیشاراق گننه ده یازارلار:

"آیری بیر قدیم مهرتشت آدلی کتابدا گونه تاپینان (پرستش ائدن) انسانلارین یوردلاری اوزره بئله یازمیش: < قوزئی طرفدن آرنک چایی نین

²⁸ ایشیق سۆنمز، پان ایرانیستلرین دیل و مدنیت تحریف ائتمه مسئله لر!:

<http://www.isiqsonmaz.com/Seite184.htm>

²⁹ Bartholomae, Christian, Alt Iranisches Wörterbuch, Strassburg, 1904, S. 777.

Röt pa **Ērān vēž** kēš mān i parušasp i pitar i zaratušt pa bār būt

³⁰ بنیاد نیشاپور، سازمان پژوهش فرهنگ ایران (در تهران)؛ دشت قیچاق و ایرانویچ:

<http://www.bonyad-neyshaboar.com/pages.php?id=13&cat=art>

باشلانیشی (بوگونکو: سیردریا)، گونئی طرفدن هیند اقیانوسیندا اِکواتور خطی نین اوزرینده فاره ادلی بیر آدا (جزیره)، گونچرخان طرفدن هیندوستانین شرقی، گونباتان طرفدن آخساملار دنیزده گون باتان یئر ساییلار. > "31".

اوسته-کی متنده ده گننه پامیر چؤللی و اونون اطرافینداکی بؤلگه لر منظور اولونار. آنجاق "بنیاد نیشاپور" ادلی فارس ایستعمار قورومو امکداشلاری بو متندن نتیجه آلاق داوامیندا آرتیرار:

"... که همانا **مغرب ایرلند** باشد و در زمان ما چندین نیایشگاه میترا در ایرلند پیدا شده است که راستی **سخنانِ دفترهای کهن ایرانی** را نشان می‌دهد."32.

اوسته گوروندوگو کیمی، مؤلیف متنده ذکر اولونان و یاخیندا اولان هیندوستانین غرب ساحیلیندکی هیند اوقیانوسونو گوزدن قاچیاراق او زامانلار آسیالی انسانلارا تانیس اولمامیش "ایرلند" و اونون غرب ساحیلرینه دیل اوزاتماغا هیند منشالی اولان فارسلاری اوروپالی بیر توپلوم قلمه آماق ایله اوزونو یورماغا چالیشمیش.

فارس مدنیت راسیستلری و ایستعمارچیلری تاریخی آدلاری دوغرو و دوزگون بلیرلمدن (معینلشدیرمدن) اولناری آذربایجانین شهر و ولایتلرینه نسبت وئرمگه چالیشاراق آذربایجان زرتشتلوک مقوله سینه دوپونمگه چالیشارلار. بو مسئله مختلف یوللار ایله اؤنه سورولمکده دیر، جواد مفرد کهلان ادلی فارس مدنیت راسیستی تحقیقات آدلاندیردیگی مقاله سینده یازار:

"... 25 ایل بوندان اؤنجه ماد شاهلارینی "دایائوکو، اوپینه، خشتربتیی، فرائورت، کیاخسار و آستیگ" کیانیان " کیقباد، اپوه، کیکاوس، فرود/ سیاوش، کی خسرو و اژی دهاک" شاهلاری ایله مطابقت وئرمکله ثابت ائدیگیمی دئمه لیم. بو عمل، اتفافی بیر تاپیلیش اولراق ساسانیلر زامانی اوپستا کتابی ساخلانیلان شیچیکان (ماراغا ولایتینده کی چیکان) کندیده، "آذرگشسب آتشکده سی" نین قالیقلاری نین یئرینی پور داوود حدس ووران بؤلگه-ده حیاتا کئچدی... کئچن ایللرده پرسیکای تاریخینده ماد شاهلاری نین دا دوغرو اولدوغونو اؤیرندیم. بونلار توراندا بؤیوک ماد شاهلاری اوزره وئرین بیلگیلردیلر. اقرار ائتمه لیم: شاهنامه-ده کی ... "رغه (کزنا، بردع)" شهری نین یئرینه ایرانشناسلار هامان مراغه آد وئردیکلری یئری، ماراغانین گونئی گونچرخانیندا تاپدیم. فردوسی افراسیابین هوم عابد طرفیندن اونون یئر آلتی ائوینده (ماراغانین ورجوی کندیده، مهر معبدینده) یوخسا هنک کوهولونده

31 باخ اورادا.

32 باخ اورادا.

توتوقلانماسینی ذکر ائدر... برزه (بردع)، کزنا، گنجک و هرهم و آیری آدلارین هامان رغه زرتشتی شهری اولدوغونو بیلیریک. سپیتمه (جمشید، هوم) و اوغلو زرتشت اورادا حؤکومت ائتمیشلر. بو شهرین یاخینلیغیندا میانجیق چایی نین دئتی چایی (موردی چای) یاخینلیغیندا 21 کیلومتر ماراغانین گونئی گون چیاغیندا زردوشت آنادان اولموش³³.

ابولقاسم فردوسی طوسی نین یاشادیغی یئری و جغرافیا آچیسیندان ایران دئییمی نین هانکی تورپاقلاری ایچردیگینی بیلمه دیگینی نظره آلساق³⁴، اونون "راغ" و "باغ" ماهیتینده یازدیغی رجزلریندن یولا چیخاراق 1000 - 1500 کیلومتر فردوسی نین یاشاییش یئریندن اوزاق اولان جغرافی مکانلار مؤلیف بوگون وحی الهی دئییه اؤزوندن خیالی آدلار وئرمه سی بو ذاتلارین نجه بیر دوشونجه قولو اولدوقلارینی اورتایا قویموش اولار. جواد مفرد کهلانلارین تاپینتیلاری اوزره گلدیکده آذربایجانلیلار عرب ایشغالچیلیغینا قارشین امانسیز دیرندیگی اوچون عرب تاریخچیلری آذربایجانلیلاری کافر و اودا تاپینان (اطاعت ائدن) دئییه ایسلامیت قیلینجی نین آلتینا وئردیرمگه چالیشمیشلار. بئله لیکله او زامانلار اؤنمسیز و اهمیتسیز ساییلان زرتشلیک آذربایجانا نسبت وئریلمگه باشلامیش. زامان گئدیشى ایله تاریخدن اوگونه آیاق باسان "آروپاتان" آدی عرب دپلینده "آذربایکان" و زامان گئدیشى ایله "آذربایگان" و سونرالار "آذربایجان" اولموش دئییه دوشونجه و فیکیر یئردیرسک، مسئله نین هانکی آشامادا اولدوغونو باشا دوشه ریک.

ایران تاریخینده زرتشتچولوک و اودا تاپینمانی (آتش پرستی) آذربایجانا نسبت وئرمک مسئله سینه گلدیکده بئله بیر دوشونجه و فیکیر یئرینمک تاریخ بویو هئچ بیر زامان آذربایجان اوزره اولمامیش. یالنیز اروپایان اوریئنثالیستلری (شرقسناسلاری) عربی قاینالاریندا بئله دوشونجه و فیکیرلر ایله اوزله شه رک بو مسئله نی قوشقو و شک گؤزو ایله اله آلدیلار. ایسته دیکلرینی تاپاییلمه دیکلریندن سونرا بو مسئله دن یابیناراق ایلك تهران شهری نین یاخینلیغینداکی "ری"، سونرا ایسه افغانستان و تورکمنستان کسیشدیگی یئرده اولان باکتر (باختر) ولایتی اوزره یؤنلمه لی اولدولار. باشقا یاندان "کیانیان" دئییه جواد مفرد کهلان

³³ جواد مفرد کهلان، زمان زرتشت در شاهنامه فردوسی و کتب پهلوی:

<http://www.oshihan.org/Pages/ZartoshtBirthShahnamehJavadMonfared.htm>

³⁴ باخینیز: ابولقاسم فردوسی، شاهنامه:

سپه را ز زابل به ایران کشید --- به نزدیک شهر دلیران کشید ...
 چو از شهر زابل به ایران شوم --- به نزدیک شاه دلیران شوم ...
 ز زابلستان گرز ایران سپاه --- هر آنکس که آید ز نهار خواه ...
 چه باید مرا جنگ زابلستان --- وگر جنگ ایران و کابلستان ...
 ز زابل به ایران ز ایران به تور --- برای تو پیمود این راه دور ...
 همه سوی دستان نهادند روی --- ز زابل به ایران نهادند روی ...
 از ایران ره سیستان بر گرفت --- از آن کارها مانده اندر شگفت ...
 برآشفت و اندیشه اندر گرفت --- ز ایران ره سیستان برگرفت ...
 ز ایران وز کشور نیمروز --- همه کار داران گیتی فروز ...
 شهنشاه ایران و زابلستان --- ز قنوج تا مرز کابلستان ...
 چو دارا از ایران به کرمان رسید --- دو بهراز بزرگان لشکر ندید ..

قلمه آلدیغی هیندوستان فارسلیق اوچون گتیریلیمیش جعل ادبیاتینا اساسلانا. بو جعل ادبیاتی اساسیندا میرزه فتحعلی آخوندزاده و جلال الدین میرزه (فتحعلی شاهین اوغلو) دا فارسچیلیق و فارس مدنیت راسیستلیگینه اساسلانا. ایران ممالیکی محروسه سینده تورکلوک علییهنه اساسینی قویموش حرکتین اؤنچوللری اولدولار. بو دوغولتودا گلجکده بیلگی وئرلیجکدیر. ایندی ایسه بیر داها جواد مفرد کهلان آدلی موللیفین تاپینتیسیندان ائشیدیریک:

"تبریز بیلک یوردوندا اؤنچول اؤیرنجی (دانشجویان پیشگام) محفلینه عضو اولدوغوم اوچون، ایکی ایل سونرا تبریز بیلکیوردوندا ائشیگه آتدیلار. اوندان 3 ایل سونرا، قاچاق یول ایله تورکیه-یه گلدیم. اورادا بیر دوستوم منه دئدی: بو قدر داخیلی و خارجی ایرانشناسلار زردوشتون دوغولوش یئرینی تاپایلمدیکده، سن نجه زردوشتون کیم اولدوغونو تاپدین؟ دئدیم: من زردوشتون دوغوم یئرینی تاپیب و اوزرینده ده اوتورموشام. اوسته لیک، بو قدر حریص اوزاقدا و یاخیندا زردوشتون دوغوم یئرینی آختارماقدا اولان بیر پروفیسورون دا ساقالینا گولورم. دوستوم دئدی: سنین بو جاوااین منی یئر چیرپدی. سونراکی ایل دوستوم ایله سوئیده ایدیک. او زاماندا بوگونه دک بیرمی ایل کئچیر، یازدیقلاریم 8 کتاب اولموش و اونلاردان 6 کتاب سوئیده چاپ اولموش. با عرص احترام جواد مفرد کهلان"³⁵.

بو بوش ایددعالار اساسیندا قارالانمیش کاغیذلاردان یولا چیخاراق خالق اجتماعیتی نین گۆزونو بویاماغا چالیشانلار اؤز لرینی تحقیقاتچی دا آدلاندریمیش گۆرونلر³⁶. بو معده گوجو توره دیلمیش ایددعالاردان یولا چیخاراق ماراغا/ مراغه شهری اوزره اجتماعیتی بیلگیلندیرمه سینه لری نین بیریندن اوخویوروق:

"اشکانیان زامانیندا، آذربایجانین مرکزی اورمییه گؤلونون گونئی گونباتانیندا، فراسپا آدلی بیر شهر ایمیش. بعضی آراشدیرماچیلار گۆره، فراسپه، فرسپایا، فراسپا دئدیکلری شهر بوگونکو ماراغا شهریدیر. میللردان 36 ایل اؤنجه مارک آنتوان، پارت دؤنمیندن اولای و حادینته لری ذکر اندرکن ماراغا بؤلگه سینی فراتته آدلاندریمیش. ساسانیلر زامانیندا آزرگشسب آتشکده سی سیز شهرینده اولدوغو اوچون، ماراغانین اؤنمی و اهمیتی چوخ ایمیش. بارتولد و بیر چوخ آراشدیرماچیلار ماراغانی "افزاره رود، افزاره روح و امداده هارود" آدلاندریمیش و اونو زردوشتون دوغولوش یئر قلمه آلمیشلار. چوخلو قاینالار ماراغانی زردوشتون دوغوم یئرکی و اونون آدینی رغه، زردوشت دوزتدیگی اون ایکی

³⁵ جواد مفرد کهلان، معرفی نامه جواد مفرد کهلان: <http://far-hang.blogspot.com/2006/04/blog-post.html>

³⁶ باخ ابولقاسم فردوسی، شاهنامه

شهرلردن بیر تانیمیشلار. بعضیلری ایسه اونو آذربایجاندا یئر آلمیش و زردوشتون دوغوم یئرکی اولان مه ره گه دئییه قلمه آلمیشلار"³⁷.

اوسته گؤرونوگو کیمی، ایکی اصطلاحا مؤلیف، آدسیز آراشدیر-ماچیلارین آغزینا سؤز قویماغا بیر ماراغا شهرینی بیر دفعه " فراسپه، فرسپایا، فراسپا" و بیر دفعه ده "افزاره رود، افزاره روح و امداده هارود" دئییه آدلاندیرمیشلار. بو ادبیات هذیان ماهیتلی اولسا دا، عوام یئرلی انسانلاری فارسلیق باتلاغیندا غرق ائتمک اوچون یئم ساییلار.

اوسته کی یالانلار بیر یانا دورسون پان ایرانست محفلینه باغلی اولان حسین نوین رنگرز آدلی بیررسی آذربایجان زرتشتون دوغولوش یئرکی قلمه آلماقلا یئتممه یه رک (قناعت ائتمه یه رک)، اونو "ایرانویچ" (ائله بیل فارس قبیله لری نین ایران فلاتینه گلمه میشدن اؤنجه اولدوقلاری باشاییش یئرلی) دئییه قلمه آلماقا چالیشمیش، اوخویوروق:

"... ایران ویچ (آذربایجان) یاخشی یارنمیش جغرافی بیر بؤلگه-دیر. زردوشت دین گتیردیکدن سونرا، ایلك اولاراق ایران ویچ-ده (آذربایجان-دا) فراز یشت، پرشیتوت و مدیوما (مدیا - ماد) او دینی قبول ائتدیلر، ایرانویچ یعنی آذربایجان"³⁸.

بیر ملت اؤز دیلی، مدنیتی و اؤز اقتداری اساسیندا اداره اولونمازسا، ایستعمار قوه لری آذربایجانین اؤز اوشاقلاریندان بئلنچی اجیرلری پالان یازماغا و بو یازیلاری مجانی "بنیاد موقوفات محمود افشار" آدلی استعمارچیلر واسیطه ایله چاپ ائده رک خالق کیتله سی آراسیندا پایلاماقلا فارسلیغی بیر ابدی آنلاییش دئییه عوام خالقا آشیلاماغا و تزریق ائتمگه چالیشارلار. حسین نوین رنگرز آدلی موللیف آذربایجانلی فارس ایستعمارینا یئدیرمک اوچون آیاغینی بیر آددیم داها یوکسک سکی یه قویاراق یازیر:

"آذربایجانا نسبت وئرین ایران ویچ-دن باشقا، آزرگشسب ده آذربایجانا نسبت وئرلمیشدیر. شاهنامه وئردیگی خبره گؤره، ایکی مقدس آزرگشسب آدلی آتشکده واریمیش؛ اولنارین بیرکی باکی و او بیررسی ایله ماراغانین شیز بؤلگه سینده-دیر. باکیدا کی آزرگشسب آتشکده سی بوگون ده وار..."³⁹.

³⁷ محمد وند، جلیلی - احمدزاده اقدم، وحید، هیئت مدیره شرکت تولیدی و تحقیقاتی سامان ارتباط سهند: شبکه اطلاع رسانی شهرستان مراغه، نگاهی اجمالی به باغ شهر فرهنگی تاریخی مراغه: [HTTP://WWW.MARAGHEH.ORG/NEWS/1817_3.HTML](http://www.maragheh.org/news/1817_3.html)

³⁸ حسین نوین رنگرز، عضو هیات علمی دانشگاه و محقق اردبیلی، تاریخ مختصر و وجه تسمیه آذربایجان، پان ایرانست، آریا آرمان:

<http://ariarman.com/Azarabadegan.htm> و آریا ادیب سیته سی (زبان و ادبیات فارسی): <http://aryaadib.blogfa.com/post-607.aspx>

³⁹ حسین نوین رنگرز، اورادا.

"راغ" و "باغ" بیچیمینده سیرالامیش عیبارتلردن ده آنلاشیلدیغینا گۆره، فردوسی نین ایران آنلاییشی غزنه و اونون اطرافینداکی کیچیک بیر بؤلگه اولموش. بو دئدیکلریمیزه باخمایاراق کئچمیشده بلخده گشتاسپ آدلی پادشاه و اونا باغلی اولان بیر مکانین آدی ایله ایلگیلی اولان "آذرگشسب (یا آذر گشنه اسب!!)" لری بوگون فارس مدنیت راسیستلری، آذربایجانا نسبت وئرمکله، فارس ایستعمارچیلیغینی آذربایجانا تحمیل ائتمک ایسترلر. حسین نوین رنگرز خیالینداکی آذرگشسب (آذر گشنه اسب!!) آتینا مینه رک فردوسی نین مؤبدلردن ائشیتدیگی داستانلاری بیر تاریخی فاکت کیمی قلمه آلاراق یازیر:

"... فردوسی نین دئدیگینه گۆره، کیخسرو شاهلیق تختینه اوتورمامیشدان قاباق، اونون ده ده سی کیکاس ایله آذرگشسب (آذربایجان) تورپاغینا گئتمیشلر. بئله لیکله اورادا عبادتگاهدا شاهلیغین یاخشلی باشلاماسی و مملکتین یاخشلی اداره اولماسی اوچون دعا ائتمیشلر:

"خوسرو کاووس شاهها دئدی: الله-دان باشقا کیمدن یولو خبر آیم. اونا دئدی: بیز ایکی آتی مینه رک آذرگشسب تورپاغینا گئدک".⁴⁰

اوسته گؤرونوگو کیمی، فردوسی "اسب" کلمه سینه قوشوق (قافیه) گتیرمک اوچون "آذرگشسب" کلمه سینی قافیه اولسون دئییه تیکرار ائتمیش. بو قافیه و ریتم اساسیندا کلمه گولشدیرمک بوگون فارس ایستعمار قوه لرینه بیر یئم اولموش. آنجاق بو ایستعمار قوه لری آذرگشسبین کئچمیشده افغانستانا منصوب اولدوغوندان دا خبرلری یوخ گؤرونر. دئمک، بو سیرالانمیش آدلار و اونلار اوزره دئییلیمیشلر ناغیل ماهیتیندن آرتیق هئج بیر اؤنم و اهمیت داشیماز.

اوسته گؤرونوگو کیمی ایلك اولاراق "بنیاد نیشاپور" آدلی فارس ایستعمار قورومو (مؤسسسیه سی) بیر متنی دوشونجه دئییه اورتایا قویار، سونرا او اساسدا فارس اولمایان ائتنیکلره منصوب اولان فارس مدنیت راسیستلرینی فارس ایستعمارچیلیغی اوچون اجیر ائدر. بئله لیکله بوگونکو ایران ممالیکی محروسه سی ایله ایلگیسی و علاقه سی اولمایان هر هانکی بیر فیقور اوزره فارس ائتنوسونا باغلی اولمایان شخصلر مدنیت ساواشی دئییه فارسلیق اوچون، سیاسی و ایستعماری ادبیات اولوشدورماغا جان آتارلار.

زردوشت آدینا آذربایجان توپلومونو نئجه ایستعمار ائدیکلری ایله تانیش اولدوغوموزدان سونرا، یئری گلیمشکن سای باخیمیندان کیچیک بیر ائتنیک اولان طالیبش منصوبیتی اولان علی عبدلی آدلی ذاتین، زردوشتون آذربایجانا نسبت وئرلیدیگیندن راحتسیر اولاراق بو ذات زردوشتو آذربایجانین

⁴⁰ حسین رنگرز، اورادا.

طالیش بۆلگه سینه نسبت وئرمیش⁴¹. اصلینده بو مؤلیفلرین هر بیرى دوشونجه باخیمیندان فارس ایستعمارچیلیگی نین پان ایرانیست محفلى نین اوجاقلارینا باغلی شخصلر ساییلارلار. پان ایرانیست محفل، پان ایرانیست و راسیست کیمی تانینان ابراهیم پور داوود کیمی فارس ایستعمارچیلیغینی اساسینی قویموش شخصلردن و بعضی حنکایه لردن یولا چیخاراق زرتشتون دوغولوش یئری نین آذربایجان اولدوغونو ایددعا ائتمگه چالیشمیش.⁴²

اوسته گۆروندوگو کیمی، پان ایرانیست محفل بعضیلرینی آیی کیمی اویناتماغا چالیشار. دئمک، 13- اونجو یوز ایل (م) هندوستاندا غلط ایله دولو داستانلار اساسیندا یازیلیمیش "اویستا" کتابی نین دیلچیلیک باخیمیندان اونون اؤنمی و اهمیتی باخیمیندان یاناشیلمازساق، بو کتابین اؤزو اهمیتلی اولمادیگی اوچون، اونون کویپسی ده اهمیتلی اولابیلمز مسئله سی اوزره دوشوندوگده، آدامین بو مئیمونجوقلارا داها دا یازیقلیغی گلر. اوسته کی فارس ایستعمارینا اویونچاق اولموشلارین دوشونجه لرینه قارشین افغان یازاری رازق رویین "زرتشت، سخنی از داشته ها و نداشته های ما" آدلی مقوله سینده زرتشت مسئله سینه داها دا اولوملو یاناشماغا چالیشمیش. رازق رویین زرتشتون کیم اولدوغو و هارادا دوغولدوغو وارساییمی اوزره یازیلیمیش دوشونجه و فیکیرلری نغده چکه رک بیلگی و معلوماتینی اساسلانديرماغا چالیشمیش، اوخویوروق:

"... ایرانلی اویستا کتابی نین مؤلیفی محمد تقی راشد محصل گئرجکلیگی گۆرمگه چالیشماقلا یازمیش>: < اویستاین دیلی قدیم فارسچا دئدیکلری دیل ایله یئردن گۆیه قدر فرقلی بیر دیلدر. او دیل بو توپراقلارا عایید دئیل. آنچاق هارا عایید اولدوغونو اویستادا بعضی بلیرسیز (مبهم) مقاملاردان حدس وورماق اولار. یالنیز تئدسکو اویستا کتابی نین دیلینی ایران نین قوزئی گونباتان بۆلگه سینه عاییدیر دئییه ادعا ائدر. آنچاق آیری آراشدیرماچیلار اویستاین دیلی نین گونچرخانا عایید اولدوغونا داییر نظرلری اوس اوسته دوشر. اویستا کتابی نین اؤزللیگی و اونون متینلری ده بو نظری وورقولاراق (تأکید ائده رک) تأیید ائدر... (باخ. محمد تقی راشد محصل، اوستا ص. 17) >.

آدی چکیلن یازار یازدیغی کتابی نین ص. 91-ینده آچیق و آشکار یازیر: <مهر یشت، فروردین یشت و زامیا یشت متینلرینده اولان جغرافی بیلگیلر ایرانین شرق بۆلگه لری اؤرنک اولاراق سیستان، هیندوکوش داغلاری نین اتکلری و پامیر چؤللری ایله مطابقت ائدرلر (همان اثر)>. راشد محصلین دئدیکلرینه آرتیرماق لازیم. او دا بودور: اونلارین

⁴¹ علی عبدلی، تالش، زادگاه زرتشت، پان ایرانیست، اهورا مزدا این سر زمین پارس را

از سپاه دروغ و خشکسالی محفوظ دارد: <http://sabacn.blogfa.com/post-52.aspx>

⁴² علی عبدلی تالش، اورادا.

بعضی سینی قید ائتمک یئرینه اونلارین هانکی اساسدا دئدیکلری ایله اوست اوسته دوشسدوگونو یازسایدی، داها دا یاخشی اولاردی. ونیداد کتابی نین بیرینجی فرگرد بؤلوموندن ده بللی اولدوغو کیمی، اویستا کتابیندا آدی چکیلن 16 بؤلگه نین چوخلوقو افغانسانا عایدیر، اؤرنک اولاراق بَخدی (بلخ)، هرابوه (هرات)، فندهار، غزنه، وایکرتنه (کابل)، هیتومنه (هیرمند)، زرنک (سیستان)، ره گه (راغ)، چخر (کابل) و غزنه آراسیندا اولان بؤلگه، اپرینه و بچو (پامیر، خوارزم تا آمودریا)، انیسا (ترکمنستان: نسا)، مورو (مرغاب گؤلوندن سویون ائشیگه دوغرو آخان یئری)، سغده (آمودریانین قوزئی بؤلگه سی)، هری ویتی (ارعدناب)⁴³.

اوسته گؤروندوگو کیمی، فارس مدنیت راسیستلری نین "راغ" کلمه سینی مراغایا نسبت وئرمکلی نین ترسینه بو آد "ره گه" یوخسا "راغ" دئییه افغانیستاندا تانینمیش بیر بؤلگه آدی ساییلار⁴⁴. رازق رویین، زرتشت آدلی اوستوره نین دوغولوشو اوزره یهود تاریخچی سی گیریشمن نین گؤروشونه قوشقو و شک ایله یاناشار و یازار:

"ماد و پارس طایفا آدلاری، میلاددان قاباق دوققوزونجو عصرده، آشور کتیبه لرینده ذکر اولدوغو اوچون، زردوشتون ظهور ائتمه سینی ماد، پارس طایفالاری نین "آریانه و اویجه" یا باختریا-دان (باختر: افغانستاین قوزئی بؤلگه سیندن) آیریلدیغی زامان ایله اوست اوسته دوشدوگو بیر زامانا عاید اولمالیدیر. بو اساسدا زردوشتون ظهور ائتمه سی تقریباً 1000 میلاددان اؤنجه اولمالیدیر. داها چوخ اولارسا، 1400-1500 میلاددان قاباقکی ایللر آراسیندا اولمالیدیر. زردوشتون ظهور ائتمه سی اوزره اختلاف نظر اولدوغو کیمی، اونون دوغولدوغو یئر اوزره ده اختلاف نظر واردیر. بعضیلر زردوشتو "ری" و یا آذربایجانا نسبت وئرمکله بو آئین نین یهود دینی تاثیرینده و آیری دئییشله بابل و آشور مدنیتی نین تاثیرینده اولدوغونو یانسیتماغا چالیشمیشلار. آنجاق زردوشت ائینلرینده بئله مدنیتلردن هئچ بیر اثر گؤرونمیدیگی اوچون، بو ادعالاری قبول ائتمک دوزگون اولماز"⁴⁵.

رازق رویین و ناصر پور پیرارلارین یهود تاریخچیلری نین مسئله یه یاناشماقلارینی نظره آلساق، واقعیتلره اساسلانمایان یاپیق (ساخته) و جعلی تاریخلر اؤزونو دوغولدا بیلمز، اؤنم و اهمیت ده قازانابیلمز گؤرونلر. دئمک، یهود تاریخچیلری پهلویلر دؤنمینده ایران ممالیکی محروسه سی نین گئچک تاریخینی یاپیق و جعل ائتدیکلرینه باخمایاراق زامان گندیشی و بیلیم دونیاسی ایستر اونلاری و ایسترسه ده اونلارا

⁴³ رازق رویین، زرتشت، سخنی از داشته ها و نداشته های ما:

<http://www.goftaman.com/daten/fa/articles/part6/article861.htm>

⁴⁴ راغ افغانستانین بدخشان (باختر شرقی) ویلایتی نین بؤیوک بیر بؤلگه سی ساییلار. راغ بؤلگه سی نین 180 کندی وار.

⁴⁵ باخ. رازق رویین، اورادا.

اویونجاق اولموشلاری روسوای ائتمیشدیر. رازق رویین یهود تاریخچیلری نین زرتشت و زرتشتچولوگو آذربایجانا و ری شهرینه نسبت وئردیکلری اوزره دایاناراق اونلاری داها روسوای ائتمگه چالیشمیش، اوخویوروق:

"بعضیلری زردوشتو ماد شاهلیقلارینا باغلاراق اونون دوغولوش یئرینی آذربایجانا اورمو گؤلونون یانینا نسبت وئرمیشلر. بو حدس و گومان اساسا زردوشت اورادا ظهور ائدیگینه باخمایاراق عقیده سی خالق آراسیندا قبول اولونمادیگی، خالق اونون علییهنه طغیان ائدیگی اوچون، او بلخ و خوارزم بؤلگه لرینه مهاجرت ائتمه لی اولموش. بو ادعالار هر هانکی دلیل و مدرک اساسلی اولمادیغینا باخمایاراق زردوشتون دوغولوشونو ایرانین غرب بؤلگه سینه نسبت وئرمیشلر. آنجاق زردوشت آئین نین شرقدن غربه دوغرو ایران طرفینه ده یایلدیغینی اثبات ائده بیلمزکن زردوشت دوشونجه سی نین بلخ و خوارزم بؤلگه لرینده تاپیلدیغینی دا داناییلمه میشلر. باشقا یاندان قدیم بلخ بؤلگه سینده دانیشیلان دیلین ده اویستا کتابیندا اولان "گاتا"لارین دیلی ایله چوخ بنزریلیگی وار. باشقا یاندان، ادعایا اساسا زردوشت قیرخ ایکی یاشیندا آذربایجاندا اولموشسا (پیغمبرلیک ادعا ائدیگی یاش)، نجه بو یاشدا بلخ بؤلگه سینه گنده بیلدی و خالق ایله بلخ دیلینده روان تبلیغ ائده بیلدی، جامعاتی و اورایا حاکیم اولان شاه گشتاسپی اؤز اینانجینا اینانديراییلدی"⁴⁶.

اوسته گؤرونوگو کیمی رازق رویین فارس ایستعمار گوجلرینه اولدوقچا کسرلی جاوابلار وئرمگه چالیشمیش. فردوسی نین "آذرگشسب" دئییمینه گلدیکده اوسته گؤرونوگو کیمی، "آذرگشسب" دئییمی "گشتاسب" شاه و اونون تاپیندیگی و یوخسا ویلایتی ایله ایلگیلی اولمالیدیر. بولقاسم فردوسی "راع" و "باغ" سایاگی قوشوقلارا اویقون دوشونوگو اوچون، سس قولغا خوش گل سین دئییه "آذرگشسب" دئییمی ده پارت دئییه اورتایا چیخمیش. رازق رویین زرتشتین مهاجرتی اوزره یازاز:

"...بو کؤچمه (مهاجرت) اوزره اورتایا قویولان ادعا بلخین یاخینلیغینداکی هر هانکی بیر کند یوخسا شهره نسبت وئریلسه، بلکه ده اینانديریجی اولار. دئمک، یئنی دوشونجه صاحبیلاری اؤز گؤروشلرینی یایماق اوچون، دربارا و نفوذلو شخصلره یاخین دوشمکله اؤز گؤروشلرینی داها دا راحت یایاییلر. اویستا و شاهنامه-ده ده گشتاسب و اونون اوغلو اسفندیار "به" آدلی آئینی یایماقلا زردوشتون ایشینی داها دا راحتلاتمیشلار. بو موضوع مزدک بامدادان و قباد شاه ساسانلی اوزره ده کئچرلیدیر"⁴⁷.

اوسته کی گؤروشلر من گلدیگیم قناعتی وورقولامیش اولار. دئمک، "آذرگشسب" کلمه سی نین آذربایجان ایله هئچ بیر ایلگی و ایلیشگیسی اولمامالیدیر. بو دئدیگرمیزه "آذرگشسب" کلمه سینده

⁴⁶ باخ. رازق رویین، اورادا.

⁴⁷ باخ. رازق رویین، اورادا.

عربچه "آذر" کلمه سی نین اولماسیدیر. عرب دیلی و کلمه لری نین آذربایجانا یول آچماسی میلادین 9-اونجو یوز ایلیندن سونرا (عربلر آذربایجانا ایشغال ائتدیکلریندن سونرا) اورتایا چیخمیش بیر گؤرونوم اولمالیدیر. بو مسئله افغانستان و اورتا آسیادا ایسه اولدوقجا ارکن (تتز) حیاتا کئچمیش⁴⁸. دئمک، "آذرگشسب" ادلی بیر آتشکده یوخسا مراسم یئر واریمیش سه ده، بو آتشکده آذربایجاندا دئییل، فردوسیدن یوزلر ایل اؤنجه عرب دیل و مدنیتی ایله اولشمیش افغانستان و هر هانکی باشقا بیر مملکتده سؤز قوسونو اولمالیدیر. ابولقاسم فردوسی سلطان محمود غزنه لی (975 – 1077م) زامانی نین شاعری اولدوغونو قبول ائدرسک، او زامانلار عرب دیلی آذربایجانا یئنی آیاق باساماسینا باخمایاراق بو دیل و مدنیت افغانستان و اورتا آسیادا 350 ایلدن آرتیق حؤکوم سورمکده ایمیش. دئمک، "آذرگشسب/ آذرگشسه اسب" آختاریشیندا اولانلار بو ایتگیلرینی آذربایجاندا دئییل، افغانستان و اورتا آسیادا تاپماغا چالیشمالیدیرلار.

دئمک، دیل بیلیمی اؤز آچیسیندان بیر چوخ عوامغریبلری روسوای ائده حک گوجه بییه ساییلار. رازق رویین بیر آدیم داها ایلری گئده رک زرتشت مرامی نین قیسیتلی و دار بؤلگه ده یایلدیغینی اثبات ائتمگه چالیشاراق یازار، اوخویوروق:

"زردوشتون خوارزم اوزره ده دین تبلیغ ائتدیگی اوزره هر هانکی بیر سند یوخدور. بیرسی خوارزم هاواسی نین سویوق اولماسینی و بئلنچی بیر هاوانین اویستادا ذکر اولدوغونو ادعا ائتمیش. آیری بیرسی، هر هانکی بیر مدرک اورتایا قویمادان خوارزم لهجه سی ایله گاتا دیلی نین بنزریلیگی اولدوغونو ادعا ائتمیش. آنچاق زردوشتون بلخلی اولدوغونو ادعا ائدنلر اویستا کتابی نین اؤزونه استناد ائتمکله شاهنامه-دن دن آیری دئییشلری سند کیمی اورتایا قویاراق بلخ واقعه سینی ذکر ائتمیشلر. دئمک، بلخ شهرینده بیرینچی مدینیتین یارانماسی، گشتاسپین اورادا شاهلیق ائتدیگی و سونرا اورادا تورانلی ارجاسب الی ایله اولدوگو ده دئدیکلریمیزه بیر سند ساییلار"⁴⁹.

اوسته گؤرونوگو کیمی زرتشت بیر اوستوره اولماسینا باخمایاراق ائله بیل بلخده گشتاسب شاهها سیغیناراق اؤز دنیا گؤروشلرینی یایماغا چالیشارمیش. نسبت وئردیکلری اورتا آسیالی "ارجاسب" طرفیندن زرتشت اولدوکن سونرا، ارادا بوشلوق یارانمیش، بئله لیکله زردوشتون گؤروشلری ناغیل بیچیمینده دیلدن دیله دولاشاراق 13- اونجو یوز ایله (م) مؤبدلر طرفیندن یازیا کؤچورولمه شانسینی الده ائتمیش. دئمک، اویستا کتابی نین دیلی نین ده بلخ دیلینه یاخین اولماسی اویستا

⁴⁸ عربلر 667 میلاد ایلینده (47 ه.ق) هرات یولو ایله آمودریادان کئچه رک 709 میلاد ایلینده (91 ه.ق) باختر ولایتینی اله کئچیرمیشلر.
⁴⁹ باخ. رازق رویین، اورادا.

کتابی نین 13-ونجو عصرده قلمه آلیندیگی دیله اساسلانا. رازق رویین گئنه ده بیر آدیملر گئنه رک فارس ایستعمار گوجلرینی و آرخائیسترلرینی داها گئری پوسگورتمگه چالیشاراق بازار، اوخوبوروق:

"محمد تقی راشد محصل یازیر: < اویستادا اولان بیلگیلر و او زامانکی آیری متینلر، بیریری نین یانیا قویولارسا، قدیم آریالیلارین ایلك یاشادیقلاری بۇلگه خوارزم ایله سیستان آراسینداکی بۇلگه لر اولموش. هر حالدا، ایرانینی غربینده، شمالغربینده دئییل، ایرانین شرقینده-دیر. آنجاق اویستادا آدی چکیلن ایرانویچ آدلی بۇلگه نی آریالیلارین قدیم یاشادیقلاری بۇلگه دئییه قلمه آلمیشلار. نیولی نین حدسینه گۆره، اویستاداکی ایرانویچ-دن منظور زردوشت و زردوشتچولر یاشادیقلاری بۇلگه منظور اولونار. بو بۇلگه یئر کوره سی نین مرکزی، ائتی چایی، چینود کۆرپوسو و چکاد دائیتی او بۇلگه-ده-دیر و گیومرت اؤکوزو ده اورادا یارانمیش دئییه خیال ائدیلمیشدیر. او بۇلگه نین هاواسی اولدوقچا سویوق تعریف اولموشدور. او منظور اولموش یئر بیز خوارزم دئییه قبول ائده بیله ریک (محمد تقی راشد محصل .. « اوستا » ص 19 «). آنجاق بازار کتابی نین 91-ینجی صحیفه سینده یازمیش: < بو اساسدا اویستا ایرانین شرق و شمالشرق بۇلگه لرینی توصیف ائدر. بو جغرافی بیلگیلر مهر یشت ، فروردین یشت و زامیاد یشت آدلی اثرلرده ده گۆرونر. او توصیفلرین بعضیسی ایرانین شرقینده اؤرنک اولاراق سیستان، هیندوکوش و پامیر داغلاری اتکلری ایله مطابقت ائدر (محمد تقی راشد محصل .. اوستا ، ص 91). >. آنجاق نه اوچون بلخ دئییل، خوارزم و هیدوکوشلاری نین اتگی؟ منظور اولدوغو اوزره، مؤلیف بیر شئی یازماز. هر حالدا هاواسی سویوق اولان خوارزم دئییل، هیندوکوش و پامیر چؤللری منظور اولمالیدیر، خوارزمده اویستادا سؤزو گئندن اوجا داغلاردان هرهانکی بیر اثر یوخدور"⁵⁰.

اوسته گۆروندوگو کیمی رازق رویین بیر آراشدیرماجی کیمی مسئله یه یاناشاراق اساسلاندیگی قابناغی دا نقد آتیشینا توتماغا چالیشار. بو باخیمدان رازق رویین وورقولادیگی محمد تقی راشد ذات عالیدن داها دا طرفسیر ساییلار. رازق رویین تاجیک تاجیکستاندان یوسف شاه یعقوبوفون بیلگیلرینه اساسلانا. زرتشتون دوغولوش یئرینی افغانستانین **باختر** ولایتی دئییه اثباتلاماغا چالیشار⁵¹، اوخوبوروق:

"زردوشتون آنا و آناسیندان بنش اوغلان: زردشت، ردوشت، رنگوشت، نوتریگا، نایوتیس و بیر قیز: مدیو مانگه دوغولدولار. "اشتر دو کوهانه (ایکی داغلی ده وه)" باختر بۇلگه سینیه عایید اولدوغو و زردوشت و ایکی قارداشلاری نین دا آدلاری "اشتر" اکی داشیدیقلاری اوچون، زردوشت باختر بۇلگه سیندن اولمالیدیر دئییه قبول ائتمک اولار. اشتر

⁵⁰ باخ. رازق رویین، اورادا.

⁵¹ زرتشتون باکترده (باختر) دوغولدوغو بوگونکو آروپا اویستاشناسلاری طرفیندن ده قبول ائدیلمیش بیر وارساییمدیر، باخ 27.

باختریلیرین عادت و عنعنه لرینده مقدس حیوان ساییلدیغی اوچون، اولار اوشاقلارینا "اشتر" آدینی قویارمیشلار. بیز آریالیلارین پیغمبری اولان، زردوشتو باختر ولایتیندن اولدوغونو بیلیریک. بو بؤلگه لر "آریانوچ" ساییلارمیشلار⁵².

اوسته کی گۆروش تاریخی آنلایشا گۆره داها دا منطیقا یاخین گۆرونور. آلمان مولیفی **Wolfdietrich von Kloeden** بیر چوخ قدیمی کیتابلاردان فیدالاناراق **زردوشتون** دوغولوش یئری، یاشادیغی عصری و هانکی اساسدا ایکیلیک «دوآلیسم» فلسفه سی نی منیمسه دیگی قناعتینه گلدیگینی اورتایا قویماغا چالیشمیش.

اونون گۆروشونه اساساً زرتشت **قوزئی تورکمینستانین باکتر** (باختر) و بعضی گۆروشله اساساً **افغانیستانین بلخ** شهری نین اطرافیندا دوغولموش⁵³.

اوسته کی مولیفلیرین گۆروشله بیر یانا دورسون، رازق رویین ده اوسته ایشاره ائتدیگی و فارس تاریخچیلری نین ده **ایرانویچ** (اثران وئژ) -ی سویوق بیر جغرافی مکان

آدلاندیردیقلارینا اساساً **اثران وئژ** افغانستان، تبت، تاجیکیستان و قیرقیزیستان تورپاقلاری نین کسیشدیگی **پامیر** ولایتی اولاجاقدیر. بوتون ایران تاریخچیلری و پان ایرانیست قوه لر آریالیلارین "ایرانویچ" (اثران وئژ) "دن ایران سایدیقلاری تورپاقلارا گلدیکلرینی وورقولایارلار. بو دوغولتودا قاتی فارس مدنیت راسیستی اولان **یحیی ذکاء** نین دا گۆروشله ائشیتمه لیدیر، اوخویوروق:

" حاضر اولان ذاتلار بیلدیگی کیمی، آریائی عیرقینا منصوب اولموشلار ایرانویچ-دن بؤلوک بؤلوک "ماد"، "پارس" و "پارت" آدلاری باشلیغی آلتیندا کۆچه رک آز از ایران تورپاقلارینا گلیمیشلر. بو کۆچری طایفالار کۆچ یولوندا

⁵² باخ. رازق رویین، اورادا

⁵³ Biographisch-Biographisches Kirchenlexikon, Band XIV, 1998; Verlag Traugott Bautz Spalten 344-355

یئرلی خالقلار ایله چوخلو ساواشلار آپاردیقدان و یئرلیلری مغلوب ائتدیکن، اونلارا غالب گلدیکدن سونرا، بو تورپاقلاردا یئرلشمیشلر⁵⁴.

پان ایرانستلردن یحیی ذکاء نین اؤرنک اولراق بو گؤروشو آچیق و ساچیق اورتایا قویماسی آذربایجاندا "ایرانویچ" آختارانلارین هاداران و پاداران دئدیکلرینی و فارس ایستعمارچی گوجلری نین چیرکین نیتلرینی اورتایا قویموش اولار. پامیر ولایتی ایستر جغرافی قوشولار (شرطلر)، ایسترسه ده زرتشتون دوغولدوغو سانیلان یئر و مکانا یاخین اولما باخیمیندان تاریخی "اثران وئز" آدلانمیش یئر سایلمالیدير.

پامیر (اثران وئز)

⁵⁴ یحیی ذکاء: بررسی چگونگی راه یافتن زبان تورکی به آذربایجان یا آتروپاتکان آریایی ایران، پان ایرانست، آریا آرمان: http://ariarman.com/TURKISH_IN_IRAN.htm

يئر يووارلاغى (كوره سى) نين تاوانى (سقفى) ساييلان پامير 120.000 كىلومتر مربع سويوق و بوزلو بير بۇلگه نى ايچرمىش يئر ساييلار. اونون قوزنى بوكوملو داغلار قيرقىستان، گونئىچىخانى چين (تبيت)، گونئىي افغانستانا و قالان بۇلومو تاجيكىستانا عاييد اولان تورپاقلار ساييلار. پامير آسيانين بير نئچه داغلارنى او جومله دن تيانشان (قوزئیده)، قاراقوروم (گونئیده)، قونلون شان (ياركندين يوخاريلار هندوكوش داغلارنى نين گونئى گونچىخانى و گونئى گونباتانى) داغلارنى بيرلشديرن بير جغرافى بۇلگه ساييلار. پامير گونچىخانا تبيت يوكسكلىكلرینه قوشولار و تبيت

اۆزو ده يئر يووارلاغى نين تاوانى و سقفى ساييلار. پامير بۇلگه سى نين دنيزدن اورتالاما يوكسكلىگى 3600 - 4400 متردير. پاميرين 3700 مترريدن يوخارى يئرلرينده هئچ بير آغاچ بيتمز. پامير چايى پانچ چايى نين آنا قولو ساييلار. قاراگؤل (تاجيكستاندا) پاميرين بۇيوك گؤل ساييلار. پامير بۇلگه سينده چوخلو يئر دئپرنمه (زلزله) سى باش وئر.

1911- اينجى ايل باش وئرمىش يئر دئپرنمه سى سونوجوندا پامير بۇلگه سينده سارى گؤل دئيه بير گؤل اورتايا چيخميش. پاميرين سويو و هاواسى سويوق و قورودور. پاميرده ياشايانلار حئيوانچيلىقلا اوغراشارلار. پامير يئرليري حئيوانچيلىقلا اوغراشاراق گاويميش و قويروقلو قويون ساخلارلار.

اوسته کی گئرچکلیک و واقعیتلر بیر یانا دورسون مفرس اولموش ایرانویچ کلمه سی اوزره فارس مدنیت راسیستلری خبر آژانسلاری یاراتماغا⁵⁵ و قوشمالار قوشمانی گؤزدن بوراخماز گؤرونرلر⁵⁶.

ایشیق سؤنمز، 30.12.2008

⁵⁵ خبر گزاری ایرانویچ، [/http://iranvich.org](http://iranvich.org)
⁵⁶ توران بهرامی (شهریاری)، ایرانویچ، پیام ایران:
<http://www.tooran.ir/soroodeha/payameiran/17.html>

زردوشت و اویستا

هر بیر تاریخی اولاین آچیقلیغا قاویشدیریلماسی تاریخی فاکتلار ایله دوزگون اولماسینا باخمایاراق بیر چوخلاری مقاله یازار و دوشونجه یئردرکن هر هانکی مسئله نین نه اولچوده عاقیل ایله اؤتوشدوگونو گؤتور قوی ائتمه دن ایستر اؤز خیاللاری بوی وئردیگی و ایسترسه ده باشقالارین خیاللار اساسیندا یازدیقلاری گؤروشلری عئلمی بیر مقام دئییه اجتماعیه تقدیم ائتمگه چالیشارلار. بو موضوع و مقوله لردن بیر ده "زردوشت" و "زردوشتلوک" موضوعو ساییلار. زردوشتلوک گؤروشو بیر دین اینانجی اولدوغو اوچون بئله بیر گؤروشو اورتایا اتمیش شخصین هارادا دوغولدوغو یوخسا دوغولمادیغی بو اینانج صاحابلاری اوچون اؤنملی دئییل، اؤنملی بو اینانجین بیر دین اینانجی اولاراق اینانان انسانلارا معنوی باخیمدان دایاق اولوشدورماسیدیر. بئله بیر شخصین تاریخ آچیسیندان هارادا یاشادیغی او بؤلگه نین تاریخ آچیسیندان اؤنمینه داییر بیر گؤسترگه اولایلر. بو دا او دیل و مدنیتی تمثیل ائدن توپلوما عایید اولاجاق بیر مسئله ساییلمالیدیر. بو دئدیکلریمیزه باخمایاراق فارس ایستعمار یانچیلاری آذربایجانلی مستعمره لیکده ساخلاماق و فارسلیغین ترکیب حیصه سیندن قورتولوشونا اولاناق و ایمکان وئرمک ایسته مدیکلری اوچون آذربایجانلی زردوشت و زردوشتلوگه دویونلمگه چالیشار و نسبت وئررکن، آذربایجان دیل و مدنیتینه باغلی اولموش بیر سیرالاری دا بو آغ یالانلار ایناناراق ایکی دره بیر سره دئییه آلاق بولاق دوشونجه سی ایله فیکیر یئرتمیش اولارلار. بونلارین بیر سیراسی زردوشتو تورک و تورکلوگه باغلاماغا چالیشار و آذربایجانینکی قلمه آلاکن بیر سیراسی دا زردوشت آذربایجانلی آنجاق تورک دیلی و مدنیتی ایله ایلیشکیسی اولمادیغینی سرگیلمگه چالیشارلار. بو ایکی قوروپ نسبی اولاراق بیر بیرلرینه ترس گؤروشلری اثبات ائتمگه چالیشار و گؤروشلرینی اورتایا قویارکن دیلترین و مدنیتلرین تاریخ آخاریندا آخین ائندیکلرینی گؤز آردی ائده رک بعضی روایتلر ایله اؤز ایددعالارینی اساسلاندرماغا چالیشارلار. بو یازیدا بو ایکی بیر بیرلرینه ترس آذربایجانلی شخصلرین گؤروشلرینی بیر یانا بوراخاراق "معلول" دئییل "علت" مقوله سی نین اؤنملی اولدوغونو نظره آلاراق فارس ایستعمارچیلیغی اساسیندا اورتایا قویولموش زردوشت و زردوشتلوک مقوله سینین بیر ایکی یازی نین بعضی مقاملارینا دئیینه رک اؤز گؤروشلریمیزی اورتایا قویماغا چالیشاجاییق.

زردوشت موضوعسوندا فاروق صفی زاده ادلی معلوم الحال شخص ایضاسی ایله «ایران مهر» ژورنالیندا یازیلیمیش یازیدان اوخویوروق: "زردوشت، آیت الله، حجت الاسلام، ثقة الاسلام کیمی بیر عنوان ساییلار. گونشه تاپینماق آئین نینده یوکسک عنوان مهری عنوانی

اولدوغو کیمی. ... زردوشتون مادی عنوانی وار ایمیش. تاریخده زردوشت مادی آدی ایله یازیلیمیش. بو زردوشت گاتا متنیلرینه گۆره، 14000 ایل بوندان قاباق آذربایجاندا، قدیم شید شهرینده آدرگسب، بوگونکو سلیمان تختی دئییه تانینمیش یئرده دوغولموش⁵⁷.

باشقا بیر یازی فارس مدنیت راسیستلیگینه قاپیلیمیش جواد مفرد کهلان آدلی شخصه عاییددیر، اوخویوروق: "متنی یازان اوزون آراشدیرمالاردان سونرا، ابراهیم تورات و قرآنین بیر خاص شخصه دئییل، بئش سکالی، مادللی، خاخام انشانلی و پیشدادلی آریالی شاهلار اولموشلار. اونلار 523 - 705 میلاددان اؤنجه کی ایلر حؤکومت ائتمیشلر. چوخلو ملتره حاکیم اولدوقلاری اوچون ابراهیم عنوانی، چوخلو امتلرین آتاسی عنوانیندا اولموشلار. تورات یازانلار بو منظر اولموشلاری بیر خاص شخص قلمه آلمیش و ابرام آدی ایله، عبرلرین آتاسینی یهود و عربلرین جدی قلمه آلمیشلار. بیز بورادا بو بئش منظور اولموشلاری قیسا تانیداراق، اونلارین تورات و قران ابراهیمی ایله بیر اولدوقلارینی قیسا ایفاده ائده رک اونلارین آراسیندا ابراهیم خلیلین (ابراهیم الله-ین صمیمی دوستو) زردوشت اولدوغونو گۆره جه بیک⁵⁸. او صوفیلرین گۆروشونه گۆره شاهزاده ابراهیم ادهم (ابراهیم نور)، سلطان بایزید بسطامی (اللهین خالص دوستو: خلیل) و شاهزاده بهلول داننده دلی گۆرونوملو صفتی ایله ذکر اولونموشدور: 1- ایسکیت شاهی فراسیپ آدلی؛ 2- ایکینجی ابراهیم (کیکاووس) ماد دۆلتی نین اوچونجو شاهی؛ ... اسلام میفلرینده ده کیکاووس، ابراهیم و نمرود ایله مربوط اولونارلار. 3- اوچونجو ابراهیم یعنی کورش و یا عربلرین و یهودیلرین تیکینتیلری یئنیلشدیرن... آنجاق کورش عربلرین آنلایشینا گۆره تانینمیش ابراهیملردن بیریدیر. او دا کعبه نی دوزلدن ابراهیمدیر. کعبه نین بناسی نین کورش اولدوغو اوزه آشاغیداکی بیلگی و معلوماتلار وار. بو زیارتگاه قدیم تیکینتی شکیلینده خاخام انشان شاهلاری نین قیبرلری نین قارشیسیندا زردوشت کعبه سی دئییه تیکلمیشدیر. بو شاه عائله لرین الله-ینا عاییددیر، اهورمزدانیندیر. کاسیلر اونو ایمیریا آدلاندیرمیشلار. بو کاسی دیلیندکی آد دا بیلن آغا (سرور دانا) آنلامیندادر... 4- دۆردونجو ابراهیم یعنی کمبوجیه، کورشین اوغلو، مصری فتح ائدن شخص. بو مقامدا ابراهیم چوخلو بردیه زردوشت منظور اولار. .. 5- بئشینجی ابراهیم گئوماته زردوشت (زریادر، ایرج، بردیه) منظور اولونار. ... عبدالکریم شهرستانی الملل و النحل آدلی کتابیندا "مجوس و اصحاب اثین" باشلیغی آلتیندا حنیف دینی و ابراهیم اوزره بیلگی وئردیکدن سونرا،

⁵⁷ صفی زاده، فاروق، ماهنامه ایران مهر، تهران، 1384، شماره تیر و مرداد.

⁵⁸ نئپال بگی نین اوغلو حیاتیندا چتین گونلر و منزولیک کئچیردیکدن سونرا اؤز ایچینه قاپاناراق بیر اؤیرنیمه (تعالیم) درجه سینه یوکسلدی. زیددهارتها قاوتاما او اؤیرنیم اساسیندا 5. اینجی و 6. اینجی عصیر میلاددان اؤنجه بوددا (آیدینلاشمیش) دئییه بیر دینی حرکت یاراتدی. او اؤلدوکدن سونرا بودیسم (بودا آیینی) هیندوستاندان ژاپونا دک یایلمایا باشلادی. بودیسم بوگون دونیادا بئشینجی دین ساییلیر.

عجم رعیتلری و شاهلاری نین هامیسی ابراهیم دیننده اولدوقلارینی یازمیش. بو اساسدا زردوشت و ابراهیم بیر شخص ساییلار⁵⁹.

بیلیندیگی کیمی بیر کلمه نین آد، یوخسا لقب اولماسی، هانکی خالقلارین دیل و مدنیتلرینده دولاشماسی معده گوجو اساسیندا فیکیر یئرتمک ایله دئییل، تاریخی فاکتورلار اساسلانمالیدیر. یئری گلیمشکن آلمان مؤالیفی Wolfdietrich von Kloeden بیر چوخ قدیمی کیتابلاردان فایدالاناراق⁶⁰ زردوشتون دوغولموش یئری، یاشادیغی عصری و هانکی اساسدا ایکلیک «دوالیسم» فلسفه سی نی زردوشتون منیمسه دیگی قناعتینه گلدیگینی اورتایا قویماغا چالیشاجیق. بئله لیک ایله پان ایرانیستلر زردوشتو آذربایجاندا دئییل، قوزئی تورکمنیستانین باختر و بعضی گؤروشلره اساساً افغانیستانین بلخ شهرلری اطرافیندا آختراماغا چالیشسینلار و بو یانلیش ایفاده لری معلومات دئییه آذربایجان اینسانی نین باشینا "زردوشت" آذربایجانلی ایمیش دئییه بیر داها یاغ سورمه گه چالیشماسینلار.

زردوشت⁶¹ (قبیله سی نین آدی "سپیتاما") یونانجا زورواستتر تخمیناً 1000 ایل میلاددان اؤنجه آرال دیزی نین گونئیینده، ائحتمالاً تورکمنیستانین باختر بؤلگه سینده، کئچمیشده کی آنتیک دؤنمینده عاید تحقیقاتچیلارین هئردوت، خنوبون، پلینیوس و پلوتارش ذات عالیلرین فیکرینه اساساً 630 ایل میلاددان اؤنجه بلخ بؤلگه سینده و بعضی فیکرلره اساساً 553 ایل میلاددان اؤنجه باختر بؤلگه سینده مزدا دینی نی تازالایان بیر پیغمبر و پرستتر کیمی اورتایا چیخمیش⁶². زردوشتون یاشاییشی اوزره چوخلو افسانه لر وار. بونون دلیلی کئچمیش پارس/پرس/پرت، اؤزلیکله ساسانیلر (224-661) تاریخینده اونو اولدوغو کیمی دئییل، آباردیلمیش (شیشیردیلمیش) و اونا دوگم مذهبی دون گئیدیرمه چابالاریندا آخترایلمالیدیر. ساسانیلر زامانینداکی اویستا گلنه بینه (ترادیسین و سنتینه) اویقون اولاراق زردوشتون دوغولوشو و جذابییتی افسانه کیمی اورتایا قویولموش. بونلارا باخماپاراق اونلار اویستانین ایچریگینی (اصل محتواسی نی) گیزله ده بیلمه میشلر. زردوشت اینانجی نین ایرانین شمال شرقینده⁶³ مالدارچیلار آراسیندا

⁵⁹ جواد مفرد کهلان: ابراهیم خلیل همان زرتشت و صحائف ابراهیم همان اوستاست:

<http://www.iran-chabar.de/1384/09/23/mofrad840923.htm>

⁶⁰ Biographisch-Biographisches Kirchenlexikon, Band XIV, 1998; Verlag Traugott Bautz Spalten 344-355

⁶¹ زردوشت قیزیلی دوه، قیزیلی دوه صاحابی آنلامینا گلن بیر کلمه دیر. بو آدین سونرادان اورتایا آتیلدیغی و بیر شخصه نسبت وئرلیدیگی تخمین ائدیله.

⁶² گؤروندوگو کیمی مزدا آیینی زردوشتدن اؤنجه ده بیر اینانج اولاراق وار ایمیش. زردوشت یالنیز بو آیینی یئنیه مه گه چالیشمیشدیر. بو مسئله انجیل کتابیندا مسیح دینی اوزره صیدق ائدیله. بیلیندیگی کیمی اینجیل کیتابی نین دا عهد عتیق و عهد قدیم دئییه یکی واریانتی واردیر.

⁶³ افغانیستانین قوزئی بؤلگه سی منظور اولونار.

بؤیوک تأثیری وار ایمیش. زردوشتون آناسی دوغمدان اؤنجه گؤردوگو یوخویا اساساً: «زردوشت دوغولارکن گولورموش». بو دئییش و حنکایه نی (آغلابی گولمه نی) یاخشی نین پیسه قارشین باشاریسی (ظفری) کیمی یوروملاماغا چالیشمیشلار. بو یوروملامالار (تعبیر و تفسیرلر) ایله زردوشت مزدا مذهبی نی یئنیله دیگی سورجده (زامان ایچریسینده) ایکلیک (دوآلیسم) تعلیمینی زردوشت مذهبنه آرتیرمیش. زردوشت جاوانلیقدا گاماتا بودا کیمی اؤزونو دونیادان منزوی ائتمیش. 30 یاشیندا ایکن بیر باشی اشاغی یئرلشمیش داغدا اهورا مزدا، بؤیوک بیلجی الله، طرفیندن پیغمبرلیگه سئچلمیش. کئچمیش تاریخ حنسابلامالارینا اساساً زردوشت تخمیناً 600 ایل میلاددان اؤنجه آمودریا چایی نین قیراغیندا بو مقاما یوکسلمیش. ف آلتھایم (F. Altheim) ادلی موآلیفین فیکیرینجه پورپوریوس (234-313 میلاددان سونرا) وئردیگی بیلگی یه ا اساساً زردوشتون پیغمبرلیگی 569 ایل مسیحیتدن سونرا اورتایا چیخمیش.

بوگونکو حنسابلامالارا اساساً زردوشتون پیغمبر اولماسی ایکینجی کوروش زامانینا عایید اولماسینا باخمایاراق بیرینجی داریوش طرفیندن اهورا مزدا دئییه اونا خیطاب اولموش. ایلاهی دئییم کیمی تانینان «اهورامزدا ویا اورمزد» بیستونون (500 میلاددان اؤنجه) گؤن یازیتلاریندا 9 دفعه تیکرار اولموش. زردوشتون گاتالاریندا⁶⁴ وئد⁶⁵ دوشونجه لری اؤزونو عکس ائتدیرمکده دیر. بو گاتالار 1000 ایل مسیحیتدن اؤنجه یارانمیشلار. آرال دنیزی نین گونئیینده کی قیبر قازیتیلاریندان اله گلن بیلگیلره اساساً او زامان اینسانلار یئر و تورپاغی کتیف دوشوندوکلری (حنساب ائتدیکلری) اوچون اؤلورلی یئرله قویلامیرمیشلار. ها بئله زردوشت اون یکی ایل اؤز آیینی نی تعلیم وئرله رک میترا⁶⁶ ادلی الله ها عبادت ائتمه نین علیهنه چیخیش ائتمیش. زردوشتون میترا ایله موخالفت موضوعسو قوربانلیق وئرله ایمیش. زردوشت قوربانلیغین محدودلاشماسینی اینسانلارا تعلیم وئرله گه چالیشمیش. آرال دنیزی نین گونئیینده کی آمودریا و سیردریا آراسیندا یئرله شن بؤلگه لرده مالدارلیق ائدنلر کؤچری دئییل، یئرلشمیش ایمیشلر. مالدارلارین مدافعه چیسسی و باشچیلاری ساییلان بگ او بؤلگه نی ایداره ائدیر و کناردان اورا اولان هوجوملارا مانعچیلیک توره دیرمیش. زردوشت یولو دوشدویو آرال دنیزی نین آلت یانی، خارزم و کالاقیر بؤلگه لری نین یان یؤوره سی و باختر بؤلگه سی دوغرولتوسونداکی یئرلرده او زامان اکینچیلیک و مالدارلیق ایله مشغول اولانلارین یاشادیقلا رینا تانیقلیق ائتمیش (مشاهده ائتمیش). او زامان قونشو یئرلردن (محل و کندلردن) هوجوم

⁶⁴ گاتا: شعر و سرود وزنبنده یازیلان زردشتین کلاملاری.

⁶⁵ وئدا: اسکی هند دینی متین لری نین دؤردوندن هر بیر (ریگ، ساما، یاچور و آتھاروا..).

⁶⁶ میترا 1400 ایل میلاددان اؤنجه زردوشت عایید اولان دیل و مدنیتده بیر الله کیمی قبول ائدیلمیش. بو دئییم «میترا» اسکی هیند مدنیتیندن آلمیش بیر دئییمدیر، «دسته» و «دوست» آنلامی داشیماقدادیر.

ئىدىن اينسانلار دئولرېن مورېدى كېمى قلمە آلىنېرمېشلار. دئولر هېند مذهبلىرىندە كى وند⁶⁷ لردە كى ماھىتى داشېيرمېشلار. آنجاق وندلردە كى بئىلنچى آلله لار يا دئولر پېس مووجودلارى اونلاردان اوزاقلادېرمېشلار. اونلارېن قارشېسىنى آلماق و اخلاق و مذهب سنگرى ياراتماق اوچون زردوشت وېشتاسپ آدلى اؤز زامانى نېن شاھى ايله بېرلشمېش. «زردوشت»: قېزىللى دوه صاحېبى يا دوه چى آنلامېنا (معنى سېنە) گلېرمېش. زردوشتون پېغمبرلىك آدېندا (زردوشت كلمە سېندە) كنجمېشده كى حېوانچېلىق آندلرېن و چوبانلارېن (حېوان اوتارانلارېن) مسلكى ترسېم اولموش. اهورا مزدا اوچون پاداش اولاراق اون مادېان آت و بېر سايدا آقېر اؤرنك اولاراق ائركك آت و دوه وعده آندېلېرمېش. كنجمېش موناسېبتلىرى نظره آلاراق بو پاداشلاردان بؤيوك ثروت بېرىكېرمېش (توپلانېرمېش). بلخ شھرى نېن قدىم عېبادت مركزى دوه ساخلاماق، دوه پېرورېش وئرمك ايله تانېنمېش اېمېش. زردوشت بئنى آياق باسدېقى (تازا كئندېگى) بعضى توپلوم ائل و قېبلە دېنلرېنە اېطاعت آندېكلرى اوچون اورادا آتچېلىق و مال قاراچېلىق (اېنك و اؤكوز ساخلاماق ايله مشغول اولماق) مسلكى ياقېن اېمېش. زردوشت اؤز آيېن نى بو يئرلردە ياقماق اوچون آيرى بېر يول (روش) ايله آيېن نى اورالادا ياقماقا چالېشېرمېش. او اؤكوزو بېر تمل و اساس موضوع كېمى نظره آلاراق اؤز تعلقماتېنى اينسانلارا آنلاماغا چالېشېرمېش⁶⁸. زردوشت اؤكوز قوربانلىق ائتمە گە موخالىفت آندە رك حاكېم شاه دئېلن وېشتاسب و اونون خانوادە سى ايله بېرلىكدە اؤزلىرىنى اېجتماعېنە ياخشى كؤسترمك اوچون اؤكوزو قوربان كسمە گە قارشى چېخېرمېشلار (باخ بئشېنچى گاتھا!).

قايىنقلاردان آلبان بېلگېلرە اساساً زردوشت دوستلوق آندن خانوادە لرېن بېرى نېن قېزى ايله آئولنمېش، او خانوادە نېن باشچېسى «فراشا اوشترا» آدلانېرمېش. زردوشتون قېزى «پورورو اوېشتا» «ياماسپا» آدلى بېر وارلى و بگ خانوادە سى ايله آئولنمېش اېمېش. «ياماسپا» «فراشا اوشترا» نېن خانوادە سى ايله دە قوهوملوغو وار اېمېش. زردوشتون اوغلو «اېشاتواشتترا» آدلانېرمېش. دئېلن افسانە و ناغېللارا كؤره بېر موخالىف بگ زردوشتە هوجوم آندە رك اونو اولدورموش.

گاتھا و اوېستا يازىتى (بئشئە لرى) اوزرە آشاغېداكىلارى دئمك اولار:

گاتھالار 17 بؤلومدن عېبارتدېرلر. اونلار زردوشتون اؤنملى تعلقمات و آيېنلرېنى و اونون ياشاېشېنى اېچرمكدە دېرلر. اونلار مذهب تاريخ بېلىمى اوچون چوخ اھمىتلىدېرلر.

⁶⁷ Biographisch-Biographisches Kirchenlexikon, Band XIV, 1998; Verlag Traugott Bautz Spalten 344-355

⁶⁸ اؤكوزە احترام ايله ياناشماق دا هېندوستانداكى "اؤكوزە تاپېنما) گاوپرستى)" مفاكرە سېنە اساسلانا.

گاتھا یاسنا: گاتھا ادبی بیر بؤلوم (قیسمت) اولاراق یاسنانین اساسینی تشکیل و اوستانین مراسیملرینی ایفاده ائدر. اورادا موضوع قانسیز ایثار ائتمکدن عیبارتدیر. بؤلوملر بیت اولاراق بئش گاتھا ویا سرود بؤلومونه آیریلیمیشلار.

1- گاتھا آهونا وایتی (Yasna-Kapitel 28-34): بو بؤلوم واجیب عیبادتلی ایچرمکده دیر (شامیل اولماقدادیر).

2- آهونا وایریا (Yasna-Kapitel 43-46): بو بؤلوم گاتھا هاپتانهایتی ایله بیرلیکده دیر، و سونراکی زامانلارعا عاید دیرلر.

3- گاتھا سپنتا ماینیو (Yasna-Kapitel 47-50):

4- گاتھا ووهو خشاتھرا (Yana-Kapitel 51+ 52): دعا متین اولاراق یازیلیمیش.

5- گاتھا واهیشتویتی (Yasna-Kapitel 53): دعا آیریمان ایشیا (Yasna-Kapitel 54).

اوسته کیلره Yasna-Kapitel 14+Yasna-Kapitel 15 کؤمک اوچون یالماروا دعا دئییه آرتیریلیمیش.

Yasna-Kapitel 56, Yasna-Kapitel 58, 1-3 دوعانین تأثیرینه داییر بیر آچیقلاما وئریلیمیش. بونلارین هامیسی بیرلیکده بیرمی بیرنجی "نسکس" دن بیرنجی "نسکس" دئییلن بندین اساس ایچریگینی (محتواسینی) اولوشدورورلار.

اویستانین یازیلیشی

گاتھالار ایلك اولاراق آغیز یولو (شفاهی) واسیطه سی ایله قورونموشلار. بونلاری یازی بیچیمینده تثبیت ائتمک میلادین 13 اونجو یوز ایلیندن باشلامیشدیر. گاتھالارین یاشلارینی بلیرله مک اولدوقچا چتین ایشدیر. ریگ وئدا⁶⁹ متینلری ایله اویستا متینلری نین قوهوملوغونو (دینی مفکوره آچیسیندان) نظره آلساق 1000 مسیحیتدن اؤنجه و یا سونرالار اویستانین اورتایا چیخماسینا داییر فیکیر یئرتمک مومکوندور. بو مسئله زردوشتون نه زامان یاشاماسینا داییر ده فیکیر یارادا بیلر دئییه دوشونمه

⁶⁹ ریگ وئدا: وئدا- مدداحلیق قوشماسی و سرودلاری (هیند مذهبلرینده)

لی بیک، بو دوغرولتودا بوگون آراشدیرماجیلارین بیر چوخو بو قناعته گلیمیشلر (bax. Josef Wiesenhöfer, a.a.O., S. 142). دئییلنلره گۆره زردوشتون مقدس کیتابی شاه ویشتاسپ ذات عالیه تسلیم ائدیلیمیشدیر. اهورا مزدا 21 نسکس (قعه کیتاب) تالیف ائتمیشدیر. عربلرین گله نکلرینه اساساً الیازیلارینین دۆرتدن اوچونون (سه چهارم) ایتمه سی و یوخ اولماسینا باخمایاراق 12000 اؤکوز درپسی اونلاری یازماق اوچون ایسیفاده اولونموشدور. فرانسه عالیمی، آنکتیل دوپرون (A.H. Anquetil-Dupperon) (1731 - 1805) اوستا کتایینی هندوستاندان آروپایا آپارمیش. آنکتیل دوپرون ایلك اولاراق اویستادان بیر چئویرمه (ترجمه) یاپینلامیش. بو چئویرمه اویستا تانیماقدا باشلانقیچ ساییلار. اویستادا ایشلنمیش بعضی سؤزجوکلرین آنلامینی باشا دوشمک اولدوقجا چتین. اویستا تانیانلار بیله بو سؤزجوکلری باشا دوشوب دوشمدیکلری اوزره دوشونجه بیرلیگینه وارمیش دئییللر. 1968- اینجی ایل گرشویچ ینریتدیگی ایفاده لره اساساً اویستادا آنلاشیلماز مقاملارین چوخ اولدوغونا باخمایاراق زردوشتین دوشونجه و فیکیرلری اونون شعرلری و ایفاده لریندن آنلاشیلار. پور داوود 1937- اینجی ایل کیریستین بارتولومه نین چئویرمه و تفسیر ائتدیگی اثریندن فایدالاناراق اویستانی فارسچایا چئویره رک اونو چاپ ائتمیش. بارتولومه ایستر سانسکریت و ایسترسه ده اویستا دیلینی بیلن بیرسی اولموش. دئییشلره گۆره مؤیدلر (زردوشت روحانیلری) اویستانی نسیلدن نسيله ازبر ائتمیش و سونرا اونو یازیا کؤچورموشلر.

پیغمبر ایسلامین ایرانی (فارس) اولدوغو ادعاسی

ایسلام پیغمبری نین ایرانی گۆسترمه لرینه داییر فاروق صفی زاده ادلی معلوم الحال شخص ایمناسی ایله «ایران مهر» ژورنالیندا اوخویوروق:

"اسلام پیغمبری، ایرانلی پیغمبر.. ابراهیم زردوشت ایمیش. اون ایکینجی عصردن سونرا، هر یئرده ابراهیم آدی گلیمیش، ابراهیم زردوشت یوخسا زردوشت ابراهیم دئییه ایشلنمیشدیر. بو بوتون پیغمبرلرین ایرانلی و آریالی و بوتون اسراعیل پیغمبرلری، او جومله-دن اسماعیل، اسحاق ابراهیم زردوشت نسلیندیرلر. اسلام پیغمبری ده ایرانلی ایمیش. بو مسئله اوزره حدیثیمیز ده وار، دئییر: عرب مندیر، من عرب دئییلیم. قراندا دا بیر آیه میز واردیر، دئییر: الاعراب اشد نفاق والکبر: عرب کوفردن و نفاقدان داها دا پیسیدیر. بو آیه پیغمبرین عرب اولابیلمدیگینی ثابت ائدر ... بو آیه پیغمبرین اوزنون ایرانلی اولدوغونو ثابت ائدر و چوخلاری کورشین قریش قبیله سی اولدوغونو قبول ائدرلر.

قریش کورش کلمه سیندن آیینمیش و عربلشمیدیر. قریش کورش قبيله سی ایمیش. اونلار ایراندان عربیستانا گئتدیله. کئچمیشده عربیستانین ایران تورپاغی اولدوغونو بیلیریک. کئچمیشده هرکسین سورگون ائتسه ایدیلر، عربیستانا گؤنرردیلر؛ مزدک یانچیلارینی دا عربیستانا گؤنر-دیله⁷⁰.

اوسته ایشاره ائتدیگیمیز کیمی زردوشتون دقیقاً نه زامان یاشادیگی بللی دئییل، و زردوشته نسبت وئرلمیش اویستا آدلی کیتابدان باشقا هئج بیر تاریخی قایناقلاردا دا زردوشت دئییه بیر آد ذیکر ائتمه میشدیر. فقط زردوشت سنکئی محفللری هیندوستاندا و ایرانین یزد شهرینده و باشقا یئرلرده زردوشت آئینینی یاشاتماغا چالیشارلار. یالنیز زردوشت یانچیلاری و مؤبدلری میلادین 13 اونجو یوز ایللرینده سینه لر ازبری اولان ناغیل و تعالیملری توپلاییب کیتاب ائتدیکلریندن سونرا، بو کیتابداکی زردوشتون هندی مفکوره لری هیند دینلرینده اولان ریگ وئدا قوشمالارینا و اوراداکی فیکیر بنزریکلری ایله قارشیلانمیشدیر. ییلدیکدا میلاددان 1000 ایل اؤنجه، حتی سونرالار بو فیکیرلرین اورتایا آتیلدیقلاری و بئله لیکله زردوشتون سونراکی ایللر یاشادیگی تخمین ائدیله. یونانین آنتیک دؤورونه عایید آراشدیرماچیلاری هئروودوت، خئنوپون، پلینیوس و پلوتارش ذات عالیلرین فیکرینه اساساً زردوشت 630 ایل میلاددان اؤنجه بلخ بؤلگه سینده باشقا فیکیره اساساً 553 ایل میلاددان اؤنجه باختر بؤلگه سینده مزدا دینی نی تازالایان بیر کشیش و روحانی شخصیت اولموشدور⁷¹. زردوشتون 13 یوز ایل میلاددان سونرا اویستا کیتابی ناغیللاریندا آدی نین تیکرار اولماسی یونان آنتیک دؤنمینه عایید فیکیر صاحبیلاری نین دئدیکلرینی زردوشتون آدی باخیمیندان دوغرولامیش اولورلار. دئمک، زردوشتون آنادان دوغولدوقدا آدی نین نه اولدوغونو بیلمه سک ده، او زامان اهورا مزدا ذات عالیلرینه پاداش اولاراق موریدلری طرفیندن اون مادیان آت و بیر سایدا آبیغیر دوه و آت وئردیکلرینی اؤیرنمیش اولوروق. بیلیندیگی کیمی قدیم بعضی کولتورلرده (او جمله دن عرب کولتورونده) دوه نفر ساییلیدیگی اوچون بلکه ده اهورا مزدا اوچون وئرلن پاداش "زردوشت" (قیزیللی دوه) زامان گئدیسی ایله قیزیل دوه صاحبی و دوه چی حالینا گله رک اونا (زردوشت حضرتلرینه) بیر آد کیمی خیطاب اولموشدور. دئمک، پان ایرانیست و باستانگرایلارین آدسیز پیامبرلری زامان کئچیدی ایله زردوشت (قیزیللی دوه و دوه چی) آدینی قازانمیشدیر دئییه فیکیر یئرتمک اولار.

ایشیق سؤنمز، 24.01.2013

⁷⁰ صفی زاده، فاروق، باخ اورادا.

⁷¹ Biographisch-Biographisches Kirchenlexikon, Band XIV, 1998; Verlag Traugott Bautz Spalten 344-355

قاجارلار زامانیندا فارس ملی بیلینجی نین اویانماسی و فارس مدنیت راسیستلیگی (1)

هیندوستاندا موعوللار دؤنمینده مختلف دیلردن فارسچایا ترجمه اولونموش دساتیر متینلری اون دوقوزونجو عصرین باشلانیشیندا، چاپ صنعتی نین یولا دوشمه سی ایله کتاب اولراق چاپ اولماغا باشلادی. دساتیر آدلی متینلرین یازار و مؤلیفی بللی دئییل، بیرینجی دفعه آوروپالی سنر ویلیام جونز 1789 اونجو ایل بنگالغربی انجمنینده "ایرانلیلار" آدلی دانیشیق و چیخیشیندا محسن فانی کشمیری آدلی بیر شخصین، بو دساتیر آدلی متینلر یازدیغینی، اونون بیر شعرینی بو نسخه لرین بیرینده یازیلدیغینا داییر ادعا ائتمیش.⁷²

آنجاق بو شعر باشقا نسخه لرده یازیلمادیغی اوچون، بعضیلری بو متنین محسن فانی آدلی شخصه عایید اولمادیغینی دا اورتایا قویدو.⁷³ روایتلره گؤره هجری قمری ایل تقویمی نین- 10 اونجو یوز ایلینده آذر کیوان آدلی بیر زردوشت مذهب اولان هیندوستانلی دساتیر آدلی بیر کتاب یازاراق یازدیغی کتابینی "بئشینجی ساسان" آدلی بیر پیغمیره نسبت وئرمیش، سونرا پول قازانماق اوچون یازدیغی کتابینی فارسچایا چئویرمیش. یازدیغی کتابی نین اورجینال دیلی فارس دیلی و اونا یاخین دیلر ایله هر هانکی بیر اورتاقلیغی اولمادیغی اوچون، بو کتابین آذر کیوان طرفیندن اویدورولدوغو و یالان اولدوغو ادعا ائدیله.⁷⁴ دساتیر کتابی نین ایکینجی جیلدی نین مترجمی ملا فیروز بن کاووس، کتابین گیریشینده "دبستان المذاهب" آدلی کتابین مؤلفی نین اکبر شاه گورکانی زامانیندا حیاتدا اولدوغونو وورقولامیش.⁷⁵

دئمک، "دبستان المذاهب" آدلی کتاب هیندوستاندا موعوللار حاکیم اولدوقلاری زامان یازیلدیغی گومان ائدیله. بو متنلر آشاغی، یوخاری 500 ایلدر، یازیلیمیش. ملا فیروز بن کاووس دبستان المذاهب آدلی کتابین مؤلفی اولارسا، آذر کیوان آدلی شخص طرفیندن یازیلیمیش متینلرین جعل اولدوقلاری اورتایا چیخار.

"دبستان المذاهب" و "دساتیر" آدلی فارسچایا چئویریلیمیش داستانلارین یانی سیرا چهار چمن، تهمورس (دیویند) و ژاماسپ (جاماسب) آدلی کتابلار دا بمئی دن زردوشت اجماعسی باشچیسی مانکچی لیمچی هوشنگ هاتریا (1890-1813م.) واسیطه سی ایله قاجار شاهلاری زامانیندا ایران ممالیکی محروسه سینه گتیریلیمیش. بو داستانلارین متینی فارسچا اولدوغو اوچون، قاجار حؤکومت خادیملری، شاهزاده لری

⁷² نجفی برزگر، کریم، سیر نظریه پردازی در باره دبستان مذاهب، نامه فرهنگستان فارس، ویژه نامه

<http://ensani.ir/file/download/article/20141211112917-9889-25.pdf>

⁷³ کریم نجفی برزگر، باخ اورادا.

⁷⁴ دساتیر، نام کتابی از پارسیان هند: <https://fa.wikipedia.org/wiki>

⁷⁵ ملا فیروز، دساتیر (ترجمه انگلیسی)، جلد دوم، بمئی 1818، ص 2.

ده بو داستانلارا بۆیوک مازاق گۆسترمیشلر. رضا قلی خان هدایت، دامغانلی قاجار شاهزاده لری نین للسی، مربی سی، جلال الدین میرزا، فتحعلی شاهین اوغلو، میرزه فتحعلی آخوندزاده دا "دبستان المذاهب" و دساتیر آدلی اثرلی اوخوماقلا زردوشتلوک و فارسلیق دوشونجه سینه قاپلمیشلار.

علیقلی میرزا اعتضادالسلطنه، فتحعلی شاهین اوغلو 1253 - 1259 هجری قمری ایلرینده بو دساتیر متینلریندن یولاچاخاراق "اکسیر التواریخ" آدلی بیر عموم تاریخ کتابی یازمیش. اعتضادالسلطنه یازدیغی کتابدا قاجار شاهلیغینی ایران شاهلاری نین اون دوردونجو سیلسیله سی دئییه قلمه آلمیش. او کتابدا تاریخی واقعیتلر ایله اوست اوسته دوشمگن و باغلاشمايان کیومرث پیشدادی آدلی بیرسی، بیرینچی شاه دئییه قلمه آلمیش.

زردوشت محفلی نین باشچیسى مانکی لیمجی هوشنگ هاتریا اوزونو دساتیر داستانلاریندا آدی کئچمیش "مه آبادیان" شاهلیق سیلسیله سینه باغلی قلمه آلمیش.

باشقا بیر شخص محمدتقی آدلی، ماللا محمدعلی کاشانلی نین اوغلودور. محمدتقی 1216 ه. قمری ایلینده کاشاندا دوغولموش. فتحعلی شاه درباریندا مداحلیقلا مشغول اولموش. فتحعلی شاه اولدوکدن سونرا اونون اوغلو محمود میرزه به نؤکر و همصحبیت اولموش. محمد شاه قاجار زامانیندا، محمدتقی "ناسخ التواریخ" آدلی کتابی یازماغا مأمور اولموش. ناصرالدین شاه حاکیمیتی تحویل آلدیقدان سونرا، محمد تقی شاهین ال یازمالاری و فرمانلارینی ثبت ائتمگه باشلامیش و لسان الملک لقبی ایله قاجار حاکیمیتی نین مصلحتخانه سی نین عضو اولموش. محمد تقی تاریخی قایناقلا ایله دساتیرده کی داستانلاری بیربیرلری ایله قاریشديراراق "طبقات عجمان" آدلی کتاب یازمیش. محمد تقی آدی کئچن کتابدا تاریخ بویو یئر یوزونون بنی آدمسيز اولمادیغینی ادعا ائده رک یازمیش: "بو صینیفی و طبقه نی عجم شاهلاری سیلسیله سی نین بئشینجی سی، گاشاهیان آدلانديرمیشلار. گلشاه-ی یاسام آجام-ین اوغلو تانیدیقلاری دئییلر. او هامان کیومرث-دیر. کیومرث داغینیق جماعتی بیر یئره بیغدیغی اوچون، "ابولبشر" لقبینی آلمیش⁷⁶. محمد تقی اوزو یازدیقلارینا اینانمادیغی اوچون، سونرا یازمیش: "تضمین ائتمیرم که بو خبرلر دوغرو و دوزگون اولسون"⁷⁷.

محمدتقیدن سونرا لله باشی (سرمربی) سایلمیش رضاقلی خان هدایت فهرس التواریخ، روضه الصفاى ناصری و نژادنامه اثرلرینی یازمیش. بونو دا بیلدیرمک لازیم: رضاقلی خان لله باشی، تربیتچی دئییه، عباس میرزانین دا تربیتچیسى اولموش. محمدشاه اولدوکدن و ناصرالدین شاه حاکیمینه گلدیکن سونرا رضاقلی خان هدایت خوارزم شهرینه اتلچی دئییه تعیین اولونموش. خوارزمین گئری دؤندوکدن و قاپیتدیقدان سونرا، ناصرالدین شاه اونو تیکدیردیگی (تأسیس ائتدیردیگی) دار الفنون اؤیرنیم

⁷⁶ لسان الملک ، سپهر محمدتقی، ناصخ التواریخ (تاریخ قاجاریه)، تهران چاپ سنگی، جلد اول، ص. 76.

⁷⁷ لسان الملک، سپهر محمدتقی ، باخ اورادا، ص. 73.

مرکزی نین باشچیسی و رئیس ائتمیش. سونرالار، چوخ زامان کئچمه-دن رضاقلی خان، شاه اولاجاق مظفر الدین شاهین دا لله سی و تربیتچیسی اولموش. رضاقلی خان هدایت هیندوستاندا دساتیر ادبیاتیندان فارسچایا ترجمه اولموش دساتیر ادبیاتی نین تأثیرینه دوشه رک هیندوستاندا ایشلک و رایج اولان سلطانلیق لقبیرینی ده قاجار شاهلیغی زامانی فارس ادبیاتا گتیرمیش، متنی اولدوغو کیمی اوخویوروق:

فارسچا: "او را به دست نواب شاهزاده معظم الیه دادند. عیال، اطفال و فرزندان نواب محمولی میرزا اورا به انواع مشقت کشتند".
ترجمه: اونو حضرت شاهزاده نین الینه وئردیلر. محمد ولی میرزا حضرتلری نین خانیمی، اوشاقلاری، اوغلانلاری اونو چوخلو اذیتله اؤلدوردولر.⁷⁸

فارس دیلینده معناسی اولمایان بیر چوخ کلمه لری رضاقلیخان هدایت یازدیغی متینلرینده گؤرمک اولار، اؤرنک اولاراق مورچل: چوخور فارسچا خندق، گودال، دئمک، نواب کلمه سی عربچه-ده اولان توب و نیاب (یعنی "جانشین" و "معاون") کلمه لری ایله حاضیرده بنزر گؤرونسه لر ده، بو کلمه لر ایله علاقه سی یوخدور. نواب هیند کؤکنلی و منشالی بیر کلمه ساییلار.

بو کتابدا آذربایجان و روسیه ساواشلاری دا قیسا بیچیمده ترسیم اولونار، اوخویوروق:

فارسچا: "افواج آذربایجانی نیز بر سنگر تاختند و جمعی صالدا و یک نفر صاحب منصب ایشان را مقتول ساختند".

ترجمه: آذربایجان نظامی بؤلوکلری سنگرله یوروش آپاردیلار. بیر سایدا روس عسگرلری و بیر قوشون باشچیسی اونلاری اؤلدوردو.⁷⁹

رضاقلی خان هدایت عباس میرزا باشچیلیغی ایله آذربایجانلیلارین روسیه قوشونلاری قارشیسیندا یئنیلیمکلرینی، شکستلرینی و گلستان آنلاشماسی نی قاجار شاهلیغینا بیر ظفر کیمی قلمه آلا، اوخویوروق:

فارسچا: "معاهده میمونه اتمام و انجام پذیرفت، حدود س نور و ث غور ممالک معین و مسطور آمد".

ترجمه: موبارک آنلاشما سونا چاتدی و قبول اولوندو. مملکتلرین سرحدی بلیرلندی و یازیلدی.⁸⁰

رضاقلی خان هدایت قاجار شاهلیغینا تحمیل اولموش تورکمنچای آنلاشماسینی داها دا طمطراقلی قلمه آلمیش، اوخویوروق:

فارسچا: "... باز هم روسیه منهزم و شکست شدند. اسباب خود را ریختند... از پس و پیش، سواران ایران ایشان را در میان گرفتند و به قتل آوردند. قلیل ایشان نجات دیدند و کلا گرفتار گردیدند".

ترجمه: روسیه قوشونلاری گئنه ده شکست یئمیش، سلاحلارینی بوراخمیش، ایران سواره لری دالدان و قباقدان اونلاری محاصره ائتمیش و

⁷⁸ هدایت، رضاقلی خان، فهرست التواریخ، تهران 1373، ص 435.

⁷⁹ هدایت، رضاقلی خان، باخ اورادا، ص 362.

⁸⁰ هدایت، رضاقلی خان، باخ اورادا، ص 367.

اۆلدورموشلر. اونلاردان، روسلاردان بیر آزی قورتولموش و قالانی اسیر دوشموشلر⁸¹.

اوسته کی صحنه لری گۆردوکده قاجار تورک شاهلیغی نین یئنیلمه سینی، دامغانلی رضا قلی خان هدایتین بایرام ائتمه سی مسئله نین قاجار شاهلیغی علیهینه دوشمنلیگین و عوامفریبیلیگن نئجه آشاما و مرحله یه یوکسلمه سینی گۆسترر. عثمانلی تورکلوگو منظور اولدوقدا ایسه، رضاقلی خان هدایت نفرت قوسماغا باشلار، اوخویوروق:

فارسچا: "... رومیه در قبال روسیه شکست خورده است ولی در قبال ایران شومیه ای است⁸² که بد سلوکی می کنند⁸³ خفاش صفت اند و بومان شوم روم".

ترجمه: عثمانلیلار روسیه قارشیسیندا یئنیلیمیش، آنجاق ایران قارشیسیندا بدبختلیک عامیلی اولاراق پیس رفتار ائدرلر. بایقوش صفتدیرلر، عثمانلی نین بدبختلیک گتیرن بایقوشلاری⁸⁴.

هراتین قاجار امپراتورلوغوندان آیریلماسینی دا رضاقلی خان هدایت بایرام توتار، اوخویوروق:

فارسچا: "به حکم مصلحت و شفاعت دولتخواهان، پادشاه جام و جم ایران بر اهالی هرات رحمت آورده از هرات کوچیده منزل به منزل مراجعت فرموده روی به خراسان و طهران حرکت گزیدند".

ترجمه: جام جم شاهی نین مصلحتی، شفاعتی و دۆلت سئورلیک حؤکمو ایله ایران هرات اهالیسینه رحمت گتیردی، هراتدان کؤچه رک ائودن ائوه خراسانا گئری دؤندو و طهرانا حرکت ائتدیلر⁸⁵.

رضاقلی خان هدایت ایلك ایکی اثرینده اسلامدان اؤنجه یه نسبت وئریلمیش اثرلره اینانماغین دوزگون اولمادیغینی یازمیش، بو دوغرولتودا اوخویوروق:

فارسچا: "بر اقوال مورخین قبل از اسلام اعتمادی نتوان کرد و آنچه مورخین اسلام نیز از زمان قدیم و ایا م ع مر آنبیا و زمان ملک پادشاهان گویند و نگارنده صاحب سلیقه مستقیم داند که اعتماد را نشاید، چه در اصول و فروع آن چندان اختلاف است که از حیث بیان بیرون خواهد بود، و غالب مورخین باتحقیق از نامهای گذشتگان نقلی کرده اند و سخن از روش عقل نگفته اند".

ترجمه: تاریخچیلرین اسلامدان اؤنجه دئدیکلرینه و ائله جه ده اسلام تاریخچیلری نین قدیم زامانلاردان؛ پیغمبرلرین اوزون عؤمور یاشادیقلاری، هانکی پادشاه زامانی یاشادیقلاری اوزره دئدیکلرینه اعتماد ائتمک دوزگون دئییل. بونلارین اصل و فرعینده حددن آرتیق اختلاف چوخ اولدوغو

⁸¹ هدایت، رضاقلی خان، باخ اورادا، ص. 407.

⁸² هدایت، رضاقلی خان، باخ اورادا، ص. 387.

⁸³ هدایت، رضاقلی خان، باخ اورادا، ص. 383.

⁸⁴ هدایت، رضاقلی خان، باخ اورادا، ص. 388.

⁸⁵ هدایت، رضاقلی خان، باخ اورادا، صص. 450 - 451.

اوچون دئییلمه سی دوزگون دئییل. تاریخچیلرین بیر چوخو آیری آیری لری نین دئدیکلرینی تیکرار ائتمیش و عقل اوزو ایله دانیشمامیشلار.⁸⁶ سونرالار رضاقلی خان هدایت⁸⁷ هیندوستاندان گتیرلمیش دساتیر متینلری نین اتکی و تأثیری آلتیندا "نژادنامه" اثرینی یازماغا باشلامیش. او بو کتابدا "فارسی سره" یازماغا و یازدیغی متینلرده عربچه کلمه لر از ایشلمگه چالیشمیش. رضاقلی خان هدایت اسلامدان سونرا، هیندوستان و ایران ممالیکی محروسه سینه حاکیم 18 سیلسیله نین کئچمیشینی قدیم ایرانلیلارا نسبت وئرمگه چالیشمیش. بو اثرین یازیلماسیندا هیندوستانین بمبئی شهریندن قاجار ممالیکی محروسه سینه گلمیش زردوشت میسیونرچیسی مانکی لیمچی هاتریان نین دا بؤیوک رولو اولموش. بو اساسدا رضاقلی خان هدایت یازمیش:

فارسچا: "چیزی تازه بیاید بنگارم که چون روزگار پادشاهان ایران سپری شد آیا از تخمه و نژاد آن گروه کسی پیداشاهی و افسر دارائی رسید یا دیگر بار بر سریر بزرگی بار نیافتند و به جهانداری و کامکاری نرسیدند و از من بخواست که اگر از نژاد بزرگان و تخمه شاهان ایران مردی به بزرگی رسیده و خداوند کیانی و سترگی شده در نامه ای بر نگارم و لختی از نهاد و نژادش برشمرم."

ترجمه: گرک تازا بیر شئی یازام. ایران شاهلاری نین حؤکمرانلیغی سونا چاتدیقا، اونلارین نسلیندن و نژادیندان بیر کس شاهلیغا و افسرلیگه چاتدی می، یوخسا بؤیوکلوک تختینه یوکسلمه میش و حؤکمران اولمامیشلار می؟ مندن ایستتمیش: ایران شاهلاری نین نسلیندن و نژادیندان هر هانکی بیر شخص بؤیوک مقاما، شاهلیق تختینه چیخمیشسا، بیر کتابدا یازام و بیر آز اونون اصلیندن و نژادیندان سایام.⁸⁸ اوسته کی متنی نظره آلدیقا، میرزا جلال الدین میرزه (فتحعلی شاهین اوغلو) و میرزه فتحعلی آخوندزاده دا بو ادبیاتدان استفاده ائتمک ایله "تخمه پارسیان" ایفاده سینی ایشلمگه چالیشدیقلارینی گؤروروک. باشقا بیر مؤلیف زردوشت مذهب اولدوغونا باخما یاراق اجتماعیتده مسلمان گؤرونمگه چالیشمیش "فرزانه بهرام" اولموش. فرزانه بهرام اوز نژادینی "گودرز گشواد" ادلی زردوشتیلر طرفیندن تائینمیش بیر ذاتا باغلاماغا چالیشمیش. بو شخص بعضیلرینه گؤره هیندوستانداکی فارس محفلی ایله تائیش اولماق اوچون، "پتنه (Patna)" شهرینه، هیندوستانین بهار ایالتی نین مرکزینه گئتمیش و اورادا دساتیر داستانلاریندان تأثیر آلاراق "شارستان" ادلی کتابینی یازمیش.⁸⁹

فرزانه بهرام-ین شاریستان ادلی کتابیندان اوخوبوروق:

فارسچا: "بعد از ایشان سلطنت به ابناک ایشان رسیده، چنان که طاهریان که از نژاد شهنشاه منوچهر اند و یعقوب لیث نسب او به

⁸⁶ میرخواند، محمدبن خاوند شاه بن محمود، تاریخ روضه الصفا فی سیره الانبیا، و الملوک و الخلفا تصحیح XVI، و تشحیه جمشید کیانفر، تهران 1380، جلد 1، ص. 92.

⁸⁷ هدایت، رضا قلی خان الله باشی، 1179 ه.ق.، ایلینده دامغاندا دوغولموش.

⁸⁸ هدایت، رضاقلیخان، نژادنامه، نسخه خطی، تهران 1274 ه.ق. گ. 3.

⁸⁹ شهرمدان، رشید، کتاب تاریخ زرتشتیان - فرزنانگان زرتشتی 1363.

غبادشاه پور حضرت شاهنشاه پرویز می رسد. خسروان غزنوی ایشان خود را از نژاد یزدگرد شهریار می دانند و سلاطین آل بویه از نژاد بهرام گورند و سلجوقیان سلجوق به سی پشت به افراسیاب می رسد **ترجمه:** او شخصدن سونرا سلطنت اوغوللارینا چاتمیش، طاهیریلر شاهنشاه منوچهر نژادیندان اولدوغو کیمی. یعقوب لیث و اونون نسبی غباد شاهین اوغلو، حضرت شاهنشاه پرویزه چاتار. غزنوی شاهلاری اونو یزدگرد نسلیندن بیلرلر. آلبویه سلطانیلیگی بهرام گور نسلیندنیر. سلجوقلولاری اوتوز نسل آرخا گئری سایدیقدان سونرا، افراسیابا یئتیشرلر.⁹⁰

رضاقلی خان هدایت-ین فارس آرخانیستلیگی آچیقلیغا قویشسین دئییه بیر آز داها اوخوبوروق:

فارسچا: "پادشاهان ایران تا زمان یزدجرد شهریار پنج گروه بوده اند: اول نژاده مه آباد، نخستین پیغمبر و پادشاه ملک عجم که، چنانکه در دبستان المذاهب آمده زامان مملکت او و اولادش ضد زال کیوانی امتداد یافته ... و دساتیر باستانی بلغت آسمانی بر او نازل شد ... از پارسیان گویند: مکه خان ه مه آباد بوده. وی بنیاد نهاده و آن را مه گه می نامیدند یعنی جای مه. چه گاه و گه به معنی جای است."

ترجمه: ایران شاهلاری یزدگرد زامانینا دک بئش بؤلوک اولموشلار. بیرینجی مه آباد عیرقی، بیرینجی پیغمبر و عجم مولکونون پادشاهی، دبستان المذاهب-ده یازیلدیگی کیمی، اونون و اوشاقلاری نین دۆلتچیلیگی یوز کیوان ایللی اولموش. قدیم دساتیر کتابی گوئی دیلینده اونا نازل اولموش. پارسلاردان دئییلر: مکه "مه آباد"ین ائوی ایمیش. مه آباد مکه نی دوزتمیش. اونو "مه گه: آی یئری (محل ماه) آدلاندیرمیشلار...⁹¹

اوسته گؤروندوگو کیمی فارس ملیتچیلیگی اول فازلاریندا اولدوغو اوچون، فارسلیگی اثبات ائتمک اوچون مؤلیف رضا قلی خان هدایت یالانلارا و هذیانلارا باش وورماغا و یئری ایله گوئیو فارسلیغا نسبت وئرمگه چالیشمیش.

ایشیق سؤنمز، 20.01.2019

⁹⁰ فرزانه بهرام بن فرهاد، شارستان چهارچمن، ص 145
⁹¹ هدایت، رضاقلیخان، نژادنامه، باخ اورادا گ 4.

قاجارلار زامانیندا فارس ملی بیلینجی نین اویانماسی و فارس مدنیت راسیستلیگی (2)

کنچمیش دانیشیقدا ایشاره اولوندوغو کیمی هیندوستاندان گتیریلیمیش دبستان المذاهب و دساتیر متینلری و روایتلری اساسیندا فارس آرخائیسیتلیگی و فارسچیلیق ایران آدینا سیغیناراق اؤزونه بوگونکو "ایران مالیکی محروسه سینده" ایران ملتی دئییه فارسلیق اوچون شجره نامه دوزتمگه چالیشمیش. او دانیشیغین داوامینی بوگون ائشیدیریک.

رضاقلی خان هدایت بشریتی فارسلیق اساسیندا ایضاح ائتمک اوچون، هیندوستاندا اون سکیز فارس شاهلیق سیلسیله سی نین حاکیم اولدوغونو و بو اون سکیزدن سیلسیله-دن بئشینجی شاهلیق سیلسیله سی، "گلشائیان"لارین ایرانا (کابل و غزنه آراسی و غزنه اطرافینداکی تورپاقلارا) حاکیم اولدوقلارینی ادعا ائدر، اوخوبوروق:

فارسچا: "طبقه پنجم گلشائیانند و اول آنان را آدم خوانند و ظهورش مطابق ظهور آدم خاکی ابوالبشر است و فارسیان گلشاه را پسر یاسان اجام دانند آدم خاکی و گلشاه از لقب اوست و از اولاد سیامک و هوشنگ و تهمورس و جمشید و افریدون و مینوچهر و زرتشت یعنی دشمن زر و ذر ساسان اول و آذر ساسان پنجم حکیم فرزانه و خشور یگانه بوده اند و این سلسله تا زمان یزدگرد بن شهریار شش هزار و بیست و چهار و پنج ماه قمری پادشاهی داشته اند."

ترجمه: بئشینجی سیلسیله گلشائیان ساییلار. اونلارین اولی آدم آدلانار. آدامین ظهور ائتمه سی حضرت آدم ایله همزماندیر. فارسلا اونو، "گلشاه"ی "یاسان اجام"ین اوغلو دئییه تانیلار. "خاکی آدم" و "گلشاه" اونون لقبی ساییلار. اونون تۆره مه لری و اوندان سونرا گلنلرین آدلاری بونلار: سیامک، هوشنگ، تهمورس، جمشید، افریدون، مینوچهر، زردوشت (یعنی قیزیل دوشمنی)، بیرینجی ساسان، بئشینجی آذر ساسان ایمیشلر...⁹²

اوسته گؤروندوگو کیمی دساتیر روایتلرینه اساسن رضا قلی خان هدایت اون سکیز فارسلیق سیلسیله سیندن یالنیز بئشینجی سینی ایرانا (غزنه و کابل آراسینداکی و غزنه اطرافینداکی اولان بؤلگه لره) نسبت وئر و بو سیلسیله نین قوروجوسونا دا "آدم" آدی وئررکن اونون دا حضرت آدم ایله همزمان یاشادیقلا رینی ادعا ائدر. بو اساسدا، بو ادعالارا اساسا آدامدان قاباکی فارس سیلسیله لری آدم نسلیندن ساییلمازمیشلار. آدم نسلیندن دئدیگده انسان توروندن اولان موجودلار منظور اولارسا، آدامدان اؤنجه کی فارس شاهلاری نجه بیر انسان توروندن اولدوقلا ی بللی اولمامیش. کنچمیش دانیشیقلاردا فردوسی نین شاهنامه سیندن یولا چیخاراق "ایران" آنلاییشی نین "کابل و غرنه" اطرافینداکی جغرافی

⁹² هدایت رضاقلیخان، نژادنامه، باخ اورادا، گ 5.

بیر بۆلگه اولدوغونو اثبات ائتدیک، بو اساسدا اوسته آدلاری سیرالانمیش شخصلر ده او بۆلگه-ده یاشامیش انسانلارین عوام ذهنیتلری نین اؤرونو و ثمره سی سایلمالیدير. اوسته لیک "بئشینجی آذر ساسان" آدینی ائشیتدیکده اوندان قباقلکی "... ساسان"لارین (بیرینجی، ایکنجی ...) نتیجه بیر موجود اولدوقلاری دا قارانلیقدا قالار. بو آرادا "زرتشت" کلمه سینی مؤلیف "قیزیل دوشمنی" دئییه ترجمه ائتمیش. غرب آراشدیرماجیلاری بو کلمه نی "قیزیلی ده وه" دئییه قلمه آلمیشلار، باخینیز.⁹³

فارسلیق مفکوره سی نین دیرچلمگینده و تورکلوک ملی بیلینج و شعورونون باسیلماسیندا، آذربایجان تورکلوگونون روسیه چارلیغی طرفیندن بۆلنمه سی نین بۆیوک نقشی اولدو. بو مسئله بیر یاندان آذربایجان تورکلوگو ضعیفلتدی، مستقیل حاکیمیت ائده بیلمدی، اؤزونه اولان اطمینانی و اینانجی آرادان قالخدی. بیر یاندان دا اوخوموش میرزه کسیم نین حاکیمیت اوغروندا فارسچا دیوان دیلی دئییه دوشونمه سینه یول آچدی، بئله لیکله آذربایجان تورکلوگونون ملی وارلیق باخیمیندان مستقیل تشکیلاتلانماسی و اؤز مستقیللیگینی قورویایلمه سی باشسیز قالدی. نتیجه اعتباری ایله تهراندا کیچیک بیر قارشى دورما ایله حاکیمیت چئوریلیشى دئییه حاکیمیت فارس مدنیت راسیستلری نین الینه دوشدو.

جلال الدین میرزا، مازندرانی هوماى خانیمدان دوغولموش، فتحعلی شاهین اوغلو، ایکنجی بیر ذات اولاراق هیندوستاندان گتیریلیمیش دساتیر ادلی ادبیات داستانلارینی شاهلیق داستانلاری دئییه یئنیند قلمه

⁹³ Biographisch-Biographisches Kirchenlexikon, Band XIV, Nordhausen 1998; Verlag Traugott Bautz Spalten 344-355.

آلراق "نامه خسروان (شاهلار کتابی) آدلی افسانه اساسلی شاهلیق سیلسیله سی ناغیللاری کیتابینی کیتاب یازماغا و فرانسه ناغیللارینداکی اولان شاهلیق شکیلری و فیقورلاریندان فایدالانماغا چالیشدی⁹⁴. فرانسه ائلچیلیگی و اورادا چالیشان یوزئف آرتور دوگوبینولارین وجودی، بلکه ده مشورتی ایله ایله جلال الدین میرزه یازدیغی کتابینا فرانسه-دکی بگلیک کتابلاریندان مختلف شکل و فیقورلار کوی ائده رک اونلارا فارسی سره دئییه عربجدن آرنمیش بیر دیلده متن یازدی. یئری گلمیشن بیر ایکی شکل ده او کتابدان اوخوجولار اوچون، کئچمیش صحیفه-ده سرگیلندی (اوسته کی شکیلر پيشدادیان سیلسیله شاهلاری دئییه قلمه آلینمیشلار).

اوسته اشاره اولدوغو کیمی، قاجار شاهلیغی نین روسیه اشغالچیلیغی قارشیسیندا یئنیلمه سی و قافقازلارین روسیه چارلیغی نین ترکیبینه کئچمه سی، شیعه مجتهدلری نین کفر دئییه روسیه اشغالچیلیغی علیهینه وئردیکلری فتوالار ثمر و نتیجه وئرمدیگیندن سونرا، یوزئف آرتور دوگوبینو، قاجار محمد شاه زامانیندا بیر مأموریت اساسیندا ائلچیلیک واسیطه سی ایله تهرانا گتدی.

فارس ادبیاتیندا عباس میرزه نین ایران قوشونلارینی یئنیله مک ایستدیگی و آرزوسوندان یازیلارکن محمد شاه زامانیندان (1848) باشلاراق فرانسه ایستعمار-چیلیق مفکوره سی نین ایران ممالیکی محروسه سینده کی ملی توپلوملار علیهینه نئجه منفی نقشی اولدوغو اوزره هئچ نه یازیلمامیشدیر. فارس مدنیت راسیستلری و ملیتچیلری

یالنینز دوگوبینون راسیستلیک نظریه سیندن فارسلیق اوچون کؤمک آلماغا و بئله لیکله عربیلگی و تورکلوگو "دوشوک عیرق (نژاد پست)" دئییه تجرید ائتمگه و سیاست مئیدانیندان چیخارماغا چالیشارلار.

بو دوغرولتودا عیرق و نژاد تئوریسینه اعتقاد اولان یوزئف آرتور دوگوبینو آدلی نین نظر باخیمیندان پایی اولدوغو یقیندیر. یئری گلمیشکن یوزئف دوگوبینو اوزره ده بیلگی وئرمگه چالیشاراق مسئله نین نئجه ایلری گؤتورولدوگو اوزره بیلگیلنمیش اولاق. اشاره اولوندوغو کیمی،

⁹⁴ جلال الدین میرزا، نامه خسروان، تهران، 1281 ه. ق، مقدمه.

قاجار شاهلیغی روسیه قارشیسیندا یئنیلدیکدن سونرا، بیر داها جانلانماق اوچون، محمد شاه زامانیندا بنش نفر اؤیرنجی تحصیل آلماق و یئنی بیلیم دونیاسی ایله تانیش اولماق اوچون، فرانسه یه گۆنדרیلدی. بو عرفه-ده فرانسه-ده بورژوازی انقلابی (1848) باش وئرمک عرفه سینده ایدی. فرانسه انقلابچیلاری فرانسه حاکیم دیلی اطرافیندا بیرله شه رک فرانسه شاهلی نین باشینی گیوتینه وئردیک-لری کیمی، قاجار ممالیکی محروسه سیندن اولان اؤیرنجیلر ده فرانسه دۆلت مودئلینی قاجار ایمپراتورلوغو اوچون باشا دوشمگه و ایرانا دؤنرکن فرانسه دۆلت مودئلینی تبلیغ ائتمگه چالیشدیلار. بئله لیکله ایران آدی اطرافیندا بیر نوع ملی مفکوره و دوشونجه شکیلنمگه باشلادی. بو اؤیرنجیلرین بیر سیراسی ایسه هیندوستاندان مانکی لیمچی هوشنگ هاتئریا گئیردیگی "دبستان المذاهب" و "دساتیر" جعل ادبیاتیندان یولا چیخاراق "قدیم ایران (ایران باستان)" دئییه فارس آرخائیسیتلیگی و فارس مدنیت راسیستلیگی نین تاثیر داییره سینده دوشدولر. فرانسه انقلابی کلیسانی سیاستدن اوزاقلادیغی کیمی، ایرانلیلار دا فرانسه انقلابیندان تاثیر آلاراق ایران ممالیکی محروسه سی نین بوتون بدبختلیکلرینی عربلیک دئییه اونون دیلی و مدنیتینی داشییان اسلام ایله ده مخالفت ائتمگه باشلادیلار. سونرالار بو آنلاییش مشروطه حرکاتی دئییه اورتایا قویولدو. بو مسئله اوزره سونرا اشاره اولوناجاقدیر.

فرانسه انلچیلیگی واسیطه سی ایله فرانسه مکتبی آچیلماقلا جلال الدین میرزا، فتحعلی شاهین اوغلو دا فرانسه دیلی اؤیرنمگه باشلادی. بئله لیکله جلال الدین میرزه و اونون اطرافینداکی فارسلیق محفلی فرانسه لی یوسف آرتور دوکوبینون نظریه سی، انسان عیرقلاری نین برابر اولمادیغی نظرلری ایله تانیش اولدولار. یوزئف آرتور دوکوبینو ایسه بیر یاندان ائنتیکلری برابر اولمادیغی نظریه سی نی تبلیغ ائتمگین یانی سیرا فارسچانی اؤیرنمگه و اؤز نظرلرینی ائلیت کسیم ایچینده یایماغا باشلادی. سونرا یوزئف آرتور دوکوبینو بیر مدت آمریکا گئتمه سینده باخمایاراق سونرالار بیر داها قاجار ممالیکی محروسه سینده سفیر اولاراق گئری دؤندو.⁹⁵

بئله لیکله جلال الدین میرزه نین و میرزه فتحعلی آخوندزاده نین ده "پارسیان" آنلاییشلاری دوشونجه و فیکیر باخیمیندان آرتور دوکوبینونون دوشونجه سی نین محصولو ساییلار. یازیلان خبرلره اساسا آرتور دوکوبینو فارسچانی تهراندا گؤزل اؤیرنه رک "مباحثی در باره روش دکارت" آدلی کتابی دا فرانسه دیلیندن فارسچایا چئویرمیش. اوسته لیک میرزه فتحعلی آخوندزاده و میرزه آقاخان کرمانی نین قلمه آدیقلاری "پارسیان ایران باستان" ایفاده لری ده آرتور دوکوبینو طرفیندن اونلارین آغیزلارینا قویولموش راسیستلیک دوشونجه سی نین ثمره سی و نتیجه سی ساییلار. دوکوبینونون نظریه گؤره مختلف انسانلار بیربیرینه قاریشیدیدا، اونلارین عیرقی (نژادی) فاسد اولار. هر هانکی بیر توپولم آیری توپولملار ایله قاریشمازسا، خالص قالار. آرتور دوکوبینو اؤز حیاتی

⁹⁵ Daha artıq bilgi üçün bax, [Arthur de Gobineau – Wikipedia](#)

زامانیندا آوروپادا چوخ تانینمیش اولمادیغینا باخمایاراق، اولوموندن سونرا، اونون یازدیغی اثرلر بعضی آلمان متفکرلری او جومله دن نیچه اوزره بؤیوک تاثیر باغیلامیش. بیر چوخلاری نین نظرینه گؤره آریائیلیک و فاشیستلیک نظریه سینى ده بیرینجی دفعه اولاراق دونیا چاپیندا آرتور دوگوبینو اورتایا آتمیش.⁹⁶ آرتور دوگوبینونون یازدیغی اثرلر آلمان دوشونورو نیچه، موزیسئینی ریچارد واگنر، آلمانیا قیصری اوزره ده اؤز اتکی و تاثیرینی قویدولار. دوگوبینو "تورکمن ساواشی" دئییه قاجار زامانیندا تورکمنلرین مرو طرفینده ائتدیکلری ساواش اوزره بیر کتاب یازمیش.⁹⁷ او کتابین تاثیرینده اولاراق میرزه فتحعلی آخوندزاده ده تورکمنلر اوزره یازدیغی مکتوبلاریندا منفی گؤروشلر ایلری سورموش. میرزه فتحعلی آخوندزاده و میرزه آقاخان کیرمانی ده آرتور دوگوبینونون یازیلاری نین تاثیرینده اولاراق اونون سایاغی و سبکینده فارسلیق آنلایشینی قاپارتماغا، عربلیک و تورکلوک علیهینه منفی گؤروشلر ایلری سورمگه چالیشمیشلار. ذبیح الله منصورى، گوبینونون "اوج ایل ایراندا" آلدی کیتابینی فارسچایا ترجمه اتمیش و سون چاپی نگارستان یابین ائوی طرفیندن 1388 ایلینده حیاتا کئچمیش.⁹⁸ فارس مدنیت راسیستلیگی ایله تانینمیش آذربایجانلی ناصح ناطق ده دوگوبینون دوشونجه لری اوزره "ایران از نگاه گوبینو" آلدی بیر کتاب یازاراق بو کتاب فارس راسیستلیگی و ایستعمارچیلیغی نین اساسینی قویموش محمود افشار یزدی موقوفاتی طرفیندن چاپ اولموش.⁹⁹

آرتور دوگوبینو انسان عیرقلاری و نژادلاری نین برابر اولمادیغی اوزره تبلیغات ائتدیگی نتیجه سینده تارچی حسینقلی آقا قراهنی نین ده ضد عرب و ضد تورک اولدوغونا شخضا تانیق و شاهد اولموش، پاریسده تانیق اوخوبوروق:

فارسچا: "حسینقلی آقا بغض و کینه ی نهایت به مذهب اسلام ابراز می داشت. بر آن بود که تمام بدبختی هایی که از تسلط قوم عرب به مردم ایران وارد شده، از اثر اسلام است. وی تمایل بی اندازه ای به کیش زرتشت داشت. باورمند بود که باید ملیت و مذهب قدیم را از نو زنده کرد و زبان فارسی را از واژگان بیگانه ی عربی و ترکی که به آنها آلوده شده تصفیه نمود. خود پیشگام این کار شده بود و نوشته های خود را به سبک ساده، بدون تصنع و خالی از واژگان عربی می نوشت و حتی به این سبک شعر نیز می سرود".

ترجمه: حسینقلی آغا اولچو و حددن آرتیق ایسلام دینینه نفرت ائدردی. اونون نظرینه گؤره، بوتون عرب ائتتیکى نین ایرانلیلارا حاکیم اولماسی و اونلاری بدبخت ائتدیگی نین عامیلی اسلامدیر. او قدیم ملیت و مذهب لرینی یئنیدن دیریمه لی، فارسچانی اؤزگه عربچه و تورکچه کلمه

⁹⁶ Joseph Arthur de Gobinea, *Essai sur l'inégalité des races humaines*, 1853–1855

⁹⁷ جمالزاده، محمدعلی، ژوزف آرتور دوگوبینو، جنگ ترکمن، انتشارات علم، تهران 1399

⁹⁸ منصورى، ذبیح الله، ژوزف آرتور گوبینو، سه سال در ایران، نگارستان کتاب 1388.

⁹⁹ ناطق، ناصح، ایران از نگاه گوبینو، تهران، چاپ دوم 1398.

لردن آریندیردیرمالی اولاجاقلارینا اینانیردی. اؤزو بو ایشده قاباغا دوشموشدو. یازیلارینی ساده، عربچه کلمه لردن اوزاق یازیر و سایاق دا شعر دئییردی¹⁰⁰.

نامه خسروان آدی نین اوزرینده دوراقلادیقدا جلال الدین میرزه، ابولقاسم فردوسی یازدیگی "شاهنامه" کتابی نین آدینی بیر داها فارسچایا ترجمه ائتدیگی ده اورتایا چیخار. دئمک، فارس آرخائیتلیگی آنلایشینا اساسا "شاهنامه" نین آد بیرلشمه سی و ترکیبی فارسچایا اویقون

گورونمدیگی و تورکچه آنلایشدا اولدوغو اوچون ، جلال الدین میرزه "شاهنامه (شاه اثر، شاه مکتوبو)" آدینی "نامه خسروان (شاهلار کتابی)" دئییه یازدیگی متینلره و چیزدیگی شکللره بیر کتاب آدی اولراق وئریمیش. جلال الدین میرزا ایکی جبهه دن اتکی و تأثیر آلتینا آیینمیش. بو جبهه لرین بیری دساتیر داستان- لاری اولموش. دساتیر داستانلاری هذیان ادبیا- تی اولدوغونا باخمایا- راق ساوادسیز مکتب کولتورو ایله تحصیل آلمیش عوام، ظاهرده آیدین گورونمگه چالیش- انلار اوچون، اولدوقچا ایلگینج و جالب گورو- نورموش. بئله لیکله جلال الدین میرزه 1851 اینجی ایل تهراندا دارال- فنون مکتبینه فرانسه دیلینی ده اؤیرنمگه باشلامیش. 1854-نجی

ایل، دئسامبر آییندا بیرینجی عیرق نظریه سی نین مؤلیفی اولان یوزئف آرتور دوگوبینو فرانسه-دن بیر دیپلومات اولراق تهرانا ماموریت آلمیش. او

¹⁰⁰ تریان سیوکوی، امین، ناسیونالیسم در اندیشه ی دو روشنفکر ایرانی میرزا فتحعلی آخوندزاده و میرزا آقاخان کرمانی، نشریه انترنتی برای اشاعه سکولاریسم بعنوان یک گام بسوی آزادی و دمکراسی 14 اکتبر 2011.

[ناسیونالیسم در اندیشه ی دو روشنفکر ایرانی \(newsecularism.com\)](http://newsecularism.com)

تهراندا فارس دیلینی اؤیرنمگه باشلاماقلا مکتبده فرانسه دیلی اؤیرنمکده اولان و فارسلیق کیملیگی آختاریشیندا اولان محفلر ایله ده تانیش اولموش. بئله لیکله دوگوینو اوچون بو محفل عضوری آراسیندا انسانلارین عیرق باخیمیندان برابر اولمادیغی دئییه راسیستلیک و فاشیستلیک نظریه سینی یایماغا ایمکان یارانمیش¹⁰¹. دوگوینو انسان عیرقلاری و نژادلاری نین برابر اولمادیغی قناعیتینده اولان بیرینجی نظریه صاحیبی ساییلاردی.

جلال الدین میرزه فارس آرخائیستلیگی (باستاگراییلیغی) باخیمیندان رضا قلیخان هدایتین دوشونجه متفقی ساییلار. کئچمیش دانیشتیققلاردا ایشاره اولدوغو کیمی رضا قلی خان هدایت داها اؤنجه دساتیر و دبستان المذاهب افسانه لریندن تأثیر آلاق فارسلی سره دئییه "خالص فارسچا" یازماغا قایلیمیش و مئیل گؤستمیش قاجار حاکیمیتینه باغلی اولموش بیر شخص ساییلاردی. جلال الدین میرزه ده آدی چکیلن دبستان المذاهب و دساتیر آدلی ناغیللارین و افسانه لرین تأثیر داییره سینه دوشه رک قاجار اؤیرنیم و تحصیل سیستیمی اوچون "نامه خسروان" آدلی کتابی یازدی. جلال الدین میرزه نی ایران ممالیکی محروسه سینده عملی باخیمدان بیرینجی فارس مدنیت راسیستلیگی نین اساسینی قویموش بیر شخص تانیماق هئچ ده یانلیش اولماز.

جلال الدین میرزه ده اوسته آدلاری حالانان بعضی شخصلر کیمی، فارسلی سره دئییه هر هانکی بیر عربچه کلمه ایشلتمدن خالص فارسچا دانیشماق و یازیشماق یانچیسلی ایدی. آنجاق جلال الدین میرزه زامانیندا خاخام انشان (هخامنشان) دئییه بیر تاریخ قرائتی و روایتی دوغولمادیغی اوچون، جلال الدین میرزه نین "نامه خسروان" کتابیندا بو خیالی یاراتیققلار و موجودلار اوزره هر هانکی بیر اضافات یازیلماقدا. ایشاره اولوندوغو کیمی، جلال الدین هیندوستاندا یازیلیمیش دساتیر (کتاب پارسیان هند) و دبستان المذاهب آدلی داستان ماهیتلی کتابلاردان فایدالانماققدیم فارس شاهلیق سیلسیله لری دئییه "نامه خسروان (شاهلار کتابی)" آدلی اثری یازدی. بو کتاب 1868-ده تهراندا ال یازما شکلینده چاپ اولدو. من بو کتابی آلمانین بایرن ایالتی نین مونیخ شهری نین کتابلیغیندان اله گتیرمیشم. یئری گلمیشکن کتاب اوزره جلال الدین میرزه نین اؤز دیلیندن بیلگی وئرک، اوخویوروق:

"... بیز ایرانلیلار اجدادلاریمیزین دیلینی اونوتدوق، یاددان چیخاردیق دئییه بیر گون دوشونجه یه و فیکیره دالدیم، فیکیرلشدیم ... بیر آز ایرانلیلارین دیلی نین یوخ اولماسینا حئیفلندیم، افسوس یئدیم. اوندان سونرا، پارسچا کتاب یازماغا باشلادیم. پارس پادشاهلاریندان اویقون و مناسب بیر موضوع تاپایلمدیم. بوندان یانا یازدیغیما "نامه خسروان (شاهلار کتابی) آدینی وئریم. ... آروپالیلاردا اولان پادشاهلارین عکسینی آلاق اونلارین اوزوندن عکسلر رسم اولوندو..."¹⁰².

¹⁰¹ Gobineau, A. De., Trois ans en Asie, Paris 1859.

¹⁰² جلال الدین میرزه، باخ اورادا، ص. 8 - 10.

اوسته گۆروندوگو کیمی جلال الدین میرزه نین دیل و مدنیت آنلایشی فارسچادیر. او فتحعلی شاهین اوغلو اولدوغونا باخماپاراق اؤزونو "پارس" قلمه آلا. مسلمان توپلوملاریندا انحصار ورته باخیمیندان دا باخیلارسا، آتاسی نین دیلی و مدنیتی اساسیندا اؤزونو تانیملامالی و تعریف ائتمه لیدی. آنجاق، بو دا جلال الدین نین آناسی، هومای خانیم مازندرانی و لله باشی دئییه مربی سی، رضا قلی خان هدایت سیمنانین دامغان قصبه سینده دوغولدوغوندا و بو ذاتلاردا تورک دیلی و مدنیتی بیلینچی و آنلایشی اولمادیغیندان ایلری گلن بیر آنلایش ساییلار. دئمک، جلال الدین میرزه، فتحعلی شاهین 55 اینجی اوغلو اولدوغو اوچون شاه اولماغا شانسی دا یوخ ایدی. آناسی، هومای خانیم دا مازندرانی ایدی. جلال الدین میرزه یازدیغی "نامه خسروان" ادلی افسانه اساسلی اثرده ایران سیلسیله شاهلیقلاری دئییه مه آبادیان، جیان، شائیان، یاسائیان و گلشائیان موضوع اولوندولار. جلال الدین میرزه گلشائیان دؤرد بؤلوگه بؤلدو:

پیشدادیان، کیان، اشکانیان و ساسانیان. بو دؤرت سیلسیله-دن فارسلا فقط ساسانیلردن برک یاپیشدیلا. دئمک، ابولقاسیم فردوسی گؤز آردی ائدیلسه، فارسلا اوچون ایلک تاریخ جعل ائتمگه باشلایان تانیمیش شخص جلال الدین میرزه اولدو. بورادا جعل مسئله سی نین اورتایا آتیلماسی بعضیلر اوچون تعجب دوغوروجو گله بیلر. ساسانیلارین فارس کؤکنلی بیر توپلوم اولمادیقلارینی "شیعه لیک و ایرانیت دئییه فارس ایستعمارچیلیغی" موضوعسوندا علی شریعتی نین گؤروشلرینی نقد ائدرکن اورتایا قویدوق¹⁰³. اوسته اشاره اولوندوغو کیمی جلال الدین میرزه زامانیندا فارسلیق اوچون خاخام آ نشان روایتلری دوغولمامیشدیر. جلال الدین میرزه، میرزه فتحعلی آخوندزاده آدرئسینه یازدی:

"... از بعضی ائشیتمدیگیم سؤزلری بعضی گنجلردن و جاوانلاردان ائشیده رک گله جگه اومودلو اولور و پاک آلهها شکر ائده رم (سپاس دارم یزدان پاک را)¹⁰⁴."

اوسته گۆروندوگو کیمی جلال الدین میرزه "الله" کلمه سی یئرینه "یزدان"؛ "شکر" کلمه سی یئرینه "سپاس"؛ "مئزه" و "مبری" کلمه لری نین یئرینه ده "پاک" کلمه سینا ایشلتدیدی. جلال الدین میرزه نین الله اوزره ایشلتدیگی "پاک" ایفاده سی زامان گئدیشى ایله "آریاچیلیق و راسیستلیک" آنلایشینا اساسا فارس ادبیاتیندا "زبان پاک" و "نژاد پاک" آنلایشینا دا یول آچدی¹⁰⁵. جلال الدین میرزه نین میرزه فتحعلی آخوندزاده یازدیغی مکتوبوندا گئنه ده اوخویوروق:

"سیزین بو ویران اولموش مملکتدن ائشیگه جانینیزی قورتاردیغینیزی و راحتلیقلا یاشادیغینیزی، بیزیم پیس عملریمیزدن (حاکیمیتین) خیرسیر اولدوغونوزو ظن ائدردیم. اوزاقدان الینیز سیاسی مسئله لرین ایچینده-

¹⁰³ ایشیق سؤنمز، مدنیت راسیستلیگی یوخسا عیرقسیر راسیستلیک:

www.isiqsonmaz.com/Seite%20451%20مدنیت%20عیرقسیر%20راسیستلیگی.pdf.

¹⁰⁴ فریدون آدمیت: اندیشه های میرزه فتحعلی آخوندزاده، تهران، 1349، ص 132، .

آینمیش: جلال الدین میرزا به میرزا فتحعلی، نامه ها، ص. 37.

¹⁰⁵ احمد کسروی، زبان پاک، تهران، یابین ایلی 1322.

دیر. گننه سیز، آزادسینیز. بو ایش اولدوقچا چتین اولماسینا باخمایاراق کۆنلوموزو سئویندیرمک اوچون بو گۆزلیکده مکتوب یازارسینیز. ... من یازیغین اورکده مین دئیلمه میش سۆزو وار. بو آرادا الیمیزدن هئج نه گلمدیگینه باخمایاراق فقط دیلیمیزی (فارسچانی) خالقا خاطرلایتماغا چالیشیرام. ... آرامیزدا یارانمیش دوستلوغون کسيلمه به جه گینی، یازیشاچاغیمیزی و بو دوستلوغون بؤیوک ایشلره وسیله اولاجاغینی آرزو ائدیرم"¹⁰⁶.

فارس قابناقلاربندان بللی اولدوغونا گۆره، جلال الدین میرزه، میرزه فتحعلی آخوندزاده یازدیغی "کمال الدوله مکتوبلاری" نا آرتیریلماسی لازیم اولان سفاریشلری ده ائدی. جلال الدین میرزه گۆزلیملدن اولدوگو اوچون، مانکجی لیمجی هوشنگ هاتریا آدلی شخص میرزه فتحعلی به اجلال الدین میرزه نین منظور ائدیگی آرتیرمالاری مکتوب دئییه تیغلیسه گۆندردی. مانکجی نین میرزه فتحعلی آخوندزاده یازدیغی مکتوبدان اوخویوروق:

"کمال الدوله آدلی کتاب رحمتلیک شاهزاده جلال الدین نین یانیندا اولدوغو اوچون، ذات عالی بعضی یئرلرینده آرتیرمالار (علاوه) ائتمگی سفاریش ائتمیش. اونون اولومو، اونا فرصت وئرمدیگی اوچون، آرتیرمالار منیم الیمه چاتمیش. اونلاری سیزه چاتدیریرام. لازیم گۆرسه نیز، اثره آرتیرایلرسینیز"¹⁰⁷.

جلال الدین میرزه نین یازدیغی مکتوبون ایچریگی بللی اولمادیغی اوچون، بو دوغولتودا آرتیق بیر سۆز یازماق اولماز. اوسته اشاره اولدوغو کیمی، دوگوبینو "تورکمن ساواشی" اوزره یازدیغی کتابین ایچریگی (محتواسی) اؤزلرینی ایرانیت اساسیندا فارس قلمه آلان فارس مدنیت راسیستلرینی اولدوقچا راحتسیر ائدی. او اساسدا میرزه فتحعلی آخوندزاده ناصرالدین شاه زامانی، قاجار شاهلیغی علییه بیر نفرنامه اورتا قویدو، اوخویوروق:

"... او بؤیوک باشلار، بیزیم جانیمیزدان، مالیمیزدان حمایت ائتمز، مملکتیمیزی دوشمن شرریندن قوروماز، اوشاقلاریمیزی تورکمنلره اسیرلیک قارشیسیندا ساوینماز، اوغلان، قیزلاریمیزا تعلیم و تربیت وئرمز، بیزه خسته خانا، مدرسه دوزتمز! تجارتیمیزی و کئچینه جگیمیزی (کسب و کار)، راحتلاشدیرمازلار. اونلارین اوزوندن دونیادا احترامیمیز یوخ، اونلارین وارلیغی بیزیم نگیمیزه لازیم؟ دئمک، اونلار بیزیم الیمیزین زحمتینی بیزلردن ساغمالی، ایستدیکلری کیمی باشیمیزا اولمازین بلاسینی گتیرمه لی، سونرا اؤزلری باشقا بیر دیکتاتور واسیطه سی ایله بلایه دوچار اولمالی و پیس وجودلارینی یئر اوزوندن سیلدیرلر"¹⁰⁸.

¹⁰⁶ فریدون آدمیت، باخ اورادا، ص 132.؛ آیینمیش: جلال الدین میرزا به میرزا فتحعلی، نامه ها، ص. 374 - 374.

¹⁰⁷ فریدون آدمیت، باخ اورادا، ص 132.؛ آیینمیش: مانکجی به میرزا فتحعلی، ه. قمری 1289، نامه ها، ص. 406.

¹⁰⁸ فریدون آدمیت، باخ اورادا، ص 138.، مکتوبات کمالدوله، ص. 58 - 59.

آرتور دوگوبینو یازدیغی "تورکمن ساوشی" آدلی کتاب ناصرالدین شاه زامانی ایران قوشونلاری نین تورکمنستانین مرو شهرینه سالدیردیقلارینی و اورادا غلامحسین آدلی بیر عسکرین تورکمنلر طرفیندن توتوقلادیقدان سونرا، اذیت اولدوغوندان حثکایت ائدر. بو کتاب تورکلوک علییهینه هیستریک دوشمنلیگی اولان سید محمدعلی موسوی جمالزاده اصفهانی قلمی ایله فارسجا ترجمه اولدو. جمالزاده اؤزو ده اشاره اولدوغو کیمی، فهار عرب و تورک دوشمنی ساییلاردی. جمالزاده قیسا ناغیل یازانلارین آتاسی دئییه فارس ادبیاتیندا تانینمیشدیر. میرزه فتحلی آخوندزاده قاجار تورک شاهلیغی علییهینه مکتوبونون داوامیندا یازدی، اوخویوروق:

"مملکتلری نین هئچ بیر یئرینده، بیر ایگنه اوجو قدر، بیر ذره بیله عدالتدن اثر بوخدور. بونلار اوشاقلار و قوجا قادینلار دک یئر کوره سی اؤکوزون کورگینده و اؤکوز ده بالیق اوستونده آیاق اوسته دوردوغونا اینانارلار. بو شاهلیغا عایید اولان یازلمیش اثرلری اؤزگه و بیگانه دؤنلر ترجمه ائده رک بیزیم عاقیلسیز اولدوغوموزا گولرلر"¹⁰⁹.

اوسته منظور اولموش جهالت فقط شاه و سلطانلیغا عایید دئییل، او زامانلار ایران جامعه سی نین واقعیتلرینی عکس ائتدیرر. 1876-ینجی ایلین آپریل آییندا مانکجی لیمجی، میرزا فتحعلی آخوندزاده دساتیر داستانلاری اوزره بیلگی وئرمیش:

"لطفایازنینیز: دساتیر نسخه سینیی، فارسلا رین آن یاخشی و سئچگین الهی کتابینی گؤرموشسونوز مو، یوخسا یوخ؟ گؤرمه میشسه نیز، نؤکری نینیز بیر نسخه سیزه گؤندرسین. بو کتاب فارسلا رین آسمانی کتابلاریندان بیر اولدوغو اوچون، فارسچایا چئوریلیمیش. او بیر کتابلار اصل و اورجینال دیلده ترجمه اولمامیش قالیر"¹¹⁰.

جلال الدین میرزه قاجار ممالیکی محروسه سی اوچون دیوان دیلی ساییلان فارسچانی "دؤلت ملتی دیلی" دئییه قاوراماغا، درک ائتمگه و ملی دؤلت آنلا ییشیندان درکی اولمادان فارسچانی "دؤلت ملتی دیلی" دئییه قبول ائتدی. جلال الدین میرزه "دؤلت ملتی نین دیلی" آنلا ییشیندان یولا چیخاراق فارس آرخائیکلیگینی اؤزو اوچون بیر ایدئولوژی دئییه سئچدی و اونو تبلیغ ائتمگه باشلادی. بو باخیمدان جلال الدین میرزه فارس آرخائیکلیگی و فارس مدنیت راسیستلیگی نین اساسینی قویموش ایلك و بیرینجی فارس مدنیت راسیستی ساییلار. بئله لیکله قاجار شاهلیغی نین سون زامانلاریندا بیر چوخ آذربایجان تورکلوگوندن اولموش، فارس ایستعمارچیلیغینا بالتا ساپی اولموش شخصلر اورتایا چیخدیلار. اونلار مسئله نین ماهیتینی بیلمدن اؤز دیللی، مدنیتلری، میلی کیملیکلری و منلیکلرینه اؤگئی و اؤزگه اولمانی اؤزلری اوچون بیر ملت اولماق بورجو و شرف بورجو حئساب ائتدیلر.

¹⁰⁹ فریدون آدمیت: اندیشه های میرزه فتحعلی آخوندزاده، تهران، 1349، ص. 138،

ملحقات، ص 447 - 448

¹¹⁰ آخوندزاده میرزا فتحعلی، الفبای جدید و مکتوبات. به اهتمام حمید محمدزاده، تبریز

1357، ص. 430.

مسئله نین باشقا بیر طرفی میرزه فتحعلی آخوندزاده نین اسلام دؤلتلرینه ایفبا دگیشمک مسئله سینی تکلیف ائتمه سی و اونلارین بو مسئله-دن بویون قاچیرماقلاری، بو ذاتی دا فارسلیق آرخائیسیتلیگی مدنیت راسیستلیگی قوجاغینا اتمیش مقامدا یئر آدی. بو باشاریقسیزلیغا باخمایاراق میرزه فتحعلی آخوندزاده ایفبا مسئله سینی قاجار حاکیمیتینده دؤلت پوستلاریندا اولان او جمله-دن میرز یوسفخان مستشارالدوله، تیفلیسده کی قاجار ممالیکی محروسه سی کونسولو، تهراندا رضاقلی خان هدایت، قاجار شاهزاده لری نین لّه باشی، مربی سی و باشقالارینا یتیرمه سی، قاجار دؤلتینده کی ائلیتی و اوخوموش کسیمی ده ایفبا مسئله سی و فارس مدنیت راسیستلیگی ایله مشغول ائدی. بو مسئله اوزره قاجار ممالیکی محروسه سینه فارسلیق حاکیم اولدوقدان سونرا، سون قرار وئرلیدی. بو دوغرولتودا رضاشاها نخست وزیر اولموش محمدعلی فروغیدن ائشیدیریکی:

"من ده فارس خطینی ناقص و عئیبیلی اولدوغو بیلیرم. ... بیز بیر مدت تورکیه-ده تورکلرین خط دگیشمکلرینی و ایندیکی خطیمیزده قالمامیزی اؤز سیاسی مصلحتیمیز اوچون غنیمت حنسا ائدک و بو فرصتدن فایدالاناق. ... او دا بو: تورکیه تورکلری ایله ایران تورکلری آراسیندا یارانمیش خط فرقینی، آذربایجان تورکلری نین تورکیه تورکلریندن اوزاقلاشماقلاری دئییه نظره آلاق. خط اصلاح ائتمک و خط دگیشمک بیزیم ده مصلحتیمیزه اولماسینا باخمایاراق بو مسئله-دن واز کئچک"¹¹¹.

اوسته گؤرونوگو کیمی قاجار شاهلیغی زامانینداکی آذربایجان تورکلوگونون اوخوموش کسیمینده تورک دیلی بیلینجی و شعورو اولمادیغی اوچون، آذربایجان تورکلوگونو دئموکراسی دئییه فارس آرخائیسیتلیگینه، راسیستلیگینه و فارس ملتچیلیگینه قاپدیرمیشلار. مسئله نی بیر آز داها اؤنه گؤتوررسک، قاجار شاهزاده لری نین نئجه دساتیر داستانلاری ایله تانیس اولدوقلارینی اؤیرنمیش اولاریق. عباس میرزه، فتحعلی شاهین اوغلو تبریزده ولیعهدلیک مقامیندا اولارکن قاجار شاهزاده لری او جومله-دن عباس میرزه ایله کیرمانشاها حاکیم اولموش محمدعلی میرزه آراسیندا قارشلی دورما یارانمیش. محمدعلی میرزه نین آلتینجی اوغلو، امامقلی کیرمانشاهدا دوغولماسینا باخمایاراق محمدشاه، عباس میرزانین اوغلو شاه اولدوقدان سونرا، امامقلی کیرمانشاهدان کیرمانا قاچمالی اولموش. امامقلی کیرماندا شئیخیلیک فرقه سینه قوشولاراق زردوشتلوک محفلی، او جومله-دن مانکجی لیمجی هاتر ایله ده تانیس اولموش. زامان آخاریندا مانکجی امامقلی نی دبستان المذاهب آدلی کتاب ایله تانیس ائتمیش. بئله لیکله امامقلی قاجار ساده فارسچا یازلمیش کتابین تاثیر داییره سینه دوشه رک "فارس سره" دئدیکلری عریجه و تورکچه-دن آرنمیش فارسچا متینلر یازماغا باشلامیش. ناصرالدین شاه تهراندا حاکیم اولدوقدان سونرا، امامقلی آناسی نین سفارشینه اساسا ناصرالدین شاها مکتوب یازاراق قاجار

¹¹¹ فروغی، محمدعلی، مکاتبات خصوصی مرحوم فروغی-مجله یغما - 1327، شماره

شاهزاده لریندن اولدوغونو آچیقلامیش. ناصرالدین شاه امامقلی میرزه نی تهرانا دعوت ائتمیش و اونا عماد الدوله لقبی وئره رک، اونی کیرمانشاه و کوردوستان ولایتلری حؤکومتینه مسئول ائتمیش. ناصرالدین شاه اروپایا سفر ائدرکن ده امامقلی میرزه نی اؤزو ایله بیرلیکده اروپایا آپارمیش. ناصرالدین شاه اروپا سفریندن دؤندوکدن سونرا، مودترن "دۆلت هئیتی" قورماغا و یئنلیک ایشلری آپارماغا باشلامیش و امامقلی میرزه نی ده دۆلت کابینه سی نین عضو اولراق عدلیه پوستونا تعیین ائتمیش. بو آرادا قاجار شاهزاده لری اولموش امامقلی میرزه و جلال الدین میرزه آراسیندا قوهوملوغون یانی سیرا قلمداشلیق دوستلوغو و زامان آخاریندا فارس آرخائیسیتلیگی ایلیشگیلری و دوستولوغو دا درینلمگه باشلامیش. بئله لیکله تورک دیلی و مدنیت بیلینچیندن یوخسول قاجار شاهزاده لری مانکجی لیمجی هاتر واسیطه سی ایله فارسلیغا داها دا مئیللی اولماغا باشلامیش و قاجار شاهلیغی یوخسا ایران ممالیکی محروسه سی ایله ایلگی و ایلیشگیسی اولمایان هندده توخونموش داستانلار قاجار حؤکومتی ائلیتی نین دقت مرکزینه آیینمیش. جلال الدین میرزه "نامه خسروان" ادلی یازدیغی کتابین اوزرینده اؤزونو "جلالپور فتحعلی شاه قاجار" دئییه قلمه آلمیش. نامه خسروان کتابی 1868 اینجی ایل (1281 ه. ق. ایلینده) اوچ جیلده-ده اؤیرنجیلر اوچون شاهلیق سیلسیله داستانلاری دئییه خیالی تصویرلر ایله حاضیرلانمیش. جلال الدین میرزه داستان کتابی نین گیریشینده اوخوجولارا خطاب اولراق یازمیش:

"بو کتابدا ناغیل دئمکلردن، یوخسا آرخائیکلیگه مربوط اولاجاق موضوعلاردان باشقا بیر شئی، زمانه میزین عالیملری ... و بیزدن سونرا دونیایا گلجک شخصلر گؤرمزسه لر، اوللاردان عذر ایستیر و ایراد توتمایاجاقلارینی اومود ائدیرم. دئمک، منیم بوندان آرتیق بیلگی و معلومات و بئله بیر شئیلری یازماغا باشاریغیم یوخدور. یالنیز بیلدیگیمی و باشاردیغی یازدیم. ... پاک الله-یم عؤمور وئرسه، سونراکی کتابلار داها یاخشوی یازیلماقادییر"¹¹².

جلال الدین میرزه "دبستان المذاهب"، "چهارچمن"، "تهمورس نامه (دیوبند)"، "جاماسپ (ژاماسپ)" ادلی دساتیر متینلرینی دارایاراق بو متینلرده کئچن آدلاری تاریخدن اؤنجه کی فارس شاهلاری و شاهنامه داستانلارینداکی آدی کئمیشلری ایسه تاریخده سندلشمیش فارس سیلسیله شاهلیقلاری و شاهلاری دئییه "نامه خسروان" ادلی کتابی اورتایا قویدو. جلال الدین میرزه نین بو چابالاری فارسلیغا نسبت وئرلمیش افسانه دره بگلیک آدلاری اساسیندا فارسلیغین شجره نامه سی دئییه گؤرونه بیلر. بئلنچی چابالار 1071 ه. ق. ایلینده تورک تاریخینده ده ابولغازی باهادیرخان طرفیندن خوارزنده "شجره تراکمه" ادلی کتابدا تورکلر اوچون اورتایا قوبولموش. ابولغازی باهادیرخانین چاباسینا اساسن تورکلرین "شجره تراکمه" ادلی کتابیندا آشاغیداکی بؤوملره یئر وئرلمیش، کتاب داستان ماهیتلی اولدوغو اوچون بو متنلری ترجمه

¹¹² جلال الدین میرزا، نامه خسروان، تهران، 1281 ه. ق، مقدمه.

ائتمگه اساس گۆرمورم، يالنيز كتابين گيريشيندن باشليقلاريني
اوخويوروق:

• مقدمه

• آدم عليه السلام نينگ ذكري

• اوغوز خان نينگ دنياگه كيليشي نينگ ذكري

• اوغوز خان نينگ خان بولغانى نينگ ذكري

• اوغوز خان نينگ توران و هندوستانغه يورگانى

• اوغوز خان نينگ ايران و شام و مصر سارى يورگه نى

• اوغوز خان نينگ يورتينه كيليب توى قيلغانى

• اوغوز خان نينگ اولوغ اوغلى كون خان نينگ پادشاه بولغانى

• اوغوز خان نينگ اوغلان لارى و نبيره لرى نينگ آدلارى

• كون خان نينگ اينى لرى و اوغلان لاريغه اورون

• اون ايكي يوزليك و ييگريمى دؤرت اويماق نينگ معنى سى

• اوغوز خان نينگ نبيره لرى نينگ آت لارى نينگ معنى سى

• اوغوز خان ايلي نينگ عهد قيلغانلارى نينگ ذكري

• كون خان نينگ اولوغ اوغلى قايسى نينگ خان بولغانى

• ديب ياقوى نينگ خان بولغانى نينگ ذكري

• اوغوز خان ايلي نينگ يورت لارى و انده

• اينال ياوى نينگ خان بولغانى نينگ ذكري

• دوپلى قايسى نينگ اينيسى ايركى نينگ پادشاه بولغان ذكري

• تومن نينگ اوغلى بولغانى و انغه ياولى آت

• تومن نينگ خان بولغانى نينگ ذكري

• قانلى ياوى نينگ خان بولغانى نينگ ذكري

• مورياوى نينگ خان بولغانى نينگ ذكري

• مورياوى اوغلى قراخان نينگ خان بولغانى نينگ ذكري

• بغرا خان نينگ خان بولغانى نينگ ذكري

• بغرا خان نينگ اوغلى قوزى تگين نينگ خان بولغانى نينگ ذكري

• قوزى تگين نينگ اوغلى ارسلان نينگ خان بولغانى نينگ ذكري

• بغرا خان نينگ اولوغ اوغلى ايل تگين و انينگ اوغلى

• ايل تگين اوغلى ايسلى نينگ خان بولغانى نينگ ذكري

• ايسلى اوغلى شيبان نينگ خان بولغانى نينگ ذكري

• شيبان اوغلى بوران نينگ خان بولغانى نينگ ذكري

• على نينگ خان بولغانى نينگ ذكري

• اوغوز ايلي نينگ على خان غه ياغى بولوب، شاه ملك نى

• اولتوروب ايو باشينه قراخان بولوب تورت طرفه كيتگه نى نينگ

• ذكري

• توغورميش اوغلى طغرل نينگ خان بولغانى نينگ ذكري

• ارسلان اوغلى سرنگ نينگ خان بولغانى نينگ ذكري

• سالور اوکورجيق آلپ نينگ آته لرى نينگ و اينى لرى نينگ

• سونگ تركمن بولوب و تركمن غه قوشيلغان ايل لرنينگ ذكري

• اوغوز ایلینه بیکلیک قیلغان قیزلر نینگ ذکرى "113".
 بونو دا دئمک یئرینده اولار: تبریزده قازانخان درباریندا کاتب اولموش
 خواجه رشیدالدین فضل الله همدانلی دا جامع التواریخ ادلی کتابیندا اون
 دوردونجو عصرده "اوغوزنامه داستانلاری" نی قلمه آلمیش. دئمک، بو
 داستانلارین قاینای شفاهی خالق داستانلارینا اساسلار. شفاهی و
 یازیلمامیش داستانلار دا هر بیر شخص طرفیندن مختلف روایتلر
 اساسیندا آنلادیلیگی و ایفاده ائدیلیگی اوچون اصلی ماهیتیندن
 اوزاقلشمیش اولار. رضاقلی خان هدایت و جلال الدین میرزه طرفیندن
 اورتایا آتیلیمیش فارسلیق داستانلاری تاریخ و تاریخچیلیک باخیمدان بیلیم
 دونیاسی ایله باغلاشمادیگی اوچون محمودعلی فروغی 1319 ه. ق.
 ایلینده یزده کی زردوشت انجمنینه بیر مکتوب یازاراق زردوشتلرین بو
 مسئله-دن درکینی اؤیرنمگه چالیشمیش. فارس آرخائیسیتلیگی نین
 اساسینی قویموش ابراهیم پورداوودون یازدیغینا گؤره زردوشتلر بو
 مسئله نی ایضاح وئره بیلمدیکلری اوچون بئلنچی بیر تاریخن یالان
 اولدوغو اورتایا چیخمیش¹¹⁴.
 بو یالانما بیر یانا دورسون اورتایا آتیلیمیش یالان یئریمگه و فارسلیق اوچون
 ایران ممالیکی محروسه سینده بیر ایمپراتورلوق آنلاییشی اورتایا قویماغا
 باشلامیش. دئمک، ایران ممالیکی محروسه سینده تاریخ زمینه سینده
 آکادئمیک اساسلی تاریخدن درک و آنلاق بوشلوغو، یوخلوغو و یالنیز
 اوخویوب یازمانی باشاران میرزه کولتورو حاکیم اولدوغو اوچون
 هیندوستانین شمال شرقینده تاریخ بویو عرب خلیفه لیگی، تورک
 شاهلیگی و موغول خانلیگی آلتینداکی فارسلیق عقده لری یالان روایتلر
 اولاراق هیندوستاندا متن حالینا گلیمیش و قاجار شاهلیگی زامانیندا
 فارسلیغا بیلیمدن و عئلمدن اوزاق، اساسسیز و تملسیز شجره نامه
 یازیلیمیش. بو یالان ماهیتلی روایتلر سونرالار بیلیم اوجاقلاری طرفیندن رد
 اولماسینا باخمایاراق زامانیندا میرزه فتحعلی آخوندزاده، اونون دؤنمی و
 زامانینداکی یازی و پوزو ایله مشغول اولموش کسیمی ده اؤز اتکی و
 تأثیری آلتینا آلمیش. بئله لیکله قاجار شاهزاده لری آراسیندا دا ایران
 شاهلیغینا، فارسلیغا و زروشتلوک اوزره آز دا اولسا، دوشونجه و فیکیر
 اولوشماغا یول اچمیش. بو سایدیغیمیز آجیناجاقلی دوروم قاجار
 شاهلیغیندا و تورک ائلیتینده یازیلی تورک دیلی بیلینچی و شعورونون
 یوخلوغو ایله ایضاح ائدیلمه لیدیر.

ایشیق سؤنمز، 27.01.2019

¹¹³ ابوالغازی بهادورخان، شجره یی تراکمه، یابینلایان: ولی کریم.
¹¹⁴ پورداود، ابراهیم، دساتیر در فرهنگ ایران باستان، زیر نظر بهرام فره وشى، تهران،
 1355، صص 17 – 51.

میرزه فتحعلی آخوندزادهون ایسلام دؤلتلری اوچون اورتاق و مشترک ایفبا تکلیفی و ایفبا دگیشمک چابالاری

میرزه فتحعلی آخوندزاده 1274 ه. ق. تقویم ایلینده رومان یازمادان ال چکه رک یئنی ایفبا مسئله سی اوزره 15 ایل دوشونجه یورماغا چالیشدی¹¹⁵. بئله لیکله او ایلك اولراق عرب ایفباسی حرفلینده اولان نقطه لرین قالدیریلماسی اوزره دوشونجه یوردو. سونرا عرب حرفلینده کی نقطه لی حرفلری او بیریلری ایله یاخینلاتماغا و بیرى نین اوزرینه نقطه قویماغا چالیشدی، اؤرنک اولراق "ت" حرف ایله "ط" حرفلرینی بیرلشدیره رک بیرینی نقطه لی و او بیریسینی نقطه سیز ائتدی، و ساییره. یئری گلمیشکن بونو دا خاطرلتماق لازیم: ایسلامیتدن اؤنجه کی آرامی ایفباسیندا حرفلر اولدوغو کیمی قالار، آنجاق نقطه قویولمازدی. بو گؤرونوم و فنومئن قدیم عرب متینلرینده تثبیت اولموش. میرزه فتحعلی نین حرفلری بیرلشدیرمک چابالارینا سس باخیمیدان فراماسون میرزه ملکوم خانین ایراد توتدوغو ادعا ائدیلمیش. بئله لیکله میرزه فتحعلی بو گؤروشوندن ده اوزاقلاشدی¹¹⁶. میرزه ملکوم خانین، میرزه فتحعلی یه یازدیغی مکتوبدان اوخویوروق:

"روس دؤلتی داغیستانى اله کئچیردیکن سونرا، ... ، آوار، چئچئن و چرکس دیللی اوچون یئنی ایفبا لاتین اساسیندا طرح ائتمیش، اورادا یئنی اچیلیمیش مدرسه لرده یئنی لاتین خطی ایله درس وئریلر، بعضی اسلامی کتابلار دا لاتین خطینه چئوریلیمیش. اونلار ساوادلی و علم صاحبی اولاجاقلار. آنجاق قافقاز ساکینلری، ایکی میلیون یاخین انسان اسلامین قدیم ذلتلی خطی ایله حنیوان کیمی کؤر و ساوادسیز قالمیشلار"¹¹⁷.

اوسته گؤرونوگو کیمی میرزه ملکوم خان عرب ایفباسینی ایسلامیتین ذلتلی قدیم خطی دئییه ایسلامیتی ده پیسلمگه باشلامیش (از نکبت خط قدیم اسلام). بئله لیله "کئچمیشه دغرو فارس آرخائستلری" آراسیندا عرب دوشمنلیگی یالنیز عرب دیلی اساسلی دئییل، ایسلامیتی و عربلیگی ده هدف الیمیش بیر ایدئولوژی اولماغا باشلادی. بو آنلاییش زامان آخاریندا رضاخان حاکیميته گلمک عرفه سینده تورکلوگو ده ایران ممالیکی محروسه سینه دوشمن دئییه قلمه آلاچاق و فارس دیلی ایله تربیت اولونموشلار آراسیندا "کئچمیشه دغرو فارس آرخائستلیگی" و فارس ایستعمارچیلیغینا یول آچاجاق بیر ایدئولوژی اولاجاق ایدی. دئمک، کئچمیش یوز ایلدن سوره گله تبریزده کی پان

¹¹⁵ فریدون آدمیت، باخ اورادا، ص. 28 – 29.

¹¹⁶ فریدون آدمیت، باخ اورادا، ص. 72 – 73.

¹¹⁷ فریدون آدمیت، باخ اورادا، ص. 75 – 56. النیمیش: نامه 2 ژوئن 1871، نامه، ص.

ایرانپستلیگی و فارس مدنیت راسیستلیگی نین کۆکلرینی ده میرزه فتحعلی آخوندزاده و جلال الدین میرزه نین یالانلار اساسیندا یایدیقلاری فارس آرخانیستلیگی گۆروشلرینه اساسلانا. میرزه ملکوم خان میرزه فتحعلی نین اولوشدورماغا چالیشدیغی عرب الیفاسینا ایراد توتدوغوندان سونرا، میرزه فتحعلی عرب الیفاسی یئرینه لاتین الیفاسی اوزره دوشونجه و فیکر یورماغا باشلادی. میرزه فتحعلی الیفبا دگیشمک مسئله سینی جهل و خرافات ایله موباریزه آپارماق دئییه قلمه آلدی.¹¹⁸ میرزه فتحعلی نین قاجار شاهلیغینا یازدیغی مکتوبدان اوخویوروق:

"باشقا ملتلرین خط و الیفبالاریندان خبری اولان شخصلر، هانکی اولچو و درجه-ده الیفبامیزین بیلیم و عئلم اؤیرنمکده بیزه مانع اولاجاغینی گۆره جک و آنلایاجاقلار"¹¹⁹.

میرزه فتحعلی آخوندزاده 1280 ه. ق. تقویم ایلینده استانبولدا، ایران طرفیندن ائلچی اولموش میرزا حسین خان مشیر الدوله نین ایستگی و دعوتی اساسیندا استانبولا الیفبا دگیشمک تکلیفی ایله گئتدیگی بیلدیریلر.¹²⁰

میرزه فتحعلی 1863 اونجو ایل استانبولا سفر ائده رک الیفبا مسئله سینی عثمانلی مقاملاریندان باش وزیر فوآد پاشایا مطرح ائتدی. "جمعیت علمیه عثمانیه" بئله بیر حرکتدن راضی اولمالارینا باخمایاراق فوآد پاشا الیفبا مسئله سی نین دۆلت چاپیندا طرح اولماسینی صلاح بیلمدی.¹²¹ میرزه فتحعلی استانبولدا میرزه حسین خان مشیر الدوله نین قوناغی اولارکن اورادا فراماسون میرزا ملکم خان اثرمنی ایله ده گۆروشدو و میرزه فتحعلی نین آنلاتدیغینا گۆره بو دوستلوق عؤمور بویو بو ایکی شخصین آراسیندا داوام ائتدی.¹²² میرزه فتحعلی استانبولدان تیغلیسه گئری دۆندوکدن سونرا، عثمانلی مقاملاری ایله یئنی الیفبا اوزره یازیشماغا داوام ائتدی. میرزه فتحعلی نین عثمانلی مقاملارینا یازیشماسی اوزره بیلگی و معلوماتی میرزه حسینخان مستشارالدله یه یازدیغی مکتوبوندا اوخویوروق:

"قلم الیمدن دوشمز. اسلامبول یازدیغیم سؤزلر ائشیتمز برک داشا دگرسه، اونو دلیب کئچه جکدیر. الیفبا خیالیندان قاچینمام ایمکانسیزدیر. اؤلن بیر گونه دک، اسلامبول وزیرلری ایله بو دوغرولتودا ساواشاجاغام"¹²³. میرزه فتحعلی تهرانا بیر طرفلی الیفبا دگیشمک اوزره چوخ مکتوبلار یازدیغی نین سونوچ و نتیجه سی اولاراق ایران خارجی

¹¹⁸ فریدون آدمیت، باخ اورادا.

¹¹⁹ آخوندزاده، میرزه فتحعلی، الفبای جدید و مکتوبات، ص. 105.

¹²⁰ فریدون آدمیت، باخ اورادا، ص. 27.

¹²¹ آخوندزاده، میرزه فتحعلی، الفبای جدید و مکتوبات، «بیագرافیای»...، ص. 354.

¹²² Algar, Hamid: "Malkum Khān, Ākhūndzāda and the Proposed Reform of the Arabic Alphabet", in: *Middle Eastern Studies*, Vol. 5, No. 2 (1969), S. 116-130

¹²³ فریدون آدمیت، باخ اورادا، ص. 91؛ آئینمیش: میرزه فتحعلی به مستشارلدوله، 8

ژوئن 1871، نامه ها، ص. 239.

ایشلر وزیری میرزه سعیدخان انصاری میرزه فتحعلی آخوندزاده بئله بیر جاواب یازدی:

"الیفا دگیشمه مسئله سینده میرزه فتحعلی اؤز خیالارینی عثمانلی دؤلتینه عرض ائتمه سی داها دا یاخشیدیر. .. بیز ایران ملت ی نین الیفا دگیشمگه احتیاجی یوخدور. بیزیم اوچ تور خطیمیز وار: نستعلیق، سینیق (شکسته) و نسخ. بونلار گؤزللیک باخیمیندان یئر اوزونده کی بوتون ملتیرین خطلریندن گؤزلدیرلر. بیز هئچ زامان بو خطلریمیزدن اوزاقلاشاراق میرزه فتحعلی و میرزه ملکوم خانین یئنی خطینی قبول ائتمه ریک و ائتمه یه جه بیک ده! یئنی خطین راحت اولماسینا اشاره اولونموش، بیز ایرانلیلارین اوشاقلاری، الله-ین کؤمگی ایله ذاتی قابیلیته مالیک اولدوقلاری اوچون، یئنی خطین راحتلیغی بیز ایران ملتینی اصلا ایلگیندیرمز و ایندیکی خطین چتین اولماسی دا بیزیم گلیشمه میزه مانع اولایلمز"¹²⁴.

اوسته گؤروندوگو کیمی میرزه ملکوم خانین دا بو ایشده واسیطه اولماسی اورتایا چیخار. اسماعیل رائین "فراماسونری و فراموشخانه" آدلی یازدیغی کتابی نین ایکینجی جیلدینده یازدیغینا گؤره میرزه ملکوم ایران ممالیکی محروسه سینده فراماسونلوق محفلی نین قوروجوسو اولموش¹²⁵. میرزه ملکوم خان ناظم الدوله لقبی ایله 1859 میلاد ایلینده "فراموشخانه" آدلی فراماسون محفلینی قورموش. بیر چوخ شاهزاده لر، او جومله-دن جلال الدین میرزه قاجار دا بو محفلین عضو اولموش. بئله لیکله میرزه ملکوم بریتانیالی رویتئر شرکتی و انگلیسلر طرفیندن ناصر الدین شاهها باش وزیر دئییه تحمیل اولموش میرزه حسینخان مشیر الدوله قزوینی آراسیندا واسیطه چیلیک رولو اوینامیش. بو آنلاشمایا اساسا یکی یوز مین ایسترلینگ و ائله جه ده یوزده بئش بهره وئرمک قارشیلیغیندا خزر گؤلوندن فارس کؤرفزینه دک ماشین یولو، دمیریول چکمک، ایران معدنلری نین استخراجی، سو کاناللاری نین چکیلمه سی، کاهریز قویولاری، گمیچیلیک و اکینچیلیک اوچون سو کاناللاری نین قازیلماسی، بانک، صنعتی شرکتلر، عمومی ایشلری بو شرکتین انحصارینا وئرمک، توتون و تانباکی آیم ساتیمی، مئشه لردن یئتمیش ایل فایدالانماق، بیرمى بئش ایل ایران گؤمروکلریندن استفاده ائتمک امتیازینی رویتئر شرکتی نین اختیارینا قویولدو¹²⁶. بو آنلاشمانین ماهیتی اورتایا چیخدیقدان سونرا روسیه نین باسقیسی ایله ناصرالدین شاه بو آنلاشمانی باطل ائتدی¹²⁷. ناصرالدین شاه میرزه ملکومون رویتئر شرکتی ایله میرزه حسینخان مشیرالدوله آراسیندا اولان آنلاشما و مقوله-ده رشوت آلدیغینی اؤیرندیکدن سونرا، اونو عراغا سورگون و تبعید ائتمه

¹²⁴ فریدون آدمیت، باخ اورادا، ص. 92 - 93. آلبنمیش: نامه ها، 163.

¹²⁵ اسماعیل رائین، فراموشخانه و فراماسونری در ایران، تهران 1357، جلد دوم، صفحه 494 الی 505.

¹²⁶ افشار، ایرج، *خاطرات سیاسی امین الدوله*، ص ۲۲، ۲۴؛ اعتمادالسلطنه، کتاب *خلسه*، ص ۸۶؛ بامداد، *رجال ایران*، ص ۴۰۷، ۴۱۱؛ فرهاد معتمد، *سپهسالار اعظم*،

ص 17

¹²⁷ صادقی نیا، ابراهیم، فراماسونری و جمعیت‌های سری در ایران، ص. 24 و 25.

سینه باخماپاراق میرزه حسین مشیرالدوله واسیطه سی ایله میرزه مَلکوم خان باغیشلاندى و مصرده ایران ائلچیلیگینده باش ائلچی صفتی ایله بیر دیپلومات اولاراق ایشلدى. میرزه حسین خان مشیرالدوله قاجار حؤکومتی خارجه ایشلرینده ناظر و وزیر اولارکن میرزه مَلکوم خان انگلیستاندا ایران ائلچیلیگی نین باشقانی و رئیسى تعیین اولدو. اورادا میرزه مَلکوم خان قیرخ مین ایستئرلیک رشوت آلدیغی اوچون، تهرانا چاغریلماسینا باخماپاراق میرزه مَلکوم خان تهرانا گئری گئتمکدن بویون قاپیردی. سونرا گیزلی اللر واسیطه سی ایله انگلیستاندا گئنه ده بئش ایل ایران سفیرلیگینده سفیر اولدو¹²⁸. ناصرالدین شاه اولدوکن سونرا میرزا مَلکوم خان ایران نماینده سی اولاراق رومداکی ایران سفیرلیگینده رئیس اولموش و عؤمرونون سونونا دک، 1908 اینجی ایله دک اورادا سفیر مقامیندا قالدی¹²⁹. میرزه فتحعلی آخوندزاده ایله تانیش اولموش باشقا شخصلردن بیرى ده میرزه یوسف خان مستشار الدوله تبریزی ایدی¹³⁰. بو شخص اوزره ده یئرینده بیلگی وئریله جکدیر.

¹²⁸ ابراهیم صادقی نیا، باخ اورادا.

¹²⁹ ابراهیم صادقی نیا، باخ اورادا.

¹³⁰ سعیدی سیرجانى، علی اکبر، تاریخ بیداری ایرانیان، چاپ دوم، ص 179.

قاجارلار زامانىدا فارس مىلى بېلىنجى نىن اويانماسى و فارس مدنيت راسيستيگى (3)

ميرزه فتحعلى آخوندزادهون "دۆلت ملتى" آنلايشى فارس مدنيت راسيستيگينه اساسلانميش فارسليغين كئچميشينه دوغرو بير آرخائىستلىك آنلايش سايبيلار. ميرزه فتحعلى آخوندزادهدا يارانميش بو فارس آرخائىستلىگى يالان دساتير ناغيل و داستانلارينا اساسلانميش بير فارس مدنيت راسيستيگى سايبيلار. يئرى گلميشكن راسيستيلىك و مدنيت راسيستيگى نىن نه اولدوقلارى اوزره ايضاح ائتمه ميز يئرلى اولار.

راسيستيلىك: اؤز دىلى، مدنيتى و مىللى كيملىگىنى هر هانسى بير مىللى وارلىقلارا اوستون(برتر) توتانلار راسيست سايبيلار. اؤرنك اولراق بير فارسىن اؤزونو بير توركه اوستون توتماسى و توركلره توھين ائتمه سى راسيست بير شخصين داورانىشى سايبيلار. بئله بير ياناشمالار فارس ادبياتيندا يالنيز شوونئيسم دئيه قلمه آينار. شوونئيسم و راسيسم ايسه ايكي بيريرلرندن ايرى آنلايش سايبيلار. دۆلت ملتچىلىگى تئوريسى آنلايشينا اساسا باشقا مملكتلره و ملتله قارشىن اؤز مملكتى و ملتىنى حددن آرتىق سئون بيريسى شوونئيست سايبيلار. دئمك، شوونئيست اولماق مملكت و دۆلت ملتى آنلايشينا اساسلانميش بير آنلايش سايبيلار.

راسيست: راسيست ايسه قان باغينا و قوهوملوقا دايالى بير آنلايش سايبيلار. راسيست بير شخص انسانلارا انسان گؤزو ايله دئييل، قان باغى، قوهوملوق يوخسا اؤزگه ليك گؤزو ايله باخماغا چاليشار. تاريخده سرحدلرين اولمادىغى و مختليف انسان توپولوقلارى بيريرينه ياخينلاشاراق قيز آليب وئرمك و ائولنمك واسيطه سى قارىشيق ائتنىك توپولملارين مئيدانا چيخماسىنى نظره آلساق، هر هانكى بير راسيستيلىك او جومله-دن فارس راسيستيگى انسانيتين اوز قاراسى سايبيلار.

مدنيت راسيستيگى: اؤزو منسوب اولدوغو توپلومون دىلى، مدنيتى و مىللى كيملىگىنى كىچيمسه مك (تحقير ائتمك)، اونو تاريخدن گوموزه گلميش بير مدنيت وارلىغى دئيه درك ائتمك ايسته مه يه رك هر هانكى حاكم دىلى و مدنيتى اؤز دوغما دىلى و مدنيتينه اوستون توتماغا چاليشماق و اونو مىللى كيملىك دئيه تبليغ ائتمك مدنيت راسيستى سايبيلار. اؤرنك اولراق ايرانداكى فارسليغى مىلى كيملىك دئيه قبول ائتميش تورك كؤكنلى "آذريها" محفلى. بو ذاتلارين اصليتلرى تورك اولدوقلارينا باخماياراق اؤزلىرىنى فارس ايستمارچىلىغى گؤزلوگو ايله گؤردوكلرى و اؤزلىرىنى فارسليقلا ايفاده ائتىكلرى اوچون فارس مدنيت راسيستى سايبيلارلار.

بو باخیمدان ایران ملیتی آنلاییشی نین اساسینی فارسلیق اساسیندا قویموش میرزه فتحعلی آخوندزاده دا فارس مدنیت راسیستی ساییلار. بو اساسدا میرزه فتحعلی آخوندزاده نین "ایرانیت و زبان پارسی" گؤروشلریندن یولا چیخاراق بوگون فارسلیغی اؤزلی اوچون بیر ملی کیملیک دئییه قبول ائتمیش، فارس ائتنوسونا باغلی و منسوب اولمایان بوتون تورک، عرب، بلوچ، لور، مازنی، گیلکی و باشقا ائتنیکلره منسوب اولان شخصلر ده فارس مدنیت راسیستی ساییلارلار. بو دانیشیقلا رین اورتایا قویولماسینا یول اچان بیر سیرا انسانلار اولدو. بو شخصلر آذربایجان تورکلوگونده فارس شعوبیه چیلیگی آنلاییشی وار دئییه بو مسئله نی اؤزلینه سیغدیرایلمدیکلری اوچون، منه مراجعت ائتدیله و بو مسئله نین ایضاحینی ایستدیله. سورقو و سؤال دا بئله اورتایا قویولدو:

نه اوچون ایللر بویو پان ایرانیتلیک دوشونجه سی تبریزده بارینا بیلیمیش؟ باشقا دئییشله: تبریز ندن پان ایرانیتلیک اوچون یووا اولموش؟

جاواب: بو سورقویا جاواب وئرمک اوچون آذربایجان مشروطه حرکاتینا یول اچاق قبیغلیملار (پاره آتش) اوزره گؤز گزدیرمک لازیم. بیلیندیگی کیمی فرانسه-ده 1789 اونجو ایل باش وئرمیش بورژوازی انقلابی نین نتیجه سی اولاراق اورادا قورولموش دؤلت، "ملی دؤلت" حاکیمیتی دئییل، "دؤلت ملتی" نین حاکیمیتی و "دؤلت ملتی" آنلاییشی اساسیندا قورولموش. "دؤلت ملتی" آنلاییشی اساسیندا هرهانکی حاکیم دیلده، یازیلی دیل بیلینجینه مالیک اولموشلار، باشقا ادیباتلاردان اتکی و تاثیر آلمیشلار، حاکیم دیلی اساس گؤتوره رک حاکیم دؤلتی اؤزلی اوچون "ملی دؤلت" دئییه قلمه آلا. گونئی آذربایجاندا فارسچا اوخوموش و مدرسه لرده فارسچا تربیت اولموش کسیم، تورک دیلی بیلینجی و شعوروندان یوخسول اولدوغو، فارسچانی اؤزلی اوچون مدنیت، دؤلت و ملت دیلی دئییه قبول ائدیکلری اوچون اونلارین آنلاییشلاری دا "ایران ملتی" دئییه "فارس دؤلتچیلیگی" منظور اولونار.

بو اساسدا گونئی آذربایجاندا فارس دیلی بیلینجی و شعورونو اؤزلی اوچون ملی کیملیک دئییه "ایرانیت" باشلیغی آلتیندا قبول ائتمیش شخصلرین ملت آنلاییشلاری دا میرزا فتحعلی آخوندزاده و میرزا یوسف خان مستشار الدوله تبریزی نین "ایران دؤلتی ملتی" گؤروشلرینه سؤیکندیگی و اساسلانیدیگی اوچون، بو ذاتلار ملی بیلینج و شعور باخیمیندا فارس مدنیت راسیستی ساییلارلار. "ایران دؤلتی ملتی" آنلاییشی نین مشروطه حرکاتی واسیطه سی ایله گونئی آذربایجانا، باشدا تبریز شهرینه نسبت وئرلیدیگینی نظره آلساق، بو آنلاییش واسیطه ایله آذربایجان تورکلوگونو، باشدا تبریزلیلر اولاراق فارس ایستعمارچیلیغی نین تحمیق ائتمه سی هئچ ده چتین بیر مسئله اولمادی. دئمک، مشروطه حرکاتی واسیطه سی ایله یئرینه اوتورموش "ایران دؤلتی ملتی" آنلاییشی نی فارس ایستعمار قوه لری اؤزلینه وسیله ائتمکله گونئی آذربایجان تورکونو و تبریزی نی تحمیق ائتمه سی، اله سالماسی هئچ ده چتین بیر مسئله اولما یاغای اچیقلیغا قویشار. مسئله بئله اولدوقدا میرزه فتحعلی آخوندزادهون و میرزه

یوسفخان نین نجه فارسلیق دوشونجه سینه واردیقلا رینی گؤتور قوی ائتمک لازیم گؤرونر.

ایشیق سؤنمز، 04.02.2019

قاجارلار زامانیندا فارس ملی بیلینجی نین اویانماسی و فارس مدنیت راسیستلیگی (4)

آنلاشیلدیغی کیمی میرزه فتحعلی آخوندزاده ایسلام دؤلتلری اوچون اورتاق ایفبا مسئله سینی اورتایا سورمه سینه باخمایاراق محمد شاه زامانیندا فرانسه ایله ایران آراسیندا دیپلوماتیک و سیاسی ایلگی و علاقه لرین آرتماسی و فرانسه-ده بورژوازی انقلابین باش وئرمه سی نین اتکی و تأثیری قاجار ایمپراتورلوغونا دا یانسیماقلا میرزه فتحعلی آخوندزاده امتچیلیک آنلایشیندا اوزاقلاتدی. بئله لیکله میرزه فتحعلی آخوندزاده قاجار شاهلیغیندا فراماسونلوق تمل و اساسینی قویموش میرزه ملکوم خان و تیغلیسده باش کونسول، فرانسه-ده ائلچی اولموش فراماسون میرزه یوسف خان تبریزی واسیطه سی ایله قاجار ممالیکی محروسه سینده اعیانلار آراسیندا او جومله-دن رضاقلی خان لّه باشیلار و قاجار شاهزاده لری، او جومله-دن جلال الدین میرزه و ائله جه ده اوخوموش کسیم ایچینده مطبوعات واسیطه سی ایله اؤز گؤروش لرینی دولاییلی دا اولسا، یایماغا چالیشدی. میرزه فتحعلی اؤزو تیغلیسده یاشادیغینا باخمایاراق اسلامبولدا قاجار شاهلیغینا وزیر اولموش میرزه حسین خان قزوینلی نین دعوتلیسی اولاراق استلانیولا چاغریلدی، اورادا اوچ آی قاجار ممالیکی محروسه سی سفیرلیگینده قوناق اولاراق عثمانلی مقاملاری ایله ایلیشگیلر قوردو و فراماسون میرزه ملکوم خان ایله ده مصلحتلر آپاردی. میرزا حسین خان ناصرالدین شاهین باش وزیر (نخست وزیر) اولارکن ده اونلا بو ایلیشگیلر داوام ائتدی. تیغلیسده و پاریسده ایران ممالیکی محروسه سی کونسولو و فراماسون اولموش میرزه یوسف خان تبریزی ایله ده ایلیشگی سی اولدوغو اورتادادیر. میرزه فتحعلی، ماراغالی مقدم تورک طایفلاریندا اولان نعنا خانیم آدلی بیر قادیندا دنیایا گلمه سینه باخمایاراق خیاو بؤلگه سی نین هوراند کندینده گئتدیگی ایلك و ابتدایی اوخولدا و مکتبده فارسچا اوخودوغو و تربیت آلدیغی اوچون، اونون دیل بیلینجی و شعورو فارسلیق اساسیندا شکیللندی. فتحعلی مالالیق درسی اوخوماغا هوسلی اولدوغونا باخمایاراق مالالیق درسیندا میرزه شفیح واضح اونو

یایندیردیگی اوچون، فتحعلی روس مکتبینه تحصیل آلدی. بو دئدیکلریمیز بیر یانا قالسین، دوغولدوغو عائیلده و یاشادیگی چئوره و موحیط تورک اولدوغو اوچون ایلک اولاراق میرزه فتحعلی تورکچه یارادیجیلیغا باشلادی، آنجاق بویا باشا دولدوقچا اجتماعی و سیاسی مسئله لره دقت یئتیرمگه باشلارکن عرب خطی ایله راحت یازیب اوخوماق اوچون عرب خطینه دگیشیلیک ائتمگین واجیب اولدوغو، اونون دقتینی چکدی. 15 ایل حیاتی الیفبا دگیشیکلیگی یولوندا صرف ائدیپ نتیجه آلمادیقان سونرا، جدی دگیشیلیک ائتمک لازیم دئیله لاتین الیفاسینا یؤنلدی. میرزه فتحعلی زامانی نین سیاسی سیستمی لرینی نظره آلاراق ملیت نظریه سی فرانسه-ده اولدوغو کیمی، "دۆلت ملتی" اساسیندا درک ائتدی. گلچکده گۆره جگیمیز دک میرزه فتحعلی آخوندزادهون دا خطالاری ملی کیملیک باخیمیندا فرانسه ایستعمارچیلیق دۆلتی آنلایشینی اؤزو اوچون اولگو ائتمه سی اولدو. میرزه فتحعلی فارس داستانلاری دئیله فردوسی نین شاهنامه سی، هیندوستاندا افسانه لر اساسیندا یازیلیمیش و ترجمه ائدیلمیش دساتیر و "دبستان المذاهب" کتابلارینی اوخودوقچا فارسلا رین کئچمیشینه و فارسلیغا داها دا مئیللی اولدو. بئله لیکله آشاما آشاما و مرحله مرحله خیالی فارسلیق باتلاغینا سوروکلندی. بئله لیکله عربلیک علیهینه میرزه فتحعلیدن اوخویوروق:

"وحشی عربلرین ایرانا غالب گلملری نین پیس اثرلریندن بیری ده بو بونوموزا باغلا دیقلاری خط (عرب خطی) ساییلار. بو خط ایله بیلگی و عئلم اؤیرنمک بیزلره چتین اولموش ... کمال الدوله مکتوبلارینی یازانین (میرزه فتحعلی نین) سون ایستگی و چالیشماسی او قومدن یادگار قالمیش بو رد اولونموش، موردار خطدن اوزاقلاشماق و ملتی جاهیلیک قارانیلغیندان قورتارماق ایشیقلی بیلیم و عئلم دونیاسینا چاتدیрмаق واجیب ساییلار. بو ایستک یئرینی تاپارسا، (فتحعلی) چوخ خوشبخت اولاجاق و اؤزونو دونیادا ایستگینه چاتمیش ترک ائده جکدیر¹³¹. اوسته گؤرونوگو کیمی "دۆلت ملتی" آنلایشی نین اورتایا قویولماسی ایله عربلیک و عرب خطی علیهینه میرزه فتحعلی واسیطه سیله نفرت ادبیاتی دا یارانماغا و ملیت آنلایشی گلچکده گۆره جگیمیز دک فارس آرخیستلیگی اساسیندا شکیلنمگه باشلاندی. میرزه فتحعلی نی بو فارس راسیستلیگی و عرب دوشمنلیگینه دورتموش و تشویق ائتمیش شخصلر آراسیندا قاجار شاهزاده لرینه لئه باشی اولموش رضاقلی خلی هدایتین ده بؤیوک سهمی اولدو.

میرزه فتحعلی نین تورک دوشمنلیگی بیر یانا دورسون، دوشونجه آزادلیغی و عمل آزادلیغی اوزره گؤزل یازمیش:

"معنوی آزادلیغیمیزی" اسلام دینی مسئوللاری (آخوندلار) الیمیزدن آلمیش، بیزی بوتون معنوی زمینه لرده ردالته قول ائتمک اوزره اؤز امر و نهی لرینه تابع ائتمیشلر. دئمک، معنوی آزادلیق باخیمیندا آزادلیق

¹³¹ فریدون آدمیت، باخ اورادا ص 74؛ آلمیش: محقات ص. 158 - 156 .

نعمتیندن محروم ساییلاریق. ائله جه ده جسمی آزادلیغیمیزی دیکتاتور حاکیملر الیمیزدن الیمیش و اؤز بویوروقلارینا قول ائتمیشلر... اؤزلی اوچون مختلف تحمیللره و تکلیفلره حمال ائتمیشلر. بو باخیمدان دا بیز ظالیملر اوچون رذیل قول اولاراق آزادلیقدان محروم اولموشوق. بوتون معنوی و جسمانی آزادلیقلار انسانلیغا خاص بیر آنلایشدیر. اونلارین هر بیرسی نین قول بوتاغی وار. بو دئیکلریم، اروپالیلارین کتابلاریندا گئنیش شرح ائدیلمیش. مساوات و برابریک ایکی شئیدن عبارتدیر. بو دئیکلریمه باخمایاراق آسیالی جاماعات آزادلیغی کؤکوندن ایتیرمیشلر. اونلار برابریک و بشر حاقلاری نعمتیندن یوخسول و محروم قالدیقلاری اوچون، بو محرومیتی درک ائتمز¹³².

جلال الدین میرزا قافقاز کتابخانالاریندا تورک و مغول پادشاهلاری و صفویلر زامانینا شکیل اولدوغونا داییر میرزه فتحعلیدن بیلگی ایستیمیش. میرزه فتحعلی آخوندزاده جاواب اولاراق یازمش:

"منیم نظریمجه لایبق دئییل، سیز بو پادشاهلارین شکیللرینی کتابینیزدا یئر وئر سینیز. هامیسی دیکتاتور و حرامی باشچیسى اولموشلار"¹³³. اوسته گؤروندوگو کیمی میرزه فتحعلی آخوندزاده تورک شاهلارینی حرامی و حرامزاده دئییه قلمه الیمیش. میرزه فتحعلی نین بو گؤروشلرینه اساسا قاجار دؤلتچیلیگی ضعیفلمک عرفه سینده بو کین و کدورت بوتون تورکلوک علییهینه یؤنلمیش و جهت الیمیش بیر آنلایش اولموش. آداملیقدان پای آپارمامیش" فریدون آدمیت "میرزه فتحعلی آخوندزادهون یازیشمالارینی کتاب اندرکن تورکلوک تابوتونا سون قازیق و میخی دا او وورموش، اوخویوروق:

"نادانلیغا و دین تعصبلگینه دوچار اولموش تورکنزاد دؤلتلرین ایش اوستونه گلمکلری فارسلیق دوشونجه سی نین چؤکمه سینده بؤیوک قاتقیسی اولموش. ائله جه ده قان ایچن و عئلمدن اوزاق تورکلرین آنادولویا مسلط اولدوقلاری ایران نین، شرقین بیلیمدن، گلشیمک و یئنی مدنیتدن گئری قالدیقلارینا یول آچمیش"¹³⁴.

ایشیق سۇنمز، 08.01.2019

¹³² فریدون آدمیت، باخ اورادا، ص 141،، آلینمیش: ملحقات ص 452 – 453.

¹³³ فریدون آدمیت، باخ اورادا، ص 121،؛ آلینمیش: میرزا فتحعلی به جلال الدین میرزا، 20مه 1871، نامه ها، ص. 221 – 225.

¹³⁴ فریدون آدمیت، باخ اورادا، تهران 1349، ص 121.

قاجارلار زامانیندا فارس ملی بیلینجی نین اوپانماسی و فارس مدنیت راسیستلیگی (5)

کئچمیش دانیشیقلاردا فارس آرخائستلیگی نین اساسسیز و هیندوستانداکی دساتیر و دبستان المذاهب متینلریندن فارسچایا ترجمه اولونموش روایتلر اساسیندا قاجار شاهلیگی زامانیندا فتحعلی شاهین اوغلو، جلال الدین میرزه طرفیندن "نامه خسروان" دئییه فارسلیغا شجره نامه یازیب یاماسی و میرزه فتحعلی آخوندزادهلارین دا اروپادان آلمیش یئنچیلیک و مترقی گۆروشلریندن قایدیقلاری، فارس آرخائستلیگی و فارس مدنیت راسیستلیگی باتلاغینا دوشدوکلری اوزره بیلگی وئردیک. بو چیخیشیمیزدا ایسه، میرزه فتحعلی آخوندزاده و جلال الدین میرزه نین هانکی اؤلچوده واقعیتلردن اوزاق اولدوغو اوزره بیلگی وئرمگه چالیشاجاییق. میرزه فتحعلی مذهب دگیشمیش و زردوشت اولموش بیربسی کیمی زردوشتلرین دین باشچیسینا یازمیش:

"گونه بیزیم جدلریمیزده-دیر. اونلار بیرلشمیکلری، همفکر اولمادیقلاری اوچون اؤزگه لر قارشیسیندا عاجیز قالمیش و بهشته بنز وطنیمیزی دوشمنه تسلیم ائتمیش، دینلرینی و دؤلتلرینی ده اونلارا بوراخمیشلار. اونلار اوزاغی گۆره بیلمدیکلری و حیمت ائتمدیکلری اوچون، مین ایکی یوز دوقسان ایل اؤز اوولادلارینی و نسللرینی ساییس بلایا دوچار ائتمیشلر"¹³⁵.

اوسته گۆروندوگو کیمی، آخوندزاده بورادا واقعیت ایله اوست اوسته دوشمگن خیالی بیر فارس مدنیت راسیستلیگی گۆروشو اورتایا آتار. کئچمیش دانیشیقلاردا اشاره اولوندوغو کیمی زردوشت زامانینا نسبت وئرلمیش ایران آنلایشی نین بوگونکو سیاسی ایران ممالیکی محروسه سی ایله ایلگی و علاقه سی اولمامیش. فردوسی شعرلرینده گوشتاسب شاهین مأموریتینده اسفندیاری بلخ شهرینه ایسته رک زردوشت دینی ایله تانیس ائتمک اوچون اونو مأموریته گۆندردیگی ذکر اولونموش¹³⁶. دئمک، زردوشتلوک اینانجی، زردوشتون دوغولوش یئری دئییه حدس وورولان بلخ و باخر بؤلگه سینده کی انسانلارا بیله زردوشت تانیمیش دئییل. فتحعلی شاهین اوغلو، جلال الدین میرزا دا 1285 ه.ق. تقویم ایلی چاپ ائتدیگی "نامه خسروان" ادلی کتابیندا "پارس داستانلاری" دئییه خیال توخوماغا چالیشمیش. جلال الدین میرزه، میرزه فتحعلی به گۆندردیگی مکتوبوندا یازمیش:

"آدی نیزی ائشیتیمیش، رضاقلی خان ایله یازیشمانیزی اوخوموش، بؤیوکلوگونوزو و نصیحت وئریجی گۆروشلرینیزی او یازیشمادان اؤیرنمیشم. ائتالاریمیزین دیلی، باشقا بیلیم و عئلملریمیز دک عربلر

¹³⁵ فریدون آدمیت، باخ اورادا، ص. 127. آیینمیش: میرزا فتحعلی به مانکجی، ژانویه 1876، نامه ها، ص. 336

¹³⁶ ابولقاسم فردوسی طوسی، شاهنامه، جلد سوم، کلکته، 1829، ص. 1095.

طرفیندن غارت اولموش. او دیلدن قورو بیر آددان باشقا هئچ بیر شئی قالمادیغی اوچون؛ اوروپالیلارین یئر اوزونونون بیلگینی و عالیمی اولدوقلارینی نظره آلاراق فارس دیلینده بیرشئی یازماق ایستدیم. ایستدیم بیر کتاب یازام، بو کتاب یئرلیلریمیزه فایدالی اولسون. بو آرادا پارس پادشاهلاری داستانلاریندان یاخشئی و لاییق بیر شئی تاپامادیم. بو کتابی یازدیم. آدینی "نامه خسروان" قویدوم. ... بو زامانلاردا اؤز عیرقیمدان یازیلمالیدیر. نه یازماما دوشونورم. اومود ائدیرم: یا ایشلر دگیشیلسین و هر شئی آلت اوست اولسون، یا دا زامانا ایرانی خوش گونه چیخارسین"¹³⁷.

جلال الدین میرزه مدعالی بیر کتاب یازدیغینی ادعا ائتمه سینه باخمایاراق بو کتاب بیلیم و عئلیم باخیمیندان چئرت پئرتدن باشقا هئچ نه ساییلماز. بو کتاب یالیز هیندوستانداکی دساتیر داستانلاری اساسیندا خیالی پارس سیلسیله شاهلیقلاری دئییه داستان ماهیتلی کیچیک متینلردن باشقا هئچ نه دئییل. میرزه فتحعلی آخوندزاده ایسه جلال الدین میرزه آدرئسینه جاواب اولاراق یازمیش:

"... او مدنیتدن خبری اولان، بؤیوک عالیم شاهزاده-دن خبر دئییه سوغات یئتیشدیگده تعجب ائندیم و اؤز اؤزومه دئدیم: منیم ده ملتیمین ایچینده مدنیت عالمیندن خبری اولان، غیرت و تعصب صاحبی اولان، وطن سنون و ملت سنون آدام تاپیلار می؟ دئمک، من نه اوچون بو ملتدن اومودسوزام. ... کتابینیز یئتیشمدن اؤنجه، من سیزین وضعیتیزدن، فضل و کامالاتینیزدان اصلا خبریم یوخ ایدی..."¹³⁸.

اوسته گؤروندوگو کیمی فرانسه انقلابی نین نتیجه سی اولاراق دؤلتچیلیک و "دؤلت ملتی" آنلاییشی ایراندا واقعیتلر اساسیندا دئییل، خیالی پارس آرخائیسیتلیگی اساسیندا کؤکلنمگه و سؤیکنمگه باشلامیش ایدی. میرزه فتحعلی کئچمیشه دوغرو دوشونه رک زردوشتلوک توخومونون قورونماسی اوچون فتحعلی شاهین اوغلو، جلال الدین میرزه-یه یازمیش:

"ایندی بیزی راحتلاداجاق شئی، اؤز تکلیفیمیزی بیلیمک و مین ایکی یوز سکسن ایل یانلیش یولدا اولدوغوموزو باشا دوشمه میزدیر. ... بوندان بو یانا ... کئچمیش اولو بابالاریمیزدان، شاهلاریمیزدان و دؤلت مأمورلاریندان قالیق و یادگار قالمیشلارا محبت ائتمه لیبیک. بوتون ایرانلیلار زردوشتولره قارشین قارداشلیق و وطنداشلیق تعصبی ایله یاناشمالی و زردوشت مذهبینده اولانلاری اؤز اوولادلاری کیمی سایمالی، حئساب ائتمه لی، اولارین مالی دوروم و وضعیتلری نین یاخشئی اولماسینا کؤمک ائتمه لیدیرلر. بوندان سونرا، اجازه وئریمه، اولاری بیرکس مسلمان اولماغا زورلا سین. ... بئله لیکله بو فرشته طبع و فرشته صفتلرین ایراندان نسلی کسيلمه سین. ائله جه ده اؤز طبیعیمیزده اولارین و کئچمیشده

¹³⁷ فریدون آدمیت، باخ اورادا، ص 111؛ آلبنمیش: جلال الدین میرزا به میرزا فتحعلی (1287)، نامه ها، ص 373.

¹³⁸ فریدون آدمیت، باخ اورادا، ص. 112.

کیلرین (زردوشت مذهب بابالاریمیزین) و آزاده لرین حمد اولونموش اخلاقلارینی تقلید ائتمه لیک¹³⁹. اوسته گؤرونوگو کیمی بورادا میرزه فتحعلی آخوندزاده داها خرافات علییه چیش ائده جک بیر ذات دئییل، فارسلیق طبعی و منیشی دئییه زردوشتولوگون توخومونون قورونماسینی سفارش ائتمک، زردوشتیلری تقلید ائتمک و تقلید ائتدیرمکه باشقا بیر دین خرافاتچیلیغینی و فارس آرائیستلیغینی ایسلامیت علییه یاماغا چالیشان، حتی قاجار شاهلیغینا دا خیالی فارس نئهللیستلیغینی آشالاماغا و تزریق ائتمگه چالیشان بیر ذات اولاراق اورتایا چیخار. میرزه فتحعلی آخوندزاده ایسلامیته نه قدر اؤزگه و اؤگنی یاناشارسا، او قدر ده زردوشتلوگه دوغما یاناشماغا چالیشار. بو اساسدا اروپاداکی یهود تاریخ ایجماعسی فارس طبع و فارس منش دئییه خاخام انشان یالانلارینی تاریخ دئییه فارسلیق اوچون یونتماغا چالیشدی. فارسچی مولیفلر ده بو یالان ماهیتلی متینلری هخامنش، هخامنشان دئییه فارسچایا چئوریدیلر. هیندوستان نین یمنی شهریندن تهرانا کؤچموش مانکیچی لیمچی هوشنگ هاتریا آدلی زردوشتلرین دینی رهبرلری آدرئسینه، میرزه فتحعلی آخوندزادهون یازدیغی مکتوبوندان اوخویوروق:

"سبز بیزیم آتالاریمیزدان قالمیش یادگار سینیز. بیز یوز ایلر دوشمن واسیطه سی ایله وطنیمیزدن و سیزدن اوزاق دوشموشوک. بوگون سبز بیزی آیری ملتده و مذهبه قلمه آلار سینیز. آرامیزدا اولان بو ضدیتلی مقامین یوخ اولماسینی و ایرانلیلار بیزیم پارس اوغوللاری اولدوغوموزو، وطنیمیزین ایران اولدوغونو بیلمکلرینی آرزو ائدیرم. یوکسک غیرت، ناموس، همت بیزدن اؤزگه لره، اوغرولارا، جانلیره دئییل، عیرقداشلاریمیزا، دیلداشلاریمیزا و وطنداشلاریمیزا تعصلو اولمامیزی ایستر..."¹⁴⁰

اوسته گؤرونوگو کیمی میرزه فتحعلی آخوندزاده عیرق و نژاد مسئله سینی اورتایا اتمیش. بو گؤروشون یانچیلاری بوگون اؤزلرینی آذریها تانیتماغا چالیشان، اصلیتلری تورک، آنجاق ضد تورک اولان انسانلاردیلار. میرزه فتحعلی واقعیتلری درک ائتمک زوروندا قالاراق زردوشتلرین رهبری مانکیچی لیمچی هوشنگ هاتریا آدرئسینه یازمیش:

"... سیزین دین و دؤلت باخیمیندان عؤمرونوز سونا چاتمیش. ایسلامیتین عؤمورو سونا چاتمادیغی اوچون، ایراندا اسلام قالاچاقدیر، آنجاق ایندیکی و کئچمیشده کی کیمی یوخ. سبز پارسلار هامیدان عزیز و محترم اولاجاق سینیز. وطنیز ده هامان "بهشت نشان ایران" اولاجاقدیر"¹⁴¹.

اوسته گؤرونو کیمی میرزه فتحعلی گئنه ده بورادا اویستا کتابیندا آدی کئچمیش "آیریانه واجا"، بو گونکو پان ایرانیستلرین "بهشت موعود، بهشت گم شده ایرانیان" آد وئردیکلری بیر موضوعو، او زامان اورتایا

¹³⁹ فریدون آدمیت، باخ اورادا، ص. 128، آئینمیش: میرزا فتحعلی به جلال الدین میرزا، 20 مه 1871، ص. 221.

¹⁴⁰ آخوندزاده، میرزه فتحعلی، الفبای جدید و مکتوبات، صص. 249-250.

¹⁴¹ فریدون آدمیت، باخ اورادا، ص. 128 - 129. آئینمیش: پیام میرزه فتحعلی به مانکیچی در نامه ای که جلال الدین میرزا فرستاده، 20 مه 1871، نامه ها، ص. 223.

آتماغا چالیشمیش. کئچمیش دانیشیقلار دا ایشاره اولوندوغو کیمی آراشدیرماچیلار او جومله-دن نیولی نین نظرینه اساسا بئله بیر تعریف و توصیف ائدیلمیش، قیشدا اولدوقچا سویوق، یایدا گۆزل گۆرونوملو بؤلگه پامیر چؤللری اولابیلر¹⁴². زردوشتون دوغولدوغو یئری و فارسلا رین کئچمیشده یاشادیققلاری جغرافی بؤلگه نی نظره آلدیقدا نیولی نین بو گۆروشو واقعیتلر ایله اوست اوسته دوشر. میرزه فتحعلی آخوندزاده دوشونجه باخیمیندان فتحعلی شاهین اوغلو، جلال الدین میرزه نی داها آرتیق تانیدیقان سونرا، ایران زردوشتلری باشچیسی مانکجی لیمجی هوشنگ هاتریا آدرئسینه یازمیش:

"شئیخ مرتضی انصاری و اونا بنزرلردن "سبز و سیزین مذهبداشلارینیزا کؤمک انتظارینیز اولماسین. الله اونلارا، سیزی و ایراننی تانییاجاق آنلاق و درک وئرمه میشل! اونلار سیزین کیم اولدوغونوزو، ایرانین نه اولدوغونو، نئجه اولموش بئله دوروما دوشدوگونو، سیز ندن بئله ذلته دوشدوگونوزو درک ائتمزلر. بلکه اون اوچ عصردن سونرا شاهزاده جلال الدین میرزه قاجار و کمال الدوله کتابی نین مؤلفی هجری تاریخده گیزلی قالمیش واقعیتلری تاپاراق اؤز یازدیقلاری اثرلر ایله اؤز هموطنلرینی سیزین حالینیزلا تانیش ائده و اونلاری غفلت یوخوسوندان آییلداراق جهالت قارانیلیغیندان خلاص ائده لر"¹⁴³.

میرزه فتحعلی آخوندزاده نین ایشاره ائتدیگی مقاملار هیندوستاندان ایرانا گتیریلیمیش دبستان المذاهب و دساتیر آدلی اساسسبز روایتلره بو ذاتلارین بیلیم و عئلم دئییه تعبیر و تفسیر ائتدیکلری موضوعلارا اساسلانار. جلال الدین میرزه نین "فارسی سره" یازدیغی و عرب کلمه لرینی فارس ادبیاتیندان سیلمه سی اوزره میرزه فتحعلی آخوندزاده یازمیش، اوخوبوروق:

"سیزی تعریف و تحسین ائتمدن باشقا داها هئچ بیر سؤزوم یوخدور. خاص اولاراق بو بابتدن: سیز نواب (هیند حاکیملرینه وئریلمیش بیر لقب) عربچه کلمه لری فارس دیلیندن سیلمیشسینیز. باشقالاری سیزدن درس آلاراق دونیاداکی دیلر ایچینده آن دادلی اولان دیلیمیزی عربچه نین کالا کؤتور و فالین کلمه لریندن آزاد ائتسه ایدیلر، یاخشی اولاردی. حضرت نواب! سیز بیزیم دیلیمیزی عرب دیلی نین حاکیم اولماسیندان خلاص ائدیرسینیز. من ده ملتیمیزی عرب خطیندن خلاص ائتمگه چالیشیرام. اوچونجو بیرسی تاپیلسایدی، ملتیمیزی عرب رسملریندن ... خاراب ائتدیکلری یئر اوزونده گلستان اولان وطنیمیزی بو ذلتن، کؤله لیکدن و رذالتدن قورتارسایدی، یاخشی اولاردی. منیم بو آرزوم نبوت یوخسا امامت اساسلی دئییل، بلکه حکمت و فلسفه اساسلیدیر"¹⁴⁴.

¹⁴² ایشیق سۆنمز، ائرانوئژ یوخسا پامیر <http://www.isiqsonmaz.com/Seite269.htm>

¹⁴³ فریدون آدمیت: اندیشه های میرزه فتحعلی آخوندزاده، تهران، 1349، ص. 129.

آلینمیش: نامه ها، ص. 221.

¹⁴⁴ فریدون آدمیت، باخ اورادا، ص. 130؛ آلینمیش: میرزه فتحعلی به جلال الدین میرزا،

15، زوئن 1870، نامه ها، ص. 171 - 172.

اوسته گۆروندوگو کیمی میرزه فتحعلی نین قاجار شاه زاده لرینه آشیلادیغی و تزریق ائندیگی پارسیان آنلاییشی سنتی مکتب تحصیلی آلمیش نسلی ایلك اولاراق عربلیک علییهنه یؤنتمک ایله کئچمیشه دوغرو فارس آرخائیسیتلیگی قاجار تورک شاهلیغینی، آغاجی ایچیندن مور یندیگی کیمی، ینمگه باشلامیش. میرزه فتحعلی نین بو گۆروشلری اساسیندا حسین کاظمزاده تبریزی قاجار حاکیمیتی نین سون زامانلاریندا آلمانیانین برلین شهرینده "ایران شهر" مجله سینی یولا سالاراق فارس آرخائیسیتلیگی و راسیسیتلیگی دوشونجه لرینی تبلیغ ائتمگه باشلامیش. میرزه فتحعلی آخوندزاده ایدئولوژی باخیمیندان دا فتحعلی شاهین اوغلو، جلال الدین میرزه یه تکلیف ائتدی:

"اولو بابالاریمیزین قالیقلاری اولان یزده دکى زردوشتلرین تاریخی کتابلاریندان و اونلارین شفاهی دیلرینده اولان خبرلری متن ائده رک بنشینجی نامه (کتاب) آد وئرمه نیز یاخشی اولاردی. بو یازیقلا رین عرب حمله سینده باشلارینا نه گلدیگیندن بیزیم گئنیش خبریمیز یوخدور. اونلارین دۆلتچیلیگی و شاهلیغی اوزره بیلگیمیز آزدیر. زردوشتلرین کتابلارینداکی خبرلر اوخوجولار اوچون چوخ تزه لیگی اولاجاقدیر.. زردوشتلرین بیر بؤلۆگو ائشیتدیگیمه گۆره هیندوستاندا دیرلار. اونلارین گجراتی دیلینده کتابلاری وار. یزدلی زردوشتلرین کتابلاری دا گجرات دیلینده و خطینده اولماق احتمالی وار"¹⁴⁵.

اوسته گۆروندوگو کیمی میرزه فتحعلی آخوندزاده اجتماعی و سیاسی مسئله لری حل ائتمک یئرینه کیچیک بیر زردوشتو قورویلا مشغول اولماغی فارس آرخائیسیتلیگی و راسیسیتلیگی باخیمیندان اساس گۆتورمگه چالیشار. هیندوستانداکی گجراتلارین زردوشت اولدوقلاری اوچون اونلارین کئچمیشی نین پارس اولدوغو و هیندوستاندا پارس دیلرینی اونوداراق گجرات دیللی اولدوقلاری فارس آرخائیسیتلری طرفیندن ادعا ائدیله. بو اساسدا میرزه فتحعلی ده یزدلی زردوشتلرین ده تاریخی کتابلاری نین گجرات دیلینده اولدوغونو مومکون سایار. میرزه فتحعلی آخودوف جلال الدین میرزه نین قولتوقلارینا قارپیز وئرمک و اونو داها دا فارسلیق اوچون شیرنیکدیرمک اوچون یازدی:

"سیزین کیمی بیر حیمتلی و غیرتلی عالیم خاص اولاراق سلطنت درباریندا دونیا یا گله بیلمه سی اوچون، چوخ زمان چکر"¹⁴⁶.

میرزه فتحعلی نین بو سؤزلری اؤز آنادیلینده بیلینج و شعورا مالیک اولموش بیر شخص اوچون، بومب ماهیتی داشیمالی و اونو آلت اوست ائتمه لیدیر. میرزه فتحعلی گئنه ده جلال الدین میرزه یه یازدی:

"نامه خسروان"ین اکینجی بؤلومو الیمه چاتمیش. ... هئچ بیر اسلامی تاریخده، ظالیم عربلرین پارسچا کتابلاری یاندرمالاری، منیم نظریمه چاتمیشدیر. بو قوم و طایفادان چوخلو مصیبتلر و خرابلیق بیزیم

¹⁴⁵ آخوندزاده، میرزه فتحعلی، هامان یئرده.

¹⁴⁶ فریدون آدمیت، باخ اورادا، ص 132 - 131.؛ آیینمیش: میرزا فتحعلی به جلال الدین میرزا، 20 مه 1871، نامه ها، ص. 220.

وطنیمیزه اولموش. قاناچاغی اولان انسانلار اونلاری تصور ائتمکله آغلاماغا باشلار" ¹⁴⁷.

اوسته گؤروندوگو کیمی بیرینجی دفعه اولاراق **جلال الدین میرزه قاجار عربلر علیهنه کتاب یاندرماق افتراسینی** میرزه فتحعلی آخوندزاده-یه یازاراق فارس اجتماعی و بوگونکو فارس مدنیت راسیستلری اوچون، معنوی باخیمدان یئم اورتا قویموش. بو ادعا دا مانکی لیمچی نین میرزه فتحعلی نین آغزینا قویدوغو یالان بیر ادعا اولمالیدیر. جلال الدین میرزه نین میرزه فتحعلی یه یازدیغی مکتوبونا اساسا جلال الدین میرزه اونون یازدیقلارینی چاپ ائده رک ایران ممالیکی محروسه سی نین مختلف شهرلرینه گؤندریرمیش ¹⁴⁸.

میرزه فتحعلی آخوندزاده ساسانلیلارا نسبت وئرلمیش جعل روایتلردن یولاچیخاراق ساسانلیلاری مدنی و عربیلیگی و ایسلامیتی وحشی قلمه آلمیش. بو دوغرولتودا میرزه فتحعلیدن اوخویوروق:

"آی کیومرث، جمشید، گشتاسب، انوشیروان و خسرو پرویز زامانینداکی ایران! بؤبوکلوگون هانی؟. .. آروپا ملتلی نین خوشبختلیگی گونش قارشیسیندا بیر شمع ساییلارکن، ایران ملتلی نین ایندیکی وضعیتینی نور قارشیسیندا بیر ظلمت ساییلار" ¹⁴⁹.

آخوندزاده سونرا اسلامیت زامانینا نظر سالاراق "ایرانیت" آنلاییشی اوزره یازمیش:

"هانی او بؤبوکلوگون، قودرتین، هانی خوشبختلیگین؟ سنه حئیف اولسون ایران! چیپلاق و لوت عربلر سنی لوت ائده لی، مین ایکی یوز اون سکیز ایل اولموش. مولکون خاراب، ساکینلرین قانماز، مدنیتدن اوزاق و آزادلیقدان محروم، شاهین دیکتاتور اولموش... انسانلاری نین چوخو طولومدن و یوخسوللوقدان عثمانلی، روس، افغانستان، هیندوستان، تورکویستان، عربیستانا داغیلمیش، نؤکرلیکله، فعللیکله عؤمور سوررلر. ایکی یوزمینه یاخین ایرانلی نین وحشی تورکمنلره اسیر اولماسی، سنین دؤلتی نین اونلارا کؤمک ائتمدیگی، دؤلتین گئری و دالی قالماسیندان قایناققلانار. بنله لیکله دؤلت اونلارین آزاد اولمالاری نین فیکرینده دئییل" ¹⁵⁰.

میرزه فتحعلی عربلیک علیهنه یازمیش:

"چیپلاق و آج عربلر ایران مدنیتینی خاراب قویموشلار. بو اوغرولار، ایرانلی نین خوشبختلیگینی یوخاچیخارمیشلار. بیزه بیر اویچ ایچی بوش خیال سوغات گتیرمیشلر. بیزیم بو پیس گونه دوشدوگوموزو فردوسی سکیز یوز ایل بوندان قاباق بیلیرمیش" ¹⁵¹.

¹⁴⁷ فریدون آدمیت، باخ اورادا، ص. 131 - 132؛ آیینمیش: میرزا فتحعلی به جلال الدین میرزا، 20 مه 1871، نامه ها، ص. 220، 223، 224.

¹⁴⁸ فریدون آدمیت، باخ اورادا، تهران، 1349، ص. 132؛ آیینمیش: جلال الدین میرزا به میرزا فتحعلی، نامه ها، ص. 378.

¹⁴⁹ مکتوبات، صص. 15-16.

¹⁵⁰ مکتوبات، صص. 20-21.

¹⁵¹ فریدون آدمیت، باخ اورادا، ص. 124 - 123؛ آیینمیش: مکتوبات کمال الدوله 21 و 27.

میرزه فتحعلی آخوندزاده یازمیش:

"اصیل عئلم عربلردن دئییل، قدیم یونانلیلاردان، بیزانسلاردان، فارسلاردان اولموش. مسلمانلار بو عئلمی یایدیقلا رینا باخما یاراق اؤز لری بو عئلمدن محروم قالمیشلار. مسیحیلر اونو گلیش دیرمیش و تکمیل ائتمیشلر"¹⁵². اوسته گؤرون دوگو کیمی، میرزه فتحعلی آخوندزاده معدده گوجو بعضی ایفاده لر اورتایا قویماغا چالیشمیش. دئمک، انسان عارف اولار سا دا، اؤزونو جاهیل دوروما دوشور رسه، جاهیل کیمی اؤزونو ایفاده ائدر. میرزه فتحعلیدن عربلیک علهینه اوخویوروق:

"عربلر، حئیوان خصلت و وحشی طبیعت دیرلر. اونلار فرشته خصلت پارس شاهلاری نین اثرلرینی یوخا چیخارمیش، عدالت قانونلارینی و اونلارین مذهب لری نی اوزریندن سیلمیش، پیس رسم لری نی و **یهودیلیگه بنزر** اؤز دینلرینی، اونلارینکی نین (فارسلارینکی نین) یئرینه ایراندا ثابتلشدیرمیشلر. بئله لیکله بیز جدلریمیزین دوشمنلری نین حيله سینه اویاراق بو عئلم و هنر دوشمنلرینی اؤزوموزه باشچی و رهبر تانیر و بو جانیلرین شفاعتچی اولماقلاری ایله آخرتده الله بیزه بهشته وئره جک و سرین سو ایچدیره جک دئییه آرزو ائده ریک. آخرتده سرین سو وار سا، بو سرین سو حسرتینی چکمیش جانیلر اؤز لری اونو ایچسینلر. الله اؤزو اونلاری بو دونیادا رحمته لایق گؤرمدیگی اوچون، اونلارین یاشادیق لاری یئر ی چؤللوک جهنم و اود پارچاسیندان یاراتمیش، یئمکلرینی ده پیسپیسلی، ایلان عقرب ائتمیش، اؤز لری نه ده بیر ایچیم سو لایق گؤر مه میش"¹⁵³.

اوسته گؤرون دوگو کیمی آخوندزاده نین ایشلتدیگی بو ادبیات اولدوقچا بیر راسیستلیک ادبیاتیدیر. بو ادبیات منطق اساسلی دئییل، معدده گوجو گؤزونو یوماراق آغزینی اچماق و فارس مدنیت راسیستلیگی ایله فاشیستلیک دوشونجه و فیکیر ملقمه سی یاراتماغا خدمت ائتمیش. بو اساسدا صادق هدایت ده "بوف کور" ادلی کتابیندا اچیقچا عربلره توهین ائتمیش و اونلاری وحشی قلمه آلمیش. میرزه فتحعلی حاکیمیت دگیشیمی اوزره یازمیش:

"بیر بئله سلطانلیغین اورتایا چیخماسی نین ملته نه فایداسی اولموش؟ ملت نه اوچون گرک بو قدر ضعیف اولو و هر بیر حئیوان باش قالدیرا و ایران ملتینی بلایا دوچار ائده؟"¹⁵⁴.

آخوندزاده نین بو گؤروشونو اساس گؤتوره رک فارس ایستعمار پانچیلاری اونو ایران ملیتچیلیگی نین تئورسیینی حئساب ائدرلر. فریدون آدمیت ده میرزه فتحعلی نین بو تمامیتچی گؤروش لری نین تکمیلی اولاراق آرتیرمیش:

"... قدیم ایراندا حؤکومتلرین اوزون مدتلی اولدوغو اونلارین سیاسی قدرتلرینی آرتیردیگی کیمی، اونون ترسی ده سیاسی قدرتین بیر الده

¹⁵² فریدون آدمیت، باخ اورادا ص. 125؛ ملحقات 136.

¹⁵³ فریدون آدمیت، باخ اورادا، 1349، ص. 126. آلینمیش: مکتوبات کمال الدوله صفحه 30.

¹⁵⁴ فریدون آدمیت، باخ اورادا، ص. 127؛ مکتوبات کمال الدوله ص 32.

جملشمديگى اسلام عصرينده مملكتلرين سياسى ضعيف اولدوغونا يول اچميش"¹⁵⁵.
قيسا سۇز ايله دئسك، دموكراسى اولمايان توپلوملاردا سياسى قدرتين بير الده جملشمديگى ديكتاتورلوقدان باشقا هئچ نه يه يارامازكن ديكتاتورلوقغا خدمت ائدر.

ایشیق سۇنمز، 11.01.2019

قاجارلار زامانيندا فارس مىلى بيلينجى نين اويانماسى و فارس مدنيت راسيستيگى (6)

ميرزه فتحعلى آخوندزاده و ميرزه يوسفخان مستشار الدوله تبريزلى و فارس حاكميتينه گئدن يول، ائله جه ده غريده "فارسىستان" آدى يئرینه "ايران" آدى نين تانيديلماسى!

ميرزه يوسف خان

ميرزه يوسفخان مستشارالدوله تبريزده دوغولموش. او ايلك اولاراق تبريزده انگليس كونسوللوقوندا ايشلميش. سونرا تهرانا چاغريلاراق پتئرزبورگدا و 1280-1284 ه.ق. ينجى ايللرده تفليسده باش كونسول اولاركن اورادا ميرزا فتحعلى آخوندزاده ايله تانيش اولموش و اونون فارسچىلىق دوشونجه سى نين تاثير دايره سينه دوشموش. ميرزه يوسف خان مستشارالدوله فرانسده 1284 - 1286 ينجى ايللر موقتى سفير اولاركن فرانسده-دكى "دؤلت ملتى" مفكوره سى ايله تانيش اولموش و ميرزه ملكوم خان واسيطه سى ايله ماسونلوق لوژونا قوشول-

موش. ميرزه يوسفخان فرانسده دؤلتچىلىك آنلايشيندان آلدىغى اتكى و تاثيرينى اسلاميته توھين ائتمدن، يوموشاق بيچيمده "ايران دؤلت ملتى" دئيه فرموله ائتميش"¹⁵⁶. ميرزه يوسف مستشارالدوله "قانون" دئيه

¹⁵⁵ فريدون آدميت، باخ اورادا، ص 127.
¹⁵⁶ حقيقت، عبدالرفيع: ميرزا يوسفخان مستشارالدوله،

یازدیغی "رساله یک کلمه" آدلی کتابچانی ایرانا دؤنرکن تیغلیسده میرزه فتحعلی آخوندزادها دا گؤرستمیش. بو رساله 1874 یینجی ایل ایراندا چاپ اولموش. میرزه یوسف خان 1323 ه.ق. تاریخینده تبریزده "مرکز غیبی" دئییه قورولموش انجمن نین ده عضو اولموش. میرزه یوسف خان نین یازدیغی "رساله یک کلمه" کتابی تبریزده "مرکز غیبی" اوچون دوشونجه باخیمیندان بیر قیلاویز و یول گؤستریجی و رهبرلیک ماهیتی داشیمیش. بئله لیکله میرزه یوسفخان "فرانسه دؤلتی و ملتی" آنلایشی نی، قاجار ممالیکی محروسه سی اوچون بیر "ایران دؤلتی و ملتی" آنلایشی دئییه یازیلی و متن اولاراق "رساله یک کلمه" کتابی واسیطه سی ایله آذربایجان مجاهدلرینه بیر قیلاووز و یول خریطه سی دئییه تقدیم ائتمیش. میرزه یوسفخان تبریزین مرکز غیبی انجمن نینده فارس دۆلتچیلیک آنلایشی توخومونو "ایران دؤلتی و ملتی" دئییه اکتدیکن سونرا، 1306 ه.ق. تاریخینده ناصرالدین شاهها بیر اچیق مکتوب یازاراق لازیملی دگیشیکلیکلرین اولماسینی ایستمیش. ناصرالدین شاه میزه یوسفخانین بو ایشلریندن خبردار اولاراق 1309 ه.ق. ایلی نین اوللرینده اونو حبس ائدیرمیش. بئله لیکله میرزه یوسفخان توتساقدا و حبسده اولموش¹⁵⁷.

دئمک، میرزه یوسف خان دا میرزا فتحعلی دک فرانسه مؤذلی بیر "ایران دؤلتی ملتی" سیستیم قورولماسی و الیفبائین عربچه-دن لاتینجه یه دگیشمه سی نین یانچیسى و طرفدارى اولموش. میرزه یوسف خان یازدیغی رساله نین مختلیف بؤلوملرینده فرانسه قانونلارینی ذکر ائده رک یوروم و تعبیرلرینی اورتایا قویموش.

اوسته گؤرونوگو کیمی میرزه فتحعلی دوشونجه باخیمیندان ماسونلوق ایله مشغول اولموش شخصلرین، او جومله-دن میرزه ملکوم خان و میرزه یوسف خانین چنبره سینه آینمیش. بئله لیکله میرزه فتحعلی استانبولا ائتدیگی اوغورسوز سفرلریندن تیغلیسه گئری دؤندوکدن بیر مدت سونرا اسلام و اسلام مملکتلرینده کی حاکیمیتلری تنقید آتیشینا توتماغا باشلامیش، میرزه فتحعلی آخوندزادهدان اوخویوروق:

"یئنی الیفبائین و مدنیشمگین بوغومونو و سدینی ایسلام ملتینده، ایسلام دین-نینده و فاناتیکلیکده تشخیص و نردیگیم اوچون، بو دین نین کؤکونو قازماق، فاناتیکلیگی آرادان قالدیرماق و مسلمان طایفالارینی غفلت یوخوسو و جاهیللیکدن قورتارماغین یولو، ایسلامدا پروتستانیزمین واجیلکیینی اثبات ائدیم دئییه کمال الدوله مکتوبلارینی یازماغا باشلادیم"¹⁵⁸.

اوسته گؤرونوگو کیمی، میرزه فتحعلی ایستر قاجار شاهلیغی، ایسترسه ده عثمانلی حؤکومتلریندن اومودسوز اولدوغو اوچون، ایستر دونیا گؤروشو و ایسترسه ده داورانیش باخیمیندان اساسی دگیشیکلر ائتمگه باشلامیش. بلکه ده عثمانلی امپراتورلوغو و قاجار ممالیکی محروسه سی تورک سلطانلاری و شاهلاری الینده اولدوغو اوچون،

میرزه فتحعلی آخوندزاده فارسلیغی بؤلگه انسانلاری و اؤز اومودسوزلوغونا بیر چیخیش یولو دئییه فارس نئهللیسیتلک دوشونجه سینیه قاپیلمیش. میرزه فتحعلی آخوندزاده یارانمیش بو دوشونجه ایستر ملی کیملیک، منلیک و ایسترسه ده مدنیت باخیمیندان میرزه فتحعلی-ده بیر اؤزگه لیک ابرازی یارانمیش. بئله لیکله "کمال الدوله مکتوبلاری" آدلی اثرینی 1863-1865 عینجی ایللرده یازمیش¹⁵⁹.

بو اثرده یاخشلی صفتلر هند کولتوروندن اولموش - هیندوستان شاهلی نین اوغلو، "اورنگ زیب" موغوللارین قالیغی اولموش، بابر کوره کن نین نوه سی لیبرال و مودترن دوشونجه یانلیسی اولان بیر شخصی نسبت وئرلمیش. پیس صفتلرایسه تورک ایران شاهلی نین اوغلو، جلال الدین، مسلمان کولتورونه مالیک اولان بیر محافظه کار و مذهبی بیر شخصی نسبت وئرلمیش. میرزه فتحعلی آخوندزاده مذهب دگیشیکلیگی ائتمک لازیم دئییه یازمیش، اوخویوروق:

"عصرلردن سونرا غرب توپولوملاری و جامعه سی انقلاب ائتمه نی و پروتستان مذهبینی اختیار ائتمه نی درک ائتدیکرینه باخماپاراق ایستر احمق تورک سلجوقلور، یوخسا دا دیلم لیلر و عباسی خلیفه لیگی نین خط وئرمه سی ایله اسماعیلی لرین بؤوک امامینی اولدورموش و ایران ملتی "نین چیراغینی سؤندورموشلر"¹⁶⁰.

اوسته گؤرونوگو کیمی میرزه فتحعلی آخوندزاده دا باشقا فارسچی مؤللیفلر کیمی شیعه لیک مذهبنده کی یئتدی اماما قائل اولموش تئورویست اسماعیلیه فرقه سینی فارسلیق خدمتینه آماغا چالیشمیش. بو مسئله تاریخی فاکتورلار ایله اوست اوسته دوشمگه رک تورکلوک دوشمنلیگینه خدمت ائتمیش بیر آنلاییش ساییلار. فارس مفکوره لی انسانلاردا بئله بیر دوشونجه نین یارانماسی امویلر زامانیندا خلیفه لیک اوغروندا اولان ساواشدا شیعه لر؛ او جومله دن اسماعیلیه فرقه سی نین یئرلی خالقلی اؤز حزبی چیخار و منعفتی اوغروندا عباسیلر ایله بیرلیکده اموی خلیفه لیگی علیهینه شیرینکدیرمه سی و اونلارا روحیه وئرمه سی ایله ایضاح ائدیلمه لیدیر.

کئچمیشده ایشاره اولوندوغو کیمی میرزه یوسفخان مستشارالدوله "فرانسه دؤلتی ملتی" ایستعمارچیلیغی اساسیندا فورموله اولموش فرانسه دؤلتچیلیگی مودئلینی قاجار ممالیکی محروسه سی اوچون بیر مودئل دئییه "رساله یک کمله" آدلی اثری تیریزدکی "مرکز غئیبی انجمنی" اوچون بیر یول خریطه سی دئییه تقدیم ائتمیش. بو یول خریطه سی فارسچا یازیلدیغیندا بللی اولدوغو کیمی مشروطه حرکاتچیلاری اوچون فارسچا "ایران دؤلتی ملتی"، یوخسا اداره چیلیک دیلی دئییه تقدیم اولونموش. قاجار شاهلیغی نین داغیلماسی و رضاخان خارجی عامیللر واسیطه سی ایله ایران ممالیکی محروسه سینیه میرینج و سردار سپه دئییه حاکیمیت باشچیلیغی تعیین اولماقلا دوشونجه باخیمیندان میرزه فتحعلی آخوندزاده و جلال الدین میرزه خطی تعقیب

¹⁵⁹ آخوندزاده، میرزا فتحعلی: مکتوبات، به کوشش باقر مومنی، تبریز، نشر احیاء، 135

¹⁶⁰ فریدون آدمیت، باخ اورادا، ص 224،؛ آلینمیش: ملحقات ص. 489.

حسین کاظمزاده (ایران شهر)

اولونموش. بو خطین باشچیلاری سیدحسن تقی زاده تبریزی و حسین کاظمزاده تبریزی، احمد کسروی، یحیی ذکاء ... اولموشلار. حسین کاظمزاده بیر فارس مدنیت راسیستی و ذاتچی شخص اولاراق قدیم داستانلار اساسیندا یهود اجماع سی نین فارسلا اوچون توخودوغونو یالانلاری بیر حقیقت دئییه قلمه آلاراق ملت روحونون دگیشمز اولدوغونو ایضاح وئرمک اوچون بو مسئله نی قان اساسلی انگلیستان جامعه سی ایله ایضاح ائتمگه چالیشارکن انگلیستاندا بیر ایستعمارچیلیق روحیه سی حاکیم اولماسی و حؤکوم سورمه سینین درک ائتمک ایستمه میش¹⁶¹. بو آرادا ایرانلیلارین روحیه باخیمیندان "علویت طلب و عظمت طلب" اولدوقلارینی ادعا ائده رک فارس شعوبیه چیلری طرفیندن تاریخدکی اولموش تحریفلری ایرانلیلارین "عظمت طلب" اولدوقلاری ایله ایضاح ائتمگه چالیشمیش¹⁶². تاریخ باخیمیندان دا ایران کلمه سی نین تورکلر واسیطه سی ایله افغانستاندان بوگونکو ایران مالیکی محروسه سینه گتیریلدیگینی درک ائتمگه رک بیر فارس مدنیت راسیستی و ذاتچی سی اولاراق انسانلار اوزره یهود اجماعسی طرفیندن روایتلر اساسیندا یازلمیش یالان تاریخی ده فارسلیغا نسبت وئرمگه چالیشمیش¹⁶³. سونرا بو مسئله نی ایضاح وئررکن ملتترین روحونون ذاتچی و دگیشمز اولدوغونو ادعا ائتمیش. اوخوبوروق: "ملتترین روحو اؤز ذاتلارینی دگیشمز لر. ملتترین روحو مختلف بیچیم و شکیللرده تجلی ائدرلر. ائله جه ده ایرانلیلارین روحو تاریخ بویو دگیشمیش دئییل، محیطینه و زامانینا گؤره، تربیت و تشویق باخیمیندان مختلف بیچیملرده و شکیللرده تجلی ائتمیش. باشقا دئییشله اونا هر

¹⁶¹ حسین کاظمزاده، ایران شهر، سال دوم، شماره 4، 1923، ص 200.

¹⁶² حسین کاظمزاده، ایران شهر، باخ اورادا، ص 202.

¹⁶³ حسین کاظمزاده، ایران شهر، باخ اورادا، ص 194.

هانکی بیر یؤن و جهت وئرمیشسه لر ده، اؤز یارادیجیلیغینی اورتایا قویموش¹⁶⁴.

اوسته گؤرونوگو کیمی دوشونجه نین آخیجی و سیال اولدوغونا باخماپاراق حسین کاظمزاده نین روح آنلاییشی ذاتچی و دگیشیلمز دئییه قان اساسلی بیر آنلاییشدئییه راسیست اولدوغونو اورتایا قویار. بو اساسدا حسین کاظمزاده پهلوی شاهلیغی نین ایش اوستونه گلدیگی گوندن اعتبارا کئچمیشه دوغرو فارس ذاتچیلیغی و راسیستلیگی نین دوشونجه باخیمندان اساسینی قویموش آکادئمیک بیر فارس مدنیت راسیستی ساییلار. حسین کاظمزاده نین فارس ذاتچی گؤروشلری اوزره اوخوبوروق:

"ایران معمارلیغینا خاخم انشانلار و ساسانیلر زامانیندا کؤنوللری اوخشیایان تیکنیتلری دوزتمگه الهام باغیشلایان روح، قاجارلار زامانیندا بوگونکو معمارلیقدان و پالچیق تیکنیتلر دوزتمکدن آرتیق قدرت گؤرستمه میش. قدیم ایرانلیلاری یالان دانیشماقدان، اوغورلوقدان، ایشسیزلیکدن اوزاق توتان و بو ایشلری بؤیوک باغیشلانماز گوناھ حئساب ائدن و ایشسیز ایرانلیلاری شهردن اوزاقلادان روح، بوگون یالانچی، ایکی اوزلو، عارسیز، ناموسسوزو اؤز قوجاغیندا بسلمه لی اولار. جاذبه، الهاملا منصورلاری دار آیاغینا گؤندرن و "منم حق" دئیردن روح، بوگونکو کئیف موحیطده بئله اینانچ باخیمندان ایراده سیز، ایکی اوزلو، مالپرست انسانلار تربیت ائدر"¹⁶⁵.

اوسته گؤرونوگو کیمی حسین کاظمزاده مدنیت مسئله سینى روح دئییه اصلینده "قان" اساسلی بیر عیرق و نژاد مسئله سی دئییه ایضاح ائتمگه و فارس راسیستلیغینی تئوریزه ائتمگه چالیشمیش. حسین کاظمزاده "ایران ملتی" آنلاییشی باخیمندان فیکیر بیرلیگینه وارماق اوچون ایرانشهر مجله سینده اوروپالیلارین مختلف اولدوقلارینی و ایرانلیلارین آنگلساکسون روحلو اولمالاری نین واجب اولدوقلارینی وورقولاماغا چالیشمیش، اوخوبوروق:

"بیز ایرانلیلار اخلاق، طبیعت، باشاریق و روانی باخیمدان فرانسه لیلره، یعنی لاتین نژادینا چوخ بنزرلیگیمیز وار. فقط آذربایجانلیلارین طبیعتی، اخلاقلاری آنگلساکسون نژادی ایله اوست اوسته دوشر. قیسا سؤزله دئسک، آیفلیق، منملیک، دوشونجه قاریشیقلیغی، احساس ظریفلیگی، احساس لطیفلیگی، خوش صحبت اولماق، بو سایدیقلاریم بیر طرفده دورسون؛ باشقا یاندان تئز یورولماق، متانتسیزلیک، بیر چوخ شئیلره لاقیدلیک، ایشلرده حد و اؤلچو تانیماق باخیمندان بیزیم خصلت و رفتارلاریمیز فرانسه لیلره بنزر. بو اخلاق و طبیعت مختلیفلیگی ایران ملتینی خوشبختلیگه چاتدیرایلمز. سیاسی مستقیللیگی قوروماق، روحی و اجتماعی باخیمدان بیر حقیقی انقلاب تورتک اوچون، گرک بو اخلاق و طبیعتلرده دگیشیلیک اولونسون. ایرانین معنوی

¹⁶⁴ حسین کاظمزاده، ایرانشهر، باخ اورادا ص 204 .

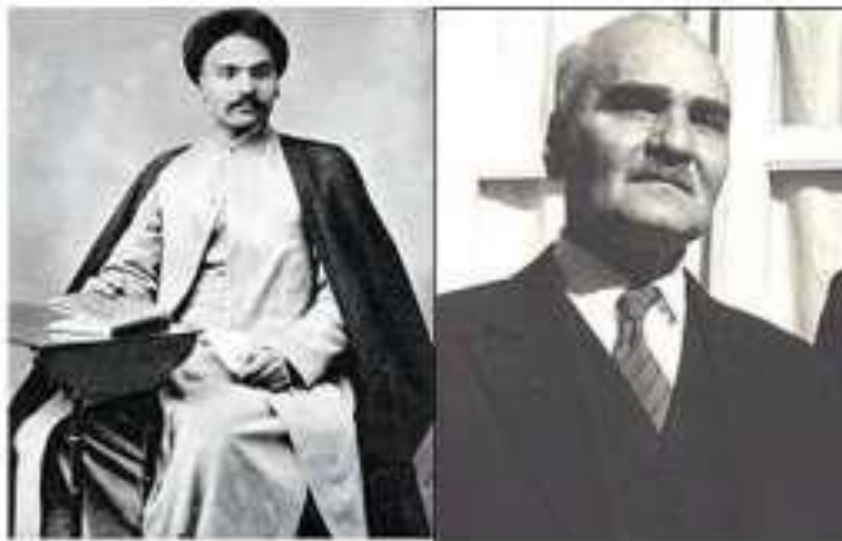
¹⁶⁵ حسین کاظمزاده، ایرانشهر، باخ اورادا، ص 204-205.

احتیاجی و اخلاق باخیمیندان اصلاح اولماسی بیزدن آشاغیداکیلاری ایستر:

"بوگونکو سست طبیعت اولمانین ترسینه شخصیت باخیمیندان مستقیل، چتینلیگه تابع اولان، اؤزوندن متانت گؤسترن، فعالیتی و شهامتی اؤزونده باریندیران و تکمیل ائدن جاوانلار تربیت ائدک. بو طبیعت و اخلاقلار آنلوساکسون ملتیرینده (انگلیسر و آلمانلاردا) فرانسه ملتیندن داها دا یوکسکدیر. انگلیستاندا و آلمانیدا تربیت ائتمک اوصولو بو مسئله یه خدمت ائدر"¹⁶⁶.

اوسته گؤرونوگو کیمی محمود افشار یزدی نین رضاخان حاکیمیتینه ائدیگی سفاریشلری حیاتا کئچیرمک ایستدیگی "یکسان سازی" سیاستینی حسین کاظمزاده نظریه حالینا گتیرمیش و فارس ایستعمارچیلیغینا خدمت ائتمگی اؤزونه بیر ملیو ذاتچیلیق رسالتی قلمه آلمیش. سیدحسن تقی زاده کاوه مجله سینده فردوسی نین قبری نین تاپیلماسی و اونون یئنین قورولماسینی تأکید ائتمیش. بئله لیکله فارس ملی اثرلر انجمنی (انجمن آثار ملی) فردوسی نین قبری نین تاپماغا و دوزتمگه تصمیم توتوموش. بو خبر اساسیندا حسین کاظمزاده بو ایشدن چوخ راضی قالدیغینی ایرانشهر مجله سینده بیلدیرر¹⁶⁷، اوخویوروق:

"آز آز ملیت حیسبی نین ایرانلیلارین قلبینده آییلماسی بیر خوشبختلیک خمیره سی ساییلار. ایران عیرقی، مین ایل یوخولادیقدان سونرا آییلماغا باشلاراق اؤزونو درک ائدر، اطرفینا باخار، اؤزونو تانیار، هانکی زامان،

سید حسن تقی زاده

¹⁶⁶ حسین کاظمزاده، ایرانشهر، سال اول، شماره 7، 1922، ص 163.

¹⁶⁷ گیتی نوین، گفتگوی در باره ی آریا گرای و نژاد پرستی در میان " روشنفکران " ایران: http://andishar.blogspot.com/2017/04/blog-post_27.html

هارادا، نئجه اولدوغونو و هارایا چاتدیغینی درک ائدر¹⁶⁸. اوسته کی گوروشلر بیرینجی دنیا ساواشی زامانی برلینده سیدحسن تقی زاده و حسین کاظمزاده "ایرانیت" آدی باشلیغی آلتیندا اولوشدور-دوقلاری فارس ملیتچیلیگ و نژادپرستلیگی اساسیندا اولوشموش. آلمانیا بیرینجی دنیا ساواشیندا یئنیلدیکدن و شکست یئدیکدن سونرا آلمانیا نازیستلری آراسیندا آلمانین بیرینجی دنیا ساواشیندا یئنیلمه سی نین علتی آلمان توپلومونون ایچریسیندن خیانت اولموش دئییه قلمه آلمیش. آلمانیا نازیستلری بو مسئله نی آلمانلارین بعضیلری نین باشقا ائتیکلر ایله ائولنمکلری و بو قاریشیق ائتیکلردن اولموش انسانلارین ایشچی سیندیگالاریندا سوسیالیست آدینا آلمانیا خیانت ائدیکلری یوروم، تعبیر و تفسیری ایله ایضاح ائدیلمیش. بئله لیکله آلمانیا نازیستلری نین ایدئولوگو Alfred Rosenberg بو مسئله نی آلمانیا "قوزئی آریایی مدنیتی" علیهینه اولوشموش بیر عیرق و نژاد خطری دئییه قلمه آلمیش. Alfred Rosenberg -ه گوره، آریالی عیرق و نژاد

Alfred Rosenberg

علیهینه بو خطر یهودیلیک و سامیلیک خطری سایلمیش. بو نظره اساسا آریالیلار اوستون بیر عیرق و نژاد اولراق مدنیت یاراتماغا قادیر و قابیل اولارکن آیری عیرق و نژادلار آریا مدنیتینی بیخار و یوخا چیخارارمیش. گوروندوگو کیمی حسین کاظمزاده "ایرانلیلاری" مدنیت قوروجوسو قلمه آلدیغی کیمی،

Alfred Rosenberg ده

آلمانلارین مدنیت قوروجوسو اولدوقلارینی آریالیلارین قانلارینا

یئرلشمیش ذاتی بیر قان مسئله سی اولدوغونو ادعا ائتمیش (Religion des Blutes). بو عقیده یه اساسا هر هانکی بیر بدنین ساغلیغی او بدنده اولان مریض عضوو کسمک ایله ساغالابیلر دئییه دوشونجه و فیکری ایله سونوچلانمیش و نتیجه لنمیش.

Alfred Rosenberg -ه گوره آلمانیا توپلومونداکی یهودیلیک قان تأثیری

نین مسیحیلیک قان تأثیری ایله دگیشیلمه سی واجیب سایلمیش¹⁶⁹. بئله لیکله 1933 اونجو ایل آلماندا نازیستلر ایش اوستونه گلدیکدن سونرا، آلمانیا نازیستلری طرفیندن آریالی تائینمایان انسانلار، او جومله- دن یهودیلر آلمانیا یاندریلماغا باشلانمیش. آلمانیا نازیستلری نین سامیلیک و یهودیلیک علیهینه اولان ایدئولوگو Alfred Rosenberg اؤز فاشیستی گوروشلرینی ایرانلا مدنی علاقه لر دئییه رادیو واسیطه سی

¹⁶⁸ حسین کاظمزاده، ایرانشهر، شماره 10، برلین 1924، ص 608.

¹⁶⁹ Alfred Rosenberg, Der Mythos des 20. Jahrhunderts, Wolfratshausen, 1915.

ایله برلین شهریندن بهرام شاهرخ سسی ایله ائفیره وئره رک ایران ممالیکی محروسه سینه آریا راسیستلیگی پروقرامیندا یایماغا داوام ائتدیرمیش. آلمانیا نازیستلیگی زامانیندا عیرقچیلیق و نژادپرستلیک آچی و زاویه سیندن ایرانلا، فارس حاکیمیتی ایله ایلشگیلر گلیشمگه باشلامیش. بهرام شاهرخ آلمان یانازیست ایدئولوگو Alfred Rosenberg این دیلی ایله دئمیش:

"قدیم زامانلار کیرمان شهری ژئرم نژادی نین دوغولوش یئری اولموش. 1934ونجو ایل برلینده آلمانیا ایران حؤکومتلری طرفیندن دوزنلنمیش فردوسی نین مین ایللیک آغیرلاماق بایرام و مراسیمینده آلمانیا نازیست علوم وزیر نین وزیر معاونی Vahlen آلمانلارین و ایرانلیلارین آریا عیرقیندان، هیندوژئرم عیرقینا باغلی اولدوقلارینی ادعا ائتمیش و

ابولقاسم نجم، نازیست آلمانداکی ایران سفیری

دانیشیغین سونوندا بوتون حاضیرلردن "یاشاسین رضا شاه" دئمکلی ایستن-میش¹⁷⁰. قارشیلیق اولاراق اوراداکی فارس رضاخان حاکیمیتی سفیری ابول-قاسیم خان نجم چیخیش ائده رک "آلمانلار ایله فارسلا رین اورتاق و مشتریک روح دئییه قان باغلاریندان" هیندو ایران" و اوندان داها اؤنجه کی "هیندوژئرم" عیرقیندان سؤز اچمیش. ابولقاسم خان نجم ادعا ائتمیش: ایران کلمه سی "آریا" کلمه سینه اساسلانا، ایران آریا مملکتی و آریا کلمه سی هیندیله و فارسلا اوچون تاریخدن گونه گلیمیش اونودولماز بیر آنلاپیشدیر دئییه ادعا ائتمیش¹⁷¹.

HANS HEINRICH SCHAEUER باشقا بیر چیخیشچیلاردان اولموش. بو شخص سیاستچی دئییل، ادبی و شرقشناس بیر شخصیت اولدوغو اوچون فردوسی شاهنامه سینده ایشلنمیش ایران کلمه سینی "فارس، و پارس" یئرینه ایشتمیش، آنجاق دۆلتچیلیک مفکوره سی باخمیندان فارسلیغی قاباتماغا چالیشمیش. HEINRICH SCHAEUER-ه گوره

¹⁷⁰ Die Firdosi-Feier in Berlin - Zeitschrift der Deutschen Morgenlaendischen Gesellschaft 1934, S. 115.

¹⁷¹ Die Firdosi-Feier in Berlin, bax orada.

فارس ملتی اۆزگه حاکیمیتچیلیک فارشیسیندا یئنیلمیش و شکست یئمیش و اۆز دۆلتچیلگینی تورک و موغوللارین رهبرلیگینه تسلیم ائتمیش¹⁷².

برلین دکی فارس حاکیمیتی ائلچیسى ابولقاسم خان نجمین آلمانیا و ایران دۆلتلری نین فردوسی اوزره کئچیردیگی قورولتایلاریندان گلدیگی قناعتی رضا شاه دۆلتینه یازاراق ایمكان داخیلینده غرب مملکتلرده ده "Persan, Persian, Persien, perser, Persia, Perse" آدلاری یئرینه ایران ممالیکی محروسه سینده فارس ادبیاتیندا ایشلندیگی ایران (Iran) و ایرانیان (Iranian) آدلاری نین ایشلیدیلمه سینی ایستیمیش.

باقر کاظمی، خارجی ایشلر ناظری

بو دوغرولتودا ایران خارجی ایشلر ناظیری باقر کاظمی طرفیندن "سواد متحدالمال وزارت جلیله امور خارجه ایران" دئییه غرب دۆلتلریندکی ایران ائلچیلیکلرینه بیر مکتوب گۆندریلمیش. او مکتوبدا غرب مملکتلرینده ده "ایران" دئییلمه سی و یازیلماسی اوچون دلیللر ساییلیمیش. قیسا اولاراق او دلیللر بونلار:

"فارس ایران نین کیچیک بیر بؤلگه سی نین آدی؛ ایران بؤیوک بیر جغرافی بؤلگه نین آدی اولماسی؛ آریالیلارین ایران کۆکنلی اولدوغو و ایرانلیلار دا بو مسئله دن پایسیز قالماق ایستمدیگی؛ سونونجو اولاراق پارس کلمه سی ائشیدیلدیگده خارجیلر ضعیفلیک، جاهیللیک، بدبختلیگی و لیاقت-

سوزلیگی خاطرلارلار. بو نا باخمایاراق رضا شاه ایش اوسته گلدن سونرا وضعیت دگیشمیش، مملکتده گلشتمک و پیشرفت اولونموش. پارس کلمه سی کئچمیشی خاطرلاندیغی، گئریده و آرخادا قالدیغی اوچون مملکتین آدی "ایران" دئییه ایشلنسنین¹⁷³.

اوسته کی دلیلره اساسا خارجه کی فارس دۆلتی سفیرلیکلرینه آدرئسلنمیش مکتوبدا اوخویوروق:

"اوسته کی دلیللره اساسا برلینده کی شاهنشاهلیق سفیرلیگیندن بیر تکلیف اولونموش. بو تکلیفه اساسا بوندان سونرا بیر عملین حیاتا

¹⁷² Firdosi und die Deutschen - Zeitschrift der Deutschen Morgenlaendischen Gesellschaft 1934, S. 119.

¹⁷³ باقر کاظمی، وزیر امور خارجه، سوادالمال وزارت جلیله امور خارجه، نمره 41749، مورخه 03/ 1313.

کئچمه سی، مملکتده فارسچا دانشیديغيميز و يازيشديغيميز کيمي، خاريجی دانشيق و يازيشمالاريميزدا دا ايران و ايرانيان يازماميز لازيم گورونر. بو تکليف ايله خاريجه ايشلر ناضرليگی راضي اولدوغو اوچون، خاريجه ناضرليگی نين بو مسئله نی تأييد ائتمه سی ايله عالی مقاملار دا بونو تأييد ائتميش. 1314-ونجو ايلين فروردين آبی نين بيريندن بو دستور العمل يئرینه يئتيريلمه ليدير"¹⁷⁴.

Wipert von Blücher

تهراندا فردوسی نين مين ايلليگی آدلانان ييغينجاقدان آلمانیا سفيري Wipert von Blücher Fritz Wolff اشتراك ائده رك ايرانشناس طرفيندن حاضيرانميش شاهنامه كتابی نی، ايكی جيلده رضا شاهين باش وزير محمدعلی فروغی-یه تقديم ائتميش"¹⁷⁵.
 بئله ليکله غرب دولتلينده "ايران ممالیکی محروسه سی "يئرینه ايشلنميش "پئرس، پئرسان" کلمه لری "ايران" آدی ايله دگيشيلميش و فارس حاکيمیتی "ايران" کلمه سینی فارسليغين شخصی مولکو حئساب ائتمگه باشلاميش.
 بيلينديگی کيمي افغانليلار دا آريانا آديندان يولا چيخاراق "ايران" آدینی افغانستانا عاييد بير آد حئسا ائدرلر.

ايشيق سؤنمز، 10.02.2019

¹⁷⁴ باقر کاظمی، وزير امور خارجه، باخ اورادا.

¹⁷⁵ Fritz Wolff: Glossar zu Firdosis Schahname. Nachdruck der Erstausgabe von 1935

مشروطه حرکاتی نین یئنیلمه سی، فارس دولتچیلیگی و فارس ایستعمار چیلیغینا گئدن یول

ایران ممالیکی محروسه سینده، فارس حاکمیت سیستمینده گؤرئولی و وظیفه لی اولان و حکومت ائتمک آچیسیندان بیربرلرینه مخالف و موافیق دوشونجه داشییان فارس شخص و تشکیلاتلاری نین فارس اولمایان میللیتلره قارشین سیاسی یاناشما و توتوملارینی نظره آلمادان فارس حاکمیت سیستمی نین نئجه بیر سیستم اولدوغونو بیلمه لیبیک. ترس دورومدا ایکی آشاغی و اوچ یوخاری دئییه فارسلیق مفکوره سینده دوشه ریک. دئمک، فارسلیق مفکوره سیندن اوزاقلاشماق اولدوقجا چتین بیر مسئله دیر دئییه دوشونمه لی بیک.

کنچمیش مین ایلهده حاکیمیتچیلیک باخیمیندان غزنه لی شاهلاریندان دیوان دیلی دئییه فارس دیلی آرخا آرخاسینا 1925 اینجی ایله دک تورک، موغول و تورک سلاله لری واسیطه سی ایله ایران ممالیکی محروسه سینده دیرچلمیش و قورونوب ساخلانمیش. فرانسه ده 1789 اونجو ایل باش وئرمیش بورژواری دئوریم و اینقلابینی یانسیلاماغا باشلایان آذربایجان مشروطه آخینی و حرکاتی ایران ممالیکی محروسه سیندی اون دوققوزونجو یوز ایلین سونلاریندا اتکیلیمیش و تأثیر آلتینا آلمیش. قوجا ایستعمارچی کیمی تانینمیش اینگیس و روسیه چارلیغی فارس میللیتچیلری نین قیلیغینا گیره رک ایلك آشامادا آذربایجان مشروطه چیلرینی 1909 اونجو ایل یئنیلگه یه اوغراتمیشلار (مشروطه چیلری قوشاتماغا آلاق سیلاحسیزلاندرمیشلار). رضاخان میرپنج 1909 (1288 ه. ش.) اینجی ایل بیر سیرا بختیاری و ارمنی آتلیسی ایله زنگان و اردبیلده کی شاهسون قیامچیلارینا دیوان توتماغا، 1925 ایل احمد شاه معالیجه اوچون آروپایا گئندیکده حاکیمیتی اله کنچیره رک اوزونو شاه تانیتماغا باشلامیش. بو آشامادا سید ضیاءالدین طباطبایی یزدی، علی دشتی، محمد علی فروغی و محمود افشار یزدی اینگیس لرین اویونجاغی اولاراق دوشونجه باخیمیندان رضاشاهی قوللاماغا و دستکلمگه باشلامیشلار.

بؤیوک بریتانیا ایمپراتورلوغونون اقتصادی دورومو یاخشی اولمادیغی و اینگیس پارلامنتتی نین میللت وکیللری بیرینجی دونیا ساواشیندان سونرا ایران ممالیکی محروسه سی نین نظامی ایشغالی ایله راضی اولمادیقلاری اوچون اینگیس حاکیمیتی فارس دیل و مدنیتینی اساس گؤتورموش ایچ ایستعمار دؤلتی (ایستعمار داخیلی) دئییه، فارسچی بازارلارین دئییشینه اساساً "مرکزیتچی حاکیمیت" یاراتمادا ماراقلی اولموش. بو مسئله یه قارشین روسیه بولشویکلری ده بیر خطر کیمی آقیلانمامیش. روسیه بولشویکلری قونشلوغولاریندا اولان ایران ممالیک

محروسه سی نین تورپاق بوتونلوگو و ایچ ایشلرینه قاریشما یا جاغینی او زامانکی فارسچی مؤلیف و سیاستچیلرین دیلیندن ده اوخوموشوق. رضاخان اینگیلسلرین ال آلتی و اویونجاغی اولدوغونا باخما یاراق فارس حاکیمیتچیلیگینه اؤنم و اهمیت قازاندرماق اوچون اینگیلس ائلچیلیگی، بو ائلچیلیگه سیغینمیش سیاسی شخصیتلره بیله امان و ئرمه یه رک اونلاری رضاخانا تسلیم ائتمیش و کودتاچی رضاخانی احمد شاه "سردار سپه" دئییه تانیتماغا چالیشمیش. بئله لیکله تهرانداکی قورولموش دۆلتلر اؤز حاکیمیت کابینه لری سیراسینا رضا خانی ساواش وزیر (وزیر جنگ) دئییه قبول ائتمه لی اولموشلار. علی دشتی اؤزو اینگیلس عامیلی اولدوغونا باخما یاراق سیدضیاءالدین اوزره یازیر:

"سیدضیاءالدینی هامی اینگیلس سیاستی نین اجیری و عامیلی کیمی تانیدیلقلاری اوچون کودتا حاکیمیتی نین باشیندا سید ضیاء الدین نین اولماسی هامینی اوشوندوروموش (بدبین ائدیرمیش). بو کودتا حاکیمیتی نین ایجرا ائدیجیسی نظامی شخص اولدوغو اوچون کیمسه اونو تانیلمیش. ایران ممالیکی محروسه سی حاکیمیتی نین یئنیلمه سی ایله "قزاقخانا" روسلاردان ایران ممالیکی محروسه سینه تحمیل اولدوغو اوچون رضاخان اؤزگه و بیگانه عامیلی دئییه قلمه آلینیرمیش. سیدضیاء نین کابینه سی ایشدن اوزاقلاشدیقدان سونرا دا ناراضلیق دالقاسی سونا چاتمیش دئییلیمیش. کودتاچی رضاخان ساواش وزیر بریقاد بویرووقچو پوستلارینی اؤز الینده ساخلا دیغی اوچون قانونی کابینه لر بیله اونو کنار قویماغا جرأت ائده بیلیمیشلر"¹⁷⁶. علی دشتی نین فیکرینجه:

"زامان گئدیشى ایله رضاخان اؤزونه شاه دئییه یئر آچمیش، بئله لیکله ده قیرخ نچه یاشینداکی ماجرالی افسر تاریخ و اراقلاماغا باشلامیش. علی دشتی آرتیراراق یازیر: - منیم ذهنینده اردشیر بابکان و نادیرشاه افشار جانلانماغا باشلادی. بو گؤرونوم یالنیز منیم اوچون دئییل، بیر چوخلاری اوچون ده کئچرلیدیر"¹⁷⁷.

ایران میلیتی (اوخو: فارس توپلومو و فارسچی قوه لر) کودتا حاکیمیتی نین چاندیغی سونوج و نتیجه دن راضی قالماقلا بیرلیکده رضاخان طرفیندن میلی قیاملارین باسیلماسینی بیله گولر اوزله قارشیلایمیشلار. بو آرادا عادی انسانلار دئییل، اؤز لرینی قبا قچیل کیمی تانیدان "ایران سوسیالیست تشکیلاتی" و اونون باشچیلاریندان سلیمان میرزا اسکندری و بیر سایدا قازتته چی و آیدین انسانلار بیله متمرکز ایران دۆلتی نین (اوخو: فارس ایستعمار حاکیمیتی نین) نظامی گوج اساسیندا قورولماسینی مملکتین اجتماعی، سیاسی و اقتصادی گلیمشه سی اوچون بیر قورتولوش یولو دئییه دوشونورموشلر. فارس

¹⁷⁶ علی دشتی، پنجاه و پنج، به مناسبت پنجاهمین سال سلطنت پهلوی، تهران، 1355.

¹⁷⁷ باغ علی دشتی، آدی کئچن اثر.

ایستعمارینی یاخشی تانیماق اوچون اینگیس ایستعماری واسیطه سی ایله فارس ایستعمارینا (ایچ ایستعمار) یول اچمیش شخصلربن و اونلارین اوینادیقلاری روللارینی نظردن کئچیرمک بیس اولماز دئییه دوشونوروک:

سید ضیاءالدین طباطبائی یزدی:

سید ضیاءالدین طباطبائی یزدی، اوتوز ایکی یاشلی بیر گنج اولراق "رعد" گونده لیگی و قازتته سی نین باشچیسی، داواملی تهرانداکی اینگیس ائلیجیلیگی ایله ایلشگی و علاقه ده اولموش. اینگیسلر سید ضیاءالدین واسیطه سی ایله رضا میرینجی حاکمیت چئوریلشینه حاضیرلادیقدان سونرا سید ضیاءالدین عمامه سینی دری بؤرکو ایله دگیشه رک اینگیس ائلیجیلیگیندن آلدیغی بؤیوک سایدا پول ایله همدانا طرف، رضاخانا قوشولماق اوچون یولا دوشموش. سید ضیاءالدین رضا خانلا گؤروشدوکدن سونرا قازاقلارا دانیشمیش و اوچ آی گئجیکمیش حقوقلارینی اؤده یه رک اونلاری احمد شاه حاکیمیتینی آرادان گؤتورمک اوچون سفربر ائتمیش. بئله لیکله ایسغند آبی نین اوچونده 1920 (1299) اینجی ایل قازاق بیرلیکلی رضاخان باشچیلیغی ایله تهرانی اله کئچیرمک اوچون یولا دوشموش. تهرانداکی خالق قورخوتماق اوچون گونون ایکنجی چاغینا دک گولله سسلری کسيلمه میش. بئله لیکله ساوادسیز رضاخان آدینا 9 ماده لی بیر بیلدیریش یاییلاراق نیظام حکومتی اعلان اولونموش. احمد شاهین خبری اولمادان اینگیس ائلیجیسی و مأمورلاری و مخصوصاً اینگیس قوشونلاری نین باشچیسی ژنرال آبرونساید آدلی ذاتین چکدیگی نقشه و پلان اساسیندا حاکمیت چئوریلشینی گئچکلشمیش¹⁷⁸. علی دشتی نین وئردیگی بیلگی و معلوماتا اساساً وثوق الدوله- و وزیر مختار اینگیس سیر پرسی کاکس آراسیندا اولان آنلاشما و راضیلیق اجتماعی ناراضی ائتدیگی اوچون نصرت الدوله (فیروز) حاکمیت چئوریلشینی دوشونجه سینه قاپیلاراق عجله ایله اروپادان ایرانا گئری دؤنموش ایمیش. بوتون بو چابالامالار آدی چکیلن آنلاشمانین حیاتا کئچمه سینی اؤنلمک ایمیش. سید ضیاء اینگیسین مختار وزیر ایله تانیس و دوست اولدوغو اوچون بو نقشه سید ضیاءالدین طباطبائی یزدی واسیطه سی و رضا میرینجی الی ایله

¹⁷⁸ باخ علی دشتی، آدی کئچن اثر.

گنرچکلشمیش¹⁷⁹. آیریملو طایفاسیندان اولان تاج الملوک، رضا خانین خانیمی ایسه سیدضیا اوزره آشاغیداکی بیلگیلری وئرمیش:

"سید ضیاء، سیدعلی یزدی نین اوغلو، رضا اوچون یاخشی حرکت وئریچی بیر عنصر ساییلیردی. دوز دئمک یاخشی اولارسا، سیدضیاء تهرانی اله کنچیرمک اوچون رضانین بئینی و عقلی ساییلیردی. سیدضیاء احمد شاهین علیهنه حاکیمیت چئوریلیشینی رضایا اؤیرتدی. سید ضیاء نین ژئرال آبرونساید ایله قارداش کیمی ایلیشگیسی وار ایدی. سید ضیاء، ژئرال آبرونسایدی نئچه یول بیزیم ائوه، حسن آبادا گتیردی. سید ضیاء گنجه لر گلیب رضانی اؤیردیر و اونو احمد شاهین علیهنه حاکیمیت چئوریلیشی اوچون تشویق ائدیردی. سیدضیاء، انگلیستان پادشاهیندان قیزیل میدال و درجه لر آلمیش ایدی. انگلیسلر اولدوقجا اوندان حیمایت ائدیردیلر. سیدضیاء، رضانی انگلیس امیرلری، اؤرنک اولاراق آبرونساید و دیکسن و باشقالاری ایله تانیشدیردی (تانیش ائتدی)¹⁸⁰.

علی دشتی

علی دشتی، بوشهر ولایتی نین دشتستان قصبه سینده دونیاپا گؤز آچمیش، 16 یاشیندا آتاسی ایله بیرلیکده کربلایا گتتمیش، اورادا دینی درس اؤیرندیکدن سونرا ایلك اصفهانا، سونرا تهرانا گنده رک قازنته چیلیک ایثی و سیاستله مشغول اولماغا باشلامیش. علی دشتی "ایران نو" دئییه "حزب سلطنت" تشکیلاتی نین قوروجوسو اولموش. علی دشتی "شفق سرخ" ادلی قازنتی 1921 اینجی ایل ایسفند آیی نین اون بیرینده یایینلاماغا باشلامیش. ایرانچیلیق ادینا فارس تامامیتچیلیک مفکوره سینى داشییان ذاتلار، او جومله دن سید احمد کسروی تبریزی اؤز گؤروشلرینی "شفق سرخ" درگیسینده یایینلاماغا چالیشمیش. علی دشتی کودتاچی رضاخانا (1922) دمکرات عنوانی وئره رک اونو یؤنلندیرمگه چالیشمیش، بو دوغرولتودا اوخویوروق: "...ایرانین نیظامی گوجونو آرتیرماق و ایرانا بؤیوکلوک باغیشلاماق اوچون فقط ایران قانونلاری و اوصولو اوزو ایله رفتار ائتمک دئییل، آزادلیق سنور (فارس میللیتچیلری)

¹⁷⁹ علی دشتی، بیست و سه سال، به کوشش بهرام چوبینه، انتشار در انترنت،

1381.

¹⁸⁰ علی دشتی، پنجاه پنج، به مناسبت پنجاهمین سال سلطنت پهلوی، تهران، 1355.

ص. 9.

ایله ال اله وئره رک موجود اجتماعی فسادى آرادان قالدیراراق یئنی بیر نظم و نیظام یاراتماق لازیمدیر"¹⁸¹.

اوسته گؤرونوگو کیمی فارس نظامیچیلیک و ایستعمارچیلیغی یولوندا قدم آتمانی تنقید دئییه خوش سؤزلر ایله آلفیشلایان و اؤزلرینی دموکرات و آزادیخواه آدلاندیراراق کوتادچی بیر شخص ایله بیر ساحه ده یئر آلماق نه درجه دموکرات اولمانین گؤسترگه سی ساییلار. علی دشتی رضا خانا قارشین عربلرین باشلاریندا شئیخ خزعل و لورلارین دیرنیش ائتدیکلرینی پیسله یه رک "شفق سرخ" یئرینه "عصر انقلاب" و "عهد انقلاب" قازتلرینی یایماغا باشلامیش. علی دشتی نین بو داورانیشلاری رضاخان، "سردار سپه" آ داها دا خوش گله رک اونو اؤز اوزنگیسی و رکابینا آلمیش. بئله لیکله ده علی دشتی شیرنیکه رک رضاخانی قازتته سینده "پدر وطن" دئییه توپلوما تقدیم ائتمگه باشلامیش، اوخویوروق:

"قوشون باشچیسی مملکتین آتاسیدیر. قوشون باشچیسی ایران کیشیلیگی، حسارتی و شهامتی نین اولگو و اؤرنکیدیر. قوشون باشچیسی رضاخان اردشیربابکان و نادیر شاه افشارین تمثیلچیسی و نماینده سیدیر. قوشون باشچیسی گوجلو میللتچیلرین (فارس میللتچیلری نین) باشچیسیدیر. قوشون باشچیسی یئنی نیظامین قوروجوسو و ایران سنور اولدوغو اوچون او زحمتکش و ازیلمیش صنیف و طبقه لرین احتیرامینا لایبقدیر"¹⁸². علی دشتی سونرا خاطیره لرینده یازار: "قوشون باشچی سی (سردار سپه) یانچیلاری آراسیندا اونا قارشین منیم کیمی هیجان کئچیرن و اونو صداقت و صراحت ایله آلفیشلایان بیرسی تاپیلمازدی"¹⁸³.

علی دشتی رضاشاهین " گئیملری بیربیرلرینه اویقونلاشدیرما (متحدالشکل کردن لباس)" و "کشف حجاب" مسئله سی اوزره توپلوما اوز توتاراق یازمیش:

"دی آیی نین 17-سینده کی تصمیم، یاماق و ایصلاحاتین شاه اثری و بیر چوخ اقداملارین قاینای و سرچشمه سی ساییلار. ... بو ایشلر ایران میلکی نین بؤیوکلوگو اوچون لازیم ساییلار"¹⁸⁴.

علی دشتی زامان زامان ظاهیرده مخالف پوزو ایله چیخیش ائتمه سینه باخمایاراق فارس ایستعمارچیلیغی اساسیندا بیر سیستم یاراتماق اوچون محمد علی فروغی نین یانی سیرا رضا شاهین یانیندا یئر آلماقا

¹⁸¹ تاج الملوک، رضا سواد فارسی نداشت و من نوشتن را یادش دادم: سید ضیاء؛ پیک نت: http://hafteh.peiknet.com/06mehr/hafteh_page/50taj3.htm

¹⁸² شفق سرخ، شماره دهم، 1301.

¹⁸³ علی دشتی، بیس و سه سال، باخ اورادا، ص. 13.

¹⁸⁴ آدی کئچن اثر، صحیفه 14.

چالیشمیش، 1943 (1322 ه. ش.) اینجی ایل ایران مجلسینده بیرمیللت وکیلی کیمی انگلوفیل (طرفدار سیاست انگلیس) طرفداری اولاراق چیخیشلار ائتمیش.

محمد علی فروغی

محمد حسین خان اصفهانی ذکاءالملک تهراندا انطباعات وزارتخاناسیندا ایشلدیگی اوچون اوغلو محمد علی ده راحتلیقلا بورادا اؤزونه ایش تاپاراق سیاستله مشغول اولموش. محمد علی فروغی قاجارلار زامانیندا مختلیف سیاسی مقاملاردا (ساواش، خاریجی ایشلر، مالیه و عدلیه باشقانلیقلاریندا) مشغول اولموش. اینگیس یانچیسسی، محمد علی فروغی رضا شاهین بیرینجی (اولینجی) و سونونجو حاکیمیت باشچیسسی اولموش. 1925 اینجی ایل آذر آیی نین بیرمی سکیزینده محمد علی فروغی فارس حاکیمیتی نین بیرینجی دولت کابینه سی نین قوروجوسو اولموش. 1926 اینجی ایل خورداد آیی نین اون بئشینده رضا مپرنج، باشینا شاه تاجی قویدوقدان سونرا محمد علی فروغی نین ماموریتی سونا چاتاراق حاکیمیتدن اوزاقلاشمیش. بئله لیکله ده او رضا شاهین دانیشمانی (مشورتچیسسی) و فارس دیلی فرهنگستانن نین رئیسسی اولموش. محمد علی فروغی اوزره تاج الملوک، رضا شاهین خانیمی بیلگی و معلومات وئرمیش، اوخویوروق:

"رحمتلیک محمد علی فروغی چوخ ساوادلی اولاراق رضا اوچون بیر دانیشمان ساییلار، ساعتلر اونا ایران تاریخیندن تعریف ائدر و اوخویوب یازمانی دا اونا اؤیره دردی. فروغی نادیر شاهدان دانیشارکن بیز نادیر شاهین شمشیری نین سسی نی ده ائشیدردیک. فروغی نین تاریخ درسی وئرمه سی ایله رضا کوروش هخامنشی و داریوشو دا یوخودا گؤرمگه باشلامیشدی"¹⁸⁵.

محمد علی فروغی 1943 اونجو ایلین شهریور آیی نین بیرمی آلتیسیندا رضا شاهین ایکینجی یول وزیرسی اولموش و رضا شاهین تورکیه یه گئدیپ گلمه سفرینه حاضرلیق ایشلری آپارمیش. رضا شاه تورکیه سفیریندن گئری دؤندوکدن سونرا "چادیر گؤتورمه (کشف حجاب)" و "گئیملری بیربیرلرینه اویقونلاشدیرما (متحدالشکل کردن لباس)" مسئله سی نی ایجرا ائتمگه باشلامیش. محمد علی فروغی حجاب مسئله سیندن یانا

¹⁸⁵ آدی کئچن اثر، صحیفه 14.

مشهدده امام رضا خادیمی اولان محمدولی اسدی یه (مصباح التولیه)، بیر شخصی مکتوب یازمیش. محمدولی حجاب مسئله سینه قارشلی چیخدیغی اوچون اونون ائوینده اسناد آختارما ایشلری آپاریلارکن محمدعلی فروغی نین شخصی مکتوبو آپریم خانین الینه کئچمیش. آپریم خان بو مکتوبو تلفراف واسیطه سی ایله رضا شاها آشاغیداکی ایچریکلیگی شعر ایله چاتدیرمیش: "قان ایچن و بیرتیجی بیر اصلان الینده یئر آلمیشسان- رضاخانا تسلیم اولماقدان باشقا هر هانکی بیر چاره وار می؟ (فارسچاسی: در کف شیر نر خونخواره ای- غیر تسلیم و رضا کو چاره ای؟)". بو مسئله دن یانا رضا شاه محمدعلی فروغینی ایشدن آزاد ائتمیش، و اوسته لیک ایران خاریجی سیاستینی آلمان حاکیمیتی و آلمان فاشیستلرینه یؤنتمگه باشلایاراق خاریجی سیاستینده دگیشیکلیک ائتمگه چالیشمیش. رضا شاهین بو داورانیشیندان ناراضی اولان اینگیلس مقاملاری روسیه سؤیئتلیک ائلیچیلیگی ایله رضا شاه اوزره مصلحتلر آپارماغا چالیشمیش و قاجارلاردان بیرى نین (حمید میرزانی، محمد حسن میرزانی اوغلو) ده حاکیمیه گلمه سی گونون سؤز قونو و موضوعوسو اولموش. بو آزادا فارسلیغی قوروماق ایستگنلر، باشلاریندا محمدعلی فروغی اولاراق سلطنتچیلیک اساسیندا پهلوی سیلسیله سیندن باشقا و آیری کیمسه نین اوزرینده دوراقلاماق ایستمدیکلری اوچون محمد علی فروغی چیخیش یولو دئییه رضا شاها مراجعت ائتمیش. بئله لیکله رضا شاه محمدعلی فروغی ایله 1943 اونچو ایلین شهریور ایندا سعد آباد قصرینده گؤروشیه رک فروغی بیر داها فعال سیاست مئیدانینا گئری دؤنموش. رضا شاه او گونه دک آلمان فاشیست حاکیمیتی ایله ایش بیرلیگی ائتدیگینه باخمایاراق محمدعلی فروغی اینگیلسلر ایله داواملی ایلیشگیده اولدوغو اوچون محمد رضانین ولیعهد اولاجاغینا داییر رضا شاه اینگیلس مقاملاری یانیندا چالیشاجاغینا سؤز وئرمیش. روسیه بولشویک قوشونلاری 1943 اونچو ایلین شهریور آیی نین بیرمی دوردونده کرج شهرینی اله کئچیره رک تهرانا دوغرو ایلرلرکن رضا شاه قورخویا دوشه رک محمد علی فروغیدن تکلیف ایستمه ایمیش. فروغی ایسه اونلارین فقط رضا شاه ایله دوشمن اولدوقلارینی ایفاده ائتمیش. رضا شاه ایسه شاهلیقدان آیریلماغا، تاج و تختی اوغلو محمدرضایا وئرمگه یه حاضر اولدوغونو بیلدیرمیش. فروغی بو مسئله دن راضی قالاراق رضاشاهین ایستعفاسینی اؤز قلمی ایله یازمیش¹⁸⁶.

اوسته کی تالاش و چابالار محمدعلی فروغی نین فارسچی سیاستی و دیپلوماتیک داورانیشلادیر. تاج الملوک دا خاطره لرینده ایشاره ائتدیگی کیمی رضا میر پنج ساوادسیز اولدوغو اوچون یالنیز لمس اولوناجاق قونو و موضوعلاری دیله گتیریرمیش. فارس ایستعمارچیلیق مقوله سینه اساس یاراتماق ایسه دوشونور و مودریک سیاستچیلرین ایشی اولمالیدیر دئییه محمد علی فروغی فارس ایستعمارچیلیغی نین تملینی

¹⁸⁶ تاج الملوک، رضا سواد فارسی نداشت و من نوشتن را یادش دادم، محمدعلی فروغی؛ پیک نت:

قویماغا چالیشمیش. بو ذاتی سونرا محمود افشار یزدی ایزله یه رک فارس ایستعمارچیلیگی اساسیندا "پان ایرانست" نظریه سینی اورتایا قویموش¹⁸⁷. محمود افشار یزدی نین گؤروشلرینه کئچمه دن اونون سلفی ساییلان محمدعلی فروغی اصفهانی نین فارس ایستعمارچیلیق گؤروشلری ایله تانیس اولاق، اوخویوروق:

"ایرانی بیر جنس ملت (متحدالجنس) ائتمک اوچون فارس دیلینی ایران ممالیکی محروسه سینده یایماق یاخشی ایشلردن بیری ساییلار. آنجاق بیترلی خالقلار گرک سیخیشدیقلارینی و اؤزلی نین فارسلاشاجقلارینی درک ائتمه یه لر"¹⁸⁸.

اوسته "متحدالجنس" مقوله سیندن منظور آقا و قادینلارین بیرلیگی و بیرلشمه سی دئییل، ائنتیک مقوله و فارس اریتمه سیاستینه تابع توتماق مقوله سی نظرده توتولموش. ائله بو اساسدا دا عوامفریبلیک اولسون دئییه سؤزده آذربایجانلیلار اصل ایرانلی، آذربایجان ایرانین باشی، آذربایجان تورکو غیرتلی ساییلارکن تورکلوک آشاغیلانمیش، تورک دیلی و مدنیتی فارس ایستعمارینا تابع توتولموش و فارس ایستعمارچیلیغینا معروض قالمیش. محمد علی فروغی گئنه آرتیرمیش:

"آرتیق ایضا احتیاج گؤرونمز. ایران و ایران دیلی نین (فارس دیلی نین) آذربایجاندا یایلماسی و آذربایجانلیلاری ایرانلی اولمایان خصوصیتلریندن (تورکلوکدن) اوزاقلاتماق اولدوقجا لازیم و واجیدیر. بو ایشده ایش بیلن و بیلجی معلم آز اولدوغو اوچون آذربایجاندا فارسچا درس وئرمگین چوخ چتین اولدوغوندان قورخورام. ...هر حالدا گرک ایلک اوخول و مدرسه لرده فارسچا درس وئرمک و فارسچا قرائت ائتدیرمک و فارسچا یازمانی اؤیرتمک ایله مشغول اولونسون. و معلم گرک هر ایشدن اؤنجه شاگرد ایله فارسچا دانیشماغا مشغول اولسون"¹⁸⁹.

بوگون ایستر گونئی آذربایجان تورپاقلاری و ایسترسه ده ایران ممالیکی محروسه سی نین فارس اولمایان باشقا ایالت و ولایتلرینه نظره سالدیقا محمدعلی فروغی نین فارس ایستعمارچیلیگی اساسیندا وئردیگی مصحلتلرین هامیسی یئرینه یئتیریلیمیش مقام ساییلار. مدرسه لرده آنا دیلمیزده دانیشدیغیمیز اوچون باسقیلارا معروض قالمیش و جریمه اولونموشوق. بونلار هامیسی آجی گئرچکلیکلردیر. محمود افشار یزدی محمدعلی فروغی نین تکلیفلرینی تئوریشدیرمگه و داها دا گئنیشلندیرمگه و "خطرلر" مسئله سینی اورتایا قویماغا، سونوچ و نتیجه اعتباری ایله فارس ایستعمارچیلیگی نین دینی پیغمبری "زرتشت"،

¹⁸⁷ مسعود بهنود ، دولتهای ایران از سوم اسفند ۱۳۹۹ تا ۲۲ بهمن ۱۳۵۷ : از سید ضیا تا بختیار، تهران : سازمان انتشارات جاویدان ، ۱۳۷۰.

¹⁸⁸ طالع، هوشنگ، سرچشمه‌ی اندیشه‌ی پان ایرانسیم (پان ایرانیزم): <http://paniranist.org/maktab.htm>

¹⁸⁹ فروغی، محمد علی ، یغما، نومه 7، مهرماه ۱۳۲۹، سال 3.

دین کتابی "شاهنامه"، میللت آنلاییشی "ایران آرپی" مقوله لری اوزرینده چالیشمانین واجیب اولدوغونو وورقولامیش و تأکید ائتمیش. یئری گلیمشکن محمود افشار یزدی نی ده تانیماغا چالیشمالی ییق.

محمود افشار یزدی

محمود افشار یزد شهرینده دوغولموش، ایلک اوخولونو هیندوستاندا اوخوموش، یوکسک اؤیرنیم اوچون سوئیس مملکتینه یولا دوشموش، اورادا لوزان بلیکیوردوندا (دانشگاهیندا) سیاسی و اجتماعی بیلیم ساحه لرینده درسه باشلامیش، حسین کاظمزاده تبریزی (ایران شهر) ایله دوستولوق یاراتمیش، آراسیرا آلمانیا و فرانسه مملکتلرینه ده گنده رک اؤرنک اولاراق آلمانیا برلین شهرینده قاجار شاهلیغی علییه فورمالاشمیش اؤیرنجی محفیللری ایله (سیدحسن تقی زاده، عارف قزوینی، تقی ارانی و باشقالاری ایله) ایلشکی سینی سوردوره رک سوئیسین لوزان بلیکیوردوندا سیاسی و اجتماعی بؤلوملرده دوکتوراسینی آلمیش. محمود افشار وطنه گئری دؤندوکدن سونرا ایلک اولاراق یزد و سونرا تهران شهرینده یاشامیش، یزد و تهران (1921 اینجی ایل) قازتلرینده مقاله لری یایینلامیش. محمود افشار یزدی تهراندا گلدیکدن سونرا "رعد" گؤنده لیک قازتته سی نین باشچیسی سید ضیاءالدین طباطبایی یزدی ایله ده امکداشلیق ائتمیش. 1922 (1301 ه. ش.) اینجی ایل سید ضیاءالدین طباطبایی یزدی محمود افشاری رضا خان ایله تانیش ائتمیش. محمود افشار ایلشگیسینی رضا خان، سردار سپه ایله قوپارمامیش. رضاخان 1925 (1304) اینجی ایل احمد شاه حاکیمیتینی اله کئچیردیکدن سونرا محمود افشار "آینده" مجله سینی یایینلاماغا باشلایاراق رضا شاهلی فارس ایستعمار دوشونجه سی اساسیندا یؤنلندیرمگه باشلامیش. بئله لیکله "ایران ممالیکی محروسه سی" و "ممالیکی محروسه قاجار" آدلاری فارس تاریخی نین چؤپلوگونه آتیلاراق "ایران" آدی "بیر میللت، و بیر مملکت" و عوامفریبلیک اولسون دئییه "زبان ایرانی" "فارس دیلی" یئرینه بیر آلدادیجی آد اولاراق قوللانیلماغا (استفاده اولونماغا) باشلامیش. محمود افشار یزدی "آینده" مجله سی واسیطه سی ایله نه لر رضا شاه حاکیمیتینه تکلیف ائتمیش دئییه "آینده" مجله سینی وارقلامادان محمود افشار یزدی نین

گؤروشلرینی قوزئی آذربایجان جمهوریتی و قافقازلار اوزره بیلیمک پیس اولماز دئییه دوشونوروک، اوخویوروق:

" آذربایجان جمهوریتی آدیندان قورخوموز چوخ دا خیالی بیر شئی دئییل. آراند، گنجه و باکی ولایتلرینده بیر سوء قصد عجوباتیندان اؤزلرینی آذربایجانلی آدلانديران انسانلار ایله آذربایجان اهالی سی آراسیندا بؤیوک بیر فرقین اولدوغو دوعرو. آذربایجانلیلار اصل ایرانلی (اوخو: فارس) و آذربایجان ایرانین طبیعی و ایریلماز ترکیب حیسه سی اولارکن قافقازلار (قوزئی آذربایجان، داغیستان، گورجستان و ارمنستان) حقیقته بیزیم مستعمره میز ساییلارمیش. بو دئدیکلریمه باخمایاراق هر هانکی بیر یانلیشلیق عجوباتیندان خطر اورتایا چیخارسا، قاباغینی آلماق واجب و قاجینماز ساییلار"¹⁹⁰.

اوسته گؤروندوگو کیمی محمدعلی فروغی نین سیاست باخیمیندان داوامچیسی و فارس ایستعمارنی نین تمل و اساسینی قویان محمود افشار تاریخده کی قوزئی آذربایجان، ارمنیستان و گرجیستان و داغستان تورپاقلاری نین کئچمیشده ایستعمار آلتیندا اولدوقلارینی اؤز دیلی ایله قبول ائتمیش. بو یاناشما بوگونکو فارس ایستعمار سیاستینی فارس اولمایان میللتلر علییه "ایستیداد!!" دئییه قلمه آلانلارین واقعیتی گؤرمزدن حرکت ائدیکلرینی اورتایا قویار. محمدعلی فروغی اوسته و آشاغیدا فارس دیلی و الیفباسی مقوله سینده ایشاره اولوناجاکی کیمی دیل باخیمیندان فارس اولمایان میللیتلری ایستعمار ائتمک و اونلاری فارسلاشدیریب یوخ ائتمک مقوله سینی اورتایا قویموش. محمود افشار ایسه آشاغیدا گوره جگیمیز دک بو میللیتلرین ائتنیک دوزن و ترکیبینی پوزماغی، یئر آدلارینی دگیشدیرمگی، اونلاری اریتمگی فارسلیق سیستمی نین قوروجولاری و دکتریلرینه اؤیرتمگه چالیشمیش، محمود افشار یزدی نین گؤروشلری یکی بؤلومدن اولوشار (عبارت اولار):

الف- ایران ممالیکی محروسه سینده کی توپولملاری و اونلارین آیدینلارینی تحمیق ائتمکله فارسلیق سیاستینی قاباغا آپارماق، باشقا ائتنیکلره هئچ بیر سیاسی، اجتماعی و مدنی یاشاما حاققی تانیماماق.

ب- فارس ایستعمارچیلیغینی حیاتا کئچیرمک اوچون فارس حاکیمیتی و سیاستچیلری نین نه ائتمه سی نین لازیم و فایدالی اولاجاغینی وورقولماق.

محمود افشارین فارس ایستعمارچیلیغی اساسیندا ائدیگی تکلیفلر

¹⁹⁰ صرافی، علیرضا، شمس تبریز، شماره 169، صحیفه 28، تاریخ 13/02/1379.

محمود افشار یزدی فارس اولمایان توپلوملارین آیدینلارینی تحمیق ائتمک، فارسلیق سیاستینی قاباغا آپارماق و فارس اولمایان ائتیکیلره هئج بیر سیاسی، اجتماعی، مدنی یاشاما حاققی تانیماماق اوچون، آینده آدلی مجله سینده یازدی:

"بوگون ایران ملتی دئدیگده، ایران عیرقیندان اولان ایراندا یوخسا خاریدجکی انسانلار منظور اولونار. بو آرادا ائرمینلر، یهودیلر و ایراندا یاشایان خاریدجیلر نظره آیینماز"¹⁹¹.

اوسته گؤروندوگو کیمی محمود افشارین ملت آنلایشی بیر یاندان ایران دیل قوروپوندا یئر آلان ائتیکیلری (فارس، کورد، بلوچ، لور، گیلک، مازندرانی، پشتو، تاجیک، هندوستانداکی یئرلی فارسلا و باشقالاری) ایچرمیش، باشقا یاندان مسیحی اولان ارمینلری و یهودیلری سامی اولدوقلاری اوچون "ایران ملتی" ایچرسینده قلمه آلامیش. باشقا یاندان ایران دیل قوروپونا باغلی اولمایان، ساپی فارسلاردان داها دا چوخ اولان ایران ممالیکی محروسه سینده کی آذربایجان تورکلرینی، تورکمnlری و عربلری ده اوسته تانیملادیغی و تعریف ائتدیگی "ایران ملتی" آنلایشینا باغلامیش. محمود افشار بئلنچی دوشونجه و فیکیر یئریدرکن مسئله نی بیلمه دیگیندن دئییل، یالنیز فارس ایستعمارچیلیق تئوری سینی تحمیق ائدیجی بیر آشامادا اوتورتماق ایسته دیگی اوچون بو سفسطه نی اورتایا قویماغا چالیشمیش. محمود افشار گئنه ده یازیر:

"عثمانلیلار ... ایرانلیلارین بیر چوخونو؛ او جومله-دن تبریزی، زنگانلی، قاجار، قاشقای و بیر چوخ آذربایجانلیلارین تورک اولدوقلارینی ادعا ائدرلر. اوتانماز ساجاسینا، اونلار نظامی نین و بیر چوخ شاعیرلرین و سیاسی شخصیتلرین تورک اولدوقلارینی ادعا ائدرلر. اونلارین نظرینه گؤره، سیدحسن تقی زاده، تیمور تاش و آریلاری تورکدورلر. ... اونلار دؤنه درنه بیزیم وطنداشلاریمیز اولان، آذربایجانلیلاری تورک سایدیقا، آغیزلارینا چیرپیلیمیش.¹⁹² یانلیش آنلاشیلماسین، بیز تورک دئدیگده "عثمانلیلاری و آیری ساری دریلری منظور ائده ریک. آذربایجانلی وطنداشلاریمیز اصیل ایرانلی ساییلارلار. بیر یانلیش آنلایش اولاراق بعضیلری آذربایجانلیلاری تورک قلمه آلارلار. لازیملی عقله اویقون تدبیرلرین گؤرونمه سی و بو عئیبلی آدی اونلارین اوستوندن سیلینمه سینه داییر بیز ایصرار ائده ریک"¹⁹³.

¹⁹¹ افشار یزدی، محمود، آینده، جلد دوم، تهران، چاپ دوم 1351؛ مسئله ملی و وحدت ملی ایران، صحیفه 562.

¹⁹² افشار یزدی، محمود، آدی کنچن اثر، صحیفه 561-562.

¹⁹³ ایشاره اولونموش: تقی ارانی، آذربایجان یک مسئله حیاتی و مماتی ایران، مجله فرنگستان، چاپ برلین، شماره 5 سال 1303 (1924)، ص. 247 - 254.

اوسته گۆروندوگو کیمی محمود افشار یزدی فارس ایستعمارچیلیگی نین تملینی قویان بیرسی اولاراق بو چیخیش و داوارانیشلاری ایله بیر چوخ میللی بیلینجدن یوخسول و میللی تاریخیندن خبرسیز و قاجار شاهلیگی علییه اولان آذربایجانلیلاری معذوریت قارشیسیندا قویاراق اولاری ایرانلی آدلاندیرماقلا فارسچیلیق پروژه سی نین صفرینه آلمیش¹⁹⁴ و "تورک" پیس دئییه اولاری اؤز میللی منلیک و کیملیکلریندن یاپیندیرماغا و دیسکیندیرمگه چالیشمیش. بو مسئله یالینیز دیسکیندیرمک ایله ده سونا چاتمیش، فارس ایستعمار قوه لری آذربایجان ائلیتینی و سیاست ایله مشغول اولان تورکلره "آذری" خطاب ائتمکله اولارین قولتوقلارینا قارپیز قویاراق اولاری تورکیه تورکلوگو علییه یؤتمگه چالیشمیش¹⁹⁵. محمود افشار یزدی آذربایجانلیلاری "تورک" قلمه آلماق ایسته مدیگینه باخمایاراق "وحدت ملی" باشلیقلی یازیسیندا یازمیش:

"آذربایجان تورکلری، خوزیستان عربلری و فارس دیلیلر آراسیندا اولان فرق باخیمیندا بیزیم ملی بیرلیگیمیز تکمیل دئییل. بو آجی گنرچگی (حقیقتی) بیلمه لی، گلجکده اونو اصلاح ائتمگه یوخسا شدت و حدتی نین قارشیسینی آماغا چالیشمالیق. مذهب اورتاقلیگی نه زامانا دک، بیزی بیر آرادا ساخلایب ساخلا یا بیلمه یه جگی هئچ ده بللی دئییل."¹⁹⁶

اوسته گۆروندوگو کیمی محمود افشار بیر یاندان کورد، لور، بلوچ، گیلک، مازنی و باشقا کیچیک ائتنیکلری ده فارس قلمه آلمیش، باشقا یاندان تورک و عرب ائتنیکلرینی فارسلیق مقوله سینده یوخ ائتمک چتین اولار دئییه بوزاغیندا سوموک قالمیش کیمی اوتقونماغا باشلامیش. دئمک، بوگون ایران ممالیکی محروسه سینده دین باخیمیندا مسلمان اولان تورک، تورکمن، عرب، کورد، لور، بلوچ ائتنیکلرینی ایسلامیت مقوله سینده "ایسلام امتی" آدینا فارس ایستعمارینا تابع توتاراق اولاری آیری سئچکیلیک مقوله سینده تابع توتدورماق ایسلامیت مقوله سی ایله باغلاشاجاق دئییل. ایسلامیت مسئله سی ائتنیک باخیمیندا فارس ایستعمارچیلیغینی بؤیوک آچمازلیق قارشیسیندا قوبماسینا باخمایاراق محمود افشار 85 ایل بوندان اؤنجه فارس ایستعمارچیلیگی نین تملینی قویماغا چالیشمیش. بو آرادا بعضی اؤزلرینی سیاسی آدلاندیرمیش اصلیتی آذربایجانلی اولان فارس مدنیت راسیستلری و جهان وطنلیر بو مسئله نی فارس ایستعمارچیلیگی دئییل، ایران "ایستبداد حاکیمیتی" دئییه قلمه آلا، بو دا اؤزلوگونده بو شخص و تشکیلاتلارین صادیق اولوب اولمادیقلاری اوزره آذربایجان اجتماعیتینی دوشوندورمه لی و آذربایجان میللتی اؤزو بو مسئله ده چیخیش یولو تاپمالدیر دئییه دوشونورم (ایکی آرتیق ایکی اوج دئییل $2+2=3$)، دؤرد اولمالیدیر). دئمک، مذهب و

¹⁹⁴ افشار یزدی، محمود، آدی کئچن اثر، اران و مسئله آذربایجان، صحیفه 921 - 926.

¹⁹⁵ اؤرنک اولاراق سید حسن تقی زاد، احمد کسروی، یحیی ذکاء و باشقالارینی.

¹⁹⁶ او زامان تهراندا پاشایان احمد کسروی محمود افشار یزدی و باشقا فارس ایستعمار یؤنلو قوه لرین آذربایجانلیلار اوزره ایشلتدیکلری "آذری" کلمه سینی ایرانچیلیق آجیسیندا خوش قارشیلایاراق "زبان آذری یا

ایسلامیتی الدهه بیر قوز ائده رک ایران ممالیکی محروسه سینده تورک، تورکمن، عرب، کورد، لور و بلوچ ائتیکلرینی فارس ایستعمارچیلیغینا تابع توتماق مقوله سی، فارس ایستعمارچیلارینی بیله وورنوقدورماغا (سعی و تقلا ائتمک) سالمیش بیر مقام ساییلار. ائله اوندان یانا دا کئچمیش 31 ایلده فارس حاکیمیتی انایاساسینداکی تانیدیغی حاقلاری عملده فارس اولمایان ائتیکلره وئرمدن بیر سیرا فارسچی گوجلر "یاشیل حرکتی" پوزو آلتیندا فارسلیق حاکیمیتینی توتولدوغو مهلکه دن قورتارماق اوچون "جمهوری ایرانی" شعارینی اورتایا اتمیش گؤرونرلر. بو شعار اورتایا آتان قوه لر نهضت آزادی و اونا یاخین اولان آخینلاردیر (حزب ملت، مسلمانان مبارز، جبهه ملی، حزب پان ایرانیست و باشقالاری..). بعضی اؤز لرینی سیاستچی قلمه آلان آذربایجانلی ذاتلار دا سنکولار کلمه سینى ائشیدرکن اوزدن ایراق آغیزلاری سولانماغا باشلار. دئمک، بو ذاتلار مسئله نی میلی کیملیک اساسیندا دئییل، ایدئولوژیک بیر مسئله قلمه آلارلار. اونلارین گؤروشونه گؤره هر هانکی بیر سنکولار حاکیمیت فارس اولمایان ائتیکلره ده ایستعمار و مستعمره گؤزو ایله دئییل، انسان گؤزو ایله یاناشاییلمیش. بئلنچی یاناشما بو ذاتلارین فارس دؤلتچیلیک دکتیرین و نظریه سینى درک ائتمدیکلریندن ایلری گلن بیر یاناشما ساییلار. محمود افشار یزدی اوسته کی ایستعمارچی گؤروش لرینی اساسلانديرماق اوچون یازیر:

"بو گلیشمکدن (پیش آمد) بیزیم قورخوموز هئچ ده اساسسیز دئییل. گنجه، باکی و قافقازین گونئی بؤلگه لری تورک اولدوقلاری اوچون، شیعه لیک اونلاری تورکیه تورکلوگونه یاخینلاشماغین قارشیسینی آلابیلدی، دیل فاکتورو مذهب فاکتورونو قاباقلادی"¹⁹⁷.

اوسته گؤروندوگو، یوخاریدا دا ایشاره ائدیگیمیز دک محمود افشار یزدی "قافقازلاری و جومله دن قوزئی آذربایجانلی" کئچمیشده ایران ممالیکی محروسه سی نین مستملکه سی قلمه آلمیش (مستعمرات ما باخ اوسته 17)، باشقا یاندان آذربایجانلیلار شیعه دیر دئییه، اونلاری دین آدی ایله فارس ایستعمارچیلیغی آلتیندا گؤرمک ایستر. مسئله بونون ترسینه اولدوقدا محمود افشار قورخویا دوشه رک دین و مذهب میلی بیرلیگی قورویاییلمز دئییه اؤتریش و مجاریستان امپراتورلوغونو بیر دلیل کیمی گؤسترمگه چالیشار، اوخویوروق:

" کئچمیش دنیا ساواشیندا اؤتریش و مجاریستان امپراتورلوغونون، دؤلت و سلطنت بیرلیگی نین بیرلیتماسی دا دیل فاکتورونو اساسلانا. بیلیندیگی کیمی اؤتریش و مجاریستاندان اولان انسانلار بیر دیللی و بیر عیرقا منصوب دئییلدیرلر. .. گئرچکلیده (حقیقتا) بیر ملت دئییلدیرلر. اؤتریش قوشونو طعیفلر و دؤلت داییره لری تیترتمگه دوشرکن، او بؤیوک امپراتورلوغون هر بیر بؤلگه سی آیری بیر ملته قوشولدو (کیراکوی و

¹⁹⁷ افشار یزدی، محمود، آدی کئچن اثر، صحیفه 561-562.

گالیسکی پولشایا، بوسنا هئرچئقوین سیربیستانا، ترانسیلوانی و بوکوین رومانیا، ترانتین و تریست ایتالیا و مجاریستان دا مستقیل اولدو؛ ایسلاواکای آزاد اولدو. اؤتریش آلمان دیللی اولدوغو اوچون، هر هانکی خارجی بیر مانعه یارانمازسا، اؤتریش ده آلمانیا ایله بیرلشردی. گئنه ده اؤتریشین آلمانیا ایله بیرلشمک احتمالی وار" ¹⁹⁸.

فارس ایستعمار تئوریزی نین اساسینی قویموش محمود افشارین اوسته کی یئتیشدیگی سونوچ و نتیجه یه اساساً فارس ایستعمار گوجلری ایران ممالیکی محروسه سینده ایستعمارچیلیک نیتلریندن گئری اوتورماز، بو ممالیکی محروسه ده میلی حقوق برابرلیگینی رعایت ائتمزسه لر، زمان ایجابیندا فارس ایستعمارچیلیق امپریاسی دیزه چؤکه رک پارام پارچا اولجاق گؤرونر. بئله لیکله قاجار حاکیمیتلری زامانی دؤرد ایالتدن قورولموش بو ممالیکی محروسه ده ائتیکلر قونشولوقلارینداکی قارداشلارینا قاویشاراق فارسلا دا ایمکان داخیلینده افغانستانداکی تاجیک باجی و قارداشلاری ایله بیرلشه بیلرلر. سیاسی باخیمدان محمد افشار دا اوسته اؤتریش (اطریش) اوزره ایفاده ائتدیگی کیمی بو بیرلشمگه مانعلا یاراناجاقسا، فارسین دئییه کویر لوت، کویر نمک، اصفهان و شیزار ولایتلرینی ایچرمیش بیر مملکت یاراناجاق گؤرونر. محمود افشار یزدی امپریالارین داغیلدیغینی نظره آلاراق فارس ایستعمار حاکیمیت آداملارینا آشاغیداکی سفارشلری خیطاب ائتمگه چالیشمیش:

" بیز ایستسک، ایسمزسک ده، بیزیم ده ملتین گلجگینده بئله بیر سیاست اولجاقدیر. بو گئرجکلیک و حقیقت بیزیم ده دؤلتین تورپاقلاریندا یئر آلاجقدیر. بو مسئله عثمانلی دؤلتی نین ده سیاست داییره سینده و تورپاقلاریندا حیاتا کئچدی و عثمانلی ایمپراتورلوغو دؤنلره بؤلوندو. هر بیر سیاستچی بونو یاخشی بیلمه لیدیر: - ملت بیرلیگی مسئله سی بیزیم خارجی و داخیلی سیاستیمیزین اورتاق و مشترک نقطه سی ساییلار" ¹⁹⁹.

محمود افشارین اوسته "ملت ما" ایفاده سی ملت مقوله سینه دایالی دئییل، فارس امپراتورلوغو و فارس امپریاسی نین ایفاده سیدیر. ایکینجی دونیا ساواشیندان سونرا محمود افشارین بو تکلیفلرینی وثوق الدوله نظره آلاراق شمال نفتی نین وعده سینی استالینه وئردیکدن، ایستر موسکو و ایسترده کی ایرانداکی فارس توده محفیلینی بو مسئله دن راضی سالدیقان، آذربایجان میلی حکومتینی 1947 اینجی ایل قانا بویاندیقان، نتیجه اعتباری ایله موسکونون دا الی شمال نفتیندن بوشا چیخدیقدان سونرا آمریکا بیرلشمیش شتاتلاری بؤلگه ده ثابتلیگی اؤز چیخارلارینا چئویرمک اوچون سپهد رزم آرا نخست وزیر اولارکن تیر آیی نین آلتیسی، 1329 (1950 م.) اینجی ایل ایرانا فئدرال بیر سیستم تکلیف ائتمیش. سپهد رزم آرا بو مسئله نی "ایالت و ولایت انجملری

¹⁹⁸ افشار یزدی، محمود، آدی کئچن اثر، صحیفه 562.

¹⁹⁹ افشار یزدی، محمود، آدی کئچن اثر، صحیفه 563.

(انجمنهای ایالتی و ولایتی) چاپیندا حل ائتمه سینه سوز وئرمه سینه و بو دوغرولتودا چالیشدیغینا باخمایاراق فارس ایستعمار میللی جبهه سینه باشچیلیق محمد مصدق، مظفر بقائی، حسین مکی و محمود نریمان بو قانونون حیاتا کئچمه سینی اؤنلمه گه چالیشمیشلار. اونلار رزم آرانى آمریکا یانچیسى گؤستمکله شاهى بو مسئله دن یایینماق اوچون رزم آرا ایله قارشى قارشىیا قویماغا چالیشمیشلار. محمد رضا شاهین آناسى تاج الملوک خاطره لرینده سپهد رزم آرا و محمدرضا مناسبتلرینی آنلاتماغا چالیشمیش، اوخویوروق:

" من عؤمور بویو، پهلوى سلطنتى نین گلجگى قاجار سلطنتى نین گلجگى کیمی اولابیلر دئییه، قورخو حیسیسی کئچیردیم. بیر یول < رزم آرا > محمدرضائین شاهلیغی علیهینه نقشه چکرکن، محمدرضایا دئدیم: "بیر رضاخانین تاپیلما سیندان، آتان احمد شاهى تختدن سالدیغى کیمی، او دا سنى ده تختدن سالابیلمسیندن قورخورام" دئدیم. محمدرضا گولدو و منه دئدی: " رزم آرا رضا شاه دئییل، من ده احمد شاه دئییلیم". آنجاق منیم بو حدسیم دوغرو اولدو. سونوندا پهلوى سلطنتى نین کؤکو قازیلدی"²⁰⁰

فارس ایستعمارچیلاری ایرانین هر هانکی بیر فئدرال سیستیمده تمامیت ارضی مقوله سینه گلجکده بیله کؤلگه دوشورمه سینه اجازه وئرمک ایستمدیکلریندن سونرا، آمریکا بیرلشمیش شتاتلاری طرفیندن "کاپیتولاسیون لایحه سى" ایران حاکیمیهته تکلیف اولونموش. بو لایحه ساواک طوفیندن ایرانین سنا مجلسینه 1342/10/25 تاریخینده تسلیم ائتمیش، ایرانین سنا مجلسی اچیق اوتورومودا بو لایحه نی شنبه گونو مرداد آیى نین اوچونده 1343 اینجى ایل تصویب ائتمیش. بو لایحه آمریکا وطنداشلاری نین الینی فارس امپیریاسیندا اچیق بوراخمیش. آمریکالیلار گناه ایشلیدیکلری دورومدا بیله اونلار ایراندا دئییل، آمریکا بیرلشمیش شتاتلاریندا محکمه قارشیسینا چیخمالی اولموشلار. نتیجه ده آمریکالیلار ایستدیکلری کیمی ایراندا داورانماغا و جولان ائتمگه باشلامیشلار. بو باره ده محمدرضا شاهین آناسى تاج الملوکون دیلیندن ائشیتیمک پیس اولماز، اوخویوروق:

"بیر گون محمدرضا چوخ راحتسيز اولارکن، منه دئدی: "آناجان! من شاه و اوردو بیلرکلری نین باشچیسى اولماما باخمایاراق، منیم خبریم اولمادان، بیزیم اوچاقلاریمیزی ویتناما آپارمیشلار. محو اولسون بئله شاهلیق". او زامان ویتنامدا ساواش وار ایدی. آمریکالیلارین کئچمیشدن ایراندا اوردو بیلرکلری اولدوغو اوچون، هر زامان احتیاجلاری اولدوقدا، ایران نظامی دوشرگه لریندن لازیم اولدوقلاری هر بیر شئیى اؤزلری صلاح بیلسه ایدیلر، آپاریردیلار. ویتنامداکی نظامی گوجلرینه دایانیشماق تجهیزاتى دئییه، اونلارا هر نه لازیم اولسایدی، ایران اوچاقلارینا عایید اولان

²⁰⁰ افشار یزدی، محمود، آدی کئچن اثر، صحیفه 563-564.

یئدک تجهیزاتیینی دا آپاریردیلار. اوچاقلاری و گمیلری اوچون یاناچاغی (بنزین، گازوئیل، ...) ایسه، هر زامان ایراندان مجانی آپاریردیلار. ... بو ارتشبد نعمت الله رئیس، بویونو یوغون اولدوغو اوچون، بیز اونا "انشک بویون" لقبی وئرمیشدیک". او محمدرضا شاهین خدمتینه گلیردی. بعضا گۆروشلرده من ده وار ایدیم. او دئییردی: -آمریکالیلار فیلان دوسیا (پرونده) و فیلان بیلگیلری ایستلر. محمدرضا دا دئییردی: وئرینیز!²⁰¹.

اوسته گۆروندوگو کیمی محمود افشار یزدی نین ایستعمارچی تکلیفلرینی ایستر فارس حاکیمیتی و ایسترسه ده مخالف اولان جبهه میللی فارس "میللیت و وحدت ملی ایران" آدی آلتیندا جان و کۆنول ایله حیاتا کئچیرمگه چالیشمیشلار. محمود افشار یزدی ایستعمارچی بیر دئییم اولراق تانینمیش "پان ایرانیسیم" مقوله سینی 1937 اینجی ایل تئوریزه ائتمه گه چالیشمیش. محمود افشار یزدی فارس ائلیتی و فارس مدنیت راسیستلرینه پان ایرانیسیم نظریه سی نین واجیب اولدوغونو درک ائتدیرمک اوچون یازیر:

"بلکه ده بیر سیرا سیاستچیلر بیزیم گلجگه دوغرو پئسیمیست (بدبین) اولمامیزا اینانمادیقلاری اوچون دئسینلر: -آذربایجان ساکینلری تورک دئییل و عربستان (خوزیستان) ساکینلری ده عرب دئییلدیر. بو دوغردور. آنجاق بو منطقی سؤزلرین قیراغیندا جرأتلی مطبوعاتا، باشاریقلی دیپلوماتلارا و کسرلی سونگو (سر نیزه) کیمی وساییلارا مالیک اولمالیق"²⁰².

اوسته گۆروندوگو کیمی فارس ایستعمار قوه لری نین "خوش بین" دئییه گۆزلدیکلری (وصف ائتدیکلری) ذاتلار بیر سیرا حمیق اولموش او جومله دن تقی ارانی، سید حسن تقی زاده، احمد کسروی و فارسچیلیق دوشونجه سینده اونلارین قالیقلاری ساییلار. دئمک، فارس ایستعمارچیلاری نین یالانلارینی دوغرو دئییه توپلومو تحمیق ائتمگه چالیشمانین سونوچ و نتیجه سی میللی کیملیک و منلیک اچیسیندان بوگونکو فلاکت گتیریب چیخارمیش مقوله ساییلار. بو گۆروشه گۆره آذربایجانلی، "تورک دئییل، تورک دیلیدیر!! آلمانلار، آلمان دئییل، آلمان دیلیدیر! روسلار، روس دئییل، روس دیلیدیر!! عربلر، عرب دئییل، عرب دیلیدیر! آنجاق فارس دیلینی تورکلر ایران ممالیککی محروسه سینه دیوان دیلی دئییه گتیردیکلرینه باخمایاراق فارسلار فارس دیللی دئییل، ایرانلی ایمیشلر!!" بودور فارس ایستعمارچیلاری نین اورتایا قویدوقلاری منطیق. اوسته گۆروندوگو کیمی ایستعمار مفکوره سی مستملکه و مستعمره آلتیندا یاشایان توپلومون بئینلرینی بنده چکمگه چالیشار. هر بیر میللی توپلومون انسانلاری نین بئینینی بنده چکیلدیکدن و ایستعمار گوجلری ایله ایش بیرلیگی ائتدیکدن سونرا او توپلومون فیزیکی گوجونو،

²⁰¹ تاج الملوك، ایرانی گوسفند امام رضا را تا صبح نمی چراند:

http://www.peiknet.com/1384/hafteh/04azar/hafteh_page/63taj.htm

²⁰² تاج الملوك، باخ اورادا.

یئر آلتی و یئر اوستو قاینقلارینی سوموروب تالاماق ایستعمار گوجلری اوچون اولدوقجا راحت اولار. آنجاق مستعمره اولموش توپلوملاردا ایستعمارچیلارین دئدیکلری نین ترسینه هر هانکی بیر ایفاده بیان اولارسا، ایستعمار گوجلری خطرہ دوشدو دئییل، "وحدت میلی" خطرہ دوشدو دئییه ایستعمار گوجلری خارجی دؤلتلر ایله دیپلوماسی داورانیش سرگیله مگین یانی سیرا اللرینده کی سونگو (سرنیزه) ایله دیل کسه جکلرینی ده بری باشندان اورتایا قویموش گؤرونرلر. فارس ایستعمارچیسسی محمود افشار یزدی آذربایجان و عربستان (الاهواز) اوزره یازمیش:

"تورک و عرب دیللی نین بو بؤلگه لره تحمیل و مرض کیمی غیر طبیعی بیر شئی اولدوغو هامییا آچیق و آیدیندیر. دوغرودان دا تورکلرین (تورانیه) بیر تاریخی مملکتی ایشغال ائتمکلی اوچون عجیب بیر باهانه لری وار: "بیزیم قان ایچن جدلریمیز، اؤرنک اولاراق چینگیز و تئمور و سلجوقلور و آریلاری نئچه یوز ایل بوندان قاباق سیزین مملکتته آتاق (هوجوم) ائدیکلری، اورانی خاراب قویدوقلاری و یوزلر ایل حاکیم اولماقلاری اؤز دیلرینی سیزه تحمیل ائتمیشلر. بئله لیکله، بیز سیزین دیلی باشا دوشدوگوموز و سیز ایله دیلداش اولدوغوموز اوچون، سیز ملتدش، وطندش، دیندش اولان ایرانلی تاریخی و اخلاقی قارداشلاریندان ال اوزمه لیو بیزه قوشولمالیسینیز"²⁰³.

اوسته گؤروندوگو کیمی فارس ایستعمارچیلیغی نین تملینی قویانلار یئرلی خالقلاری هئچ سایاراق، اونلارین کئچمیش اجدادلارینا توھین ائده رک اونلاری میلی تئرورا معروض قویماقلا یئرلی خالقلاری اؤز تاریخینه اؤزگه یاشاتماغا چالیشاراق بو بؤلگه لره حکومت ائتمک ایسترلر. دئمک، تحمیل مسئله سی قونو و موضوعدورسا، نه دن فارس ایستعمارچیلیغی نین تحمیل اولماسی گؤزدن قیراغا قویولاراق فارس ایستعمارچیلاری یانلیش آدرس وئرمگه چالیشارلار؟ فارس ایستعمارچی گوجلری اؤز حدلرینی تانیماق، و ایستعمارچی نیتلریندن گئری اوتورماق ایستمدیکلری دورومدا نه اوچون باشقالارینی سلطه طلب (مملکت گیر) آدلانیرماغا چالیشارلار؟ سلجوقلاری بو ممالیکی محروسه یه اؤزگه تانیتماغا چالیشانلار، ایلك اؤنجه فارسچانین سلجوقلار واسیطه سی ایله بو ممالیکی محروسه یه بیر دیوان دیلی کیمی گتیریلدیگینی و اؤزگه مقوله سی نین ایلك اؤنجه فارس دیل ومدنیتینه عایید اولدوغونو وورقولامالیدیرلار. اوسته لیک دیلین تحمیل اولماسی سوز قونوسو و موضوعدورسا، نه اوچون فارس دیلینی تحمیل ائتمگه قالخاراق یئرلی خالقلاری بوگونکو میلی منلیگی و کیملیکلرینه اؤزگه یاشاتماق ایسترلر. بئله بیر دورومدا مسئله سی پیس اولماسین دئمیشلر: گؤزون یوخسا داشاغیما، الین نه گزیر قورشاغیما؟ دئمک، فارس ایستعمارچیلاری آذربایجانلی اورک یاندیریرسالار، نه اوچون آذربایجانلی ظاهرده "نه نه

²⁰³ افشار یزدی، محمود، آدی کئچن اثر، صحیفه 565.

غریب" سایاراق اونو اؤز میلی منلیگی و کیملیگیندن اوزاق ائتمگه و فارس ایستعمارچیلیگی و ایستیلاسینی آذربایجان و فارس اولمایان بؤلگه لره یوکلمک ایسترلر مسئله سی ده هر بیر آذربایجانلینی دوشوندورمه لیدیر.

اوسته لیک، بو نجه ملی قارداشلیق، وطنداشلیق، دینداشلیق، اخلاقداشلیق و ایرانلیق اولمالیدیر- یئرلی خالق اؤز آنا دپلیندن، مدنیتمیندن، میلی منلیگی، کیملیگیندن و انسانلیغیندن ال چکه رک بیر قول کیمی بیرتیجی و ایستعمارچی گوجلره تسلیم اولما؟ محمود افشار یزدی ایستعمار درگی سی نین آدینی "آینده" قویار و گلجک موضوعلار اوزره دوشونجه و فیکیر یئردرکن فارسلاشدیرماق ایسته دیکلری خالقلار و اونلارین یئرلری اوزره ده باشقا خالقلاری اؤرنک دئییه گؤسته ره رک یازیر:

"... بیر خاریجی دیلی بیر ملته تحمیل ائتمک، حق دوغورارسا، ایرلند ساکینلری اینگیلس دیلی نین تحمیل اولماسیندان و اؤز گلجکلرینه داییر راضی اولمالیدیرلار. بو دئدیکلریمیزه باخمایاراق ایرلند-ده بیر ملی حرکت باشلانمیش. "شین فین" کلمه سی ایرلندین ملی حزبی نین آدیدیر. بو کلمه اونلارین قدیم دپلریندن آلیندیگی اوچون، اونلارین ملی حیسلریندن حنکایت ائدر"²⁰⁴.

اوسته کی محمود افشارین گؤروشلرینه بوگون قزوین، همدان و مرکزی استانلارداکی تورک کؤکنلی فارسلاشمیش انسانلار دا قاتیلماغا باشلامیشلار. اونلار دا اؤز میلی کئچمیشلریندن ال اوزمک ایسته مه یه رک فارس ایستعمار گوجلرینی لعنتله یه رک بیر داها اؤز تورکلرینه گئری دؤنمک و تورک قالماق ایسترلر. بوگون "گونئی آذربایجان اؤیرنجیلری" فارس ایستعمارچیلیگی نین قویروغو اولموش "ایران اؤیرنجیلری" توپلوموندان اؤز صفلرینی آیراراق اوخودوقلاری فارس قوروملارینا تورک آدلاری تورتیمیش مقادیرلار. اونلار "دانشگاه" یئرینه "بیلیک یوردو"، "دانشکده" یئرینه "بیلیمتای"، "موسسه" یئرینه "قوروم"، "تاریخ" یئرینه "ایلا" و باشقا سؤزجوک و کمله لر تورتیمک و خالق اؤز میلی منلیک و کیملیکلرینه باشا سالماقلا فارس ایستعمارچی قوه لره دور دئمگی آرتیق حیاتا کئچیرمک اوزره دیرلر. محمدعلی فروغیلر کئچمیشده تقی ارنی، یحیی ذکاء، حسین کاظمزاده (ایران شهر)، سید حسن تقی زاده، احمد کسروی لری حمیق اله سالمیشدیلا رسا، بوگونکو نسل کئچمیشلردن حنساب سوروشماغا و اونلاری سورقو آلتینا چکمگه باشلامیش. اونلاری مزار دا راحت بوراخماق ایستمز.

²⁰⁴ افشار یزدی، محمود، آدی کئچن اثر، صحیفه 565-566.

محمود افشارین فارس ایستعمارچیلیغینا تکلیف ائتدیگی ایستعمارچیلیق نظریه سینین اساسلاری

محمود افشار یزدی اجتماعیتی تحمیق ائتدیکن و سیاسی کسیمی فارسلیق دوشونجه سی ایله دوشونجه و تاریخ بیلینجی باخیمیندان مسخ ائتدیکن سونرا فارس اولمایان ائتنوسلاری فارسلاتماق اوچون ایستعمارچیلیق سیاستینی فارس حاکیمیتلرینه تئوریزه ائتمگه چالیشمیش. بو تئوری نین گیریشینده اوخووروق:

"... هر بیر دۆلتین خاریجی و داخلی خطر قارشیسیندا دوروش گتیره بیلیمگی، او دۆلتین ایلکین شرطلره مالیک اولماسینا؛ "گوجلو حؤکومه و نظاما" مالیک اولماسینا اساسلانا. بئله لیکله بعضیلری خام سئودالارا قاپیلما یالار. بیزیم دۆلت لازیملی تدبیرلر گؤرمه لی و دیل باخیمیندان دا ایرانین ملت بیرلیگی کامیل اولمالیدیر"²⁰⁵.

اوسته گؤرونوگو کیمی محمود افشار یزدی "خطر .. داخلی" و "وحدت ملی .. از حیث زبان" دئدیکه فارس اولمایان ائتنوسلاری فارس ایستعمارچیلیغی و امپیریاسی اوچون بیر "خطر" دئییه قلمه آلا. او بو خطردن چیخیش یولونو زمان کنجیدینده (در طول زمان) فارس اولمایان ائتنیکلری فارسلاتماغی فارس حاکیمیتینه سفارش ائتمگه چالیشار. فارسلاتماق و بیر چوخ میللیتلردن فارس میللتی دوزتمک مقوله سی ایسه سیاسی "میللی بیرلیک (وحدت ملی)" دئییل، و بعضیلری فایدالی و "تبعیض مثبت" آدلاندیردیقلاری نین ترسینه "میللی اریتمه" و ایستعمار سیاستینه تابع توتما و اؤزونونکی ائتمک دئییه ایستعمار دۆلتلری نین اوزون وعده لی چیخار و منافعلرینه خدمت ائده جک بیر پانچیلیق ایستعمار آنلایشی ساییلار. محمود افشار یزدی، فارسلیق ایستعمار تئزینی 8 مادهده یه اساسلاندیرمیش²⁰⁶، آدینی دا "وحدت ملی" قویموش. محمود افشار یزدی بو 8 مادهده نی حیاتا کئچیرمک اوچون بیر یابین ائوی (انتشارات) "بنیاد موقوفات محمود افشار یزدی" قورموش و 8 بوجاقلی اولدوز دا آدی چکیلن 8 مادهده یه علامت اولسون نقش ائتمیش (ایکی دؤرت گئن یوخسا ایکی دولاشیق مربع). ایندیه 8 مادهده نی بیر-بیر گؤزدن کئچیرک:

بیرینجی ماده: فارس دیلی، ادبیاتی و ایران تاریخی آذربایحاندا، کوردوستاندا، عربستاندا، بلوچستاندا و تورکمنلر یاشادیقلاری بؤلگه لرده یایماق. بو بؤلگه لرینه معاریفلندیرمک بودجه سینى آرتیرماق، مدرسه لر،

²⁰⁵ افشار یزدی، محمود، آدی کئچن اثر، صحیفه 569 - 566.

²⁰⁶ افشار یزدی، محمود، آدی کئچن اثر، صحیفه 569 - 566.

اوشاقلار و یاشلیلار اوچون مختلف مدرسه سی آچماق لازیمدیر. بو بؤلگه لرده فارسچا محلی مطبوعات اوجاقلاری یاراتماغا یئرلی انسانلاری تشویق ائتمک لازیمدیر. فارسچا مخصوص و اوجوز کتابلار او بؤلگه لر اوچون حاضرلاماق لازیمدیر. او بؤلگه لرین معارف اداره لرینه حددن آرتیق اهمیت و ئرمک و وطنپرست مأمورلار او بؤلگه لره گؤندرمک لازیم²⁰⁷.

اوسته گؤرونوگو کیمی بو ماده فارس اولمایان میللیتلری دپل و مدنیت باخیمیندان اریتمک و ایستعمارچیلیق سیاستینی فارس حاکیمیتلرینه دیکته ائتمک نیتی گوده رک بوگونه دک همین سیاست دوام ائتمکده دیر. موللیف "وطن پرست پاکدامن جدی" مأمورلار دئدیگده فارس راسیستلیگینه اوستونلوک و ئرن ذاتلاری نظرده تونموش، اؤرنک اولراق عبدالله مستوفی آذربایجان والیسی و یا محسن مجتهد شبستری، تبریز امام جمعه سی کیمی فارس مدنیت راسیستلری منظور اولموشدور. گئنه ده اوخوبوروق:

"ایکینجی ماده: دمیر یول چکمکله مملکتین بونون بؤلگه لرینی بیربیرلرینه باغلاماق و بئله لیکله مختلف ائتنیکلری بیربیرلری ایله قاریشیدیرماقلا ایرانیشدیرمک (اوخو: فارسلاشدیرماق) مسئله سینی تکمیل ائتمک لازیم²⁰⁸.

اوسته محمود افشار ذکر ائدیگی اولاناق و ایمکانات دا وطنداشلارلا راحاتلیق اساسیندا دئییل، ایران ممالیکی محروسه سی نین ائتنیک توخوشونون آرادان قالدیریلماسی و فارس توپلومو یاراتماق اساسیندا دوشونولموش مقوله دیر.

"اوچونجو ماده: آذربایجانین و عربیستانین بعضی طایفالارینی ایرانین مرکز بؤلگه لرینه و فارسلاردان دا بعضیلرینی او بؤلگه لر داشیماقلا اولناری شهرلشدیرمک و (ائتنیک) قاریشیق شرطلری نظرده آلاق فارسچا مدرسه لر اچماق. بو عمللرین هامیسی اقتصادی و اجتماعی شرطلر نظرده آیناراق حیاتا کئچیریلمه لیدیر. بئله لیکله اولناردان هر هانکی بیر ضرر عموم مملکت اقتصادینا توخونماسین. هر حالدا بو ائلاتلاری ساکینلشدیرمک و شهرلشدیرمک واجیبیدیر. هر یئرده اولناری ساکین ائتسه لر، اوراسی او ائلاتلارین مملکتی سایبلاجاقدیر²⁰⁹.

اوسته کی مقوله ده روسیه چارلیغیندان آدیقلاری سورگون ائتمک و ائتنیک جمعیتلرین ترکیبینی دگیشمک تئزینه اساسلانمیش و فارس ایستعمارچیلیغی خیدمتینده اولان بیر مقوله دیر. محمود افشار، فارس حاکیمیتی نین دۆلت اقتصادینا (اقتصاد عمومی) ضررلی اولماماق شرطی ایله فارس اولمایان توپلوملارین باشینا هر ایش آچماق اولار دئییه

²⁰⁷ افشار یزدی، محمود، باخ اورادا

²⁰⁸ افشار یزدی، محمود، باخ اورادا.

²⁰⁹ افشار یزدی، محمود، باخ اورادا.

اوسته کی تکلیف ایلری سورولموش. کؤچورمک مقوله سینده فارس ایستعمارچیلیق حاکیمیتی آذربایجانین یئر آلتی و یئر اوستو قاینالارینی فارس ولایتلرینه داشییاراق، آذربایجانلی خراب دوروما سالاراق ایش آرخاسینجا آذربایجانلینی فارس ولایتلرینه سورگون ائتمک سیاستی نی بوگونه ده سوردورموش. عربلری ایسه "جنگ نعمت است" دئییه ساواش زامانی مجبوراً شهر و کندلرینی ترک ائتدیکن سونرا بیر داها اؤز دوغما ولایتلرینه گئری دؤنمگه اجازه سی وئرلمه میس²¹⁰.

"ماده 4: ایالت و ولایتلری یئنین بؤلکم، آذربایجان، خوراسان و عربستان و آیری (ائتیک اساسلی) آدلاری آرادان قالدیرماق لازیمدیر. یئنی بؤلکمده ایکی اصل منظور اولمالیدیر: بیرینجی اقتصادی، ایکینجی سیاسی. اقتصادی باخیمدان یئنی بؤلکم مملکتین اقتصادی نین گلیشمه سیننی (توسعه سیننه) نظره آلاکن، سیاسی باخیمدان دا ملت بیرلیگی (وحدت ملی) یئنی بؤلکمده گؤرونمه لیدیر. یئنی بؤلگولر اولدوقچا کیچیک، اقتصادی منفعت اساسیندا و مملکتین ذکر اولونموش سیاسی مسئله لرینی نظره آماق اساسیندا حیانا کئچمه لیدیر"²¹¹.

محمود افشار یزدی نین سفاریشینه اساساً آذربایجان نین تورپاق بوتونلوگو آرادان قالدیریلاراق بؤلوملری اوزریندن "آذربایجان" آدی سیلینمیش. آستارا چئوره سی ایله گیلان ویلایتینه، سونقور چئوره سی ایله ده کوردوستان ولایتینه قوشولموشلار. "عربستان" ایسه آد اولاراق ایران ممالیکی محروسه سی خریطه سیندن یوخ اولموش و تورپاق بوتونلوگو آرادان گئتمیش. خراسان فارس ساییلدیگی اوچون توخونولماز قالمیش. بو سون ایللرده بؤلونمه سیننه باخمایاراق گئنه ده "خراسان" آدی بو بؤلوملرین اوزرینده توخولماز قالمیش.

"ماده 5: غارت ائدن تورکلر و آیری غارت ائدنلر طرفیندن بو بؤلگه لرین کندلرینه، داغلارینا، و چایلارینا وئرلمیش تورکچه و عربچه آدلاری فارسچایا دگیشمک و بوتون بئلنچی خاریجی اثرلری آرادان آپارماق لازیمدیر"²¹².

اوسته کی گؤروشه اساساً تاریخی تورک آدلارینی آرادان آپارماق ایستعمارچیلیق و تالانچیلیق (غارتگریک) دئییل، فارس مدنیت گؤسترگه سی و نشانه سی ساییلارمیش. دئمک، زامان گئدیشتی ایله خالق واسیطه سی ایله کند، شهرلرین تیکلمه سی و آد آلماری، داغ داشلارا، چایلارا وئرلمیش آدلاری فارسچایا دگیشمک ایله تورکلرین

²¹⁰ جواد شیخ الاسلامی: جنگ کنونی میان ایران و عراق از قضا یک چنین موقعیتی را عملاً به وجود آورده است. باخ جواد شیخ الاسلامی: زبان فارسی در آذربایجان (ایرج افشار سیستانی)، تهران، چاپ 1368. زبان فارسی نشان والای قومیت ایرانی، صحیفه 442 - 443

²¹¹ افشار یزدی، محمود، باخ اورادا.

²¹² افشار یزدی، محمود، باخ اورادا.

اؤزلینی و بوتون وارلیقلارینی فارسلیق اوچون مصادیره ائتمک ایستعمارچیلیق جنایتی دئییل، فارس اویغارلیغی (مدنیتی) ساییلارمیش. یئری گلمیشکن بیر سیرا تورک آدلاری نین فارس ایستعمارچیلاری طرفیندن فارسچایا دگیشمه سی اوزره آشاغیدا اؤرنکلر وئرلمیشدیر.

الف- تورک یاشاییش یئری آدلاری نین دگیشدیریلمه سیندن اؤرنکلر:

"اورمو ← رضائییه، تورکمن صحرا ← دشت گرگان، سلاخ ← بصیرآباد، آق قالا ← پهلوی دژ، انزلی ← بندر پهلوی، باش سوما ← صومعه علیا، ایستی سو ← آبگرم، آشاغی سوما ← صومعه سفلی، سئیوان ← سگبان، کئچی قیران ← بزکش، بین گول ← هزاربرکه، موتاللیق ← متعلق، جووه ت ← جویند، کوشک سارای ← کشک سارای، پشتو ← پشتاب، پینه شالوار ← شاد باد، گون دوغان ← کندوان، میو ← میاب، خوجا - موجا ← خواجه مرجان، سالماس ← شاهپور، سولدوز ← نغده، قول قاسیم ← گل قاسم، توفارقان ← آذرشهر- دهخوارگان، اوجان ← بستان آباد، قره چور ← سیاه چور، شاراوخانا ← شرفخانه، کوچووار ← کجاآباد، داش آتان ← دانش آباد، قوناق قیران ← مهمان دوست، بارش ← بارنج، خاروانا ← خروانق، سیدآوا ← سعیدآباد، ینگه جه ← نیکجه، گرگر ← هادی شهر، سوماقلی ← سماق ده، خانان ← پیرانهشر، سار آس کند ← هشترو، قوشاچای (ایکی سو) ← میاندوآب، واسمیش ← باسمنج، باش بولاق ← سرچشمه، قوروچای ← شاه آباد، انه مه ← انانق، قره سو ← سیاهاب، قره گؤل ← سیاه گل، خي یوو ← مشگین شهر، میشوو ← میشاب، خوجا ← خواجه، ساری قایا ← سارقیه، آخما قایا ← احمقیه، گوموش قایا ← دمشقیه، باغیش ← بخشایش، جئیرانلی ← جاریحانی، دووشان تپه ← ژاله، قوش محله ← شاهین ده، آغ ائولر ← سیمین ده، قارا گؤل ← سیاه استخر، سوباتان ← تازه ده، آق مچید ← نقره ده، تورکان اووا (اويا) ← فرزانه آباد، گوموشان ← نقره تپه، زئینال آغاج ← سردری، مئهرآوان ← مهرآباد، آل عاشیق ← علی شئیخ، قلعه جیک (قالاجیق) ← عزیز آباد، باخچاجیق ← سردار آباد، قارا آغاج ← علی آباد، قارا کیلیسه ← امان آباد سؤیونبد ← سه گنبد، قارا آغاج ← قدس، سام بودان ← سنگ بران، گۆی تپه ← تبه گوی، صوفو چای ← صوفی رود، آق قالا (قلعه) ← سپید دژ، دره گز ← محمدآباد، ینگه امام ← کرج ..."²¹³

ب- داغلار و چایلارین آد دگیشدیریلمه سیندن اؤرنکلر:

²¹³ بالاترین، تغییر نامهای ترکی: <http://balatarin.com/permlink/2009/3/8/1534726>

نظیر قاراوول داغی ← شیرکوه، قره سو ← سیاهرود، آغ چای ← سفید رود، قره داغ ← سیاه کوه، قیزیل اوزن ← سفید رود، آجی چای ← تلخه رود، جیغاتی ← زرینه رود، تاتائوچایی ← سیمینه رود، قافلانتی ← قافلانکوه، موشون دره سی ← نوشین دره...²¹⁴

ج- ایسلام آدی آلتیندا فارس ایستعمار حاکیمیتی نین اورمو گولو آدلاری نین تورک آدلارینی فارسچایا دگیشدیریلمه سی:

-گوله گن داشی(1): کاکایی بالا؛ 2- گوله گن داشی(2): کاکایی میانه؛ 3- گوله گن داشی(3): کاکایی پایین؛ 4- دوققوزلار(1): کفچه نوک؛ 5- دوققوزلار(2): کمان 6-؛ دوققوزلار(3): کنارک 7؛ دوققوزلار(4): تیر 8؛ دوققوزلار(5): سروش 9؛ دوققوزلار(6): بن؛ 10؛ دوققوزلار(7): تک 11؛ کچل داشی: کلسنگ 12؛ گمیچی تپه: کوچک تپه 13؛ عموجانلار: گرز 14؛ کول لوک تپه (یا گلیک تپه): گریوه 15؛ قاناچابا(1): گلگون 16؛ قاناچابا(2): سرخ 17؛ قاناچابا(3): مهران 18؛ کمر(کیمئر) داغ(1): مشکین 19؛ کمر داغ(2): زاغ 20؛ کمر داغ(3): شیدیز 21؛ شاه سارانلی: مهر 22؛ اوهون: میانه 23؛ ائششک منیدانلار: میدان 24؛ گمیچی(1): ناخدا 25؛ گمیچی(2): ناوبان 26؛ گمیچی(3): ناوی 27؛ گمیچی تپه بؤوک: بزرگ تپه 28؛ دنه لی: ناهید 29؛ آرپادره سی(1): جو دره 30؛ آرپادره سی(2): جوین 31؛ چات تپه: چاک تپه 32؛ ساری تپه: زر تپه 33؛ قیزیل کنگور(1): زر کمان 34؛ قیزیل کنگور(2): زر گنگ 35؛ ابوالقاسم داشی: زلرابه 36؛ آغ داغ: سپید 37؛ قره آدا: سیاوش 38؛ شاهي: اسلامي 39؛ سایین قالا: شاهین 40؛ قیلینج یاغلی قره: شمشیران 41؛ یانقلی: آتش 42؛ - چاییرلی: آذر 43؛ اردشه: اردشیر 44؛ ائششک داغی: اشک 45؛ داش آدا: بردین 46؛ علی میرزه(1): برزو 47؛ علی میرزه(2): برز 48؛ احمد داشی: بستور 49؛ آغ مسته: بهرام 50؛ ملا بؤرکو: پیشوا 51؛ یاستی داش: تختان 52؛ یاستی آدا: تخت 53؛ یاستی یاغلی قره: سیاه سنگ²¹⁵.

"ماده 6: خارجی دیلر (تورکچه و عربچه) رسمی اولاراق ایران تابعیتینده اولان انسانلارا محکمه لرده، مدرسه لرده، دؤلت ایداره لرینده و نظامی دایرلرده یاساق و قاداغان اولونمالیدیر. آنجاق بو سایدیغیم عملر یوموشاقچا، زامان آخاریندا اولمالیدیر. بئله اولمازسا (تدریجی و یوموشاق شیکلده اولمارسا)، عکس نتیجه وئرر رک توپلومدا و جامعه-ده نفرت یارانار و آرا قاریشقیلیغا یول آچار²¹⁶.

²¹⁴ بالاترین، باخ اورادا.

²¹⁵ آموزش و پرورش جمهوری اسلامی ایران (آذربایجانغربی) به مدارس در مورد تغییر نام جزایر دریاچه ارومیه از ترکی به فارسی، 1383/12/24: <http://www.azadtribun.net/0258.htm>

²¹⁶ افشار یزدی، محمود، آدی کئچن اثر، صحیفه 569 - 566.

محمود افشارین دانیسیغی نین دالیندا دا بیللی اولدوغو کیمی، خارجی دیلردن منظورو انگلیسجه، فرانسوزجا، ایتالیانچا، ایسپانیولچا، روسچا و باشقا دیلر دئییل، یئرلی تورکجه و عربجه دیلر منظور اولموش. بو یاناشماق ایستعمارچیلیق و تارانچیلیق سیاستی دئییل می؟

"**ماده 7:** بو بؤلگه لری سرعتله آبادلاشدیرماق، اوراداکیلارا راحت یاشاییش ایمكانی یاراتماق لازیمدیر. بئله لیکله اونلارین یاشاییش وضعیتلری قونشولوقلارینداکی آلدادیجی مملکتلردکی انسانلاردان پیس اولماسین"²¹⁷.

محمود افشارین "آبادلیقدان (آبادی)" منظورو بو بؤلگه لری صنایعلاشدیرمک دئییل، فارس اداره چیلیگی نین بو بؤلگه لره یئرلشمه سی ایله بو بؤلگه لری فارس ایستعمارچیلیق سیاستینه تابع توتماق، Colony ائتمک، یئر آلتی و یئر اوستو قایناقلا رینی چاپپ تالاماق و انسانلارینی دا فارسلاتماق منظور اولموش.

"**ماده 8:** مملکتی اداره ائتمک اوچون بعضی اصوللار اوزره تصمیم توتولمالیدیر. بو اصوللار اساسیندا مملکتین اداره چیلیک سیستمی حددن آرتیق متمرکز اولونمامالی، ایستیداد اولمامالی و بو مسئله انسانلارین نقرتینه یول اچمامالیدیر. عئین حالدا تمرکز یوخدور دئییه، اوزو باشینالیق و ولایتلرده آراقاریشیقدا دا اولمامالیدیر. ایران اوچون اداره ائتمک اصولو دئییه، "غیر متمرکز اداره چیلیک سیستمی" لاپ یاخشیدیر. "غیر متمرکز" آدلاندیردیغمیز سیستم، "متمرکز سیستم" ایله "عدم تمرکز" سیستملری نین آراسیندا اولان بیر سیستمدیر. بو بؤلومو بیان ائتمگیم خاریجدن و داخیلدن ملی بیرلیگی (وحدت ملی) و ایرانین تورپاق بوتونلوگونه (تمایت ارضی ایران) اولان خطرلره دقت چکک اوچوندور. مملکتیمیزده ایدال اولان و آزادلیغا یاخین ساییلان فئدرال (عدم تمرکز) بیر سیستمی بیز تبلیغ ائده بیلیمز..."²¹⁸.

اوسته گؤروندوگو کیمی فارس ایستعمارچیلیق تئزینی و نظریه سی نی تمللشدیرن و دوشونجه باخیمیندا اونا اساس یارادان محمود افشار یزدی فارس اولمایان ائتنیکلر اوچون هر هانکی بیر نفس چکک اولاناق و ایمكانی نی دا بیر خطر دئییه قلمه آلمیش. فئدرال بیر سیستمین چوخ دیل و مدنیتلی بیر جامعه اوچون ایده آل و یاخشی اولدوغونو وورقولایاراق اونون تبلیغ ائدیلمه سینی "ایران" تورپاق بوتونلوگونه خطر قلمه آلا. اوندان یانا دا بوگون فارس شخصلری و تشکیلاری باخیمیندا "فئدرال" و "کونفئدرال" سیستملرینی تبلیغ ائتمک تابو ساییلار. دئمک، آغالاری اونلارا توصیه ائتمیش. فارس ایستعمار گوجلرینه گؤره: آنالاری کؤر دئمیش، هرکس گلسه، وور دئمیش!!

²¹⁷ افشار یزدی، محمود، باخ اورادا.

²¹⁸ افشار یزدی، محمود، باخ اورادا.

فارس تشکیلاتلاری و ادبی قوروملاری نین یارانماسی

حزب ایران جوان (بیرینجی فارس تشکیلاتی)

رضا میر پنج حاکیمیت چئوریلیشی ائتدیکن و "سردار سپه" اولدوقدان سونرا علی اکبر سیاسی ادلی بیرسی فرانسده علوم سیاسی و روانشناسلیق اوخوموش و تهرانین دارلفنون مدرسه سینده درس وئرمکله مشغول اولموش و فرانسده ائلچیلیگینده ترجمه چیلیک ائتمیش و "حزب ایران جوان" محفلینی قورموش. یئری گلیمشکن بیر آز داها بو محفلین قورولماسی و ایمکان ایچریسینده اوزگی (هسته سی) اوزره بیلگی الدهه ائتمگه چالیشاق. علی اکبر 1895 (1274 ه.ش.) ایلینده تهراندا دوغولموش، ایلک و اورتا اوخولدان (مدرسه) سونرا "علوم عالی سیاسی مشیرالدوله" اوخولونا گیرمیش و اورادان "دانشنامه" ادلی مدرکی آلدیقدان سونرا 1911 (1290 ه.ش.) اینجی ایل 20 نفرلیک بیر قورویلا آوروپایا تحصیل آماغا گئتمیش. او گونه دک سوی آدی (نام خانوادگی) ایران ممالیکی محروسه سینده رسمی اولمادیغی و سوی آدین پاسپورتدا یازیلماسی خاریج اولکه لره گئتمک اوچون گرکلی اولدوغو اوچون علی اکبر، سیاست بؤلومونده اؤیرنجیسی اولدوغو اوچون "سیاسی" کلمه سی نی، سوی آدی اولاراق اؤزونه سئچمیش. علی اکبر پاریسه گله رک اورادا تربیتی و روانشناسی بؤلوملرینده درسینی قورتاردیقدان سونرا، 1917 (1296 ه.ش.) -ینجی ایل تهرانا گئری دؤنموش و اورادا "دارالفنون" اوخولوندا درس وئرمه نین یانی سیرا فرانسده سفیرلیگینده ده ایکی ایل مترجم اولاراق چالیشارکن، فارسلیق مفکوره سی بو ذاتی مملکتده اساسی دگیشیکلیگین گرکلی اولماسی دوشونجه و مفکوره سینه سوروکلمیش. 1922 (1301 ه.ش.) -ینجی ایل علی اکبر سیاسی بیر سایدا دوستلاری ایله "ایران جوان" محفلینی قورموش. بو محفلین اوزگی (هسته سی) حسن مشرف نفیسی (سعید نفیسی نین قارداشی²¹⁹، اسمعلی مرآت²²⁰، محمد وحید

²¹⁹ حسن مشرف نفیسی سونرالار نفت وزیرلی اولموش، باخ: فریدون وردی نژاد؛ نقش نفت و آثار سیاستهای دولت در اقتصاد ایران:

تنکابنی، محمود نوری اسفندیاری، محمود افشار یزدی، رضا فهیمی، محسن رئیس، جواد عامری اولموشلار²²¹. بو محفل "ایران جوان" آدیندا تهراندا گونلوک درگی یایینلاماغا باشلامیش. بو محفلین خاریجده کی اورقانی "ایران شهر" مجله سی اولموش. بو مجله فارس مدنیت راسیستی اولان حسین کاظمزاده تبریزی باشچیلیگی ایله آلمانین برلین شهرینده چاپ اولوردو. حسین کاظمزاده "ایران شهر" مجله سی نین باش یازاری اولاراق یازیر:

"... یولوموز عشق و سئودگیمیز آزاد و "جاوان ایران"-دیر. اوزون ایبلر اورگیمیزین دیبینه بسلدیگیمیز بو یول، بو عشق بیزیم بوگون بیرینجی دایاگیمیزدیر. .. ایران شهر مجله سی "جاوان ایران" روحونو بسلمک اوچون، بیر محیط تاپماغا چالیشمالیدیر. ایران شهر مجله سی، ایرانین تازه معنوی عیرقی و نژادی نین یایلماسی اوچون، بیر پاک و آزاد محیط یاراتماغا چالیشیر... ایران شهر مجله سی، "جاوان ایران" دوشنجه سی و احساساتی نین آیناسی، پاک و دوشونور (متفکر) انسانلارین دایاگی (پشتیان) اولاجاقدیر"²²².

حسین کاظمزاده، تقی ارانی، سیدحسین تقی زاده و یحیی ذکاء کیمی احمد کسروی ده بو محفلین اتکی و تأثیر یووارلاغیندا (داییره سینده) یئر آلاراق هشتپر- طالیس بؤلگه سیندن مرندين گلین قایا و قاراداغین کیرینگان کندیندرینه کۆچموش بیر سایدا انسانین لهجه لرینی اساس گۆتوره رک "آذری یا زبان باستان آذربایجان" آدلی جزوه نی یازمیش و رضا خان "سردار سپه" اوزونو شاه تانیندیقدان سونرا بو جزوه فارس ایستعمارچیلیغینا بیر تحفه کیمی چاپ ائدیلمیش و تقدیم اولونموش. علی اکبر سیاسی بو محفلین تاریخچه سی اوزره وئردیگی بیلگی و معلوماتا گۆره بو محفلین عضولری رضاخان ایله گۆروش کئچیره رک اؤز ایستکلرینی او زامان سردار سپه اولان رضاخانا چاتدیرمیشلار. رضاخان بو محفلین عضولرینی اوسته له یه رک دئمیش: "منیم ده بئلنچی آرزوم وار. ایستک و دوشونجه سیزدن اولنلارین حیاتا کئچمه سی ایسه مندن" دئییه جاواب وئرمیش. رضا خانین بو وعده سی و حیمایتینه اساساً علی اکبر سیاسی بیر داها 1929 (1308 ه. ش.) اینجی ایل آروپایا گئده رک روانشناسلیق بؤلومونده دوکتراسینی آلاراق 1931 اینجی ایل تهرانا

<http://www.verdinejad.com/VisitorPages/show.aspx?IsDetailList=true&ItemID=14586,8>

²²⁰ اسماعیل مرآت، میرزا موسی مرآت الممالک اوغلو، ایلك اوخولو تهراندا اوخودوقدان سونرا اوتوز نفرلیک اؤیرنجی ایله اؤیرنیم اوچون فرانسه گئتمیش، ایرانا گئری دؤندوکدن سونرا فیزیک درس وئرمگه باشلامیش، 1926 (1305 ه. ش.) معاریف وزیرلیگینده ایلك اوخوللارا معاریف وزیر اولموش، 1938 (1317 ه. ش.) اینجی ایلدن 1941 (1320 ه. ش.) اینجی ایله دک مختلف پستلاردا اولموش اؤرنک اولاراق تهران بیلکوردونون رئیس، بیرینجی فارس فرنگستانین نین رئیس (1938 - 1941) اولموش. 1949 (1328 ه. ش.) اینجی ایله ده موختلیف یوکسک دولت پوستلاریندا اولموش.

²²¹ اعتصام، علیرضا، خاطرات سعید نفیسی، چاپ دوم، تهران 1386.

²²² کاظمزاده، حسین، مجله ایران شهر، شماره 1، برلین 1922.

گئری دؤنموش و معاریف وزیرلیگینده (وزارت فرهنگ) رئیسلیک مقامینی آلمیش. علی اکبر سیاسی 1935 (1314) اینجی ایلدن باشلاپاراق فارس فرهنگستانی نین دگیشیلیمیز و ثابت عضو و همان ایلین مرداد آییندا احمد قوامین کابینه سینده معاریف وزیر (وزیر فرهنگ) اولموش. احمد قوام و علی سهیلی نین کابینه سی ایشدن اوزاقلاشانان سونرا علی اکبر سیاسی معاریف وزیرلیگی مقامینی الینده ساخلایاراق رضا شاه صدر اعظم اولموش. علی اکبر سیاسی 1944 (1323 ه.ش.) اینجی ایل مرتضی قلی بیات کابینه سینده "وزارت مشاور" مقامینی آلمیش. علی اکبر سیاسی گئنه ده 1947 (1326 ه.ش.) اینجی ایل معاریف وزیر و ساعدی کابینه سینده خارجی ایشلر وزیر اولموش.²²³

اوسته کی بیر چوخ اؤنملی پست و مقاملاردا بئلنچی ذاتلارین اولماسی، یئرتیدگی سیاست اوزره بوگون دک ایران ممالیکی محروسه سینده چوخ آز بیلگی و معلوماتین اجتماعیتده اولماسی، یوخسا اولمادیغی اؤزو ده فارس ایستعمارچیلیغی نین شیادلیغینی اورتایا قویار. علی اکبر سیاسی قصب ائدیلمیش حاکیمیتین معاریف وزیر اولارکن آذربایجانا گؤندریدگی معاریف رئیس (رئیس آموزش و پرورش)، محسنی و ذوقی لر آذربایجانیلاری میللی تئورورا معروض قویاراق اونلارا اولمازین توهینلرینی ائدیرمیشلر. رضاخان زامانی آذربایجان ایالتی (استان) اداره سی نین رئیس دئمیش:

"هرکیم تورکچه دانیشارسا، باشینا ائشک نوخداسی سالاراق اونو طویلده-ده باغلاینیز"²²⁴.

رضاشاه زامانی آذربایجاندا ایکینجی معارف اداره سی نین رئیس ذوقی ایسه مدرسه لرده تورکچه دانیشان اوشاقلاری جریمه ائتدیرمیش، اوخویوروق:

"محسنی-دن سونرا، ذوقی آذربایجانا معارف اداره سی نین رئیس اولاراق گلدی. ذوقی مدرسه لرده تورکچه دانیشان مدرسه اوشاقلاری علیه جریمه صندوقلاری قويدوردو. بئله لیکله مدرسه-ده تورکچه دانیشماغا جسارت ائدن هر بیر اوشاق جریمه اولوندو"²²⁵.

اوسته کی گؤروشلر یالینز رضا شاهین دیکتاتورلوغو اساسیندا دئییل، فارس ایستعمارچیلیغی نی سیاسی و معنوی باخیمدان تمللندیرمگه چالیشان محمد علی فروغی و محمد تقی بهار ملک الشعرا و محمود

²²³ عاقلی، باقر، کتاب شرح رجال سیاسی نظامی معاصر ایران، ج 2، تهران 1380.

²²⁴ روزنامه کیهان شماره 863 مورخه 26/10/24. "هر کس که ترکی حرف می زند، افسار/لاغ به سر او بزید و او را به آخور بندید...".

²²⁵ جامی، گذشته چراغ آینه است، تهران، انتشارات نیلوفر، ص 240.

افشار یزدی ذاتلارین رضا شاهی فارس ایستعمارچیلیگی دوغروتوسوندا یؤنلندیردیکلری نین سونوچ و نتیجه سی سایلمالیدیر. بئلنچی بیر دورومو حاکیمیت دیکتاتورلوغو ایله اساسلاندرماق یالیز عوام اولماق، یوخسا دا اجتماعی تحمیق اولماغا سوروکلمک آنلام و ماهیتی داشییبیلر دئییه قبول ائتمه لی بیک.

حزب دمکرات (فارس)

"حزب دمکرات فارس" تشکیلاتی نین قوروجوسو محمد تقی ملک الشعراى بهار 1886 (1265) اینجی ایل مشهد ده دوغولدو، مشروطه چی گؤرونوشونه باخماپاراق قاتی بیر فارس میللیتچیسى اولدو. تشکیلاتچیلیق باخیمیندان سوسیال دمکراسی ایله تانیش اولان حیدرعمی اوغلو ایله 1909 (1288) اینجی ایل "دمکرات تشکیلاتی!!" نی قورماق اوچون مصلحتلر آپاردی، سونرا 1910 (1289) اینجی ایل "حزب دمکرات!!" محفلی نین خراساندا قوروجوسو اولدو. محمد تقی بهار محفلین یابین درگی سی نین آدینی دا "نوبهار" قویدو. بهارین آردیندن غرب اؤلکه لرینده تحصیل آلمیش بیر سیرا انسانلار سید محمد تدین، علی اکبر داور، عبدالحسین تیمورتاش بیر آرایا گله رک حزب تجدد تشکیلاتینی قوردولار. محمد تقی بهار دا آدی چکیلن تشکیلاتا قاتیلاراق سید حسن تقی زاده ، محمدعلی فروغی(ذکاءالملک)، حسن مستوفی(مستوفی الممالک) ، ابراهیم حکیمی(حکیم الملک) و ارباب کیخسرو شاهرخ و باشقالارینی دولاییلی یول ایله بو تشکیلاتدان اؤز پارتیسینه حزب دمکرات دئییه قاتماغی باشاردی. بوتشکیلات رضا خانین کؤمگی ایله بنشینجی مجلسده سس چوخلوغونو قازاناراق قاجار شاهلیغینی حاکیمیتدن رسمی اولاراق اوزاقلاتدی. محمد تقی بهار رضا شاه خطاب اولاراق تورکلر علییه یازدی:

" پادشها قصه پاکان شنوا!---- شمه ای از حال نیاکان شنو

جمله نیاکان تو ایرانی اند---- جز پسر بهمن و دارا نیند

از عقب دولت سامانیان ---- آن شرف گوهر ساسانیان

سال هزار است کز ایران زمین ---- پادشهی برنشسته بزین

جز ملک زند که خون کیان --- بود بشریان و عروقتش روان

پادشهان یکسره ترکان بدند ---- جمله شبان گله گرگان بدند...
 تازی و ترک و مغول و ترکمان ---- جمله بریدند از ایران امان
 نای بیستند به مرغ سحر ---- بال شکستند ز طاووس نر...
 خامه قلم گشت و دفاتر بسوخت --- خشک و تر و باطن و ظاهر
 بسوخت
 بعد عرب هم نشد این ملک شاد --- رسته شد از چاله و درچه افتاد
 شد عرب و ترک بجایش نشست --- مست بیامد کت دویانه بست
 بست عرب دست عجم را به پشت ---- هرچه توتانست از آن قوم کشت
 پس مغول آمد کتشان بسته دید ---- تیغ کشید و سر ایشان برید
 اسلحه از فارس عرب کرد دور --- بعد مغول آمد و کشتن بزور...
 باز عرب رحم و مواسات داشت ---- دوستی و مهر و مواخات داشت
 گرچه عرب زد چو حرامی به ما ---- داد یکی دین گرامی به ما
 گرچه عرب ز جور خلفا سوختیم ---- ز آل علی معرفت آموختیم..
 نصف زبان را عرب از بین برد ---- نیم دگر لهجه به ترکان سپرد
 هرکه زبان داشت بمانند شمع --- سوخت تنش ز آتش دل پیش جمع
 زندی و سغدی همه بر باد رفت --- پھوی و آذری از یاد رفت
 رفته بد از بین کلام دری ---- گر نگشودند در شاعری²²⁶.

محمد تقی بهار بیر فارس ایستعمار یانلیسی اولاراق اولن گونه دک ایران
 مالیکی محروسه سینده تورکلوک مقوله سی ایله باریشماز مقامدا یئر
 آلدی. 1946 اینجی ایل آذربایجان دمکرات فرقه سی حاکیمیتی زامانیندا
 آذربایجانلیلار اؤز دیلرینده اوخویوب یازمالارینا قارشین محمد تقی بهار
 "حزب دمکرات ایران- فارس" طرفیندن یازدی:

²²⁶ بهار، محمد تقی، دیوان خطابه دوم به رضا شاه.

"...مستوفی ایران مأمورلاری نین آن یاخشیسسی و پاکی ساییلاردی.... محمد تقی بهار یازیسسی نین داوامیندا تورک دیلی اوزره دئدی: ... محلی لهجه لر و تورکچه نین درس وئریلمه سی موضوع اولدوقدا ... اوچ ایل ابتدائی مدرسه لرده تورکچه درس وئریلمه سینیی بیان ائدرلر... آذربایجان جاماعاتی قافقاز تاتلاری نین دیلینی، یوخسا آذربایجانداکی فارس دیللی لرین دیلینی رسمی دیل اولاراق اوشاقلاری اوچون دیریتیمک ایسترسه ایدیلر، چوخ یاخشی اولاردی. محمد تقی بهار تورکچه اوزره دانیشیغی نین داوامیندا دئدی: هانکی دیلخوشلوق ایله، آقالارین فاتح تاتلار طرفیندن تحمیل اولان بیر دیلی اؤز جدلری نین، کئچمیشلری نین دیلینه اوستون توتماقلارینا راضی اولابیلر ریک؟ تورکچه آذربایجانین بیر لهجه سی اولدوغونو قبول ائدرسک، بیر کسین بونا سؤزو یوخدور. کیمسه سیزدن بو لهجه نی آلماق ایستمز. آنجاق دری دیلی ادبیاتی نین دونیانی فتح ائتدیگی، او دیلده یازیلان دگرلی کتابلار، او دیلده آذربایجانین اؤزنده یارانمیش خلاقیتلر اوزره دوشونموش و فیکیرلشمیشسینیز می؟ بو دیلین هانکی عئیبی وار؟ سیز دونیادا ادبیات سابقه سی اولمایان، عئلم و ادب ساحه سینده هئچ بیر بؤیوک شخصیته مالیک اولمایان بیر دیلی دیریتیمک ایسترسینیز؟"²²⁷

اوسته محمد تقی بهار "پاکدامن" دئییه قلمه آلدیغی عبدالله مستوفی رضا شاه طرفیندن آذربایجانا والی اولارکن آذربایجانلیلار اولمازین چیرکین صیفتلرینی وئرمیش. دئمک، اؤزلرینی "پاک و پاکدامن" قلمه آلان ایستعمارچی و راسیست قوماشلارین باشقالارینا چیرکین ایفاده لر ایشلتدیکلری ده طبیعی بیر حال کیمی گؤرونمه لی ایمیش. آدی چکیلن تشکیلاتدا زامان گئدیشی ایله ایکی قاناد اورتایا چیخدی.

1- محمد تقی بهار قانادی، یابین درگیسی "نوبهار".

2- آزادگان یوخسا پاک دینان.

آزادگان یوخسا پاکدینان قورویو، یئنی دوشونجه صاحیبی اولماق آدینا خوشلارینا گلمگن کتابلاری یاندرماغا باشلادیلار، اونلار سعدی و حافظ دیوانلارینی ایرانلیلیغین (اوخو: فارسلیغین) گئری قالماسیندا تقصیرلی گؤردوکلری اوچونف اونلاری دا اودا چکیردیلر. یابین درگیلری نین ده آدی "زبان آزاد" ایمیش.

احمد کسروی ده بو قاناددا یئر آلدی و "زبان پاک" آدلی کتابینی فارسچانی بیر گلیشمیش دیل ائتمک اوچون تورک دیلیندن کؤمک آلماق واسیطه سی ایله یازدی. بو "زبان آزاد و زبان پاک" یانچیلاری اللرینه دوشن حافظ، سعدی، مولوی، توضیح المسائل و بیر چوخ باشقا کتابلاری

²²⁷ محمد تقی بهار (مشروطه خواه خراسان)، سونرا "حزب دمکرات فارس) " پارتی سی نین عضوی < : جامی، گذشته چراغ آینده است، تهران، انتشارات نیلوفر، صحیفه 263.

دا اودا چكديلر. بو مسئله ايسه فارس اجتماعيتينده قارشى دورما يول آچدى. بو دوغولتودا احمد كسرويدن نخست وزيره خطاب اولاراق ائشيديريك:

"سيز پاكدينان آدليلارين كيم اولدوقلارينى، نه دئديكلرينى و نه اوچون كتاب يانديرديقلارينى بيلمك ايسترسه نيز، دانيشيق (يحث) يئري يوخدور. بو مسئله نين ايكي حالتى وار. بو ايش يا زور ايله اولار، يا دا منطق ايله. زور دوشونجه نين قارشيسيني آلابيلسه ايدى، رومانوف عائيله سى ده سوسياლისم سئلى نين قارشيسيني آلابيلردى. ايراندا دربار ايله مشروطه حرکتچيلرى آراسيندا باش وئرميش چكيش-بركيش و اونون سونوچ و نتيجه سيني هاميميز بيليريك. بيز بو مملكته اؤزگه دئيليك و آيرى بير يئردن ده بورايا گلمه ميشيك. بيز بو خلقين بير بؤلومو اولاراق اونون ياخشى اولماسيني ايستريك. .. بيز شوق و هوسدن يانا كيتاب يانديرميريك. بيز بو كيتابلارى خالق اوچون ضررلى تشخيص وئيريك. " ... سونرا احمد كسروى سعدي، حافظ و مولوى ديوانلاريندان بير سيرا بيتلر اوخوياراق اؤز منطيقى ايله اونلارين ضررلريندن دانيشدى"²²⁸.

بوگون اؤز لريني "آزادگان" آدلانديران نورالدين غروى مرعشى، على حصورى و جبهه نژادپرست فارس تشكىلاتى نين بير چوخ عضورى، حزب پان ايرانيست، حزب ميللت و باشقا شخص و تشكىلاتلار دا "حزب دمكرات فارس" تشكىلاتى نين كسروى قانادى نين قايقلارى سايبيلارلار. بونلارين احمد كسروى نى عثمان كؤينگى ائتمكلى يئرسيز دئيل، بونون داليندا ايرانچيلىق دئيه فارس تمامينچيلىك و ايستعمارچيلىق مفكوره سى داپانميش.

فارس ديلى و اليقبا مسئله سى

ميرزا فتحعلى آخوندزاده 1863 ميلاد ايللرينده تورك، عرب و فارس ديلىلرى اوچون اورتاق لاتين اليقباسى تكليفى ايله بير چوخ دؤلت باشچيلارينا شخصاً مراجعت ائتميش، بعضيلرينه ده مكتوب يازاراق لاتين اليقباسينا كئچمه نين گلجك نسيلىلر اوچون فايدالى اولماسيني وورقولاميش. ميرزا فتحعلى 1868 (1247) اينجى ايل ميرزا حسين خان مشيرالدوله ايران

²²⁸ على دشتى، بيس و سه سال، ...، احمد كسروى و على دشتى، صحيفه 26-27.

ممالیکی محروسه سینده صدراعظم اولارکن اونون آدرئسینه بیر مکتوب یازدی، اوخویوروق:

"هانکی شخصلرین معاونلیگی ایله ایشلری یولونا قویاجاقسینیز؟ اول حاضرلیق ایشلری آپاریلما لیدیر. ظاهرده بوگون ایراندا نفس آلیب وئرلر، باطینده اولموش ساییلارلار. ... اونلارین دامارلارینا تازا و ایستی قان آخیتماق و اونلاری حرکتته گتیرمک واجیب ساییلار. یئنی قان دئدیگده أوروبا عئلمینی اؤیرنمک اوچون یئنی ایفبا یاراتماق منظور اولونار"²²⁹.

میرزا حسین مشیرالدوله ده دؤلت مسئوللاری (اولیای دولت) طرفیندن مکتوبا جاواب وئردی، اوخویوروق:

"بو دوشونجه ایلك اولراق عثمانلی سلنطتینده مطرح اولدوغو اوچون، میرزا فتحعلی آخوندزاده اسلام ایفباسینی دگیشمک اوچون، اؤز دوشونجلیرینی عثمانلی دؤلتی مسئوللارینا تقدیم ائتمه سی یاخشی اولاردی. بیزیم اوچ نوع خطیمیز اولدوغو اوچون، بیزیم، ایران ملتی نین ایفبا دگیشمگه اصلا احتیاجی یوخدور؛ نستعلیق، شکسته و نسخ. بونلار گؤزلیکده یئر اوزوندکی بوتون ملتیرین خطلریندن گؤزلدیرلر. بیز هئچ بیر زامان بو خطلریمیزدن آل چکه رک میزا فتحعلی آخوندزاده و یا ملکم خانین تازا خطینی معمول ائتمه ریک و ائتمه یه جه بیک ده"²³⁰.

سونرالار مودئرن اولما باخیمیندان، فارس مدنیت راسیستلیگی و ایستعمارچیلیگی آچیسیندان میرزا فتحعلی آخوندزاده (آخوندزاده) ذات عالینی اؤز لری اوچون اولگو حئساب ائدن "حزب دمکرات ایران - فارس" تشکیلات مسئوللاری آراسیندا ایفبا دگیشمه باخیمیندان دوشونجه آیریلیگی اورتایا چیخدی. بیرنجی دنیا ساواشیندان سونرا میرزا علی اصغر خان طالقانی، رشید یاسمی، سیدحسن تقی زاده، میرزا ابولقاسم آزاد مراغه ای فارس ایفباسی نین دگیشمه سی نین طرفداری اولدولار. محمد علی فروغی، احمد کسروی و "ایران جوان" محفلی نین خاریج تمثیلجیسی اولان حسین کاظمزاده ایران شهر ایفبانین دگیشمه سی نین لازیملی اولدوغونو تشخیص وئرديکلرینه باخمایاراق سیاسی مصحلتلر اوزوندن بو مسئله اوزره گئدیلمه سی نین دوغرو اولمادیغینی ایفاده ائدیله. بو آرادا محمد علی فروغی نین فارس ایستعمارچی دوشونجه لری دیققت چکیچیدیر، اوخویوروق:

"من ایران خطی نین ناقیص و عئیبلی اولدوغونو بیئلردن بیرى ساییلارام... تورکلرین خط دگیشمکلرینی²³¹ نظره آلراق بیر مدت ایندیکی خطده قالمانی بیر سیاسی مصحلت دئییه غنیمت بیلمه لی و ایندیکی خطی استفاده ائتمه لیک دئییه دوشونورم. دئمک، تورکیه تورکلری ایله

²²⁹ اعتصام، علیرضا، خاطرات سعید نفیسی، چاپ دوم، تهران 1386.

²³⁰ کَشکول قازنتی، شماره های ۴۳ تا ۴۵ باکو 1963.

²³¹ تورکیه ده لاتین خطینه کئچمک منظور اولموش.

ایران تورکلری آراسیندا یارانان خط فرقینی؛ بیز آذربایجانلیلارین تورکیه تورکلریندن اوزاق اولدوقلاری و آرادان اولان فرقلیکلری دئییه تعبیر و تفسیر ائتمگه چالیشاق. دئمک، خط اصلاح ائتمه میز، یوخسا خط دگیشمه میز مصلحتیمیزه اولسا دا، بیر مدت بوندان واز کئچمه لیبیک²³².

اوسته "خط ایرانی" دن منظور عربجه دن آلینمیش خط، "ترکها" ایفاده سیندن منظور تورکیه تورکلرگو، "ترکهای ایران" دئدیگده آذربایجان تورکلرگو منظور اولموش. گوروندوگو کیمی بو دا فارس ایستعمارچیلیغینی اساس گوتورموش بیر نقشه و پلان اساسیندا دوشونولموش نقشه-دیر.

فارس ایستعمارچیلیغی گوروشلرینی محمد علی فروغی آشاغیداکی بیچیمده آچیقلاماغا چالیشدی، اوخویوروق:

"ملی آزلیقلارا حق وئرمک اوزره هر هانکی بیر تعهد وئرمدیگمیز اوچون، سئویمه لی و خوشوقت اولمالیبیک. دئمک، بو مسئله لر اوزره عهد و قانون باخیمیندان هئچکس بیزی ملنلر جامعه سینه و یا ایراندان باشقا دؤلتلره شیکایت ائده بیلمز... ائرمیلر، یهودیلر و نصرانیلر (آسوری) آز اولدوقلاری اوچون، چوخ دا دفته آلینمازلار. آنجاق تورک، کورد و عرب عنصرلاریندان گرک غافیل اولمایاق. عربلر ساکینلشمیش بؤلگه لر (خوزیستان) عراق ایله، کوردوستان عراق کوردلری ایله و قوزئی و قوزئی گونباتان (شمال و شمالغرب) تورک بؤلگه لر ایسه تورکیه، آذربایجان جمهوریتی (قافقاز) و ترکمنستان ایله قونشو اولان نیگران اولمالی و خطرلی بؤلگه لریمیز ساییلارلار... ایرانی همجنس ائتمک اوچون فارس دیلینی یایماق و فارس اولمایان انسانلاری فارسلاشدیرماق آن یاخشی عمل ساییلار... آنجاق بو عمل اوستادلیقلا حیاتا کئچه لی و اولار (غیر فارس زبانها) فارس ائدیلمکله حیس ائتمه مه لیدرلر. .. بیزیم ملی آزلیقلاریمیزین ادبی و معرفتی خمیرمایه لری یوخدور"²³³.

محمدعلی فروغی باشچیلیق ائتدیگی فارس حاکیمیتی ایران ممالیکی محروسه سینده کی میللیتلرین حاقلارینی رعایت ائتمه سینه داییر تعهد وئرمه دیگی بیر یانا قالسین، محمدرضا شاه زامانیندان اعتیاراً فارس حاکیمیتی انسان حاقلارینی رعایت ائده جگینه داییر بیرلشمیش دؤلتلر تشکیلاتی نین "بشر حاقلاری بیانیه لرینه" قول چکدیگینی آرتیق دونیا اجتماعیتی بیلیر. بونلارا باخمایاراق فارس ایستعمارچیلیغی منظور اولدوغو اوچون، ایسلام آدینا ایران ممالیکی محروسه سینه حاکیم کسلیمیش فارس ایستعمار حاکیمیتی اؤز آناپاساسیندا قبول ائتدیگی 15 و 19 اونجو اصللری بیله یئرینه یئتیرمکدن بویون قاچیرماقدادیر.

²³² فروغی، محمدعلی، مکاتبات خصوصی مرحوم فروغی-مجله یغما-۱۳۲۷-شماره ۷.

²³³ فروغی، محمد علی، یغما، شماره 7، مهر ماه 1329، سال 2.

ايشىق سۇنمز، 27.1.2010

قاینقلار

عرب الیفباسی ایله یازیلیمیش اثرلر:

ابوعلیمحمد بلعمی، تاریخ بلعمی، تصحیح محمدتقی بهار و محمدپروین گنابادی، تهران 1341.

ابوعلیمحمد ابن محمد بلعمی، تاریخنامه طبری، تصحیح: محمد روشن، جلد اول تهران 1366.

ابوالغازی بهادورخان، شجره‌پی تراکمه، یابینلایان: ولی کریم

آخوندزاده میرزا فتحعلی، الفبای جدید و مکتوبات . به اهتمام حمید محمدزاده، تبریز 1357

آدمیت، فریدون، اندیشه‌های میرزه فتحعلی آخوندزاده، تهران، 1349 آرین پور، از صبا تا نیما 1387.

اعتصام، علیرضا، خاطرات سعید نفیسی، چاپ دوم، تهران 1386. افشار، ایرج، *خاطرات سیاسی امین الدوله، تهران 1400*

افشار یزدی، محمود، آینده، جلد دوم، تهران، چاپ دوم 1351 آموزش و پرورش جمهوری اسلامی ایران (آذربایجانغربی) به مدارس در مورد تغییر نام جزایر دریاچه ارومیه از ترکی به فارسی، 1383/12/24

بالاترین، تغییر نامهای ترکی:

<http://balatarin.com/permlink/2009/3/8/1534726>

بنیاد نیشاپور، سازمان پژوهش فرهنگ ایران (در تهران)؛ دشت قیچاق و ایرانویچ: <http://www.bonyad-neyshaboor.com/pages.php?id=13&cat=art>

بهار، محمد تقی، دیوان 1399

بهرام بن فرهاد، فرزانه، شارستان چهارچمن، 1270 هجری قمری.

بهنود، مسعود، دولتهای ایران از سوم اسفند ۱۲۹۹ تا ۲۲ بهمن ۱۳۵۷ پورداود، ابراهیم، دساتیر در فرهنگ ایران باستان، زیر نظر بهرام فره

وشی، تهران، 1355

تاج الملوك، ایرانی گوسفند امام رضا را تا صبح نمی چراند:

http://www.peiknet.com/1384/hafteh/04azar/hafteh_page/63taj3.htm

- - رضا سواد فارسی نداشت و من نوشتن را یادش دادم: سید ضیاء؛ پیک نت

http://hafteh.peiknet.com/06mehr/hafteh_page/50taj3.htm

- - رضا سواد فارسی نداشت و من نوشتن را یادش دادم، محمدعلی فروغی؛ پیک نت:

http://hafteh.peiknet.com/06mehr/hafteh_page/50taj3.htm

توران بهرامی (شهرداری)، ایرانویچ، پیام ایران:

<http://www.tooran.ir/soroodeha/payameiran/17.html>

تریان سیوکی، امین، ناسیونالیسم در اندیشه ی دو روشنفکر ایرانی

میرزا فتحعلی آخوندزاده و میرزا آقاخان کرمانی، نشریه انترنتی
برای اشاعه سکولاریسم بعنوان یک گام بسوی آزادی و
دمکراسی 14 اکتبر 2011.

جامی، گذشته چراغ آینده است، تهران 1398
جلال الدین میرزا، نامه خسروان، تهران، 1281
جمالزاده، محمدعلی، ژوزف آرتور دوگوبینو، جنگ ترکمن، انتشارات علم،
تهران 1399

حسین نوین رنگرز، عضو هیات علمی دانشگاه و محقق اردبیلی، تاریخ
مختصر و وجه تسمیه آذربایجان، پان ایرانیست، آریا آرمان:
<http://ariarman.com/Azarabadegan.htm>

خبرگزاری ایرانویچ، [/http://iranvich.org](http://iranvich.org)
دساتیر، نام کتابی از پارسیان هند: [/https://fa.wikipedia.org/wiki/](https://fa.wikipedia.org/wiki/)
دشتی، علی، پنجاه و پنج، به مناسبت پنجاهمین سال سلطنت پهلوی،
تهران، 1355

- بیست و سه سال، به کوشش بهرام چوبینه، انتشار در
انترنت 1381
ذبیح الله منصوری، ژوزف آرتور گوبینو، سه سال در ایران، نگارستان کتاب
1388

ذکاء، یحیی، بررسی چگونگی راه یافتن زبان تورکی به آذربایجان یا
آتروپاتکان آریایی ایران، پان ایرانیست، آریا آرمان:
http://ariarman.com/TURKISH_IN_IRAN.htm

رادیو تلویزیون ملی ایران، مجله کاوه، مونیخ، تاریخ انتشار 2535
شاهنشاهی (ویژه نامه 2500 ساله شاهنشاهی ایران).
رائین، اسماعیل، فراموشخامه و فراماسونری در ایران، جلد دوم،
تهران 1357.

رویین، رازق، زرتشت، سخنی از داشته ها و نداشته های ما:
<http://www.goftaman.com/daten/fa/articles/part6/article861.htm>
روزنامه کیهان شماره 863 مورخه 26/10/24. "هر کس که ترکی حرف
می زند، افسار/لاغ به سر او بزیند و او را به آخور ببندید..."
سامان ارتباط سهند: شبکه اطلاع رسانی شهرستان مراغه، نگاهی
اجمالی به باغ شهر فرهنگی تاریخی مراغه:
[HTTP://WWW.MARAGHEH.ORG/NEWS/1817_3.HTML](http://www.maragheh.org/news/1817_3.html)

سعیدی سیرجانی، علی اکبر، تاریخ بیداری ایرانیان، 1362.
سوئمز، ایشیق، پان ایرانیستلرین دیل و مدنیت تحریف ائتمک مسئله
لری: <http://www.isiqsonmaz.com/Seite184.htm>

- - مدنیت راسیستلیگی یوخسا عیرقسیز راسیستلیک:
www.isiqsonmaz.com/Seite%20451%20مدنیت%20راسیستلیگی.pdf

شفق سرخ، شماره دهم، 1301
شهمردان، رشید، کتاب تاریخ زرتشتیان - فرزندگان زرتشتی 1363
شیخ الاسلامی، جواد، زبان فارسی در آذربایجان (ایرج افشار
سیستانی)، تهران، چاپ 1368؛ جواد، جنگ کنونی میان ایران و

عراق از قضا یک چنین موقعیتی را عملاً به وجود آورده است. عاقلی، باقر، کتاب شرح رجال سیاسی نظامی معاصر ایران، ج 2، تهران 1380.

عبدالرفیع حقیقت: میرزا یوسفخان مستشارالدوله، <http://ensani.ir/file/download/article/20120828110909-4055-2300.pdf>

علی عبدلی، تالش، زادگاه زرتشت، پان ایرانیست، اهورا مزدا این سر زمین پارس را از سپاه دروغ و خشکسالی محفوظ دارد:

<http://sabacn.blogfa.com/post-52.aspx>

طالع، هوشنگ، سرچشمه‌ی اندیشه‌ی پان ایرانیسم (پان ایرانیزم): <http://paniranist.org/maktab.htm>

صادقی نیا، ابراهیم، فراماسونری و جمعیت‌های سری در ایران، تهران 1377

صرافی، علیرضا، شمس تبریز، شماره 169، صحیفه 28، تاریخ 1379/02/13

فاروق صفی زاده، ماهنامه ایران مهر، تهران، 1384، شماره تیر و مرداد. فردوسی طوسی، ابولقاسم، شاهنامه جلد سوم، کلکته 1829. فروغی، محمدعلی، مکاتبات خصوصی مرحوم فروغی-مجله یغما، 1327، شماره 7.

- - ، مجله یغما، 1329، شماره 7.

کاظمزاده، حسین، مجله ایرانشهر، شماره 1، برلین 1922.

- - ، ایرانشهر، شماره 4، 1923 .

- - ، ایرانشهر، سال اول، شماره 7، 1922 .

- - ، ایرانشهر، شماره 10 ، برلین 1924

کاظمی، باقر، وزیر امور خارجه، سوادالمال وزارت جلیله امور خارجه، نمره 41749 ، مورخه 03/ 1313 .

کسروی، احمد، زبان پاک، تهران، یابین ایلی 1322.

کشکول قازنتی، شماره های ۴۳ تا ۴۵ باکو 1963.

لسان الملک، سپهر محمدتقی، ناخ التواریخ (تاریخ قاجاریه)، تهران چاپ سنگی، جلد اول، ص 76.

مستشارالدوله، یوسف. رساله یک کلمه. انتشارات بال، ۱۳۸۵

مفرد کهلان، جواد، زمان زرتشت در شاهنامه فردوسی و کتب پهلوی: <http://www.oshihan.org/Pages/ZartoshtBirthShahnamehJavadMonfared.htm>

- - ، معرفی نامه جواد مفرد کهلان: [http://far-](http://far-hang.blogspot.com/2006/04/blog-post.html)

[hang.blogspot.com/2006/04/blog-post.html](http://far-hang.blogspot.com/2006/04/blog-post.html)

- - ، ابراهیم خلیل همان زرتشت و صحائف ابراهیم همان

اوستاست: <http://www.iran-chabar.de/1384/09/23/mofrad840923.htm>

ملا فیروز، دساتیر (ترجمه انگلیسی)، جلد دوم، بمبئی 1818

میرخواند، محمدبن خاوند شاه بن محمود، تاریخ روضه الصفا فی سیره الانبیا، و الملوک و الخلفا تصحیح XVI، و تشحیه جمشید کیانفر، تهران 1380

ناطق، ناصح ، ایران از نگاه گوبینو، تهران، چاپ دوم 1398.

نجفی بزرگر، کریم، سیر نظریه پردازی در باره دبستان مذاهب، نامه

فرهنگستان فارس، ویژه نامه:

<http://ensani.ir/file/download/article/20141211112917-9889-25.pdf>

نوبین ، گیتی، گفتگویی در باره ی آریا گرایی و نژاد پرستی در میان
" روشنفکران " ایران:

http://andishar.blogspot.com/2017/04/blog-post_27.html

هدایت، رضاقلیخان، فهرست التواریخ، تهران 1373
- ، نژادنامه، نسخه خطی، تهران 1274 ه.ق

لاتین الیفباسی ایله یازیلیمیش قاینقلار:

- Algar, Hamid: "Malkum Khān, Ākhūndzāda and the Proposed Reform of the Arabic Alphabet", in: *Middle Eastern Studies*, Vol. 5, No. 2 (1969)
- Alte & Classical Landkarte Oriens Parther Bactriana Media Tigridis Ostia
- Bartholomae, Christian, Alt Iranisches Wörterbuch, Strassburg, 1904
- Biographisch-Biographisches Kirchenlexikon, Band XIV, 1998
- Die Altpersische Sprache)* : https://de.wikipedia.org/wiki/Altpersische_Sprache
- Die Firdosi-Feier in Berlin - Zeitschrift der Deutschen Morgenlaendischen Gesellschaft 1934
- Firdosi und die Deutschen - Zeitschrift der Deutschen Morgenlaendischen Gesellschaft 1934
- Gobinea, , A. De, Joseph, *Essai sur l'inégalité des races humaines*, 1853–1855
- Gobineau, A. De., *Trois ans en Asie*, Paris 1859.
- K. E. Eduljee. "*Haroyu, Aria / Airan, Herat & Zoroastrianism*". *Heritageinstitute.com*. Retrieved 2016-10-21.
- Pliny (Gaius Plinius Secundus), *Naturalis Historia*, book vi, 1669
- Rosenberg, Alfred, *Der Mythos des 20. Jahrhunderts*, Wolfratshausen, 1915.
- Schulz, Matthias, *Der falsche Friedensfürst*, 07/15/2008:
<http://www.spiegel.de/spiegel/0,1518,564395,00.html>
- Smith, William (1980). "*Ariana*". *Dictionary of Greek and Roman Geography* Boston : Little, Brown, and Co., Retrieved 2013-05-10.
- Sönmez, Işık, Tutam: www.isiqsonmaz.com/Seite%20259.htm
- Wolff, Fritz: *Glossar zu Firdosis Schahname*. Nachdruck der Erstausgabe von 1935

آدلار

- ایران مهر..... 33, 34,
122, 39
انران ونژ..... 19, 31
ایرانویچ..... 19, 20, 23,
29, 31, 32, 120,
121
ایرلند..... 20
بابل..... 7, 27
باقر کاظمی... 85, 86
باکتنر..... 22, 30
بلخ... 26, 27, 29, 30,
35, 40, 70
پارس... 25, 26, 31, 35,
53, 70, 71, 72,
74, 76, 84, 85,
122
پاکستان..... 11
پامیر. 19, 20, 26, 29,
31, 32, 73
پیشدادیان..... 49, 54
تاجیک... 30, 97, 100
تخت جمشید 13, 14
تهمورس.. 41, 47, 58
تورک. 5, 33, 44, 51,
54, 56, 57, 58,
60, 65, 66, 67,
68, 69, 72, 74,
78, 79, 85, 87,
94, 97, 98, 99,
102, 103, 104,
107, 108, 109,
115, 116, 117,
119
تورکمن..... 51, 55, 98
جلال الدین میرزه ..6,
22, 45, 49, 50,
52, 53, 54, 55
- 33, 35, 43, 48,
56, 57, 66, 78,
87, 94, 95, 96,
97, 98, 100, 102,
103, 104, 106,
107, 112, 113,
115, 118, 119,
121
آذربایگان..... 22
آذربایگان..... 22
آذرگشسب... 21, 23,
24, 27, 28
آرال دیزی... 35, 36
ارجاسپ..... 29
آریانا... 10, 11, 12, 86,
107
آستارا..... 107
اسماعیل رائین ... 63
اشکانیان..... 23, 54
آشور..... 26
افریدون 47
افغانیستان 11
اکسیر التواریخ..... 42
آمودریا..... 26, 36
انشان6, 7, 8, 9, 34,
53, 54, 72
اهورامزدا..... 36
اورمیہ..... 23
اویستا. 19, 21, 25, 26,
27, 28, 29, 33,
35, 37, 38, 40, 72,
ایران ممالیکی
محروسه سی..6,
19, 25, 27, 50,
58, 67, 70, 75,
86, 87, 88, 94,
95, 99, 106, 107
- Alfred Rosenberg
83.....
19.....Ērān Vēž
HANS HEINRICH
84.....SCHAEDER
Hanspeter
15..... Schaudig
Josef
15.. Wiesehöfer
16.....Klaus Gallas
16..... SPIEGEL
84..... Vahlen
16..... Weimer
Wipert von Blücher
86..... Fritz Wolff
Wolfdietrich von
35, 30 . Kloeden
ابراهیم... 25, 34, 35,
39, 60, 63, 64,
114, 120, 122
ابو آل کلام..... 17
ابولقاسم خان 84, 85
آتروپاتان..... 22
احمد کسروی 54,
80, 90, 98, 102,
112, 116, 117,
118
آخوندزاده ..6, 22, 42,
45, 50, 52, 54,
55, 56, 60, 61,
62, 64, 66, 67,
69, 70, 71, 72,
73, 74, 75, 76,
77, 79, 117, 118,
120, 121
آذربایجان. 18, 19, 22,
24, 25, 28, 31

- 78, 79, 81, 82, 87, 95, 111
 فردوسی 21, 23, 24, 27, 28, 47, 52, 54, 68, 70, 75, 82, 84, 85, 86, 122
 قدیم ایران... 10, 11, 50
 قریش 17, 39
کالافیر 36
کشف حجاب 91, 92
 کعبه 34
کوروش .. 7, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 36, 92
 کوشانلار 12
 کیان 54, 114
 گلشاه 42, 47
 لسان الملک 42, 122
 ماتیاس شولچ 13
 16, 17, 18
 ماد ... 21, 23, 26, 27, 31, 34
مادر سلیمان 7
 ماراغا 21, 23
 ماکادونلولار 12
 مانکی لیمجی
 هوشنگ هاتریا. 42
متحدالجنس 93, 94
 محسنی 113
 محمد تقی راشد 26, 29, 30
محمد مصدق .. 100
 محمدرضا 13, 14, 15, 18, 101, 119
 محمدعلی فروغی 92, 93, 94, 96, 114, 119, 120
 محمود افشار 24, 51, 82, 87, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 110, 111, 113
- 19, 21, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 35, 47, 48, 51, 94, 121, 122
 زردوشت 33, 35
 ساسان... 41, 47, 48
 ساسانیلار 12
 ساسانیان... 54, 114
 سغد 20
 سلطان بایزید
 بسطامی 34
سونقور 107
 سید ضیاءالدین .. 87, 89, 95
سید محمد تدین
 114
 سیدحسن تقی زاده
 80, 82, 83, 95, 97, 112, 118
سیردریا 20, 36
شاهنامه 5, 21, 23, 24, 28, 29, 47, 52, 58, 68, 70, 84, 86, 94, 122
شفق سرخ 90, 91, 121
شیرین عیادی . 16
 صادق هدایت 76
 طهران 44
 عباس میرزا 43
عربستان 102, 103, 107
علی اکبر داور . 114
علی اکبر
سیاسی 111
 112, 113
 علی دشتی . 87, 88, 89, 90, 91, 117
فاروق صفی زاده
 33, 39, 122
 فراموشخانه 63
 فرانسه 5, 14, 39, 49, 50, 52, 66, 67, 68, 71, 77
- 56, 58, 60, 62, 63, 67, 70, 71, 73, 74, 75, 79
جلالپور فتحعلی
شاه قاجار 58
 جواد مفرد 21, 22, 34, 35, 122
 حسین کاظمزاده 74, 80, 81, 82, 83, 95, 104, 112, 118
حسین مکی ... 100
حسین نوین رنگرز
 23, 24
حیدرعمی اوغلو
 114
خاخامنشان 7
 خاخامنشان 7, 8
 خاخامنشان دیلی 8
خارزم 36
 خراسان 44, 107, 116
 خوارزم 20, 26, 27, 28, 29
 خیوتینلر 12
 دبستان المذاهب .. 6
 41, 46, 47, 50, 53, 55, 58, 68, 70, 73
 ذبیح الله منصورى 51, 121
 ذوقی 113
 ذولقرنین 17
 رازق رویین ... 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31
رزم آرا 100, 101
 رضا شاه . 14, 84, 85, 92, 95, 101, 115, 116
 رضا قلی خان هدایت
 41, 46, 47, 53, 54
 رضاقلی خان هدایت
 42, 43, 44, 45, 46, 57, 60
 ری 22, 27
 ریچارد واگنر 51

وحدت ملی 97, 98, 102, 105, 107, 110	نمرود 34 هخامنشان 8, 53, 72 هندو-پارتلار 12	محمود نریمان . 100 مراغه ... 21, 23, 118, 121
ویشتاسپ .. 37, 39 یحیی ذكاء .. 31, 80, 98, 104, 112	هندو-سکیتلر 12 هوشنگ ... 6, 41, 42, 47, 50, 55, 72,	مزدا 25, 35, 36, 39, 40, 122
یهود 6, 7, 14, 18, 26, 27, 34, 72, 80	47, 50, 55, 72, 73, 94, 122	مظفر بقائی 100 ملا فیروز 41, 122
یوزئف آرتور دوگوبینو 49, 50, 52	هنپالیتلر 12 هیند ... 12, 13, 20, 36,	منوچهر 45 میرزه ملکوم 63 ناسخ التواریخ 42
یوسف شاه 30	37, 38, 40, 43, 73 و یعقوب لیث 45	نامه خسروان 49, 52, 58, 121

